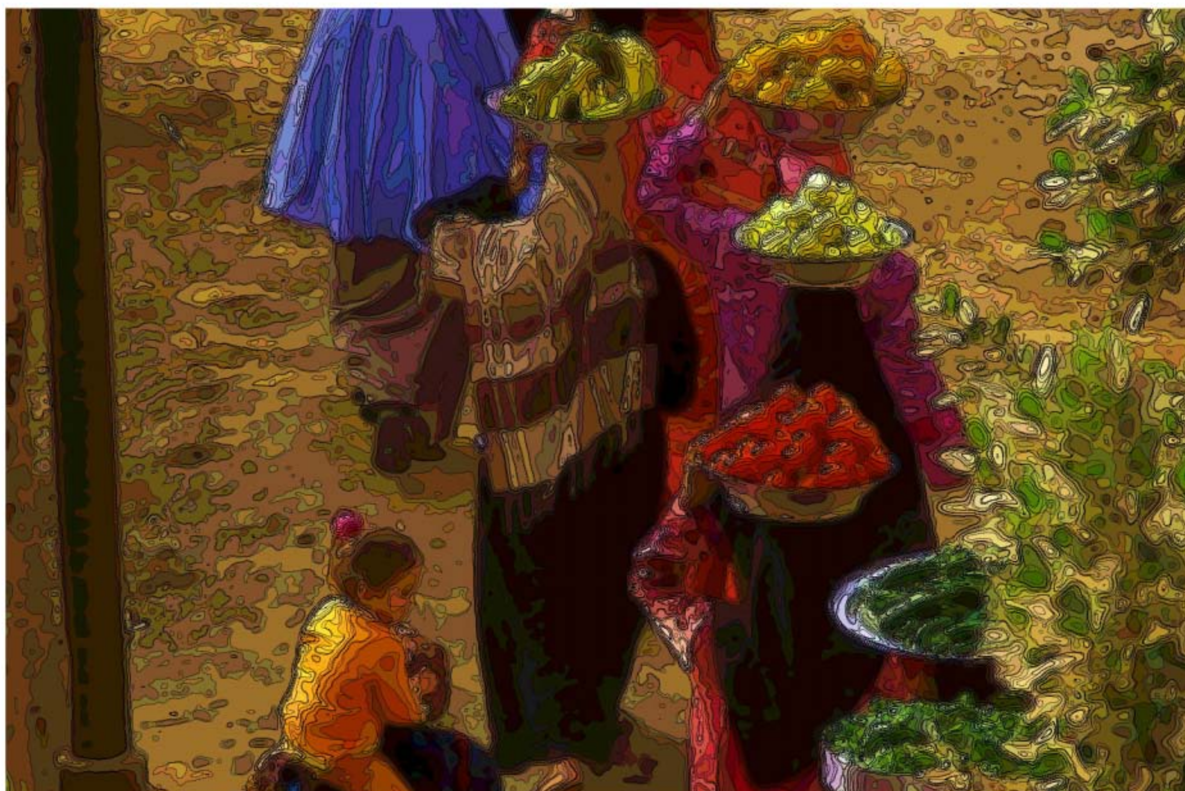
Egiptusega abielus

Ühe sisseelamise lugu

Janne Viidik-Farid

ISBN 978-9949-21-601-7
Amaranthus OÜ

innovatsioon.wordpress.com

Sisukord

Sissejuhatus

Olime end edukalt lennukile möllinud, ema ja mina, ning istusime lennujaama tax-free poole peal lennukile pääsu oodates, kui nägime eemal rühma inimesi asjalikul sammul möödumas, igal pisike pikergune kohvrike käe otsas. Ilmselt mõnelt äsja saabunud lennukilt maha astunud. „Mingi Eesti koondis saabumas treeninglaagrist?" mõtlen endamisi. „Huvitav, mis alalt, et selliste kohvritega?Laskesuusatajad? Kohvrites on lahti võetud õhupüssid...?"

Alles järgmisel õhtul Vana Sharmi soppides ringi ekseldes selgub tõde – Tallinna lennujaamas nähtud pikergused kohvrid olid hoopis vesipiibukohvrid ja „Eesti koondis" – Sharmist saabujad. Mu esimese Egiptuse-reisi ajal paar aastat varem keerati piibud ja kannud alles tagasihoidlikult ajalehenutsu sisse, kuid vahepeal oli kellelgi tekkinud selline suurepärane äriidee – toota vesipiipude pakkimiseks kilest kohvrikesi.

***

Endale ja emale mõnusat kesktalvist kontide soojendamise sihtkohta otsides kaalusin tegelikult kõige pikemalt Marokot, kus me kumbki veel käinud polnud ja kus päikesele lisaks võlus võimalus imetleda ja omandada kaunist orientaalset käsitööd – millest pool-postsotsialistlikus Egiptuses tugev defitsiit valitseb. Sõitnuks me Marokosse, kes teab mis siis veel kõik oleks juhtunud või juhtumata jäänud, kuigi raamat Marokost on igatahes juba kirjutatud, nii et vähemalt selles plaanis midagi kaotsi pole läinud.

Kuid Atlandi ookeani kant on kesktalvel suhteliselt ebakindla ilmastikuga ja antud talvel ei ulatunud temperatuurid sealkandis üle +19°C. Olime just mõni kuu tagasi korralikult külmetada saanud liig varasel reisil maikuisesse Lõuna-Itaaliasse ja teist korda enam ebalevaid temperatuure üle elada ei tahtnud. Nii ei jäänudki muud üle kui võtta suund taas Egiptusse. Ega eriti kaua otsusele ei kulunudki, sest muljed esimesest reisist veel kolm aastat varem olid kindlasti valdavalt positiivsed.

Kuigi tookord sai sõidetud viimase minuti reisiga ja eeltööd tegemata ning seetõttu kogetud kõige harlikuma turisti harilikku esmast kokkupuudet Sharm el Sheikhiga – et hommikulauas on raske midagi eestlase pilgule söödavat leida ja kohv, st see tünnist voolav kohvimaitseline vedelik, on joomiseks kõlbmatu. Et kuigi õhtusöök on ette kinni makstud, tuleb iga joogilonksu eest lisa välja käia. Et randa saab hotellist bussiga ja seal on inimene inimeses kinni nagu lehmad karjataras. Et kaupmehega teed joomata ei saa ühestki poest niisama lihtsalt sisse-välja astuda. Ning üldse, et – kus see Egiptus nüüd asuski, ah kusagil Liibüa kõrval... Kas polnud seal alles hiljuti probleeme terroristidega?

Kuid meelde oli jäänud ka, et päike detsembrikuus on soe ja lõppematu. Et hotellid, Lõuna-Euroopast erinevalt, on pilgule huvitavad ja sisustatud hea stiilitajuga. Ning et egiptlased on üks laia naeratuse ja julge huumoriga rahvas.

„Sorry, mister, täna serveerime õhtusööki ainult daamidele," teatab kelneripoiss restorani siseneva paarikese meespoolele uksel risti ette astudes, ja pilgutab „daamile" silma... hetk hiljem naerma puhkedes ja sissepääsu mõlemale siiski vabastades.

Et teenindus on meeldivalt tähelepanelik. „Madame ei viibinud eile õhtusöögil, kas midagi

oli pahasti?" uuriti hommikul peale seda, kui olin kõhutõve tõttu tõepoolest ühte söögikorda ignoreerinud. (Madame – harilik viis kõnetada abielunaist, sh viidata isiklikule abikaasale.) Kõhutõbi muuseas tõenäoliselt ei pärinenud hotellist, vaid küllap olin eelnenud kõrberetkel pesemata kätega julgelt kuivpajukit suhu pistnud.

Ning et kui päikeses põõnamisest igav hakkab, siis Punase Mere veealune maailm on imeline ja lõppematu.

Mõeldud, tehtud, seega – otsustasin Egiptuse kasuks ja asusin valima hotelli. Itaalia-reis oli näidanud, et kes teeb korraliku eeltöö, saab oma raha eest kordades rohkem nautida, kui uisapäisa lennukile hüppaja.

Kui nii Eesti kui Soome veebisaidid olid korralikult läbi töötatud, oli sõelale jäänud peamiselt kolm hotelli – Four Seasons, mis oli lihtsalt liiga kallis, ning Hyatt ja Savoy, millest viimase nimi mulle küll midagi ei öelnud, kuid hoone paistis piltidelt imposantne ja Hyattile eriti ei milleski alla jääv, samas kui paketi hind oli ligi poole odavam. Polnudki nii raske otsustada.

Järgneva eellooks kulub ära kirjeldada, et parasjagu oli tegemist ühe õnnestunuima ja õnnelikuma perioodiga minu senises elukeses. Olin just võitnud ühelt nimekalt Eesti firmalt viisakat sissetulekut eeloleval aastal lubava hankelepingu, mis nii väga palju tööd ei eeldanudki, kuigi tulemust küll. Oli võimalik kesktalvist puhkust endale lubada ning – eduka ja tubli lapse kombel – emagi kaasa võtta.

Ning aastatepikkune kogemus karvaste ja suleliste, tarkade, rikaste ja niisama ilusate meestega oli mind tolleks hetkeks viinud veendumusele, et meesterahvast ühe naise ellu ja maailma ei olegi üldse eriti vaja. Tüli palju, kasu vähe. Hakkasin jõudma „veendumusele", et kuigi meestele tuleb kooselu naisega üldiselt kasuks, siis naise jaoks on õnnelik elu võimalik tegelikult ainult üksinduses – iseendale sellist luues ja mitte lubades kedagi sellesse seda ära rikkuma.

Säherdune veendumus minus oli sügav ja tol hetkel lõplik ning tulenev rahu iseenese ja maailmaga pani sammu vetruma ja silmad särama.

Savoy kõrgeid treppe pidi niiviisi hommikusöögile laskudes, parasjagu kuldblondid kiharad poolde selga rippumas, pisut liiga pikka lumivalget puuvillakleiti ühe käega veidi kergitades, et mitte komistada, ei olnud kreeka jumalannat etendada mul otseselt plaanis. „Trooja" oligi veel ka linastumata. Kuid oma elus harvaesinevalt nägin ma ausalt öelda arvatavasti päris hea välja.

Teenindus oli Savoys küll tähelepanelik nagunii, mitte just päris viietärniklassi ehk, aga selline kodune ja sõbralik. Hommikust sõime alati gazebos ehk aia- ja merevaatega terrassil, ning meelde on jäänud parv kasvult pisikesi, kuid laia naeratusega kelneripoisse, kes alati trepile vastu tõttasid, et viisakalt tervitada ja aidata taldrikut lauale kanda. Üks selline kärbeskaalu, aga toreda sõbraliku naeratusega kelneripoiss mulle peamiselt meelde jäigi, ja ainult väga ähmaselt mäletan taamal ka üht suurekasvulist ja enamasti väga tõsist, isegi tusasevõitu kogu, Mustuliku tumeda laiguga parema silma all.

„On vist eelmisel õhtul kellegagi kakelnud ja ülemuselt sinika eest sugeda saanud," mõtlesin endamisi. „Sestap tusane."

„Paula me lükkasimegi alati ette, kuna tal on selline südameid võitev naeratus," muigab Teispool, kui talle oma mälestusi kirjeldan. Ja keeldub selgitamast, millega täpselt ma talle hinge läksin.

Muidugi ei reisi ükski natukenegi maailmas ringi vaadanud inimene Egiptusse selleks, et armuda hotellipoissi. Kuidas Sharmist väljasõite korraldaval tour leader'il on ikka ja jälle uus „õde" või „nõbu" (pealtnäha bulgaarlanna vm blond slaavitar) iga uue väljasõidu ajal, ning iga linnakese igas hotellis, ning et tegijamad hoiavad lausa tüdruksõprade „võrku" – üks igast suuremast Euroopa linnast, oli esimese reisi käigus selgeks saanud. Ja ega seal polegi midagi imestada. Noored inimesed, ega see kusagil mujal kuidagi teisiti pole, on ehk ainult varjatum. Ka on Euroopa emantsipatsioonis marineerunud mees ebakindlam, et mitte öelda – arem – suhteid looma. Samas kui kompleksidega egiptlane on nähtus, mida ma pole veel kohanud. Miks see täpselt nii on, ma ei tea, kuid vankumatu enesekindlus on joon, mida egiptlastelt õppida saab, nii meestelt, kui naistelt, kuhjaga.

Anyway, ei saa salata, et oma hinges olen vististi alati otsinud või oodanud lihtsalt üht tõeliselt tõsist ja asjalikku meest. Sellist, kes oma tegudes on suurem kui sõnades, ja kelle moraalne pale ja põhimõtted ühtlasi oleksid sellised, et temast oleks võimalik lugu pidada.

Ka emale oli Teispool silma jäänud. „Hea poiss," märkis ta ära, varemgi, kui mulle keskit silma jäi.

Kui siis ühel hommikul juhtusime sisse magama ja lisaks veel kellaaegu nii valesti mäletasime, et jõudsime alla restorani alles siis kui laudu juba kokku lükati, saigi see Teispoole jaoks otsustavaks. Terve hommikusöögi aja vapralt meie jaoks parima vaatega nurgalauda hoidnud, sellele hõivatuse märgiks suvalisi kasutatud nõusid asetades, oli ta jõudnud veendumusele, et ega me enam tulegi, aga võib-olla oleme kogunisti juba ära sõitnud! Hirm ta häbelikud keelepaelad lõpuks avas ja, olles meid ikkagi lauda istutanud ja kolleegide abiga köögist taldrikutäied hommikusöögikraami meile ette tassinud, saingi kuulda mida ma enam ei mäleta, aga mis oma ootamatusega muidugi täiesti tummaks võttis. Sest poiss paistis küll kahtlemata tubli ja tore, kuid ka ilmselgelt hea hulk aastaid noorem ja üldse... mingeid meessuhteid luua polnud mul hetkel ju sugugi plaanis.

Sama oli tast kergelt kahju ka, olin ju isegi arvutuid kordi olnud kiindunud kellessegi, kes üldsegi samaga ei vastanud. Kes ütleb, kas on hirmsam taluda hingepiinu ise, või põhjustada neid kellelegi teisele, mulle küll tundus see teine variant palju karmim. Seega olin mõõdukalt sõbralik. Miks raiuda saba ühe korraga, kui on võimalik vähehaaval nüsida, eks ju?

Teispoole tüüpiline käskiv ja korraldav iseloom lõi tegelikult juba siis kergelt välja. Olles esialgse sümpaatia enda suhtes kindlustanud, kukkus ta kohe tingimusi seadma. „Pool üks tule siia terrassile, siis lõppeb mul vahetus ja mul on aega sinuga rääkida," käsutas ta kohe teisel päeval. Pool üks olime meie emaga peale rahulikku und ja pikka laiska hommikusööki harilikult just randa jõudnud ja kohad sisse võtnud, ja poole kolme paiku hakkas päike juba mägede taha kukkuma, jaanuarikuus. Või veel seda kallist aega mingi restorani vahet jooksmisele raiskama hakata. Muidugi ma ei läinud ja Teispool oli maruvihane. Et Ida-

Euroopa neiukesi üpris lihtne ümber sõrme keerata, polnud talle pärast kolme hotelliaastat enam uudis. Aga et mina pole neiuke, vaid hilistes kolmekümnendates nõudlik (parem hilja, kui ei kunagi!) naisterahvas, kes kohtama minnes eeldab vähemalt viie tärni restorani keskkonda või sinnapoole, ei tahtnud talle kohale jõuda. (Ameerikalik „wine and dine and take you home with me" elustiil olekski Egiptuses muidugi mõeldamatu ka.)

Ühel viimastest õhtutest siiski nõustun vahetuse lõpus vastu kesköö Teispoolega juttu puhuma. Hotelli ööklubi mind suuremat ei tõmba ja alternatiivseks meelelahutuseks oleks (veel kord) kuulata klaasistunud silmade ja kangete näppudega vanahärrat napsubaaris „Elisele" klimberdamas.

„Ole hea," avab Teispool ukse ja suunab mu galantselt… põhimõtteliselt nõudekappi. Pisikesse ruumikesse hotelli trepikäigus, kus hoitakse varutaldrikuid, -klaase jm restoranis vajalikku butafooriat. Muidugi, igasugune tööväline suhtlemine külastajatega hotelli territooriumil on hotellitöötajale karmilt keelatud, kuid nendest reeglitest mul eriti aimu pole ja ega ma eriti hooli ka. Olen maruvihane, et kelleks ta mind õieti peab, kuigi veidike pabistan ka, sest Teispool on siiski füüsiliselt suurt mõõtu ja mis tal täpselt plaanis… kust mina seda tean. Kunagi ühes nime pärast noortelaagris lõppes külaskäik „vennalike" armeenlaste tuppa paraja rüselusega ukse suunas, küll 1:0 eestlannade kasuks, kuid siiski.

Ei, Teispoolel on plaanis kõigest juttu rääkida ja (kui lubatakse, siis) neiut suudelda… Või veel! No siis neiu kätt suudelda? Oh, heldeke... Kuid jutuks siiski arenes.

Nõudekapp nõudekapiks – et mul on kahtlemata leidliku noormehega tegemist, saan veel kord kinnitust ärasõidupäeval, kui Teispool töiseid tutvusi kasutades on meile hüvastijätmiseks broneerinud suhteliselt vähe kasutust leidva kuigi elegantse naiste tualettruumi Itaalia restorani kõrval.

„Ruumi koristatakse – vabandame!" teatab uksele jäetud ametliku välimusega silt.

Siit läheb paraku küll piir. Võib-olla olen ma hollivuudlikke filme liig palju vaadanud, aga mees pluss naine ühises tualettruumis seostub mulle peaaegu et ainult üheainsa võimaliku tegevusega. Või on mul rikutud mõtlemine? Hüvasti jätame niisiis põgusalt söögisaali taganurgas. Kinnitan talle, et kindlasti ta kunagi oma tõelise armastuse leiab, ja et seda talle palavalt soovin, kuid siiski vahetame ka telefoninumbrid.

Koju tagasi jõudnud, jätkub harjumuspärane argielu, selle vahega, et mõned korrad päevas saabub mulle tekstisõnum Egiptusest, tulvil kustumatuid tundeid. Millal ma lõpuks "murdun", ma enam ei mäleta, vist siis, kui Teispool ühel hetkel minu peale vihastab. Kuna see tundub nii minulik ja ühtlasi ehe – vihastada inimese peale, kellele sa raiskad oma emotsioone ja – tead – ta ei võta vaevaks samaga vastata! Mul hakkab veel rohkem kahju ning ma hakkan leebuma ja juba otsima asjale pooltväiteid.

Lõppude lõpuks ei juhtu seda ju tihti, et mina meeldin kellelegi kes ühtlasi ka mulle täiesti ebasümpaatne pole, on ju? Kas see pole siis piisavalt eriline? Ka on mulle alati jäänud mõnus mulje ühest mu vanaonust, kes (küll sõjatingimustes) abiellus endast kümme aastat vanema daamiga. Minu meelest oli nende suhe alati nii mõnusalt pingevaba – vanaonu etendas harilikult veidi ulakat poissi, keda tema abikaasa talus teatava emaliku rahuga, kuigi siiski ka

naerutulukesega silmis.

Ning ei saa salata, et Teispoole julgus ja poliitiline osavus töökohas endale sobivate olude korraldamisel on kergelt imponeerinud. Mees, kes elulise asjaajamisega hätta ei jää ja arg igatahes pole, see tundub lootust andev.

Savoy oli ka olnud nii ilus ja Egiptus nii päikeseline. Ning mitte miski ei takista mind tagasi minemast, korterit üürimast ja veidi pikemaks jäämast – töö jookseb ju edasi-tagasi nagunii veebivõrke pidi, ükskõik kust ükskõik kuhu mulle järele.

Napilt kuu aega hiljem olengi Sharmis tagasi. Käest kinni nädalaid rannas jalutamisele ei viitsi minu eas enam rõhku panna – kas suhtest saab asja või ei, seda vastust tahan ma kiirelt. Ka Egiptuses, kui pruut juba valitud, kulgeb edasine iseenesest suhteliselt kärmelt ja pragmaatiliselt. Lepimegi niisiis kokku, et esimene nädal peab näitama, kas meist üheskoos asja saab, või surume kätt ja läheme lahku.

Teispool on munsterdanud paberi, mis meil koos korterit üürida võimaldab – poolfiktiivse abielukokkuleppe, mille vormistamine nõuab küll kahe meessoost tunnistaja, kuid mitte sugugi pruudi enda kohalolu! Ning leidnud sarmika apartemendi Delta Sharmis. Seitsme basseini ja lilleaedadega päikeseline rendiküla on mesinädalate keskkonnaks just sobiv.

Nii lähebki lahti lugu, mida nüüd loed.

Sharm el Sheikh ehk sissevaade residentide ellu

Kui ma augusti keskpaiku suuna taas Egiptusele võtan, elamine Eestis koomale tõmmatud, lepingud lõpetatud, kohustused kustutatud, on Sharmis just toimunud pommiplahvatuste jada, mis muuhulgas purustab Ghazala Gardens hotelli sissepääsu ja esindusosa, ning toob kaasa kõige enam kannatada saanud Itaalia turistide – Egiptuse ühe olulisima turismituru – eemalejäämise õige mitmeks aastaks.

Võttes kuulda asjalikku mõttetera, et kõige turvalisem on seal, kus just alles midagi juhtunud, pakin kohvrid ja sätin end Praha kaudu teele. Ei tea, kas plahvatuse tõttu või muul põhjusel, kuid Kairost Sharmi lennutab meid tol varahommikul hiigelsuur mandritevaheline Airbus, millest täidetud on vaid turistiklassi paar esimest üheksaistmelist rida, kokku nii paar-kolmkümmend inimest. Üks Ameerikast koju lennanud jõukas egiptlane, kes pihib, et kodumaale päriselt tagasi pöörduda ta enam ei plaani – et on sealse eluga juba nii harjunud. Üks Jaapani noormees, vististi seljakotiturist, kellele ma loovutan Egyptairi traditsioonilise pajuki – kuiva keeksipala – ja kes selle ka tänulikult nahka pistab. Kuna Czech Airlines on mind kummalgi lennujalal kostitanud päris rammusa sooja suutäiega. Paar ebaturistilikult suurte kohvritega briti prouat, võimalik et Sharmi kinnisvaraomanikud või hotellijuhtide naised. Egiptlasi on vähevõitu – Egyptairi soodustariifide poliitika pole veel rakendunud ja piletid on siselennu kohta suhteliselt kallid.

Lennuk tõuseb seega kergelt nagu tsepeliin ja pigem hõljub kui lendab üle Siinai, aknast paistmas juba tuttavad kuldsed mäed meie all. Dahabi tähendab araabia keeles „kuldne" ja Dahabi linnake Siinail ongi sellest oma nime saanud – siis mitte päris põhjuseta!

Teispool on võtnud vaba päeva ja mulle muidugi vastu tulnud. Sahistame taksoga Delta Sharmi, millest emaga reisides olime vaid põgusalt möödunud selleks, et sealt veel paar eestlast Ras Mohamedi rahvuspargi reisile kaasa võtta. Väljast oli paistnud kuidagi odav ja ebainspireeriv, betoonine, seetõttu erilisi ootusi elukeskkonna suhtes ma ei evi. Sees seevastu avaneb tõeline paradiisiaed – arvutute purskkaevude ja lilleklumpidega tõepoolest kaunis territoorium, kus õige mitu basseini ja kenasti valgeks lubjatud mehhikopärased majakesed, igas umbes kümmekond otse õuest avanevat apartementi. Suurimat osa Delta Sharmist hoiavad endi käes vististi itaallased, ja seejärel britid või ka egiptlased. Kes ise siin ei ela, võib lasta mänedžmendil oma apartementi seniks välja üürida.

Ühe sellise Teispool meile organiseerinud ongi. Naljakas, et kohe algusest peale meie maitsed korterite ja ümbruskondade suhtes praktiliselt kattuvad. Kui mina leian midagi, mis mulle meeldib, meeldib see juba ette ka Teispoolele. Ja kui tema juhtub mainima, et märkas kusagil maja, mis mulle imponeerida võiks, siis kontrollkäik harilikult kinnitabki, et imponeerib jah. Näiteks leiab ta kusagilt suhteliselt odava Hay el Nouri elurajooni sügavustest maja, mille tagahoovis bassein ja katusel kena pergola, grilliplats ning vaated merele ja Tirani saarele. Koos naabermajaga kuulub see ühele Aleksandria pankurile, kes on seal värskelt remonti teinud ja mööbligi välja vahetanud suhteliselt moodsate nurgadiivanite ja ebaegiptilikult lihtsa joonega söögitoa vastu. Paraku hoiab ta enda tarbeks just seda ülemist nurgakorterit, mida meiegi ihkaks – merevaatega ja kõige päikselisemat. Hinda tahab ka päris palju ja selle eest maja varjuküljele kolima me ei nõustu.

Delta Sharmis on Teispool meile leidnud rõduta, kuid kena aiavaate ja avatud köögiga ühe magamistoaga apartemendi, mis sisustatud korvmööbli ja kenade terrakottapunaste tekstiilidega.

Sinna me väga pikalt siiski ei jää. Egiptlaste rendikontor, kust Teispool korteri leidis, tahab tasu iga päeva eest, seega enne, kui rendinädal läbi saab, läheme valima uut elupaika arendajate endi kontorisse, kus kortereid kuu kaupa vähemalt poole odavamalt üüritakse.

Valikut täpselt tundmata jääme esiotsa ilma veel siiani hingel kipitavast kenasti päikesesse vaatavast korterist, mille rõdult avaneb vaade otse rühmale purskkaevudele majade vahel. Oletades, et kõik korterid umbes samasugused kenakesed ongi, ei viitsi me käsiraha tooma minna – Sharmis on parasjagu vaid paar sularahaautomaati, kõik Naama Bays.

Järgmisel hommikul tagasi minnes – idee korterist oli vahepeal päris armsaks saanud – selgub, et see on otsekohe ära antud. Ning järgmisest kümnekonnast meile näidatud korterist ei meeldi meile ükski. Mõnes ei sobi igav beež värvigamma. Mõnes on ruumid kitsukesed nagu karbid. Mõnes on magamistoas ühe laia voodi asemel kaks kitsast. Mõni on väravast liiga kaugel, tagasopis. Ja mõni on esimesel korrusel ja nii põõsastesse kasvanud, et päikesevalgus vaevu tuppa ulatub. Valik, selgub, on tegelikult õite kirju!

Agendi sabas nõutult kontorisse tagasi lontsinud, jääb mu pilk pidama ühel õblukesel blondil neidisel, porikarva combat-püksid moodsalt pooleldi rebadel. „Nii julge rõivastumisega tüdruk peab olema kas inglanna (kellel egiptlaste arvamusest on viis)," mõtlen, „või kas äkki eestlane..." Hetke pärast hakkabki tüdruk vestlema teisel pool lauda istuva kah blondi rendiagendiga – muidugi sulaselges eesti keeles.

Kaasmaalaste toel saame siis veel hulga kortereid üle vaadata, kuni ühe asukoht ja atmosfäär meile lõpuks sobivad. Kuid ka sinna ei jää me kauaks – tütarlaps vastuvõtust helistab uuesti ja ütleb, et ühest väga kenast korterist on just üks itaallane välja kolinud ja seda parasjagu koristatakse, nii et mingu ma k o h e vaatama ja öelgu talle k o h e, kas me seda tahame.

Korter asub kõige šefimas keskmises majadeblokis, kus igasugune autoliiklus puudub, täpselt kahe basseini vahel. Rõdult ja magamistoast avaneb vaade purskkaevuga basseinile ning teisel pool maja laiub liumäe ja kunstkosega veidi suurem bassein. Ning korter on suurte akendega ja päikseline, sisutatud taas meie lemmikuima korvmööbli ja terrakottapunasega. Muidugi ma tahan seda!

Järgmiseks neljaks kuuks, mis ühtlasi jäävad viimasteks Delta Sharmis, kolimegi tollesse eestlannade abil leitud luksusvaatega apartementi. Edasised päikeselised päevad kulgevad mulle täiesti sobivas pool-manjanalikus rütmis. Hommikul ärkan, kui Teispool on juba tööpostile lahkunud, teen paar äratustiiru basseinis, keerulisimaks otsuseks, kas sel hommikul hüpata „kodubasseini" akna taga, või sulistada jacuzziga basseinis paaarkümmend meetrit teisel pool, või hoopis suures laguunis kõige keskel. Mõned variandid veel. Soojendusega bassein näiteks muutub eriti populaarseks talvepoole, mil selle aga vallutavad konte soojendavad Briti pensionärid pea hommikust õhtuni.

Veri käima löödud, teen tuppa naastes ühe lapikleivaga tuunikalavõileiva ja suure tassi

kodunt kaasa võetud kohhvi ning CNNi saatel manustan selle kõik sisse. Ingliskeelseid ajalehti hankida on Sharmis omamoodi keeruline ja kallis, tubades internetti veel pole, muud hommiku-meelelahutust seega mitte.

Edasi istun rõdule palmipuude alla, avan läppari ja teen veidi (jah kujutage ette) tööd! Parasjagu on mulle saadetud üks raamat tõlkida.

Lõuna paiku saabub Teispool paaritunnisele siestale. Kuna siis on väljas kõige kuumem ja sobibki leiba luusse lüüa.

Pärastlõunal järgneb jalutuskäik internetipunkti meilidele vastama – kuna egiptlased elavnevad peaasjalikult alles pärast päikeseloojangut ja siis on vaba arvutit juba raskem leida. Päeval on vaiksem. Abiks on teenus, mis igast mulle laekunud e-kirjast teavitab mobiilile saadetava lühisõnumi abil. Nii ei lähe miskit olulist kaotsi.

Seejärel päikesevann või uus tiir basseinis ja siis aja veetmiseks veel kas veidi tööd klõbistada või siis suunduda näiteks turule toiduvarusid täiendama. Kuna Teispool naaseb töölt alles vastu südaööd.

„Kaheksateist tundi teed tööd ja saad selle eest sada kaheksakümmend naela kuus," turtsun aeg-ajalt. "See pole ju töö, vaid sotsiaalabi Egiptuse turismisektorile!"

Kuid Teispool oli juba karjääril mõned sammud ülespoole teinud ja nii-öelda maigu suhu saanud. Liiatigi moodustavad iga oma nime vääriva kelneri sissetuleku Egiptuses mitte tema ametlik palk, vaid tipid. Ja Teispool oli meister oma muheda oleku abil tippe püüdma. Väiksemat sorti ülemusena on tal võimalik valida, keda teenindada. Niisiis valib ta võimalusel mõne jõuka ja lastega inglaste pere. Inglased teadagi on kõige heldemad tipiandjad Sharmis.

„Kui lapsed on õnnelikud, siis on vanemad õnnelikud ja rahul. Mis väljendub tipis," selgitab ta mulle oma ametiala professionaalseid põhimõtteid. Lapsed hoitakse lauas naerusuised ning Teispool naaseb töölt küll talle pühendatud lastejoonistuste, Euroopast postitatud fotode ja tänukirjade ning kord isegi Aasta Töötaja aunimetusega.

Kuid lausa lust ja laulupidu kelneri töö muidugi pole. Esimese kaasatoodud asjana munsterdan Teispoolele jalga päris nahast kingad. Kuna muidu teeb ta tööd neljakümnekraadises palavuses hoolikalt kinni nööritud umbsetes süntokingades. Ning kuigi Teispoolel on hea suhe oma otsese ülemusega, mis kindlustab vabad päevad alati tõsise vajaduse korral (näiteks minu järjekordseks Eestist saabumiseks), siis ka ülemus ei aita, kui õhtune bankett venib planeeritust pikemaks ning lauad jõutakse koristatud ja nõud kappidesse kantud alles vastu uut hommikusööki. Kas personal õhtu- ja hommikuvahetuse vahel ka magama jõuab, ei paista kedagi huvitavat.

Seega peamiselt unistavad poisid päevast, mil töötasust on säästetud piisavalt palju, et võiks hotelliorjamise lõpetada ja mingit äri alustada. Teispoole ja sõprade pea töötab lakkamatult selles suunas, mida alustada ja kus rentida. Kuid kuidas me ka arve ritta ei lao, Sharmiga seotud mis tahes plaani puhul selgub peaaegu ainult üks kindel kasusaaja – rendipinna omanik. Kinnisvara omada Sharmis on peaaegu garanteeritud kasumlik, eriti kui tegu

äripinnaga. Alati leidub mõni loll või läbimõtlematu, kes üüratu hinna eest pinda rentima nõus. Ja kui too kuu või paari pärast pankrotti läheb, tuleb järgmine.

Siiski paistab, et mõnedel ka tulu teenida õnnestub, sest mõned ärid aastast aastasse siiski püsivad.

Näiteks beduiinist köögiviljakaupmehed Vanal Turul. Paari külastuse järel, toeks Teispoole muhe suhtlemine, olen nendega loonud sõbralikud suhted ja saan oma värske kraami kätte ikka „omade" hinnaga. Veelgi menukamaks osutub mu umbkeelne ema, kes meiega veedab paar talvekuud ja – vana rändurihingena – õige pea hakkab sooritama omakäelisi matku turule, kus veedab pikki tunde kohalikega sõrmede ja varvaste abil lobisedes ning hindu ja kvaliteeti uurides. Kuna ema on mul Teispoolega sarnaselt nii muhe suhtleja kui ka et väga majanduslik.

Ühtlasi on ta beduiinikaupmehega üsnagi üheealine ja mis side nende vahel just tekib, kes seda teab, kuid ema jutustab, et alati kui ta värsket kraami ostma läheb, koorib vanamees alustuseks oma käega lahti värske banaani või muu käepärase puuvilja ja ulatab talle kingiks.

Jutt kinnitub, kui kolm aastat hiljem uuesti Vanal Turul oleme, siis juba lapsed sabas, kuid ka ema uuesti meiega koos suvitama jõudnud. Tuttava müügilauani jõudes hakkavad sealt kohe kostma hõiked ja üks noorem mees sebib end tagarrumidesse, kust hetk hiljem väljubki too kunagine banaanipakkuja. Surub emaga kätt ja selga pöörates kaob jälle. „Nii palju see tutvus siis pidaski," mõtlen endamisi. „Eks ole ikkagi kolm aastat juba möödas ka." Kuid vanamees on juba tagasi – banaaniga, mille lahti koorib ja emale pihku pistab...

Et minagi hiidlasena just suu peale kukkunud pole, saan vanal turul harilikult igati hästi hakkama ja ebameeldivaid kogemusi sealt nagu polegi (Naama Bayst paraku küll). Hüüdeid kas ignoreerin või lõõbin vastu, ning paar sõna algelist araabia keelt aitab harilikult ka kaupmeestega kätt lüüa. Kuigi naiivne olen algul muidugi – esimeselt reisilt kaasa toodud vaibahunniku eest maksan umbes neljakordse tegeliku hinna, ise olen väga rahul. See-eest järgmise kaubateoga võtan revanšhi – kui tuttav palub mult kena rõõmsavärvilist vaipa oma alles ehitatava uue kodu tarbeks, siis tuttava taksojuhiga Kairo „vaibatehaseid" (või olid need „vaibamuuseumid"?) külastades saan vaiba juba kõigest kahekordse tegeliku hinna eest. „Nii odavalt vaevalt et mu oma nainegi saanuks," arvab taksojuht tunnustavalt, kuigi eks temagi oma osa sellest topelthinnast saab, seega midagi ilusat ju ütlema peabki.

Kauplemine on jõukatele ameerika, prantsuse aga ka araabia turistidele orienteeruvas Kairos karm – kumbki pool ei anna sentigi järele, kuni keskele kokku jõudmiseks kaupmehed panevad pea kokku ja nüsivad siis hiiglasliku kolmemeetrise vaiba servast umbes poole meetri jagu maha. Mis selle liistakuga tehakse, ma ei tea, võib-olla teevad kahest kokku uue vaiba.

Kuid Sharmis tingin vahel isegi Teispoolest parema hinna välja. Minu tähelepanekul on mõttekas kauplema minna kas temal või minul üksinda. Tema puhul toimib meestevaheline semulikkus, ja minu puhul naise-mehe vaheline külgetõmme, ehk et eks naisterahvas ikka saab, mis tahab, kui viitsib. Kuid mees pluss naine ostjate poolel lõppeb enam-vähem alati sellega, et kaupmees-mees ei taha naisterahva nähes ju ometigi teisele mehele alla jääda...

Küll häirib mind, et liiga sageli peetakse mind venelannaks. Mis on ses mõttes andestatav, et ka mu oma silm ei tee enamasti vahet (kui lössis ninaga ja tätoveeritud mehi seltskonnas pole), kas vastutulijad on venelased või eestlased. Nii sarnased oleme väliselt ja ka riietumisstiililt. Inglannadega ei sarnane sugugi – need on enamasti suured nagu hobused ja hobuse nägu kuigi ka vitaalsusega, meikimata ja sassis peaga, kottpükstes ja utility toppides. Ning itaallannad, kuigi venelannadega sarnaselt miniatuursed, on iseloomulikuma füsiognoomiaga, ja pigem spordirõivis kui miniseelikus ja kontsades. Ongi nii, et kui järjekordseks juuksurikülastuseks valin ühe itaallanna salongi ja väljun sealt poole kämbla laiuste eriti itaallannalike heledate triipudega juustes (mis mu oma õuduseks tunduvad kui traktoriga tõmmatud, aga täpselt samasuguseid kohe ka itaallannade endi juustes märkama hakkan), ja – asja juba veidi tajudes – kõnnin Vanale Turule tulipunastes capripükstes ja jooksutossudes, öeldakse mulle mõnda aega „Zdravstvui, pozhalusta" asemel „Ciao, bella!"

Kui see mõju lakkab ja järgmise tiiru ajal uuesti üks kärbeskaallasest ilueedi ligi hüppab ja hakkab midagi vene keeles seletama, viskab mul maksa üle kopsu. Võtan päikeseprillid eest, vaatan talle sügavalt silma ja piisavalt valjult, et ka ta kaaslased kuuleksid, ütlen võimalikult tõetruu inglise kõlaga: „Sorry, but I never buy from Russians!" Edasi astudes jääb mind saatma ümbritsejate naerulagin ja õlalepatsutused õnnetule altläinule.

Seegi efekt kestab veidikese, kuid ei enam.

Esialgu teen peamised toiduostud sealsamas Delta Sharmis asuvast väikesest kuid kiire käibega poekesest. Ja ekslikult arvan, et selline ongi kogu kohalik toiduvalik – veidi rääsuma läinud, kilesse pakitud juust, piimatoodetest veel keefir ja jogurt, kord poole aasta jooksul vahukoort (oletan, et tegemist on importtootega), tuunikala, munad ja suvaline valik puuvilju nurgas põrandal. Üle tee elumajade varju jääva suure supermarketi juurde jõuame kuuldu põhjal alles paar kuud hiljem ja esimesel korral kõnnimme sellest hoogsalt mööda. Kuna fassaad on tolmune ja erilisemalt ei imponeeri ning araabiakeelse nime põhjal arvame, et on üks järjekordne „kohaliku" valikuga poeke.

Sel perioodil tekib mul tihti igatsus Eesti toidu ja poodlemisvõimaluste järele, vähemalt nii iga kahe kuu tagant käingi siis kodus – „kohvikus ja loomaaias".

Kuni ei mäleta enam millise juhuse ajel tollesse Abdullah´ nimelisse supermarketisse sisse astume. Mu jumal, milline valik seal avaneb! Terve külmletitäis piimatooteid – kauem ja vähem säilivat piima, jogurteid toosis ja pudelis, võid, kodujuustu, rõõska ja haput koort, vahukoort, pehmet ja kõva juustu, Parmesani, Goudat, Grana Padanot. Kalkunisinki, veisesinki, basturmat ja salaamit. Tükikaupa, viilutatult või masinaga peeneks riivitult. Kõikvõimalikke kohvisid ja teesid, Itaalia oliiviõli, Toblerone šokolaadi ja Mövenpicki jäätist. Terve värske liha lett, kus otse meie silme ees vajalik jupp lahti raiutakse – kana, noort või vana veist või lammast – ja soovi korral hakklihaks töödeldakse. Ning sageli, kuigi etteennustamatult – tumemusta saksa täisteraleiba. Kuigi müügil šokolaadiga võrdse hinnaga, läheb see ikka loosi, kui kodunt naasmisest enam aega möödas ja kohvrileivad ammu söödud.

Seasinki, -vorsti ja süldimaterjali ehk tõesti peab Egiptuses teadma, kust osta, kuid seda küsidagi läheb hõlpsasti meelest siinse külmleti ääres, kus iga päev saadaval hane-, pardi-, kalkuni-, küülikuliha ning kalaletis värsked krevetid, kalmaarid, krabid ja merevähk.

Ehk et vähehaaval koos sellega, kuidas tegelikud valikud Egiptuses mulle avanevad ja teatavaks saavad, kaob ka igatsus Eesti olme järele. Kuid omaenese eelarvamuste ohvriks langen veel pikalt. Veel viis aastat hiljemgi imestan, kui Teispool turult naaseb, kilekotis peotäis kollakaid klaasjaid lehti.

„Kas siis Egiptuses on želatiini saada?" (Olen omad külmad magustoidud siiani kõik tarretisepulbri abil vaaritanud.)

Muidugi on! Kuid kusagil sisimas istub sellest hoolimata sügav usk, et kui midagi silmad kohe ei näe – küllap „neil siin" seda siis pole.

***

Umbes kord kuus, kui just tipphooaeg pole, saab Teispool nädalakese puhkust. Siis on tal aega (ja jaksu) minuga „väljas" käia, nii-öelda linna peal jalutamas, proovimas erinevaid restorane ja nautimas arvutuid merevaatega kohvikuid. Kuna ega palju muud Sharmis teha polegi neil, keda ööklubid ei paelu.

Kuid esimesel paaril kuul ei tea me isegi, kus asuvad merevaatega kohvikud või kus (täpselt) asub meri... Internetist oleme leidnud ühe restorani nime, kuid mitte, millises hotellis see asub. Ning samase nimega hotelle ning nendes sarnase nimega restorane on Sharmis tohutult.

Oma arust ühte võimalikku viietärnisesse välja jõudnud, asusime vastuvõtus uurima, kus neil see merevaatega restoran siis on.

„Kas te olete broneerinud," uurib nipsakas noormees leti taga.

„Broneerinud pole, kuid äkki siis broneerite praegu," pakume vastu. Pärast pikka edasi-tagasi seletamist oskab noormees siiski restoraniga ühendust võtta, selgub et ei, selleks kellaajaks olevat lauad juba täis, kuid midagi ehk vabaneks umbes kahe tunni pärast.

„Äkki siis oleks võimalik asutusega visuaalselt tutvuda," teen ettepaneku. Et vähemalt veenduda, kas vaade üldse naasmist väärib.

„Meil kehtib miinimumarve nõue, see on kakssada Egiptuse naela kummaltki," teatatakse selle peale suhteliselt tõrjuvalt. Vaielda me rohkem ei viitsi, seega kõnnime sealt välja.

Kas ei näinud suvaliselt riietatud noor egiptlane ja Euroopa neiu tema näpus piisavalt maksujõulised välja, et meiega tõsisemalt tegelda... kuid ka hotell ei jäta kuigi teenindusjõulist muljet ja sinna me hilisematel aastatel enam ei naasegi. Sellised nad on – suhteliselt mitte midagi ütlevate kettide mitte midagi ütlevad asutused.

Täiesti teine vastuvõtt ootab külastajat ees ontliku teeninduspoliitikaga hotellis. Olles taas millegi hõrgu otsinguil, jõuame kord nii Hyatti väravasse, et kogeda sealset palju kiidetud Aasia restorani Sala Thai. Nagu ikka, küsitleb väravas passiv turvameeskond külastuse põhjust ja harilikult pannakse vihikusse kirja ka, kus külastajate tegelik peatuskoht on. Ladusas inglise keeles, äärmise hoolikuse ja viisakusega.

Seejärel lükatakse välisuks laialt lahti – jah, palume! ja viibatakse restorani asukoht kätte. Laua broneerimine ei valmistagi mingit raskust, kuid et aeg oli alles varajane ja päikegi loojumata, mõtleme seniks tutvuda Hyatti kauni territooriumiga ja kaeda, mida muud põnevat see maja pakub. Ning alustada sobiks ju väikese aperitiiviga – kus siis?

Kuuldes et me sama hotelli inimesed polegi, vaid hoopis külalised väljast, tuleb administraator – et ukse taga veel lausa ei tungelda – meiega ise kaasa, viipab kätte sobivad baarid ja muudki teenusevõimalused ning jätab siis otsust langetama. Too õhtu Hyatti Sala Thais on siiani meie Sharmi teeninduselamuste krooniks, nii külalislahkuse kui ka neile järgnenud gastronoomiliste naudingute tõttu.

Kuid õhtu lõpuks peaaegu et läheme Teispoolega tülli. Mul on nimelt komme viisakusžestide tunnustamiseks harilikult tagasihoidlikult noogutada ja öelda hästi vaikne aitäh. Kuna ma pole just suurem lobiseja ega ka kuigi valjuhäälne mitte. Kuni Teispool mulle verbaalse märkuse teeb – just tollestsamast Hyattist väljudes. Et ma olevat üks paras mühkam, kuna turvameestele aitähh ei ütle, kui uksi avatakse, teed viibatakse jne.

Kuni selle hetkeni olen end pidanud igati viisakaks, eriti aga et võõra pingutuse suhtes tähelepanelikuks inimeseks ja muidugi solvun hingepõhjani. Kuid olgu – sealt edasi niisiis kannan hoolt, et aitähhid vajadusel ikka üle õue kõlaksid. Kuna esiteks on helifoon Egiptuses üldse veidike valjem – põhjamaine piiksumine ei pruugigi tähelepanu köita. Kuid teiseks ja olulisemalt koostatakse turistide „pingerida" kohalike seas väga arvestatavalt just käitumisviisakuse põhjal. Pingerea lõpus on üldtuntult paraku venelased – kuna need vähimagi probleemi puhul tõstavad kohe kisa ja kukuvad õiendama. Ning üldse käituvad kohalikega ülbelt ja ebaviisakalt. Neilt juba tänusõna ei kuule! Vanal turul võib tihti tunnistajaks olla, et puuviljaleti juurde astub kena soenguga silmnähtavalt edasi jõudev venelanna ja – silmagi pilgutamata – esitab oma soovi enesekindlal ja üleoleval toonil vene keeles. Kuigi vene keelt juba paljuski räägitakse ka, siis – ikkagi, on ju?

Pingerea tipus aga on inglased, kuna nemad ütlevad teenindaja iga – ja just nimelt iga! – liigutuse peale mitte lihtsalt „Thank you!", vaid: „Thank you very much!"

Kusagile vahepeale jäävad itaallased, kelle käitumine on nii peen, et üldse eriti silma ei torka, kuid kaupmeeste hinge lähevad nad sellega, et „selle hinna, mille küsid, nad ka taskust võtavad ja peale vaatamata sulle maksavad." Naljakas, et kui venelaste puhul üle maksmine liigitatakse lolluseks, palju levinud üldistuse põhjal, et vene naine on ilus ja vene mees on loll, siis itaallaste puhul oleks nagu tegemist hoopiski austusväärse jõukusega. Noh jah.

Ja millest siis eestlast tuntakse? Sellest, et kui öelda valju häälega „Tere, tere, vana kere!" siis pöörab asjaomane isend pilgu täpselt vastassuunas ja hakkab edasi libisema nagu kuu vari maanteel, et minema pääseda jumala pärast kellegagi vestlusse astumata (nali!).

Itaallased on see kontingent, kes täidavad kõige palavama aja Sharmis – juuli- ja augustikuu, kuna ühe naljahamba sõnul olevat terve Itaalia riik siis kollektiivpuhkusel ja oma randadesse enam ära ei mahu. Vastavalt on iga teine restoran Sharmis itaalia restoran, mis neile isenditele, kelle jaoks sarnaselt minuga makaron on pigem mustade päevade ja tühjade taskute menuroog, nii imponeeriv ehk ei tundugi. Ja iga teine pood müüb „itaalia moodi" firmalt „Dolce & Gabbana". Kas see ka ehtne on, pole mõtet küsida, sest sõnast „ehtne" ei

saa egiptlane lihtsalt aru – kui on selline kiri peal, siis on ju see, või mis?

(Muus osas muide pole mul itaallaste ja itaaliapärasuse ega ka venelaste ega venepärasuse vastu absoluutselt mitte midagi.)

***

Delta Sharmist saab meil mingil hetke mõõt täis. Kõigepealt avastan ühel hommikul, et korteris pole voolu. Telefoni teel kontorist järele pärides selgub, et me pole märganud maksta elektritarbimise eest – kuna keegi pole meilt märganud seda nõuda! Oleme miskipärast oletanud, et kuna arved on õige pisikesed, siis need võetakse maha rentimisel sisse makstud kopsakast kautsjonist. Tore viis siis kliente teavitada! Kuid see selleks, voolu eest saab makstud ja see naasebki.

Järgmiseks juhtub ühel õhtul, et naaseme Naama Bayst (naturaalselt) lõbusas tujus ja teineteist ümber basseini edasi müksates võib kuulda, et meil kilekotis koliseb. Noh, nagu õllepudel ikka koliseb. Kuna oleme tagasiteel ühtlasi jookide tagavara täiendada otsustanud. Kuid üldsegi mitte neid veel tarbinud!

Paari minuti pärast on ukse taga kaks turvameest, kes umbkeelselt seletavad, et peaksime näitama oma dokumente ja üürilepingut korteris viibimise õigustuseks.

Kuna selline kahe isiku jõudemonstratsioon, aga ka räpased kahtlused, mind kergelt endast välja viivad, siis mingeid dokumente ma näitama ei soostu. Kuid et kallite külaliste rahu niiviisi pole ilus rikkuda ning üürnike isikud ja korterites viibimise alused võiks kõigepealt klienditeeninduse abiga selgeks teha, ei jõua kohale ka mitme juhtumi mõjul.

Uuesti on turvamehed – kõpsti! – ukse taga, kui Teispool ükskord mõtleb omast arust mind üllatada sellega, et lõunale tulles siseneb korterisse hoopis terrassi kaudu, karjapoisilikult end üle barjääri viibutades. „Ei, kõik on korras," tänan ukse taha ilmujaid viisakalt – tore ju muidugi, et varal silma peal hoitakse. Kuid ei, taas läheb ikka ka dokumentide ja lepingute küsimiseks.

Ning lõpuks nõuab basseinipoiss, et ma basseini külastades iga kord jätaksin tema kätte basseinikaardi. Kuid mulle meeldib ujuda nii, et jooksen toast kohale, hüppan sisse, ujun kaks tiiru, ja naasen muude toimetuste juurde. Ei aita selgitused, et näed ma ju elan siin juba kolm kuud, näe selles korteris seal, näe siin on võtigi. Temal on kästud küsida basseinikaarti ja nii ta siis iga kord küsibki, mida ma muidugi ignoreerin, kuid säherdune rumalus päris korralikult rikub mu tuju.

Kolm aastat hiljem Delta Sharmi naastes on usin kaardinõudja ülendatud basseinipoiste vanemaks. Muidugi, samal ajal on üks samasugune saapapea Eestis, keskastme spetsialistike, kellega tööalaselt piike murran, ülendatud selle panga asepresidendiks, kus ta töötas... Ei olegi vahe nii suur! Vene lolluse kehtestamine saksa täpsusega toob edu igal pool.

Et Delta on olulises osas siiski pigem nädalaste puhkajate pärusmaa, tundub mõne aja möödudes meile seal ka veidi liiga lärmakas, tasu konditsioneeri kasutamise eest liiga kallis (Delta küsib elektri ja vee eest tugevat vahendustasu) ja muud säärast hinge häirivat, seega

asume otsima uut, sobivamat rendipinda. Kuid niisama lihtsalt me ei pääse. Lõpparvet õiendama minnes selgub, et kautsjonist on üksjagu maha võetud – mille eest? Väiksem summa katkise duŝivooliku eest, mille korterisse kolides eest leidsime, ning suurem elektrilise grillahju eest, mis samuti ei töötanud. Mäletan, et pärast mitmekordset helistamist saabus tollal lõpuks mehaanik, kes ahju ära parandas, kuid kulu niisiis kirjutati meie arvele?

Niisama ma seda ei jäta puhtalt põhimõtte pärast ning et „Client Relations" osakonna ennasttäis noormeestest erilist abi pole, asutan end itaallasest peadirektori jutule. Tema ukse taga satume kõrvuti istuma koos eestlasest reisiesindajaga, kes tulnud kõrvalkontorisse oma selle nädala ekskursantidele hommikusöögi asenduseks võileivakarpe broneerima. Jagan oma muret ja kuulen vastuseks, et temal toakaaslastega läinud veel hullemini – nimelt öelnud nende rendiperioodi kestel üles nende korteris olnud külmkapp, mille hind samuti neilt sisse kasseeritud. Ja nad maksid ka! Pean tunnistama, et mu arvamus eestlastest reisiesindajatest, kes ju seatud just nimelt sellise kohapealse lollusega võitlema, saab mõninagase hoobi. (Kuid ega seda firmat polegi enam, nagu pole mitut enamatki.)

Mina nii leplik ei ole ning umbes kahe nädala ja veel paari külastuskorra möödudes väljun raamatupidamisest võidukalt, üleliigselt arvestatud summa taskus. Delta Sharmis rendime edaspidi ainult korteriomanikelt otse. Sest tolle juhtimisstiiliga ma rohkem tegemist teha ei taha, kuid keskkonna ja silmailu suhtes ning lühipuhkuseks Sharmis kahjuks midagi võrdväärselt rikkalikku väljaspool hotelle ka pakkuda pole. Kuigi tulevikus ehk siiski.

Viimati Sharmis kiirvisiidil olles, et kohtuda kodustelt paki toonud eestlannaga, peatungi siis taas Deltas ning korteri vastuvõtmisel rakendan kogemusest õpitud printsipiaalsust. Kui poiss köögis sahtleid avab ja neis leiduvaid nuge ja kahvleid kontrollbanketile arvuliselt märgib, tõmban sahtlid uuesti lahti ja enne allkirja andmist loen kõik veel üle. Taas veidi ripneva duŝivooliku palun kirja panna. Ja nii edasi ja nii edasi, soovitan sama täpsust iga allkirja andmise eel. „No problem, no problem," selgitab poiss lahkelt, kuid selle õnge ma enam ei lähe.

Juhtub aga hoopis nii, et hommikul kiirustades pillan käest telekapuldi, millelt pudeneb tagakaas ja nagu neetult ma seda enam ei leiagi, ei ühe, ei teise voodi alt ega ka mujalt mitte. Veidi põksuva südamega asetan vigase puldi kõige loogilisemale kohale otse telekal – et oleks juba kaugelt näha, et see on olemas, ja jään ootama poissi, kellele korter „üle anda". Saabub eilne noormees ja et olen ta eelmisel päeval ilmselt juba „tümastanud", siis ta isegi ei vaata uksest sisse! Küsib koridorist, kas vajan abi kohvri kandmisel, võtab võtme ja lahkub.

Seekord siis sedapidi, mõtlen välja hingates.

Põgusalt peatume esimese Sharmi-aasta lõppedes ühes täiesti Egiptuse-pärases villas Hay el Nouri sisemaarajoonis. Leian selle ühte Sharmi lõpututest veebiväljaandekestest jäetud telefoninumbri peale. Villa on meeldivalt araabiapäraste kuppellagede ja mustriliselt seintesse jäetud avadega, mis kaetud värvilise klaasiga. Ning sisehoovis ootab purjetaolise lõuendiga päikese eest varjatud nurgake potisinise korvmööbliga ning mõned potipalmid ja värviline bugenvilleapõõsas. Lisaks väikese korvpalliväljaku mõõtu vaba pinda silmade puhkuseks. Omanik peab olema ilmselgelt kas kunstnik või muidu boheem või lihtsalt liiga rikas selleks, et täis arendamata ruutmeetreid taga nutta.

Selgub, et on... filmirežissöör – nagu ta end ise tutvustab. Selline natuke ohtlikult ilus meesterahvas, juba veidi halli juustes. Ning tegelikkuses pigem lihtsalt veealuste filmide operaator – siis asjapulk, kes veealuse kaameraga filmima kutsutakse näiteks siis, „kui „National Geographic" vajab lähivõtteid ütleme et haide söögiajast, või muust taolisest ohtlikust, mida keegi teine pole nõus jäädvustama, või jäädvustama sellise raha eest," nagu mees ise küüniliselt märgib Egiptuse tööjõu eeliseid mainides. Kuigi mitte ka teatava uhkuseta hääles.

Mees on pere tulevikule mõeldes äsja muretsenud kolm merevaatega korterit uues Nabqi korterelamute rajoonis – ühe endale ja naisele ning kaks lastele, ja nende liising on tal muidugi raskelt kaelas. Seetõttu, kuni villa müügiks väljas on, ta seda ühtlasi ka rendib.

Kolime niisiis sisse, pöialt pidades, et ostjat nii pea ei leitaks. Ja ega meie sealviibimise kuudel ei leitagi ka. Sest omanik pole oma suurejoonelisust kahjuks naabritega klapitanud. Meist ühel pool on mitme korteriga hoone paksult taksojuhte täis – selle ette jäetavate autode üle otsustades. Ilmselgelt on tegemist ühega neist majadest, mis renditakse välja tubade või isegi voodikohtade kaupa – kõik toad pungil täis kahekorruselisi narisid. Nii elavad mehed, kes Sharmis tööd teevad, rentijaks on harilikult tööandja, kellelt siinne hea tava nõuab töötaja varustamist elamispinnaga ja vähemalt ühe söögikorraga päevas. Hay el Nour suuresti taolistest rendielamutest koosnebki, kuid ka räämasem pool Hadabast. Hotellide „ühikad" – Annelinna taoline pisike paneelrajoon – jääb siit veel veidi edasi, poolkõrbesse.

Teisel pool aga elavad beduiinid – siis jõukad „linnabeduiinid", kes sedasama maja ise ka omavad ning ise elavad ühes korteris, aga kolm ülejäänut on kas sugulaste käes või välja renditud. Meie ja nende maja kõrgete müüride vahele jääb umbes meetri laiune ja kümne meetri pikkune „latter", kus veedab ööd beduiinide lamba- ja kitsekari. Päevaks lastakse loomad aiast välja, tänavanurgale prügikonteineri veerde käepärast kraami nosima.

Ilmselgelt on sama raske leida ostjat miljonivillale siinses keskkonnas, kui ostjat liig luksuslikuks remonditud korterile mõnes Tallinna paneelrajoonis.

***

Beduiinid vabaõhurahvana veedavad suure osa päevast majakatusel, kus neil on väliköök ja duširuum ning väike magamistoake – selline mõnus vanaema saunaesise õhustik ühesõnaga. Tüdrukutel on kodus igav ka ja mingil hetkel hakkame emaga edasi-tagasi poes ja internetis käies märkama, et nad meile sealt ülalt lehvitavad ja tervitusi hõiguvad. Lehvitame siis vastu ning ühel hetkel joostakse alla tutvust tegema ja kutsutakse külla.

Peres on isa ja ema, üks vanem vend, Abdul, ja üks noorem, Hakim, ning kaks tüdrukut – Badri (umbes: Kuunäoga) ja Shams ehk Päike. Päike on kindlasti kõige ilusam väike naisterahvas, keda ma Egiptuses näinud olen – pikk ja peenike supermodelli mõõtu ja naeratusega, parasjagu kasvueas tüdruk. Kodust välja minnes riietub ta tujust olenevalt kas musta niqabisse või hoopis liibuvatesse teksadesse roosa võrksärgi ja sonimütsiga. Tema vanuses veel on võimalik valida!

Kuid Badri on juba kahekümnendate veerel ja põeb mehelemineku probleeme. Tal on kaks suurt probleemi – esiteks olevat ta nägu liiga tume ja teiseks rinnad liiga väikesed! Seetõttu

palub ta, et kas Eestist äkki ei leiaks „head kreemi”, mis selle viimase oire vastu aitaks? Selgitusi võimlemise märksa tõhsamast mõjust ei näi ta suurt uskuvat, mingit kreemi talle siis ikkagi viin – lootuses, et ehk tekib platseeboefekt.

Naiste päev on mugav, kuid suhteliselt üksluine. Isa ja vanem vend töötavad kumbki turismiäris – isa on osanik ühes neist paljudest „mägedes beduiinide juures” õhtu veetmise kohakestest Sharmi välisserval, ja vend töötab ühes Naama Bay beduiinikohvikus, kus samuti perel käpp sees. Kui meestele hommikusöök valmistatud ning need tööle ja kaks nooremat last kooli lahkunud – nii poiste kui tüdrukute kool asuvadki just Hay el Nouris, praktiliselt üle tänava – jäävad ema ja Badri omapäi. Lõuna valmistatakse kella kolmeks ja õhtust harilikult ei söödagi või süüakse väga kergelt – leiba toorjuustu ja salatimöksidega. Seega vähemalt keskpäevani on naised vabad. Kuna ka parasjagu meie pool kesktalve veetev ema on täiesti vaba ja sageli omapäi, kuni mina tööd toksin, hakkabki ta hommikupoolikuid beduiinidega veetma. Mina nendega alati liituda ei saa, mitte et mul midagi suhtlemise vastu oleks, kuid vististi on uutel sõbrannadel oma eluviisi juures raske mõista, et naisterahval võib olla muudki teha, kui hommikupoolikuid teeklaasi taga lobisedes veeta, üksteisele massaaži- ja meigiseansse korraldades. Et naisel võivad ka olla töökohustused.

Pärastlõunal läheb kiiremaks. Lõunasöök söödud ja nõud pestud, on tüdrukute ülesanne toad koristada. Iga päev klopitakse kõik põrandal olevad vaibad ja kõik toad pühitakse. Ning köögis lüüakse läikima iga viimanegi nõu, mis kõik ongi ka hügieeniliselt terasest.

Beduiiniema kaob samaks ajaks magamistuppa ja ilmub, kui toad puhtad, rõivastatud elegantsesse kalli moega galabeyasse, meigitud ja lõhnastatud – isa koju ootama. Kui mehed päikeseloojangu paiku koju jõuavad, istuvad nad kohe teleka ette ja neile tuuakse teed. Mõnda aega neid ei segata, kui nad just ise ei avalda soovi päeva muljeid jagada. Kui ei avalda, siis teleka ette nad kuni magamaminekuni jäävadki, kuid naised harilikult lahkuvad mingi aja möödudes uuesti katusele isekeskis vabamalt suhtlema. „Tulge pärast hommikusööki!” või „tule õhtul, istume katusel,” kutsubki Badri meid niisiis ühtelugu.

Kord näitab ta mulle kahte täiskritseldatud lehekülge vihikus ja küsib: „Mitu lehekülge peaks veel kirjutama, et raamatut saada?” Televiisorist on ta näinud, et raamatuga võib saada rikkaks, ning et kirjutistel kõrberahvaste kaduvatest puutumata elustiilidest on minekut. Kuid lehekülgi oleks veel palju vaja...

Badri suguvõsa, või tuleks siia kirjutada – suguharu? – elabki kõrbes, El Tori linna lähistel Siinai mägedes. Nemad on siis Lõuna-Siinai beduiinid ja mitte need Põhja-Siinai beduiinid, kelleni turisminduse hüved päriselt ei jõua, kes oma vaese elu tõttu siis valitsusega pooleldi riius on ja alailma Siinail mingeid jamasid korraldavad. Aeg-ajalt veedab pere nädalakese sugulaste pool ja paar korda kutsub mindki kaasa – beduiinipulma, ainsaks tingimuseks, et riietaksin end pealaest jalatallani beduiinirõivisse, siis põhimõtteliselt niqabisse. Kuid mõte sellest, et esineda kellegi muuna kui see, kes ma tegelikult olen, pole mulle päriselt vastuvõetav, ja ka ilma Teispooleta ma sõita ei taha, kuid temale mehe ja kristlasena naiste kutse paraku ei laiene. Nii jääbki mul beduiinipulma minemata.

Pulmakutseid tuleb muidki veel, kuid esialgu saab Teispool neid täita üksinda või hoopis minemata jätta. Näiteks kutsub pulma üks Ülem-Egiptuses Menya kandis elav töökaaslane. Too elab ühes mägikülas, kuhu sõitmiseks on soovitatav tulekust ette teatada, „et omad

saaksid vastu tulla," ütleb Teispool lakooniliselt. Tundmatute puhul pole muidu teada, kuidas neid vastu võetakse, igatahes on tegemist sellise piirkonnaga Egiptuses kuhu „ametivõimud naljalt jalga ei tõsta". Kus pulmade puhul tõenäoliselt meeskülalised tulistavad auvalanguid õhku isiklikest automaatidest. Sest idakõrbe mägedes aetakse kuulu järgi igasugust äri ja elab seal igasugu taustaga indiviide. Ning kõik rajaneb ainult sugulusel, tutvusel ja vere hinnaga püsival usaldusel.

Arutame põgusalt, kuidas siis oleks, kui me kutse vastu võtaksime. Abielus me ju pole, liiatigi vaevalt sealsel rahval meile eraldi tuba anda olekski. Tõenäoliselt ööbiks Teispool kusagil „meeste poolel" ja mina koos naistega.

„Või koos lehmaga, nii-öelda pannakse pere kõige hinnalisem külaline kokku pere kõige väärtuslikuma varaga," pakub Teispool ja venitab suu kõrvuni.

Sisuliselt umbkeelsel minul valge elevandi rollis niiviisi vististi kerge ei saaks olema. Lisaks eeldaks pulma jõudmine enam-vähem ööpäevast sõitu erinevate väga väikeste, kitsukeste ja teadmata tehnilises korras sõiduvahenditega. Teispool on ühte sõpra samas kandis just külastanud ning kirub kitsukesi pingivahesid ja öist külma siiani.

Seega jääb ka mägilaste pulma minemata.

Mõnda aega meile Hay el Nouris niisiis isegi meeldib, vähemalt ei pea ma enam kurtma Sharmi korterite liigset isikupäratust. Kuid määravaks saab lõpuks ikkagi mugavuste puudumine – külmkapp on juba väike ja jõuetu (peremees vabandab, et maja eeldatava saatuse tõttu uude ta hetkel investeerida ei soovi) ning pesumasin puudub sootuks. Kui siis veel ema väidab duši all elektrilööke saavat ja minagi särtsakat oma käega tunnen (selgubki, et kuskilt on veepaak elektriühenduses) saab ka sellest rendipinnast küllalt.

Entusiastliku belglannast kinnisvaraagendi toel vaatan üle vist pool Hadaba kvartalist, mis tollal on veel ainuke arvestatav viisakam rendirajoon Sharmis. Teisel pool lennujaama Nabqis on alles lagedavõitu, Naamas liiga lärmakas ja korterid seal tihti vahelduvatest pidutsejatest põhjalikult trööbatud. Kuid ka Hadabas midagi leida pole niisama lihtne. Ühes superkallis korteris on küll uhke merevaade, kuid magamistuba pilkane pime ja duširuum pisike nagu kingakarp. Vastu lõunapäikest võibki suvel ära sulada ka, ja milliseks veel konditsioneeriarved kujunevad? Lisaks pihib agent, et omanik on üks libe tüüp, kellega ta pool-vastumeelselt äri nimel siiski vajadust mööda suhtleb.

Teises kohas leiame rõõmsalt eest avarate akendega tibukollase magamistoa, elegantse walk-in duši ning jõuka egiptlase pompöössusega sisustatud avatud köögi, mida kroonib klaaspinnaga baarilett ja uhkelt lilleliseks väänatud seljatugedega metalltoolid selle ümber. (Egiptlastel on eriline kirg visuaalselt uhke, kuid suhteliselt ebamugava klaasist ja metallist mööbli suhtes.)

Omanikuks olevat Ameerikast naasnud tohter, kes ise elab Kairos, teab bowab ehk uksehoidja rääkida ning on valmis kohe kaupa tegema ka siis veel, kui mitu kuud hiljem uuesti majast mööduma juhtume. Kuid üür on kopsakas, kuigi majal pole isegi basseini ning kauni merevaate kuid vähimagi varju ja mööblita katusel lõõskab armutu päike. Milleks selline korter võtta, mille ilu eest hingehinda küsitakse, kuid seal midagi muud teha pole, kui

selle raha eest toas istuda?

Nii lõpetamegi hoopis taas ühes apartemendikülas, mis veetleb täiesti lageda avara territooriumi, kahe ujumisbasseini ja kliendisõbraliku vastuvõtuga. Ühena esimestest Sharmis pakutakse apartementides ADSL-ühendust ning püsirendi hulka kuulub piiramatu vesi ja elekter – talvel küta ja suvel jahuta nii palju kui süda kutsub! Kompleks on alles üsna uus ja kuulub Toweri piirkonna valitsussuvilaid haldavale firmale. Mingil hetkel oodatakse sinna kangesti Briti peaministrit Tony Blairi – kuna Sharmi puhkama oodatav Blair armastavat jalgpalli mängida ning villade juurde kuuluv staadion asub meie territooriumil. Tol korral siiski jääb Blairil jalgpall mängimata.

Turismikeskuste kärast ja saginast enamasti eemale hoidudes elame niiviisi veel ligemale aastakese nagu hiired urus. Dahabi pommirünnakust kuuleme vanal turul puuvilju ostes ning üle Liibanoni piiri kestvast sõjast annab teada CNN.

Kuid ühel ööl ärkan automaadivalangu peale. Kuulatan... järgneb uus valang ja sinna otsa mürsuplahvatus. Togin Teispoole ka üles ja väljume terrassile uurima, milles asi. Tõepoolest kuuldub Naama Bay suunast või kuskilt taamalt automaadivalanguid ja kärgatusi, mida saadab pommiplahvatusele iseloomulik valgusekuma. Natuke kõhe on – Iisaeli piir pole ju kaugel ja parajasti ongi käimas sõda Liibanonis paikneva Hezbollah´ga. Mõte jookseb kohe teises toas magavale vaevalt neljakuusele Ühele. Mul on ikka olnud heameel, et minu senine elu on möödunud suuremaid relvarahutusi kogemata, maailmas, kus ikka ja jälle (ja üldsegi mitte nii kaugel) ikka midagi „toimub".

Kas mu tütrel läheb halvemini?

Teen kummalegi tassi kohvi ja istume välja kuulama – otsekui esirivist sõda jälgima, läbib pead küüniline mõte. Kuid selgust asjasse ei tulegi. Kärgatused lõpuks vaibuvad ja heidame uuesti magama. Ka hommikul ei tea keegi mitte midagi, kuid kirjelduste põhjal arvavad Sharmi vanemad olijad, et kui just polnud tegu narkootikumikasvatajatele mägedes korraldatava haaranguga, siis ehk mingite õppustega. Kuna Hadaba ja Naama Bay vahele jääb hiiglaslik rahuvalvajate territoorium.

Taolised ekstsessid välja arvatud, kulgeb elu küll mõnusalt ja mugavalt, kuid suht igavalt ja üksluiselt. Õhtuseks meelelahutuseks on kord nädalas suurem shoppamine supermarketis ja vahel – kui lapse vanus seda juba lubab – koos mõnesse sobivasse kaljukohvikusse kärutamine, päikeseloojangu aegne eine ja jalutuskäik läbi villarajooni tagasi koju. Harilikult käime Sadikis, mis ongi üks väheseid kaljukohvikuid, mis asub väljaspool hotelle ja mida päikeseloojangul ei suleta.

Kord meil ka veab – internetikohvikust leian flaieri, mis annab teada Roman Theatre nimelises kompleksis peatselt aset leidvast kontserdist. Ehab Tawfikit olen telekast näinud ja mulle ta poolrahvalik popistiil sobib, pealegi pole ma ju Egiptuses veel ühelgi kontserdil käinud. Lunastame seega meile piletid, mida müüb direktor isiklikult oma kabinetist kirjutuslaua sahtlist. Jääb mulje, et peaaegu peaks temaga tutvust omama selleks, et kontserdikülastamise au osaliseks üldse saada. (Venüü ongi pärast pooltühi ka.) Või et üldse teada saada, et kontsert toimub. Sest flaierite peale alati ei satu ja iga päev ei sõida ka kontserdipaigast mööda. Kuid kõige kindlamalt saab toimuvast teada just nii – õhtul

kontserdilähedasel ajal mööda sõites. Kuna kontserdist märku andvad reklaamid saabuvad ilmselt koos esinejatega, ehk siis lähevad püsti nii paar tundi varem. Harilikult loeme neid pigem tagantjärgi – üleeile, näed sa, esines Il Mercato vabaõhulaval Nancy Agram! Oi, möödunud nädalal pääsenuks Amr Diabi kuulama...

Siiski on tore see, et Sharmi erinevate kinnisvarakomplekside arendajatel on lahke komme tuntud artiste esinema kutsuda, et uutele projektidele niiviisi elu sisse puhuda. Il Mercatole järgneb Savoy pushitav Soho Square ja... ruumi Sharmis ju veel on!

Suhtlemisvõimalust kõikjalt üle maailma – ja sageli üksinda – siia kolinutele pakub Sharmis resideeruvate naiste klubi Sharm Women's Club, millel oma aktiivne veebisait, kokkusaamised kord kuus ja kord aastas maikuu paiku populaarne aastapäevapidu – tänaseks juba enam kui kümnes. Klubi kannatab veidi selle käes, et mañana-keskkonnas pooleldi kodus istuvaid naisi siduvaid asjalikke päevateemasid leida polegi nii lihtne. Kuigi Rafah′ piiriületuskoht ja muud Palestiina probleemid ei asugi nii kaugel, siis poliitilistest initsiatiividest ei kuule ma kordagi, kõige rohkem tundub et ollakse hõivatud kohalike kasside ja koerte heaoluga. (Sharmis sarnaselt Meriväljale Tallinnas vist polegi maja, kus koera poleks.) Niisama kohvitamas ja lobisemas käia jällegi ei viitsi tegusam pool. Kuid veebisait oma kuulutusteseina ja arutelufoorumiga siiski toimib. Ning kes ei jõua mujale, siis aastapäevapeole ikka.

Nii see eluke kulgeb – veidike igavalt, samas ka lihtsalt ja mugavalt. Sharmi peamisi võlusid ongi vist tema lihtne ja murevaba keskkond ning päikeselised korterid, millest paljud kõigest jalutuskäigu kaugusel headest sukeldumisriffidest, arvukates basseinidega apartemendikompleksides, mis kas või natukeseks – või kuni rahakott kannatab – lubavad elada oma unistuste elu paradiisiaias, kus korterit kaks korda nädalas koristatakse, soovi korral voodipesu vahetatakse ja väikese tipi eest veel ka nõud pestakse, ning basseini ääres päeva surnuks lööjatele kelneripoiss kokteile ette kannab.

Inglased, itaallased ja kasvavalt ka venelased omavad siin talvekortereid ja vanemas eas kolivad päriseks. Tegusamad residendid veavad äri või mõnel ka on õnnestunud leida piisavalt tasuv ametikoht mõne reisikorraldaja või suurhotelli keskmisel või kõrgemal juhtimistasandil. Nii näiteks teen basseini veerel tutvust mitme nägusa ja intelligentse noore moskvalannaga. Üks on värske titeema nagu minagi. Tema egiptlasest mees, imposantselt kiilaspäine, habetunud tüüp, sõidab ringi lahtise Wrangleriga ja korraldab safariretki. Teise eest tasub renti tuntud hotellikett, kus ta töötab turundusosakonna funktsionärina idaturismi suunal. Kumbki on põgenenud mõneks pärastlõunaseks hetkeks vaiksele basseiniveerele aega maha võtma, õhtupoole töö ja argielu jätkub.

Teise aasta lõpuks siiski hakkab meile tunduma, et rahakott on nüüdseks kannatanud küll ja küll. Tore oli, kuid kuus kuusse niiviisi kedagi teist rikkaks maksta pole ju üldsegi jätkusuutlik! Ühtaegu oleme oma bürokraatilise abiellumisprotsessiga lõpuks nii kaugel, et ülejäänud elu ontlikult ühe katuse all veeta lubav paber on meil lõpuks käes ning seeläbi avanenud võimalus kolida Teispoole kodukülla, et seal endale lõpuks ometigi päris oma elamist sisse seadma hakata.

Laadime minibussi oma eluolu ja kola täis, seome titevoodi ja riidekohvrid katusele kinni, õiendame lõpparve ja – aidaa, Sharm! Tore oli, kuid elu läheb edasi.

Elu võimalikkusest Egiptuses

Reis Sharmist Teispoole kodulinna kulgeb suhteliselt meeleolukalt läbi öö, kokku ligemale kümme tundi. Hakkab juba koitma, kui Kairo selja taha jätame ja algab mulle täiesti uus kokkupuude Egiptusega – Menoufeya provintsiga, millest peab saama minu uus kodukant. Siinail tavapärase kõrbe asemel palistavad kiirteed nüüd hoopis arvukad asulad, mis sõiduigavust veidi leevendavad, ning hoolikalt haljastatud sissesõit Shebin el Komi tundub paljutõotavalt esteetiline. Siiani on kõik kulgenud tõusvas joones.

Hommikuunes ja inimtühi linnake läbitud, asfalteeritud tänav ootamatult lõppeb, õieti öelda lõppeb üldse igasugune tee. Meie kolakoormaga minibuss jääb seisma, nina vastu umbes kolme meetri sügavust kraavi ja, Teispoole elaval juhatamisel, hakkab ettevaatlikult edasi rühkima piki selle kraavi üht serva – kõrge kivimüüri ja sügava kraaviaugu vahele jääval kitsukesel pervel, mis nii kaugelt kui silm ulatub on paksult kaetud... olmeprügiga.

Prügi katab ka veepinda all kraavis.

Mu meeleolu hüppab sada kaheksakümmend kraadi vastassuunas ja optimistiku ootuse asendab (nüüd lõpuks) kartus, õieti isegi kahekordne kartus – esiteks ja akuutsemalt selle ees, et mööbliga kõrgelt koormatud buss konarlikul kraavipervel tasakaalu ei pea ja alla vette kukub, ning teiseks hämaras alateadvuses vormi võttev kartus selle ees, mis mind ja meie kümnekuust beebit ees ootab, kuhu me sellist ebateed mööda niiviisi välja jõuame ja kuidas seal elama hakkame?

Kõik need hirmud, mida olnuks õige tunda tubli kuu aega varem, kui Teispoole kodukülla kolida otsustasime. Kui veel olnuks võimalik ümber mõelda. Ei teadnud ma ju Teispoole kodustest tingimustest tegelikult midagi, peale põgusate kirjelduste ja ühe küündimatu pliiatsikritselduse maja asendiplaaniga, mida tulevikuarutelude toeks kasutasime.

Buss teeb äkilise pöörde paremale ja kitsukesel rajal manipuleerides peatub küljega vastu majaseina, kus metallikriginal saatel avaneb mitte uks, aga midagi võretatud värava taolist. Esimesel korrusel on õhk augustikuiselt umbne ja mööblist pungil ruumis saabujate jaoks vaevalt kohta.

Esimese öö magame Teispoole poissmehetoas laial voodil, mis kaetud aastate jooksul tihkeks tallatud konarliku vatimadratsiga. St, laial või mitte laial – hariliku kaheinimesevoodi standardlaius ühes Menoufeya külas on 165 cm, laiemad vist ei mahukski ära pisukestesse magamistubadesse, millest poole nagunii võtab enda alla hiigelsuur riidekapp.

Uue elu esimene hommik algab väga pragmaatiliselt põrandate pesemise ja tolmuvõtmisega, ning ühe hädapärase kapi kolikambrist kohale tassimisega meie riidekraami jaoks. Esimeste päevade möödapääsmatuteks ostudeks on veel õhukonditsioneer, gaasipliit ja külmkapp, ning poolteist meetrit köögisektsiooni, mis spetsiaalselt meie jaoks kiiruga üleöö kokku klopsitud. Kapiust avades paistab nurgast hunnik saepuru ning uste sisekülgedeni pole jõudnud liivapaber ega jätkunud lakikorda, küll aga lakiniresid väliskülgedele. Kuigi ega ta midagi maksnud ka.

Pimedavõitu elutuba meile esialgu eraldatud teisel korrusel sisustab minu õudusunenägude stiilis, kullatud võltsbarokkmööbel. Selle mööbliga saan siiski üpris ruttu sõbraks, kui lähemal tutvumisel selgub, et tooliraam on puhtast puidust, istme all on hobusejõhvidega kaetud metallvedrud ja kangas on ehe puuvillagobeläänd, mille toonid aastakümnetega ainult kaunimaks kulunud. Viime selle kindlasti restaureerida, laseme värvida moodsamalt roosaks või helesiniseks ja gobelääni ära puhastada, siis rõõmustab ta meie külalisi korrusel, mille nende tarbeks sisustada kavatseme, kindlasti veel pikki aastaid.

Veega tualett on olemas – mitte jalajälgedega „auk", nagu äia-ämma juures allkorrusel veel näha saab, vaid korralik pott – kuid sooja vett mitte, ning ostetud gaasiahi piisava veesurve puudumse tõttu tööle ei hakka. Augustikuises leitsakus pole küll suurem probleem naturaalselt leige veega duši all käia, kuid mis saab talve poole?

„Kindlasti oleme kuu-paari pärast juba oma korrusel sees," lohutan iseennast. "Kõigest põrandad alla panna ja seinad värvida – see ei saa ju kuigi kaua aega võtta?"

Tegelikult kulub tervelt üks aasta, üks kuu ja üks nädal, kuni järgmise aasta septembris (Kaks on just kolmekuuseks saanud), esitan Teispoolele ultimaatumi – kas kolime kohe, või kolin mina koos lastega... kusagile mujale.

Teispool reageerib talle omaselt – umbes kahekümne minutiga oleme mina, lapsed ja laste voodid kolitud „uuele" korrusele. Kõik ilusti kuhja kantud ja... edasi tee mis tahad!

Mis seal ikka. Saare naine kasvatab üksinda üles seitse last ja joodikust mehe, lohutan ennast, käärin käised ja, titele kiiresti ajutise voodinurga sisse seadnud, asun askeldama. Ühel umbes seitsmekümnesel korteriperenaisel ühes mu esimestest iseseisva elu alustamise üürikatest kaunis merevaatega Merivälja villas oli imeline komme tube ringi möbleerida... alati sel ajal, kui mina tööl olin.

„Oodake ometi kuni mina töölt koju tulen, proua Riina," tavatsesin talle öelda, „ja aitan. Nii nikastate endal selja paigast!" Kuid see jutt oli nagu hane selga vesi. „Panen pool toorest kartulit kapi alla ja pole mingit probleemi," selgitas minust peajagu lühem ja poole kitsakam haprake vanadaam tarmukalt, kui oli mind ümberkujundatud toa demonstreerimiseks kohvile kutsunud.

Need „kapid" ulatusid tal seejuures ikka maast laeni ja seinast seinani.

Nii et asi see minul siis peamiselt väikeesemeid paika lükata. Voodi on puusepp toonud juba varem, külmkapil on rattad all, ja muud suuremat ju veel polegi. Sätin pudipadi paika ja asun nautima uusi mugavusi, vaadet sakslasliku korraarmastusega sisse seatud elamisele läbi avatud välisukse provokatiivselt nähtaval hoides. Näe, saan ka sinuta hakkama!

Mõni päev hiljem järgnebki siis ka Teispool oma sokkide ja särkidega. Ega üle kolme päeva selleks harilikult ei kulugi.

Kuid millele kulus kõik see oma kodu ootamise aasta?

Egiptuse kiituseks tuleb öelda, et kodu sisseseadmiseks on siin kõik viisakalt olemas – nii osavad meistrimehed kui ka kõik need mustmiljon juppi ja jublakat, mida kaasaegne elustiil põranda alla ja seina sisse taustale tegutsema nõuab. Sestap esimesed kuud „oma kodus” jagab Teispool aega peamiselt kahe vastutusrikka ülesande vahel – töömeestele teed keetes või jalgrattaga küla ja linna vahet sõites, et puudu jäävaid juppe juurde tuua.

Oma rõõmuks hakkan järjest kogema, et polegi vist sellist tööd majapidamises, millega Teispool hakkama ei saaks. Meestetöödega nagunii. Ka süüa teeb kohati paremini kui mina. Kuid ühel päeval näiteks saabub ta linnast paarikümne meetri tugevakoelise puuvillase kangaga. Kui mõne aja pärast siis elutuppa astun, istub abikaas Harley Davidsoni poosis – õmblusmasina taga.

„Õmblen istmepatju terrassi korvtoolidele," teatab mulle rõõmsalt.

Masina kirjaga „Mercedes. Super De Luxe“ leidsime ämma tagatoast ja, nimi välja arvatud, näeb see välja nagu üks harilik tubli „Singer“, mida Eesti vanaemadegi tagatoad tihti sisaldavad. Pluss elektriajam. Paks tolmukord maha pühitud, käib see hädapärasemateks toimetusteks veel küll.

„Mul on mees, kes teeb süüa ja õmbleb. Vohh!“ kirjutan emale sel õhtul. Sest mitte et see oleks nüüd maailma lõpp või algus, et üks mees õmmelda oskab, aga vahva ikkagi.

Kõik töömehed on lähedases külas hõlpsasti olemas või soovitavad neid sõbrad ja tuttavad. Kuid tööde planeerimisega on umbes nii:

„Äkki helistaksid maalritele ja küsiksid, on nad järgmisel nädalal vabad,” pakun Teispoolele. „Põrandapanijad peaksid umbes siis lõpetama…”

Kuid Teispool ei helista enne, kui päev pärast plaatijate lahkumist. Siis muidugi selgub, nagu arvata võinukski, et maalritel on tööd kaheks nädalaks ette, ning ka seejärel ei saa nad veel tulla, sest algab ramadan. Seejärel sõidame ise jõuluks Eestisse… Ongi kolm kuud kulunud nigu niuhti, kuni maalripoisid lõpuks uksest sisse marsivad.

Umbes nii kordub see iga uue tööetapiga – suisa kuid ehk enam mitte, kuid nädalake siia-sinna hõlpsasti.

Korruse „karp” on Teispoolel juba valmis. Nii ehitavad siin kõik – esivanemad esimese, nende pojad teise ja pojapojad eneste tarbeks igaüks veel ühe korruse peale. Meie tänav sellistest „tornmajadest” koosnebki, enamus kahe-kolme, uhkemad viie ja üks isegi seitsme korrusega. Sest maja kõrval, kui see pole naabri majaga kokku ehitatud, on ruumi kõige enam pisikeseks juurdepääsuks, ja kohe maja taga, paarimeetrise vahega, algab põld. Laieneda polegi siis mujale kui õhku. Vahetevahel meenutab Teispool reisi Eestisse ja meie külasid, kus maja ja maja vahel on kilomeeter või isegi paar. Sugulased kuulavad ja vangutavad päid, mõelda vaid, täiesti ettekujutamatu ju...

Vastavalt ka on maa hind, kuigi oleme madala elatustasemega arengumaal, siin „ei kusagil keset ei midagit" võrreldav Tallinna kesklinnaga.

Ka uksed ja aknad on ees. Miks koostatakse need värvimata detailidest ja pannakse värvimata ka ette, et need aasta-paariga põhjalikult tolmuda jõuaksid, mistõttu nende puhastamine, värvimine ja uuesti ette panemine nõuab puusepalt seitse pikka tööpäeva päikesetõusust päikeseloojanguni?

„Sellepärast, et pruut saaks valida, mis värvi uksi ja aknaid ta tahab."

Täielikult viimistlemata korterikarp jäetakse ootama kihlusi, et siis juba koos tulevasega valida seinte ja akende värvid, põranda- ja seinaplaadid, vannitoakeraamika, kardinad ja veel musttuhat muud pisiasja pistikupaneelide materjalini välja.

„Sõber, kui ehitad maja, siis tee talle suured aknad... ," kes nii kirjutaski ja miks, kuid suured aknad ja palju valgust on üks, milles oleme Teispoolega ühel meelel. Sellepärast ka on meie majal kolm ja mitte kaks korrust (Teispool on alles teine generatsioon ja ainuke poeg) – kuna isa ehitatud korrus polnud Teispoole meelest ei piisavalt kõrge ega avar, siis veel kolledžipoisina asus ta endale ise uut ehitama. Uhkelt kolmemeetriste lagede all on nüüd mõtetele ometigi ruumi.

Iseäralik egiptlase jaoks on ka meie ruumiplaneering. „Aa", põrkuvad külalised tagasi oletatava köögi uksepiidalt, leides eest hoopiski avara vannitoa. „Köök on teil siis siin..." ja üritavad sisse astuda neljaruutmeetrisse ruumikesse, mis on allkorrusel vannituba, kuid meil hoopiski garderoob. Üksmeeles Teispoolega oleme tubade plaani ringi mänginud nii, et ruumist, kuhu pidi tulema umbes kümneruudune köök, sai meil hoopis vannituba. Kuna muidu ei mahtunuks ära nurgavann.

Pottsepakeraamika nimelt on Egiptuses nii odav ja kaunis, et sellele korralikult panustamata jätta olnuks lihtsalt patt. Jacuzzi saaks kätte odavamalt kui Eestis tühja vannikesta (kuid ma ei tea ühtki inimest, kes oma mullivanni ka tegelikkuses kasutaks, kauem kui esimesed kaks nädalat). Seega kogu korteri keraamika vannitoa seebialuseni välja läheb maksma vähem kui lihtsalt vann Eestis. Kuigi me end soovide ja värvide suhtes tagasi ei hoia.

Köögiks muutub sujuvalt üks tubadest, mis on elutoaga õnnestunult ühendusse jätud nii, et vaheseina polegi. Moodustub Egiptuses eriti uudne ja „luksuslik" lahtine köök-elutuba. Ning et seda kaunist avarust mitte mööbli alla matta, siis endisest vannitoakesest saabki hetkel kolikamber, tulevikus garderoob, mis peab mahutama enamuse pere riidekraamist ja muu parasjagu mitte kasutuses oleva olmebutafooria. Kokku saab üpris normaalne ümmarguselt sajaruudune kahe magamistoa ja avatud köögiga korterike, mida minu rõõmuks piirab piki kaht majakülge täies ulatuses jooksev rõdu, kus hea pesu kuivatada, maitsetaimi kasvatada ja ajalehti lugedes lasta pilgul hajameelselt üle põldude veereda. Kuigi korrus kõrgemal on muidugi ka katuseterrass.

Keskmine Egiptuse kodu näeb ette hoopis teistsuguse plaani ja ruutmetraaži. Kunagi rendisaite veebis sirvides jäänud mulje, et Egiptuses alla kolmesaja ruutmeetriseid kortereid vaevalt leidubki ja et alla kahesaja ruudune klassifitseerub juba rohkem poissmehekaks, saab siin viljakandvas Niiluse Deltas kiiresti kummutatud. Esiteks ei saa Kairo hiilgeaegadel endile seal korterilahmaka muretsenuid võrrelda põllupidajatest, töölistest ja lihtametnikest koosneva külakogukonnaga, kellele suurema kui viiekümneruuduse elamispinna ostmine või ehitamine tänaste hindade juures kaugelt üle jõu käib. Ka Kairos. Kuid veel tihedamini piirab

korteri suuruse lihtsalt esivanemate ambitsioon – nii paljukest kui nemad maad ostnud ja sellele ehitanud, nii palju saab nüüd ehitada ka poeg ja pojapoeg. Uut maad osta ja eemale ehitada oleks tänaste hindade juures lihtsalt mõttetult kallis. Sestap ongi keskmine keskklassi pürgiva noorpere elamine nii viiskümmend kuni sada ruutu suur.

Suurima osa sellest võtavad enda alla kaks-kolm praktikas kõige harvemini kasutatavat tuba – salong ja söögituba. Või saal, salong ja söögituba, mis kõik on külaliste vastuvõtule orienteeritud ruumid, kus muud elu ei toimugi. Saal või salong on sisustatud kumbki diivanite ja tugitoolidega ning söögitoa uhkuseks on suur klaasustega puhvetkapp, kus perenaise uhked serviisid vaatamiseks välja pandud.

Pere igapäevaelu käib harilikult magamistubades – seal vaadatakse telerit, tehakse koolitöid, ja vahel isegi süüakse, kui köök juhub olema nii pisike, et madal ümmargune talupojalaud sinna ei mahu. Köök aga ongi harilikult pisike – umbes kuus ruutu. Sellest väiksem on veel ainult vannituba, põhimõtteliselt ei enamat kui pooleteiseruudune tualettruum, kuhu poti kõrvale või kohale ka dušš ära mahutatud.

Magamistube on enamasti kaks – üks vanematele ja üks lastele. Kui peres on nii tüdrukuid kui poisse, siis (kui ruumi on) üks kummalegi soole.

Nii ongi, et ruumid, mida pere ja perenaine kõige rohkem tunde päevas kasutavad, on kõige tillukesemad ja koledamad ruumid korteris, samas kui ainult aeg-ajalt külla saabujate tarbeks hoitakse suuri avarusi varuks. Või mis avarusi ikka nii väga – Egiptuse kodu uhkuseks on kahtlemata mööbel, aga uhket mööblit peab olema esiteks palju ja see peab ka suur olema! Pisikeses magamistoas kõrgub pelgalt poole meetri kaugusel abieluvoodist hiiglaslik riidekapp, mis tekitab toas viibijas umbes sama efekti kui seismine Rheimsi katedraali kõrval – et oled üks väike kirp siin maailmas! Ning voodi, kapi ja trümoopeegli vahele jääb just nii palju ruumi, et magama pääseb siiski mööda põrandat astudes.

Sama „tulvil" on harilikult söögituba, sest kummuti kumeruste osas ei tohi kokku hoida, muidu võidaks peret vaesuriteks pidada. Küla legend räägib, et kunagi töötanud üks kohalik noorsand mitmeid aastaid Itaalias ja tagasi tulles asunud kodu tarbeks mööblit tellima, et oleks juba, mille abil tulevasele pruudile imponeerida.

„ Ja mis see mööbel siin ka maksab?" osutanud ta ühele kopsakamale eksemplarile kataloogis.

„Seitse tuhat naela," vastanud puusepp.

„Kas teil midagi kallimat ei leidugi?" olnuvat noormees pettunud.

Eks ikka leidus...

Harilikult on siiski vastupidi ja mööbli hind (kuid mitte välimus!) on tugev tingimise objekt. Kuigi kataloogid (mis kannavad nime stiilis „Italian Design 2008/2009" või ka „King Catalogue 2011/2012") on tulvil minu pilgu jaoks täpselt ühesugust mööblit, mõnel krumeluurid üht- ja mõnel natuke teistpidi, siis noortel jätkub valimist ja tingimist mitmeks päevaks, kui mitte nädalateks. Mööblit otse kauplusest osta pole siinmail kombeks ja,

väljaspool Kairot, sellised kauplusedki on viimase aasta-paari uus nähtus, mida korralik egiptlane pigem umbusaldab ja oma mööbli tellib tõenäoliselt täpselt sama puusepa juurest, kust tellis ta isagi – tolle poja või pojapoja käest. Aastanumbrid kataloogide kaantel on alati värskeimad, kuid kas muutub ka sisu, pole ma päriselt kindel.

Seetõttu ei ole mööblipoodides ja töökodades harilikult pildistamine lubatud – et ei mindaks ja tellitaks sama eset mõne (teise) puusepa käest odavamalt!

***

Lage ehib korralikus Egiptuse kodus kindlasti lühter – kristallist või siis kristallitaolisest materjalist. Kuigi Egiptuse töö on tänapäeval nii „kallis”, et Egiptuse kristallist lühtreid pannakse nüüd kokku hoopis Hiinas. Omas korteris satume sestap dilemma ette, sest lae keskele sobib muidugi ideaalselt lühter, kuid täpselt siia kuluks paigaldada ka tiivik, mis toas õhku ringi keerutades palavust veidigi tagasi hoiab. Ning on palju ihu- ja kõrisõbralikum kui konditsioneer. Meil ongi igas toas nii hoopis tiivik laes, kuigi küllap need lühtridki kunagi sinna jõuavad. Teispoole valguseigatsus on sama mõõtmatu kui minukese oma, sestap loendan (õudusega, et mis see kõik maksma läheb ja kes selle kõik kokku sobitab) lambipesi: kolm tükki laes piki keskjoont kulgemas. Veel neli lisaks nurkades. Kaks kummaski seinas pilgu kõrgusel, kokku neli. Ja otsaseinas veel ka pesa põrandalambi jaoks. Pimedusenukrust siin majas kannatada pole küll plaanis. Ja minimalism ei sobi egiptlaslike ambitsioonidega.

Kuigi ajalooliselt tundub et egiptlane on unistanud täpselt vastupidisest – kuidas kodu võimalikult pimedamaks saada! Aknaaugud pole teab mis suured, kuid sellestki natukesest võtavad lõviosa enda alla kopsakad puidust raamid, mille sees veel teised raamid. Kahe raami vahele paigaldatakse harilikult putukavõrk – elu selleta siin oleks sama võimatu kui OFFita jaanituli Eesti metsas. Ning see pilu, mis lõpuks raamide vahele jääb, täidetakse värvilise või mattklaasiga. Või värvilise mattklaasiga. Et jumala pärast liiga palju päikest tuppa ei pääseks! Tegelikult märkan isegi, et pärast kaht siinmail elatud aastat olen juba üpris varmas päkeseribisid ukse katteks ette lükkama. Kuna hämaras toas on olemine kuidagi jahedam. Hämaruses on nüüd hoopiski midagi rahustavat, ja päike teeb närviliseks. Varem oli nagu vastupidi...

Teine väikeste akende põhjus on lakkamatu hirm oma eraelu (ja muidugi ihu!) paljastamise ees. „Pane ometi aken kinni,” ägestub Teispool, kui olen õhtutundidel päikeseribid umbes kämblalaiuselt lahti unustanud. Sest meist poole kilomeetri kaugusel üle põllu on ühe maja aknad otse meile suunatud. Läheb vaja pikka rahulikku selgitustööd, veenmaks, et nii kaugelt nii väikesest pilust midagi näha on võimalik ehk ainult siis, kui teispere terve õhtu pingsalt pikksilma taga istub. Kuigi võib kihla vedada, et selle asemel on nad ametis hoopis samasuguse pabistamisega – et meie äkki nende aknast sisse näeme! Sharmis viietärni apartemendikompleksis ringi jalutades on siin-seal aknad terrassimööblilt laenatud madratsitega väljastpoolt kinni maetud – kuna terrassilt avaneb suur (väljast värvilise mattklaasi ja seest paksude kardinatega kaetud) aken magamistuppa! Parem karta kui kahetseda… Ning Kairos võib leida kortereid, mille kõik aknad kogunisti kinni müüritud, harilikult elavad sellistes nn laherahvaste pered ehk siis saudid vms padumoslemid, kelle naised tänavaoludes silmini kinni kaetud on, kuid kodus endale nii mõndagi lubavad (mida täpselt, loe Aleksandria-loo pesupoe kirjeldusest). Avanevad ju tüüpilise araabia kodu aknadki ainult siseõue.

***

Kui kolmandalt korruselt on kola välja tassitud, kanad katusele tõstetud ja prussakad minema pritsitud, võivad põrandaplaatijad tulla. Tiim, mida kasutame, on meie taksojuhi soovitatud ja üks „kallimaid" siinkandis. Kuid ka töö on seda väärt. Sadakond ruutmeetrit pluss rõdupõrandad saavad plaaditud täpselt viie päevaga, mille sisse mahub ka vannitoa paigaldamine. Kõik nurgad ja käänakud on millimeetri täpsusega välja ribitud. Kõik põrandad kalduvad täpselt, kuhu vaja, nii palju, kui vaja. Ja see kõik – meister ja kolm abilist – maksab vaevalt keskmise eestlase nädalapalga. Mahud lüüakse kokku, kui töö tehtud, viimase teejoomise käigus. Raha vahetab omanikku. Seejärel istub meister mootorrattale, kolm abilist riburada tema selja taha (harilik pilt siinkandis – kuidagi peab ju töömees objektile jõudma!?) ja – aidaa! Ma' assalama! Järgmine objekt juba ootab.

Hoole ja armastusega teeb oma tööd ka uste ja akende värvija, kuid seinte maalrid on lohakamat sorti ja jätavad värvipritsmeid, kleepribade kasutamisest hoolimata. See-eest on nemad kõige nõudlikumad töötingimuste suhtes – saabuvad oma teepoti ja isegi vesipiibuga ning pere sööki vastu võtmast üldse keelduvad.

Värvijad on ka minu esimene tõeline kokkupuude Egiptuse ilumeelega – kuna meister soovib tööde suurest mahust tulenevalt „ilma rahata" üle värvida ka rõdu välisseina ja trepikoridori. Et siseruumides juba laiutab eestlaslik minimalism ja leebed värvitoonid, jätan välisseinad lohutuseks Teispoole otsustada. Mehed panevad pead kokku ja – mõeldud-tehtud – võõpavad rõduseinad kolmes eri toonis roosaks ja lisavad paarimeetrise intervalliga võimsad bordookarva dooria samba imitatsioonid. Rikkus ärgu olgu häbeneda! Või ka, et – kes sammastikuga villat ehitada ei jaksa, ei pea seepärast veel sammasteta läbi ajama?

Võin nüüd ainult pead vastu seina taguda, et vähese kogemuse tõttu ei taibanud tellida midagi Tõeliselt Suurt – nt marmoriimitatsiooni ja kuldseks võõbatud sambaid. Nagu tõenäoliselt Itaalias pulmaraha kokku ajav naabripoiss ülejärgmisest majast.

Eriline on ka koridori värvilahendus – helesinistel seintel kummalised räpakashallid sigrimigri jooned, nagu oleks lapse käsi joonistanud raagus puid. „Kas see on vahekihi märgistamiseks?" küsin Teispoolelt lootusrikkalt. Selline õudus ei saa ju ometi seintele jäädagi! „Ei, see ongi pealiskiht," teatab Teispool häirimatult. „Jooned on selleks, et nii hele sinine muidu määrduks kergesti." Kas pole geniaalne?

Miks peaks seinad siis juba ette sama hästi kui ära määrima, jääb mulle mõistetamatuks, kuid mis seal's ikka. On hullemaid asju maailmas, kui nutta koridoriseinte pärast. Pealegi on Teispool siseruumes mulle tõesti suuremeelselt vabad käed jätnud, kuigi juhuslikest märkustest võib mõista, et päris, p ä r i s tegelikult ihkaks temagi hing siiski lihtsalt ühte Egiptuse kombel „ilusat" kodu – mustrilise keraamikaga kaetud põrandaid, millel värvilised vaibad, millel nikerdatud mööbel, millel tikitud linikukesed, millel kullatud serviis, värviline kunstlillebukett ja muid nipsajakesi. Ei, minimalism pole kindlasti siitmaa mõiste!

Iluihalus paraku lõppeb interjööriga. Maja ümbruses ilu luua takistab fakt, et nii kaugele kui silm ulatub, on majadevahe praktiliselt kaetud... olmeprügiga. Prügivedu puudub täielikult, st Teispool väidab, et on olemas küll ja lõppeb meist kõigest paarisaja meetri kaugusel, kuid et

süsteemiga ühineda olevat mingil põhjusel ilmvõimatu.

Kairos on prügivedu siiski korraldatud, ajaloolise prügivedajate tsunfti zabaleen abil. Zabaleenid elavad omaendi kvartalites keset linna ja elatavadki end prügi kogumisega. Kõik taaskasutatav, millel on rahalist väärtust, sorteeritakse välja ja müüakse edasi. Kõik söödav... söödetakse sigadele, keda zabaleenid samuti ülal peavad, see tähendab pidasid enne seagripi ajastut ja valitsuse korraldust kõik sead hävitada, mis seetõttu muuhulgas tekitas zabaleenide suure protesti ja Kairos mõneks ajaks prügikaose, kuna zabaleenid väitsid, et prügi kogumine, kui sigu enam pole, on niiviisi neile mõttetuks muudetud. Katsed kasutada pika kogemusega välismaiseid prügiveofirmasid on jooksnud lumme mõtteviiside erinevuse tõttu. Esimesena palgatud eurooplased täitsid linna küll kenade prügitünnidega, millesse aga keegi prügi ei toonud... Kuna zabaleenid tulevad prügi järele lausa korteriukse taha ja kairolased on sellega harjunud! Prügikott näpus välisuksest väljuda käiks pealegi eduka egiptlase imago pihta – on ju prügi midagi iseäranis määrdunud ja musta, ning egiptlane, naljakas küll, kardab mustust vägagi, võib-olla sellepärast, et islam vägagi puhtuse pidamisele ning enese puhtana hoidmisele ja pesemisele rõhub. Paraku see nõue teadaolevalt ei ulatu kaugemale omaenda ihust...

Naabrinaised lahendavadki prügiolukorra lihtsalt sellega, et varahommikul astuvad paar sammu uksest välja ja tühjendavad oma prügipüti… veekraavi. Mida kõike seal ulbib, kilekottidest koerakorjusteni välja!

Meie veidi ontlikumalt transpordime omad kotid ja koormad linna, jättes need ühele tänavanurgale, kus hulk samasuguseid ees ootamas. Aeg-ajalt, olen näinud, sõidab sealt läbi lahtine veoauto, kuhu prügi peale tõstetakse. Üldiselt aga, kui zabaleene käepärast pole, jäetakse prügi lihtsalt mõnele läheduses olevale vabale maalapile ja probleemi lõpetab see, kui lapile ehitama hakatakse ja prügi koos vundamendiaugu ülejääkidega minema veetakse. Riigis, mis napilt 3% oma territooriumist ära kasutab, võibolla pole prügi kuhjumine probleem või pole nii suur probleem?

***

Kuigi pääseme uusarendusprojektide tüüpilistest muredest – elektri ja vee kohale vedamisest – siis lausa ludinal õnn meie õuele ka ei jõua. Küla veevärk Teispoole majani veel ei ulatu ja hoopis kaugele jääb kanalisatsioonisüsteem. Ning oma kaevu vesi on küll tasuta ja maitseb hea, kuid seda katusele pumpav mootorike on nii vana ja jõuetu, et esialgu keelduvad nõrga veesurve tõttu töötamast nii automaatpesumasin kui ka pesuvett soojendav gaasiahi.

Pesumasina mahutame niisiis esimesele korrusele, ämma ja äia kitsasse köögikesse gaasipliidi taha nurka, kuid sellega pole veel lahendatud, kuidas pesuvesi majast välja juhtida. Enamik kanalisatsiooniga ühendamata kohalikke, kel siiski toruvesi toas, kasutab nn imbsüsteemi ehk siis tohutu sügavat ja põhimõtteliselt mitte iialgi tühjendatavat auku, kust mõned põldude alla juhitud torud üleliigset vett minema kannavad. Sinna see Ariel ja Fairy siis järjega jõuavad...

„Ka Tallinnas visati solk tänavale… nii umbes seitsesada aastat tagasi," ütlen Teispoolele ja ajan silmad tähendusrikkalt punni. Kuid Teispool on minuga juba harjunud, nagu ka veesüsteemiga. Elada on ju kuidagi vaja...

Et kogumiskaevu tühjendajat Teispoole sõnul on ilmvõimatu leida, kardab terve pere paaniliselt „augu" täitumist, ning äi ja ämm tassivad kogu kasutatud vee käsistsi välja, niisutuskraavi või ka lihtsalt tänavale. Esialgse lahenduse toob viiekümneliitrine plastmasspütt, kust vesi samuti käsitsi välja tuleb tõsta ja üle rõduserva õue visata, kuid vähemalt saame automaatmasina tööle. Pikapeale lööme aga käega ja saadame kogu vee “imbsüsteemi”. Kuna suurem osa kasutatud veest jookseb sinna nagunii hoopis maja loputuskastidest, ja seda juba ei muuda.

Muretseme ka uue surveballooni, mis lööb kolmanda korruse veele piisava vungi sisse, et pesumasin sinna ümber tõsta, kuid tekitab uue häda – koormuse tõttu ei pea vastu juba vana ja väsinud veemootor. Mis seal's ikka, ostame paari tuhande eest uue võimsa mootori. Kuu aja pärast ühendatakse meie maja küla veevärgiga...

***

Moodne kodu teadagi tarbib ka päris märkimisväärselt elektrit, Egiptuses veelgi enam kui Eestis. Suvel on vaja jahedat ja talvel sooja. Kuid Egiptuses on ju elekter odav…?

Nii me vähemasti usume, kuni teisel siinelu aastal jõuab elektrimõõtja selliste pöörete arvuni, et mõõtja näite võtma tulnud elektripoiss raputab uskmatult pead ja tuleb järgmisel päeval tagasi – koos mehaanikuga, et uurida – äkki meie mõõtja on rikkis?!

„On teil siin mingi tööstus?" küsib ta järgmiseks uurivalt, kui selgub, et kõik siiski korras. (Sest elektri hind elanikkonnale on midagi muud kui elektri hind tootmisotstarbeks.)

Kuid tootmist pole, on lihtsalt talv! Kaks õhukonditsioneeri vaheldumisi kahe õliradiaatoriga, lisaks külmkapp, pesumasin, arvuti ja teler.

Elektriarvele lisab see kõik aga just nii palju, et „kütteperioodi" lõpuks esitatakse meile kopsakas lisaarve koos teatega, et meid on üle viidud umbes VI elektritarbimisrühma – siis sisuliselt „rikkurite" rühma. Ikka iga mõnesaja kuni tuhande kilovati tagant astmeliselt pool hinda juurde! Siit edasi ühesõnaga saame end hingetuks maksta, või siis hakata mõtlema (Egiptuses enneolematule) gaasiküttesüsteemile.

Elaks me mõnes uusrajoonis keset tuhanderuuduseid villasid ja nende elektritarbimist, ei pilgutaks keegi muidugi silmagi. Kuid meie keskkonnas on juba ainuski õhukonditsioneer tõeliselt luksusliku elustiili tunnus ja muidugi ei küta keegi tuba! Kui väga külmaks läheb, paigutatakse voodi kõrvale metallist grillalus pisukese lõkkega.

***

„Paljukest need konditsioneerid ka maksavad," uurib ettevaatlikult Teispoole onu, edukas insener ja lähikonnas igal aastal mõnesaja tuhande naela eest mõnda uut maalappi juurde omandav keskealine meesterahvas. Tema külalistetoa nurgas keerutab õhku paarikümne aasta vanune ventilaator, kuid kesksuvises kuumuses kipub sellest väheseks jääma. „Ehk peaks..." kaalub onu. Kuid tänaseni pole veel ostuks läinud, ja pärast meie elektriarve juttusid vaevalt kunagi enam.

***

Kus siis asuvad kõik need tuhanderuudused, basseinidega villad, mida kinnisvarabürood lõppematult reklaamivad?

Muidugi kõrbes! See Egiptus, mida tunneb siia saabuv turist, ongi enamasti kõrb. Kairot ümbritseb kõrb, Sharm el Sheikh on kõrb, Hurghada on kõrb, ja suurem osa uusarendatavast Egiptuse Vahemere rannikust on kõrb. Kogu elu, kõik see paradiislik silmailu kuurortides ja kallites tarastatud villarajoonides on siia kohale veetud, ning veetakse siiani – lilli, puid, põõsaid ja neid elus hoidvat mullakihti liiva peal, kogu igapäevaselt tarbitavat värsket kraami. Terve Kairo ringtee ümbrus ja kogu Punase mere rannik Suezist Hurghadani, aga kasvavalt veel kaugemale lõunasse, on kui fata morgana, millele inimene oma käega elu sisse puhunud.

Valitsus teeb oma töö, et ergutada rahvastiku hajutamist väljapoole Kairot, mis ülerahvastatuse käes niigi vaevleb. Seetõttu on palju maad arendajatele antud võileivahinnaga, et ergutada ehitama ja müüma taskukohasemat elamispinda. Veel kindlamalt aga jagatakse maad pisku raha eest otse kodanikele endile. Sellised on näiteks Ramadani kümnenda päeva nimeline rajoon Kairo lähistel, ja veel üks on peale tulemas president Sadati nime kandvas tööstuspiirkonnas, kus ka Teispoolel on tõsine plaan tuhande kohaliku naela eest omandada maalapp õemehega kahe peale, ja seda "arendama" asuda. Kuna enamat arendamist ei näe meie hetke eelarve ette, kuid päris tulevikuks valmistumata Teispool ka elada ei suuda.

***

„Me peaksime hakkama kokku hoidma," võtab Teispool nii paari-kolme kuu tagant teema üles.

„Kokku hoidma?? Ei tea kust? Me ostame ju peaegu ainult süüa!" teen mina suuri silmi. Tegelikult pole ka maja mööbeldamine veel lõppenud, iga üle jääv nael läheb eelkõige sisustamisele.

Kuid Teispool pole sugugi rahul olukorraga, et me kogu oma jooksva tulu järjest ka ära kulutame. Lapsed lähevad ju kooli ja pea see abielluminegi ees ei seisa... Oleks vaja selleks kõigeks säästma hakata!

Kui Teispool oli veel koolipoiss, sai ta vahel taskuraha, mida ta enamasti ära ei kulutanud, vaid hoopis vahetas kõige väiksemateks kupüürideks – veerandnaelasteks – ja kogus peidikusse majaseina sees. Niiviisi kogunes tõeliselt paks rahapakk, mida ta siis salaja mõnuga sirvimas käis.

Teispoole õde on samamoodi säästnud oma taskuraha juba ülikoolist alates. Oma pruudiostud sooritab ta seega osaliselt isikliku „kapitali" eest ja kui Teispoolel on ärilisteks investeeringuteks edasilükkamatult raha vaja, küsib ta alati õelt. Kuigi õde tööl ei käi ja raha saab ainult mehelt majapidamise jaoks, siis osava majandajana suudab ta meie mõistes niigi väikesest summast veel veidi kõrvalegi panna.

Selline säästliku mõtteviisiga on egiptlane.

***

Juba kerkivad esimesed „põllukülad" meiegi lähistel – välismaal tulusat tööd leidnud noorem generatsioon omandab maad sealt, kust seda võtta on – ehk sageli osa kellegi põllulapist, millel mõni endisaegade osmik ehitusloa taotlemiseks ette näidata. Eestist erinevalt ei kerki neile mitte Gyproc-karbikesed, vaid pigem Lollidemaa mõõtu uhkete tornidega villad, mille välisseinad ja rõdud kaunistatud kipsist krumeluuridega ohtramalt kui mõne mehe pulmatort. Kuigi lollusega pole siin niivõrd pistmist, kui egiptlaste ületamatu ilumeelega ning Saudi või Itaalia tööandjate glamuurse elustiili ambitsioonika kopeerimisega. Aastakest kuus või kümme kuulekalt kulpi löödud ja tasu selle eest tasku pistetud, naaseb egiptlane koju, abiellub, ja tahab nüüd lõpuks ometigi sarnast koloniaalglamuurset elustiili nautida.

Kuigi tõenäolisemalt ei hakka ehitaja ise, või võib-olla nt vennad kahe või kolme peale, mitte kunagi ise sellises majas elama. Võimalik, et nende kodu on siin kusagil meie lähistel, teisel pool naabrite lehmalauta, kus nende naised pesevad nõusid tänavale paigaldatud suures malmvannis ja reedeti küpsetavad ise leiba, sest nii on odavam.

Olmet muuta on lihtne, kuid katsu muuta harjumusi!

Seetõttu on tõenäolisem, et maja ehitatakse müügiks. Tõenäoliselt saab ostjaks mõni rikkam linnapere, nt too mees, kes avab siin juba kolmandat köögitehnika ja -tarvete poodi, või too, kellele kuulub Chrysleri kohalik esindus... Või hoopis gaasiahjude ja külmkappide koostetehase omanik... ei too ehk pigem piidleb omandamiseks villat kusagil Põhjarannikul.

Sest uusarenduspiirkonnaks on ka terve Egiptuse Vahemere rannik, vähemalt neis osades, kust maamiinid kõrvaldatud. (Viiendik maailma umbes 110 miljonist maamiinist nimelt asuvad Egiptuses, kuhu need asetati II maailmasõja ajal.)

Müra, kära, lärm Egiptuse külas

Kuigi mõningast aimdust sellest, kui palju häälekam on idamaine elu põhjamaisest, kuidas mošeed sind varahommikul üles hõiguvad, kuidas katkematu tuututamine on autosõidu kohustuslik osa, ning et üks korralikult lärmav telekas peab koha leidma ka kõige räpakama moega kohviku ehk qahwa nurgas, ma saan juba Sharmis elades, siis Teispoole kodustesse oludesse kolides on ikkagi just siinne võrreldamatult lärmakam helifoon üks šoki ja stressi allikatest esimesteks sisseelamisnädalateks. Ning on hetki, mil kops läheb üle maksa praegugi veel.

Eestis polnud mul isegi telekat toas, et mitte saada ahvatletud olulist osa päevast eimillegagi sisustada, ning kuigi oli raadio, tilluke kogu peamiselt klassikalist muusikat ja, nohhh, eppohhiloovaid rokihitte (Zeppelini Kashmir on siiski nii võimas, kas pole), eelistasin fooniks harilikult lihtsalt vaikust.

Siin aga, aeg-ajalt päeva lõpus katusele põgenedes napiks vaikuse ja enesega oleku hetkeks, on sageli tunne, et tahaks kõrvad tühjaks väänata kõigest, mida sinna läbi päeva sisse on surutud.

Kõige rängem, sest lakkamatuim, on muidugi mošeede hõiked. Olles just Shebini kolinud, satume kord linna turutänavale vahetult õhtupalvuse eel. Tänavaristile elektripostide otsa on üsna lähestikku kinnitatud vähemalt kolm võimendit, kust palvelekutset kaigub sellise helitugevusega, et pikemalt mõtlemata surun beebi tugevamini vastu rinda ja jooksen tagasi auto suunas. Ära siit! Sest ma ei tea, kui tugev heli on kuulmist kahjustav, ja ma ei taha seda selliselt teada saada.

Hiljem uurin järgi, et see piir jookseb 85 dB lähedalt, kuid näiteks 140 dB puhul piisab mõnest minutist, et kuulmine oleks jäävalt kahjustunud. Võrdluseks, 90 dB on heli valjuseks siis, kui muutub raskendatuks teist inimest kuulata isegi, kui too häält tõstab. Tollel turutänaval poleks ma kuulnud isegi omaenese mõtteid...

Mõneks ajaks olen tõsiselt vapustatud ja esimest korda veidike isegi kardan. Sest helirünnak oli tundunud nii hoolimatu. Kas sind on või pole või kuidas sa end tunned... kellele see siin korda läheb?

Ka kodus pole lood palju paremad. Kui Sharm el Sheikhis on mošeed enamasti siiski hotellidest eemale ehitatud ja nende minaretid nii kõrged, et see kuulutuste volüümi veidi leevendab, siis külades on mošeed pisikesed ja keskmine minarett on just nii napp, et enam-vähem pasundab täpselt meie kolmanda korruse modernset mõõtu akendest sisse, üks mõnekümne meetri kauguselt ühelt ja teine poole kilomeetri jagu teiselt poolt.

Enne päikesetõusu, keskpäeval, pärastlõunal, päikeseloojangul ja kord veel ka õhtusel ajal.

Alustuseks umbes viis esimest palvetamise minutit ja umbes veerand tunni pärast veel keeratakse volüüm peale lõpulauseteks, et märku anda – selleks korraks on läbi. Lõppenud. Kes jõudis, see jõudis, kes ei, see ei. Vahepealne volüümikatkestus on muuseas juba aja ja

arengu märk, kuid reedesed paaritunnised keskpäevapalvused ja kõik palvused terve ramadani kuu jooksul transleeritakse endiselt nende täispikkuses.

Eriti on mulle vastukarva meist põhja poole jääva mošee palvelekutsuja, kelle ekstaatilised hüüded siinkirjeldamiseks täiesti sobimatuid kujutluspilte tekitavad. Võib-olla lähedus kõigekõrgemaga ongi seksuaalsuse tipphetki sellise eluviisi juures? Viis korda ööpäevas.

Ka ei pea ta eriti viisi, kuid kipub improviseerima. Ning aeg-ajalt alustab öist palvust sellise häälekärgatusega, et muidu asjaga leppinud noorem laps unest üles võpatab. „Pagana Karabas-Barabas," kirun siis endamisi, „või mis jumal see selline on, kes lubab tillukesi lapsi niiviisi üles ehmatada?"

Nädalavahetustel või riigipühade puhul usaldatakse samas mošees mikrofon ühe noore lapspioneeri kätte, eks peab ju ka järelkasvu motiveerima, kes oma murdeealise kiledat häält veel eriti pingsalt ja püüdlikult mikrofoni pressib.

Pärast nappi sisseelamisaega õnneks ei sega kutsed enam vähemalt laste und – kui nood magavad, siis magavad, ja võib-olla mõjuvad taustaks kostvad harjumuslikud hüüud isegi turvatunnet sisestavalt. Kuid kui enne umbkaudu kella neljast hommikupalvust juhtub kellelgi uni rahutu olema, garanteerib peagi kärgatav Barabas raudselt, et selleks ööks on meil magatud. (Olgu tänatud, kes mõtles välja satelliitkanalid ja öö läbi kestvad multifilmid neilt!)

Kuni kord vastu suve vahetab Barabasi välja häälelt muheda habemiku mahe bariton ja mind olukorraga peaaegu et lepitab. Kuigi vana veel põgusalt naaseb, võtab oma kutset peaaegu vabandaval hääletoonil kärmelt esitav bariton ajapikku ja märkamatult asja üle. Aasta hiljem taban end igatahes mõttelt, et mošeest kostvad kuulutused mind peaaegu üldse enam ei häiri.

Kuid usuasjade ministeerium Egiptuses saab kaebusi näiteks kairolastelt, seal hulgas moslemitelt endilt, nii tihti, et vähemalt viimased viis aastat on üritatud leida nippi mošeedest kostva müra vähendamiseks. Kairos arvatakse olevat kokku 4000 mošee ringis (neist alla tuhande on ametlikud), mis kokku tekitab päris korraliku üksteist elimineeriva kakofoonia, sest kõik kasutavad muidugi ka valjuhääldeid. Suur enamust neist näib olevat „kohalikul" initsiatiivil tekkinud – ei enamat kui väike ruumike ja rõduservale toetatud minaretike (koos valjuhääldiga), aga selliseid võib olla lühikesel tänavajupil kolm ja neligi lähestikku. Kuna oma raha eest mošee püstitaja saab osa kõikidest selles mošees lendu lastud palvetest.

Üllatuslikult on teema eestvedajaks tõusnud islami kants Saudi Araabia ise, kus samuti on mošeede helivaljus tervishoiuministeeriumi palvel viimastel aastatel vaatluse alla võetud. Pealinnas Riyadis on läbi viidud isegi heliuuringud, millede tulemusena selgus, et heli tase väljaspool mošeesid on keskmiselt 60-70 dB, samas kui mošeede sees see on 70-90 dB. Saudis keelati mošeedel edastada valjuhääldite kaudu enamat kui palvelekutset ja reast mošeedest valjuhääldid isegi konfiskeeriti, sest need muuhulgas summutasid naabruses asuvate teiste mošeede sõnumi.

Muudes islamiriikides on sellele nüüd palju viidatud kui positiivsele eeskujule. Loodus on selle ju kord juba targasti seadnud seeläbi, et mis tekitab meis ebamugavust või valu, on üldjuhul meile halb. Tundub, et ka moslem ise saab sellest aru, vähemalt siis, kui heli teda

ennast ründab.

Valdav arvamus aruteludes tundubki olevat, et parim lahendus oleks, kui mošeed lihtsalt võimenditest ja valjuhäälditest loobuksid – nagu see ju ka Prohveti aegadel oli. Palvelekutse mängimine ühelt ja samalt, tsentraalselt käivitatavalt lindilt, millist alternatiivi soosivad ametivõimud, hävitaks palju sellest maagilisest õhkkonnast, mille näiteks päikeseloojangu eel üksteise järel üle linna käivituvad laulvad hüüded muidu tekitavad.

Kuid mošeedest ei hüüta mitte ainult palvusi alla, vaid nad on ka pisuke sotsiaalne infomeedium.

Näiteks teavitamaks, et keegi lugupeetud kodanik kahjuks on läinud ööl hinge heitnud ja avaldamaks kaastunnet tema pereliikmetele, muidugi ainult meestele ja mitte naistele, kuigi võib juhtuda, et lõpus siiski ka naisi mainitakse viisaka lausega: „Vabandame naisterahvaste ees“. Mis põhimõtteliselt tähendab, et selle lahkunu peiedele kas siis usu sügavusest või muudest põhjustest tingitult (näiteks pole ka lahkunu peres ühtki naist) pole naised oodatud.

See kõlab siis umbes nii: „Lahkus lugupeetud Hassan Muhammed Ali Ashraf, kelle asetamine perekonna hauakambrisse toimub pärast (hommiku-, lõuna-, õhtu- vm järgmist) palvust. Avaldame kaastunnet isale Mohammed Ali Ashraf Ahmedile. Isaisale Ali Ashraf Ahmed Mohammedile. Poegadele Atef Hassan Muhammed Alile. Sherif Hassan Muhammed Alile. Ashraf Hassan Muhammed Alile. Mohammed Hassan Mohammed Alile...„ ja nii veel oma veerandtunnike, sugulusliini pidi järjest edasi liikudes, ning ma alati mõtlen, et kas tõesti mitte nimesid sassi ajades?!

Moslemid nimelt armastavad oma poegi nimetada esmalt muidugi pühima ehk Mohammedi nimega või siis selle teisendusega, milleks on Ahmed. Ning inimese ametlik nimi siinmail, usust olenemata, koosneb põhimõtteliselt neljast eesnimest – tema enda, tema isa, vanaisa ja veel tolle isa nimest.

Mistõttu, kuna iga generatsiooniga teevad kõik nimed hüppe ettepoole, on näiteks isal ja poegadel erinev „perenimi“, nagu ka naisel ja mehel täiesti erinevad nimed, kuigi muidugi naise nimi ei mängigi rolli, sest asju aetakse ikka meesliini pidi.

Toda „perenime“ on ka tegelikult vaja pigem Euroopa ja muu maailmaga asjaajamiseks, siseriiklikus suhtluses või ka muuhulgas IDkaardil nimetatakse inimest harilikult ees- ja isanimega, nt siis Hassan Mohammed või naist vastavalt Noor Mohammed, umbes nagu Ivan Fjodorov siis.

Midagi väga erilist selles ka muidugi pole, puuduvad ju perenimed näiteks ka Islandil, kus samuti on inimestel tegelikult ainult eesnimed, kuid et kuidagi siiski vahet teha, nimetatakse neid ametlikus asjaajamises ees- ja isanime järgi vastavalt kellegi tütreks (nagu – ütleme et – Birna Hjalmarsdóttir) või pojaks (nagu Sven Hjalmarsson).

Rikkamad pered tellivad lahkunule eripalvuse, mis aga on nii kallis lõbu, et seda vaid kord-paar aastas kuulda võib, muidugi täispikkuses, sest seda lõbu oma raha eest peab tellija ju ometigi saama. Üldse võtab moslemi süsteem heal meelel eriteenete eest, aga ka muudel puhkudel, raha vastu.

Näiteks emaga Kairos turistliku tutvumise eesmärgil üht mošeed külastades nõuti meilt väljudes raha kingade hoidmise eest, mošeesse ju teadupärast sisenetakse paljajalu. Kuna peenraha ei juhtunud taskus olema, ja just nagu pühakojas raha nõudmise fakt üldse mind veidi ärritas, siis viskasin üpris pahaselt vastu, et kui ma mõnda kristlikku kirikut külastan, siis minult küll keegi raha ei nõua. Mispeale mehed veidi taandusid ja ärritatult seletama kukkusid, et heakene küll, pole siis vaja.

Mitte kaua aega tagasi aga tekitas avalikkuses väiksemat sorti furoori, kui üks ümberriietatud teleajakirjanik puudustkannatava naisterahvana esinedes külastas islamimaailma akadeemilise keskuse ehk võiks ka öelda ajutrusti – Al-Azhari mošee – üht juhtivat eespalvetajat Kairos, paludes temalt tasuta eripalvet oma just nagu surmani haige väikese poja päästmiseks. Summa, mille too imaam nimetas ja soovitust sammugi ei taganenud, naise palvetele ja kujuteldavale olukorrale täielikult ükskõikseks jäädes, tekitas avalikustamisel kenakese skandaali.

Mošeedest kostab siiski ka ühiskasulikke teadaandeid, näiteks ühel laupäevasel pärastlõunal on kellelgi õnnetult kaduma läinud kaheaastane laps. Veidi hiljem ligi nädala jooksul teavitatakse korrapäraselt, et sellistel ja sellistel pärastlõunastel kellaaegadel saavad kohalikus koolimajas jätkuvaksineerimist miski populaarse tõve vastu üle kahekümne aastased, kes pole seda saanud varem. Ja viimaks läinud kolmapäeval teatati valjult ja selgelt, et nüüd just on keskväljakule end parkinud gaasiauto, neile, kes seda hetke juba pikemalt oodanud.

Selline oluline heliallikas on mošee.

Väikeseks vastukaaluks siiski toob ramadan peale pikemalt kostvate palvuste ka pikemaid vaikusehetki keskpäeva paiku, mil tühi kõht kombinatsioonis lämbe palavusega argielu peaaegu et seisma roiutab, ning uuesti vastu päikeseloojangut, mil päevatöö seks korraks katkestatakse ja antakse jalgadele valu koju või lähima muu söögilaua poole. Kui sel ajal katusele minna loojangut nautima, siis kuulen ma hiliste põllulejäänute omavahelist kõnelust meist mõnesaja meetri kaugusel, ja kord iftari ajal end lapsega (kristlasest) arstile sättides sõidame taksoga läbi küla, mis on inimestest sama tühi, kui tundmatust viirusest nakatunud Kesk-Ameerika linnakesed Hollywoodi õudusfilmides. Ei ainustki hinge tänaval selles pea kahekümnetuhandelises asumis.

* * *

Intensiivsuselt vististi järgmised müra genereerijad on kastmispumpade suured bensiinimootorid. Elame ju keset Egiptuse põllumajanduslikku keskust Deltat, kunagises Niiluse jõe mudaorus siis, mida aga tänapäeval tiheda kanalisüsteemi abil viljakandvaks kastetakse.

Viimane etapp vee pikal ja poliitiliselt pineval teekonnal siia Etioopa mäekõrgendikelt ja läbi Sudaani ongi tema ammutamine külatänavat läbivast mitu meetrit sügavast kanalist pumba abil kitsukesse ja madalukesse renni, mis vee lõpuks põllule kannab. Ajalooliselt tõsteti vett kopakestega rataste abil, mida pühvlid ringi ajasid. Üks taoline vesiratas töötab siin veelgi, meist umbes poole kilomeetri kaugusel üsna piiblihõngulise hütikese tagamaal, kuid enamik peresid on pühvlid juba ammu bensiinimootoriga asendanud.

See helilt ja häälevõimsuselt kopsakamat sorti traktorit meenutav ajam töötab kevadisel ja sügisesel kastmisperioodil pea vahet pidamata ning maja vahetus läheduses saja meetri raadiuses on vähemalt kolm taolist, igal perel oma või siis üks naabriga kahasse. Lühikest puhkust kõrvadele saame ainult koristamise või põllu uueks külviks ette valmistamise perioodil kaks korda aastas ja veidi harvem on kastmiste takt ka talvel. Muul ajal aga juhtub tihti, et hilisel õhtutunnil üks meist teisele otsa vaatab lootusetult leppinud pilgul: head ööund täna taas traktorimürina saatel...

* * *

Sama koristusperiood, mis pakub puhkust pumbamürast, toob paraku asemel uue ja hullema – ööpäev läbi müdistava, väikese maja suuruse peksumasina. Ning just avastasid mitu külameest, et otse meie köögiakna taga on ühel neist vaba platsike, kus mugav koos oma tegemisi toimetada! Varem vähemalt lõppes lärm, kui kolme lähima naabri töö tehtud sai. Kuid peksumasinaid on ainult üks või paar küla peale ja kõigil kiire oma maisijäägid tolmuks peksta, et need siis uue saagi väetamiseks komposteerida. Seetõttu masin on rakkes 24/7, kuigi õnneks meie lähistel mitte kauem kui nädalakese.

* * *

Lausa meeldiv müra, kuigi oleneb DJ maitsest ja muusikamasinatest, on kohalikud pulmapeod. Needki toimuvad enamasti suve lõpu poole, enne koristusperioodi ja ramadani saabumist, kuid suurema suvekuumuse tagasi tõmbudes.

Moslemite uskumuste kohaselt ei algagi abielu niivõrd selle miskisugusest registreerimisest paberile, kui faktist, et võimalikult enam inimesi on teada saanud, et need kaks noort või vana inimest nüüd teineteisele kuuluvad.

Ning abielu kui suur investeering nii moraalselt kui materiaalselt on ka muidu asjaosalistele peredele kuulutamist väärt sündmus. Tore ju ikkagi kui poeg või tütar riiulile seisma pole jäänud!
Seetõttu detsibellidega kokku ei hoita. Vähestes pulmades on ka elav muusika, küla tamtammimehed trummide ja pasunatega, kuid enamasti annab õhtul ees ootavast märku see, et varasel pärastlõunal keerab ühe või teise maja juurde muusikat üürgav DJ autoke, ning hakatakse üles seadma püünet, kust noorpaari näidatakse, vilkuvaid lambirivisid ja – muidugi – musasüsteemi, mis peatselt paigaldamisel järel ehk hilise pärastlõuna paiku kohe ka sisse lülitatakse.

Naabruskonna viimaste pulmade muusikataustad on mulle tegelikult isegi meeldinud – mängiti uuemaid, kaunilt salvestatud pulmameloodiaid ja ka kõlarid ei kärisenud eriti. Mängitakse just nimelt spetsiaalset pulmamuusikat, mida ei mängita muul ajal (sest naabrid võiksid arvata, et keegi majas on mehele minemas või siis naist võtmas) ja ka üksikuid romantilisemaid hetke popphitte. Kord meie vahetute naabrite peretütre pulmas aga aktsentueeris pruutpaari sisenemist koletu kuigi kuulus Euroopa tehnohitt, mis kõlas umbes nagu raudklotside kolin ja selleks hetkeks veel kolm korda valjemaks krutiti.

Egiptlaste muu ilutsemisarmastuse taustal, kus pigem imalam ja magusam eelistuse saab, tundus see üpris kurioosne valik, kuigi eesmärgi täitis ehk siis tähelepanu köitis ilmselt mitmegi kilomeetri taha.

Pulmalärmi puhul on tore, et enamasti lõpeb see viisakalt umbes kesköö paiku.

* * *

Nende peamiste ja oluliste müraallikate järel ilmestavad meie argielu igapäevased tänavahääled, mis polegi nii väga segavad, pigem nagu teavitavad hoopis. Akna poolegi kiikamata tean täpselt, et just praegu möödub meist eeslikaarikult poolkuivanud tomatiubinaid müütav vanake.

„Tamaa-aa-aa-tem! Tamaa-aa-aa-tem!“ kuulutab ta oma kaupa, mida Teispool osta ei luba, sest ütleb, et neid närtsinud räbalaid selle hinnaga osata oleks lollus. Keegi kuskil vist siiski ostab, et vanake ikka ja jälle ilmub.

Vähemalt kord päevas, vahel kaks, läbib tänavat balloonigaasi kaupmees. Et see sageli kipub juhtuma Ühe või Kahe päevaune ajal, siis erilist kiindumust kaupmehe suhtes ma ei tunne, kuigi missiooni olulisust mõistan. Sest veel läinud aastal teatas kahe eesli ponnistusel veereva täislaadungis vankri saabumisest paarsada meetrit ette saadetud poisike, kes kaht metalset ketast, võibolla potikaant vms, kõrvu lukustavalt kokku tagus. Nüüd on asi edasi läinud ja gaasi veetakse juba traktoriga, mis aga külatänaval edasi edenemisest täpselt sama kõrvulukustavalt teada annab.

Umbes jõulude paiku muide juhtus nii, et gaasivankrit ei tulnudki terve nädala! Gaasi lihtsalt polnud, või nagu kirjutati ajalehes – varustamine kannatas balloonide (siis nende metalsete gaasianumate) puudumise tõttu.

Spekuleeriti ka, et gaasi ostavad kokku vahendajad, et elanikele doteeritavat odavenergiat vaheltkasuga edasi müüa, balloonigaas on siin müügil umbes Eesti leivapätsi hinnaga. Kuigi ma ei imestaks, kui lugu on lihtsalt selles, et iga mõistlik pere, meie oma kaasa arvatud, endale vähemalt üht ballooni varuks üritab hankida, mis kõik kokku moodustab üleriigilise hajusa, kuid tohutu suure gaasi varilao.

Meie väljusime olukorrast, kus korraga oli otsa saanud gaas kõigil kolmel korrusel, nii, et ühe ballooni lubas meile ämma hea tuttav linna teisest otsast, ning kui Teispool just oli teel seda ära tooma, sattus ta peale ühele juhuslikule gaasiautole hoopis võõras linnaosas, kust kes ees see mees meetodil võitles välja veel ühe lisaballooni.

Igaks juhuks varusime kohe ka elektrilise keeduplaadi.

* * *

Mööduvaid kaubitsejaid on aga veel mitmesuguseid, mõned neist tihedamad ja mõned harvemad. Sage mööduja on vanakraami kokkuostja, väikese auto kastis mögafoniga noor mees, kes oma heeroldirolli üsnagi nautivat tundub. Ja häälega kokku ei hoia, kuigi hääldusega küll.

„Osthhhhhme vanu khhhhhmikuid ja pesumhhhhnaid! Tooge meile thhhhhraudu!“ kähistab mögafon. Kuigi eks me tea juba niigi.

Suve poole teeb naabrite kaevu veerel vahepeatuse tupsude ja tuttidega ehitud värviliselt

kaarikult külma karkaded müüv mees, peseb seal oma pütte ja panne ja täidab nõusid veega. Kokku jooksnud lapsed saavad mõnekümne piastri eest pihku tumepunasest mahlast pungil kilekotikese, millele kaupmees tõmbab sõlme peale ja torkab sisse triibulise kõrre – et faddal! ehk – ole hea!

Ramadani aegu müüb sama kaupmees spetsiaalset ramadanimahla. „Kas siis keset päeva mahla juua on lubatud?“ imestan Teispoolelt kaupmehe keskpäevast kulgemist kaedes. Või teenib too ise oma ärile needust välja? Ei, hoopis pereemad ostavad mahla õhtuseks väljajagamiseks ette.

Müüakse ka kokku pressitud aprikoosidest valmistatud erilist maiust – tihket oranžikat plaati, millest sobiv kogus tükke välja taotakse, ja muid imalavõitu ja lihtsaid, kuid populaarseid, peamiselt kuivatatud puuviljadest ja erinevatest pähklitest pressitud kohalikke maiusi. Vahel möödub mees, turjal kuhi odavaid plastikvaipu, ning voodipesu ja käterättide vahendamine käib samal moel sülest. Kuigi napilt kahe kilomeetri kaugusel on linn täis pungil kaubatänavaid, loodab üks kui teine siiski sel moel veidi elatist teenida.

Kaunis on seetõttu päikeseloojangu paiku katusel istuda, lasta pilgul üle põldude veereda ja – kui just veepumpa käimas pole – kõrvad mõnuga lonti lasta. „Enjoy the silence... hamm-humm-hii-humm..."

Liiklusest, loomadest ja muustki meeldejäävast

Oleme teel Kairost koju, minibussiga, mida ka lendavaks puusärgiks nimetatakse. Shebini mahasõidult on linna endani veel kaksteist kilomeetrit. Buss hakkab end kõrgest järelkäruga veoautost mööda pressima, kes selle peale vihaselt signaali annab. Meie juht ka järgi ei jäta, surub end lõpuks ikka truckist mööda ja teisele nina ette. Mille peale too annab gaasi juurde ja konkreetselt pressib end meile tagant sisse. Tagaklaasi kildudeks.

Rahvas bussis hakkab muidugi karjuma, et tõmba kõrvale ja lase see hull mööda, aga ei, juht hoopis vajutab talla põhja ja hakkab eest ära kihutama. Mõtlen, et millega see siis nüüd lõpeb... Õnneks on teel ka muid autosid, mis peatselt jäävad meie ja trucki vahele ja ega üks raskeveok ikka samamoodi edasi ei silka kui pisike bussike. Veidi veel ja keerabki ka ära haruteele.

Hingame juba kergendatult, kui äkki meenub enam-vähem kõigile korraga, et numbrit oleks pidanud ju vaatama! Bussijuhile ka – see keerab uuesti ringi, kallurit taga ajama! Müksan Teispoolt, et kas on just tingimata vaja koos reisijatega seda ajujahti korraldada, aga noh, kellel siis aega sellisel hetkel seisma jääda. Õnneks kahe kilomeetri pärast jõuame mitme haruga ristmikule ja saab selgeks, et seda kallurit enam ei leia. Juht pöörab tagasi ja, jumal tänatud, lõpetame teekonna ikka õiges kohas.

Miks Egiptuses pole soovitatav algajana rooli istuda?

Esiteks seetõttu, et ametlike liikluseeskirjade asemel toimub suhtlemine pigem „otseülekandes” ehk siis manöövrile vahetult eelneva signaalitamise abil. Kes tahab teisest mööda sõita, see annab signaali ja möödub vastavalt paremalt või vasakult, kuidas talle sel hetkel just rohkem sobib.

Satute kitsal tänaval vastassuunast läheneva sõidukiga vastamisi, siis ärge arvake, et kumbki tõmbub automaatselt paremat kätt ja teine jääb takistuse taha ootama vms. Vastutulev juht hakkab tõenäoliselt sel hetkel kaaluma, kummalt poolt teist mööduda oleks otstarbekam, ning võib juhtuda, et möödub vasakult ehk siis risti teie nina eest läbi sõites. Kui veab, jõuab sellele otsusele jõudmine temalt siiski veidi aega, ehk et ta jääb enne peatuma (ja siis hakkate korraga jälle edasi liikuma, tema niisiis vasakule…)

Tänavad on kitsad – mitte et nad oleksidki kitsaks ehitatud, vaid et igal pool pargitakse mitmekordselt ja vahel sibavad veel jalakäijad. Kõnniteel liikumine on tülikas, kuna selle on vallutanud müügimehed ja siis veel tuleb kogu aeg üles-alla astuda, kuna perved on kõrged. Ei, parem juba sõiduteel kõndida!

On vaja eelolevast autost (nt suurest veokist) mööda sõita näiteks vastassuunavööndi kaudu või siis veoki ja vastassuunavööndi vahele jääva betoonbarjääri vahelt? Üks (1) kord olen näinud, et ees sõitva auto juht tõmbus veidi paremale, et selleks ruumi teha. Seda siis Siinaid läbival peaaegu tühjal maanteel, Sharm-Kairo liinibussile. Võimalik, et proffidevaheline viisakus. Kuid sagedamini esineb, nagu eelolevas juhtumis, et eessõitja annab ka ise kiirust juurde või keerab veidi teie sõidureale sisse, et möödasõit oleks teile võimalikult raske, sest

talle käib sügavalt närvidele, et tema seal teeb rasket tööd kopikate eest, aga mingi ülbe mutukas all, rikkur selline, kimab ringi eraautoga lihtsalt lõbu pärast ja suvatseb temast mööda sõita!

Vasakpööre sooritatakse sundimatu rahuga vastassuunavööndist, kui see on hetkel vaba, sest nii on ju otsem! Veelgi enam – ka ringliiklusega väljakukesel linnasüdames „lõigatakse" vasakult otse, kui liiklustihedus hetkel lubab.

Jalakäijad liiguvad kõikjal ja lähevad sundimatu rahuga igalt poolt teie nina eest üle tee. Õnneks Kairos sageli teie liigute edasi nendest aeglasemalt.

Paljud suunaviidad on araabiakeelsed, ja neid pole ka liiga palju, kuigi peamised ja peatänavatel siiski ka ingliskeelsed.

Liikluskord on üpris keeruline, hargnemisi palju, ühesuunalisi tänavaid palju, tagasipööramise kohti aga äärmiselt harva. Isegi kohalikud taksojuhid peavad tihti teed küsima. Ning enamasti igaüks annab nõu, kuid kui küsida enamalt kui ühelt, siis igaüks täpselt isesorti nõu. Kusjuures võib juhtuda et kellelgi pole õigus, kuna ega nad keegi ju täpselt tea, aga aidata tahaks ikkagi!

Kui õigest harust mööda sõidate, siis tagasipööramise koht või võimalus võib saabuda linnajao teises otsas. Kui viaduktilt (flyover) mahasõidu (ühegi tähistuseta) maha magate, siis saate järgmisest linnajaost teed tagasi otsida.

Positiivne on siiski, et alati ja igas olukorras võib tuuleklaasi alla kruvida ja kõrvalsõitjalt teed pärida, kui ta teist aru saab. Kui te selles olukorras kumbki keset teed seisma jääte, et asja pikemalt arutada, siis pole hullu, eks need tagumised oota… Ning võib ka juhtuda et keegi hea hing lihtsalt võtab teid sappa ja viib kohale või järgmisesse keerupunkti.

Pimedas – OK, peatänavad on valgustatud ja nagunii autosid tulvil ehk et liigute lihtsalt vooga kaasa. Väiksematel tänavatel aga on hämaram ja mingit sõidukit kohates ei pruugi see valgustatud olla, eriti jalgrattad jms, aga ka autod mitte.

„Miks teil autodel pimedas tuled ei põle?" "Sellepärast et meil Egiptuses on tänavad valgustatud." Ise küsisin ja sain sellise vastuse.

Kui kuskilt on tänav üles kaevatud või kanalisatsioonikaevul kaas pealt, siis ei maksa loota, et see pimedas või ka valges tähistatud oleks. Kord õhtul linna poodi sõites saab Teispool motika pidama päris viimasel hetkel, pool-instinktiivselt, kui esilaterna valgusvihku ilmub teed pooleks lõikav, veega täidetud kraav. Naaber on otsustanud paigaldada uue veetoru, kuid tööd ei jõutud enne õhtut lõpetada. Asja kuidagi tähistada ei tulnud vist pähe...

Peateedel arendatavad kiirused koos olematute pikivahedega on selle kõige kõrval pisiasi. Pikivahet hoida ei õnnestu isegi kui tahaks, kuna kus on auto jagu ruumi, sinna kindlasti keegi litsub end vahele. Ja hoidku jumal, et sõidate kellestki mööda, kelle ego see riivab! Otsemaid algab tasuta välk, pauk ja tagaajamine, kasvõi paremalt teepeenralt uuesti teie nina ette tagasi.

Mis kindlustusse puutub, siis sama oluline kui see, kas teil on kindlustus, on see, kas teisel osapoolel on kindlustus. Sest tõenäoliselt tal pole ja kui juhtute talle sisse sõitma, siis siinmail räägitakse sellises olukorras peamiselt kätega. Välismaalaste puhul ehk ka mitte, kuid üldiselt küll.

Elamus? Kahtlemata! Nauditav? Oleneb juhist… : -)

***

Kui ise rooli keerama ei pea, on liikluspilt see-eest vägagi nauditav. Hommikusel ajal Kairo poole sõites vudib sama suunas veel väga mitmesuguseid sõidukeid, enamasti samades mõõtmetes Eestis „pirukaks" kutsutava väikeveokiga. Kuna tootmine ja ka ettevõtlus on enamasti väikemastaabiline, siis suurim nõudlus on just sellise Euroopa mõistes poole suurusega koormate vedamiseks.

Päris tavaline pilt on, et Kairo poole sõidab koorem värskeid puu- või köögivilju, siit meie kandist näiteks apelsine või mandariine, aga ka sibulaid. Kõik kenasti võrkkorvidesse pakitud, või ka peaaegu geomeetrilise hoolega korralikuks virnaks sätitud. Samamoodi veetakse kõrgeks koormaks laotud võrkkorvides kanu. Ning kord sõidame võidu autoga, mille kastis seisab põiki viis väiksemat pühvlit, üks neist parasjagu meie suunas saba kergitamas...

Kuniks meil oma autot pole, sõidame Kairosse tihti tuttava taksojuhiga. „Menoufeya-aa!" hõisatakse siis möödasõitvatest autodest ikka ja jälle lõbusalt järgi. Kuna numbrimärk teavitab nagunii, aga lisaks on taksod igas kubermangus ka ise värvi ja seeläbi hõlpsasti ära tuntavad. Ühest teise sõitmiseks peabki olema eriluba, mille taksojuht eelmisel päeval kohalikust liikluspolitseist hangib. Ilmselt piiratakse selle abil taksode arvu ja et nutikamad ei läheks „võõrale territooriumile" teiste teenistust näppama.

Egiptuse taksondus on enamasti organiseeritud nii, et vahend kuulub ettevõtjale, kes sageli selle ühe auto abil end ülal peabki, palgates sellele umbes kaks juhti – ühe päevaks ja teise ööseks. Kui auto ise saab kätte viiekohalise summa abil, siis taksolitsentsi hindu kirjutatakse kuni kuuekohaliste numbritega ja need ongi enamasti kõik juba turule välja jagatud. Suurlinnades nagu Kairo ja Aleksandria on muidugi ka suurettevõtjaid, kellele tõesti terve autopark ehk firma jagu autosid kuulub. Kuid auto vormis takso on päris kallis liiklusvahend nii sõitjale kui – eeskätt – omanikule. Ning väikeauto ei mahutakski näiteks külla sõitvat Egiptuse perekonda – poeg abikaasaga ja nende lapsed, isa, ema ja alles abiellumata paar-kolm õde või venda, kes samuti veel selle pere liikmed. Kokku siis viis kuni seitse täiskasvanut, lapsed sinna juurde.

Seetõttu väga populaarne on ka mikrobuss või sellest veel väiksem, samuti minibussi moodi sõiduk, kus umbes kuus istekohta. Kuid ka see on kallis sõiduk. Veidi odavam on tuktuk – Hiinast (kurjad keeled räägivad, et) autoosade sildi all sisse toodav ja kohapeal kokku pandav, autost kordades odavam sõiduk, mis kitsastel külatänavatel lühikesi otsi logistades end paremini ära tasub.

Kuid mõnel teeristil ootab bussiga suurest linnast saabujaid hoopis rühmake külgkorviga mootorrattaid või lihtsalt mootorrattaid. Nii on personaalne vedu igal kellaajal mis tahes asukohta tagatud, asjakohase mugavuse ja hinnaga – linnades mugavamalt ja kallimalt,

külades leidlikumalt.

Mootorratas odava kuid suhtelisel kiire liiklusvahendina ongi maakohtades üksjagu popp. Kui arutleda Euroopa vaatevinklist, kus mootorratas on peamiselt oma mehisusele enamat väljendust otsivate, hästi edasi jõudvate isaste isendite sõiduriist, siis mootorrataste järgi otsustades on mehiste isaste isendite kontsentratsioon Menoufeyas küll üks suurimaid maakeral, vist. Nii väga hästi elus edasi jõudma ei peagi, kuna Hiinast tuuakse igati kobeda välimuse ja kõlava nimega sõiduriistu (Tiger on päris popp kaubamärk), mis Eesti mõistes edevama jalgratta hinna maksavad ja seeläbi paljudele taskukohased on. Enamasti kärutavadki sellistega ringi lihtsalt pereisad asju ajamas ning töömehed. Korraga kolm kuni neli meest ühe mootorratta seljas pole üldsegi erandlik nähtus. Kuidagi peab ju objektini jõudma?

Vabal päeval linna poole sõites võib siiski juhtuda, et vastu liigub ka silmnähtavalt puhtamat ja edukamat sorti meesterahvas. Sõitmishoos üles kerkiva traditsioonilise valge galabeya alt piiluvad jõulised karvased sääred – meestele on lubatud! Hiljem võib täheldada seda mootorratast ühe üsna uberiku hüti kõrval. Vanem poeg või muu edukas pereliige maasugulasi külastamas?

Ka perekond mahub hõlpsasti motikale ära. Isa taga istub ema, kombekas külgistes, ja hoiab süles väiksemat last, kes ema põlvedel pooleldi istub, pooleldi ripub. Isa ees vastu bensiinipaaki istub lastest vanim, ja kui peres on veel kolmaski laps, siis tema paigutatakse otse paagile, ninaga vastu stanget, kust ongi mugav siis ka kinni hoida. Edasikärutamiskiirus kohalikel teedel ja tiheda liiklusega kuid lühikestel väikelinna tänavajuppidel on just selline, et ega midagi hullu juhtuda saagi, vähemalt pole ma ühtki uppi lennanud motikat kunagi näinud.

Palju liigub ka jalgrattaid, kus samuti isale lisaks sageli laps pakiraamile toetumas. Laste jalgrattatool Egiptuse moodi näeb nimelt välja täpselt nagu harilik jalgrattasadul, lihtsalt et väiksem. See kinnitatakse mutritega isa sadula ette ja põnn tõstetakse istuma, ilma mingi kiivri, ohutusrihmade või tallatugedeta. Seal ta siis kõõlub, selline pealtnäha napilt aastane, kuid et keegi neist sõidu käigus maha oleks kukkunud, ma ausalt öelda pole kuulnud. Siiski, kui Teispool just taolise „jalgrattatooliga" turult saabub, vajub minu suu suurelt lahti...

Mõnda aega siiski meie Üks just sellisega lasteaeda sõidab, küll minu südamerahustuseks pika rihmaga risti ja põiki stangede külge turvatuna. Ja ega polekski häda midagi, kui lõuna paiku koduteele sättides lapsel tukk peale ei kipuks, nii et issi viimase teekolmandiku peab kõndides läbima – magav laps ühel käsivarrel, teisega ratast tõugates. Tõsi, seda viga ei paranda ka hilisem Eestist kaasa toodud ja kõikidele eurostandarditele vastav jalgrattatool – ilmselt siitkandi esimene. Nii pea, kui Üks tunneb rataste all koduselt hüplevat külateed, jääb ta nagu nõiutult alati magama. Olukorra lahendab Kahe saabumine, mil muutub mõttekaks palgata tuttav taksojuht lapsi hulgihinnaga iga päev edasi-tagasi kärutama.

Kuid mitte kõik ei eelista bensiinimootorit. Majast möödub ka märkimisväärne hulk biokütusel töötavat transporti. Näiteks üks kaamel – siis üheküüruline väiksemat kasvu dromedar – kel koormaks kaks torbikukujulist pauna vististi mullaga. Või sõnnikuga? Tema kõrval lontsib tõmmu teismeline poisike, piits käes.

On mõned hobuvankrid, isegi paar kaarikuga hobukutsarit, kuid neid ei ole palju, sest hobuse hind ka Egiptuses tänapäeval ligineb auto hinnale. Enamik sõidab siiski kohaliku transpordivahendiga number üks – eesliga.

Eeslirakendite valik on äärmiselt kirju. On ühe eesliga vankrid – lihtsamad talupojalikud puuvankrid või moodsamad, suurte paksude kummirehvidega ja kõigis vikerkaarevärvides kirjuks võõbatud metallvankrid. Tihti möödub üks külamees, kes oma pere nelja naist – kõik ühtviisi üleni mustas, kõik vankri nurgas kobaras koos, nii linna või turule viib.

Kuid palju on ka lihtsalt eesli seljas ratsutajaid – vanamutte ja vanamehi teel külast linna ja tagasi, poisikesed üksi ja paarikaupa asja pärast või lõbusõidul. Ning kord nägin vanameest, kelle kaaslaseks eesli seljas oli kopsakas kinniseotud utt. Võib-olla vajas looma arstiabi või oli teda vaja muul põhjusel kusagile viia, ning eks eesel kõnnib ikka kiiremini kui lammas.

Liikluseeskirjad on Egiptuses vastselt muutunud nii, et signaalitada tegelikult pole enam lubatud. Algul kardan, et nõudele järgneb paras kaos. Sest mida peaks tegema rahvas, kes on harjunud omavahelised manöövid täiesti reeglitevabalt, signaalitamise abil kokku leppima? Ega nad ju sellepärast üleöö reegleid järgima, näiteks peateele välja sõites peatuma või alati vasakult mööda sõitma hakka? Kaost siiski ei järgne ja signaalitatakse vajadusel ikka veel, kuigi vähem ja ettevaatlikumalt. Kui mõnel riiki läbival maanteel patrulli peale satud, võib selle eest järgneda üpriski kopsakas trahv või – noh – finantsväljaminek igal juhul.

Motikaga kodust välja sõites võtab Teispool ikka kaasa ka kiivri – ühe kiivri, enda jaoks. Nimelt nõutakse liikluseeskirjades, et mootorratta juht kannaks kiivrit ning olenevalt teel passivate patrullijate tujust võib see üpris kalliks maksma minna, kui nõuet mitte järgida. Kaasreisijat eeskirjades ei mainita, seega midagi ei juhtu, kui mina sõidan ilma.

Meie külast möödub ka kaks rongiliini – ühel pool põldude taga kiirete ja teisel pool kusagil veel kaugemal aeglaste rongide rada. Kord ühel raudteetammiga paralleelselt kulgeval maanteejupil möödub meist rong, vagunikatusel paar-kolm silma järgi nooremas kooliastmes poisikest ukerdamas. Mõtlen, et tegemist on mingi poisikeste omavahelise julgusprooviga. Üpris mõtlematu küll! Kuid ei. Teispool selgitab, et katusel saab ju sõita priiküüdiga, piletiraha millekski otstarbekamaks säästes. Ta isegi olevat koolipäevil just nii majanduslikult toiminud...

***

Loomad mitte ainult ei möödu meie majast, vaid nad ka elavad majas või – kuidas keegi – kui teekond toob, siis astuvad läbi.

Näieks kevadel ilmuvad katusele sisalikud – algul üks ja siis talle paariline, ning seejärel millalgi nende järelkasv. Kuid üks imetilluke sisaliku taoline olend, kõigest tikutopsi pikkune ja nii kiitsuke, et peaaegu läbipaistev, elab terve sügise meie magamistoas, kus magab pistikupesa jaoks jäetud lahtises orvas ja käib põrandalambi laesööri sees end soojendamas. Kuni ühel hommikul leian sisalikukese vannitoa ja koridori piirjoonelt. Rumaluke on vist lävejoont seinaveereks pidanud ja sinna tukkuma jäänud ning keegi on talle öösel pimedas peale astunud.

Katusel elavad veel loomad, keda Teispool nimetab hiirteks, kuid kes tegelikult on

puhtaverelised roosasabalised rotid. Kes esimesel ja eriti karmil siinviibimise talvel pistavad nahka kõik just vahetult sügise hakul katuse tarbeks ostetud põõsad! Et egiptlane on alalhoidlik inimene ja elu jooksul kogunevat niisama naljalt ära ei viska, vaid sageli heidab selle just katusele tarbimisjärge ootama, on rottide jaoks pelgupaiku kui palju. Kuid maja sees oleme neist lahti saanud sestpeale, kui viimane tühi korrus käiku läks. Enne seda juhtus aeg-ajalt ikka, et kellelgi hüppas kops üle maksa ja terve pere aeti jalule rotitaputalguid pidama. See käis siis nii, et igaüks otsis sobiva kaika ja koos koguneti rottide peidukoha lähistele valvele. Kui siis peidukoha uks avati ja selles kaikaga suditi, et loomad välja ajada, läkski suuremaks kaigastega andmiseks, kuni rotid kas loogu lendasid, või siis hirmuga siitmajast välja pagesid. Mürki panna ei julgeta, sest selle võiks leida mõni muugi loom, või võiksid rotid suunduda viimsele puhkepaigale kusagile maja kaugemasse soppi, kust leviv lõhn seda veel kaua meelde tuletaks. Alles hiljuti on ämm hakanud lõkse ostma ning Teispool naerab pikalt ja häälekalt, kui näeb, millega ema rotte meelitada on otsustanud – juustuga. Kuna rotte püütakse ju muidugi tomatiga!

Rõdult ja katuselt paistavad vahel ka naabri lauda veeres vudivad kopsakad põlluhiired. Eks nendegi elu siin on üks suur pidu, kui kõigest mõne meetri kaugusel peetakse viljapõldu.

Kord osutab Teispool ahervarele lauda kõrval ja väidab, et näeb seal madu looklemas. Kuid minu silmad madu ei näe ja pole siiani näinud, ega ma ausalt öelda väga igatsegi ka. Põllul maja taga käib enamasti kibe töö ning palju rahvast ja loomi tammub seal ringi, ning vahel isegi mõni masin, kuid kõige keskel on päris mitu vanadest lobudikest saarekest, kus üks madu ehk tõesti pelgupaiga võiks leida, kui ta siinkandis elada suvatseb. Sest põllumaod on siin teoreetiliselt olemas küll, sellised porikarva umbes meetrised siud. Egiptuse kobra levib küll märksa laiemalt kui ainult kõrbes, kuid vaevalt küll siinpool Kairot, tiheasustatud deltas. „Vaata hoolega," manitseb Teispool igatahes, kui lastega põlluservale jalutame tuutipuu vilju noppima. Kuna maod olevat mullaga nii ühte värvi.

Siiski esineb ema suvistes Hiiumaa-muljetes rästikujutte sagedamini. Minul on madudega siiani kohtumata.

Kaks korda aastas – kui läheb külmaks, ja uuesti siis, kui läheb soojaks, võib majas uuesti märgata tarakane. Praeguseks juba on tegemist rändkülalistega, keda muutuv ilm jalule ajab. Kuid meie siia saabudes polnud see sugugi nii. Ainsuses sorsaar, mitmuses sarasiir oli esimesi araabiakeelseid sõnu, mille juba Sharmis selgeks sain. Ja Egiptuse tarakan pole mitte mingi tagasihoidlikes mõõtmetes ühikaelanik, millega Peterburi tudengikodudest öömaja otsides kunagi tutvust tehtud sai. Teispoole koju kolimise teisel kuul, kui tundub, et asjale lõppu ei tulegi, otsin ette tarakanidest rääkiva veebisaidi ja viin end teemaga põhjalikult kurssi.

Selgub, et Sharmis olen tutvunud peamiselt ameerika tarakaniga, kes on selline keskmiselt kolmesendine eriti pikkade jalgadega isend. Jääme kord ilma ühest kenast araabiapäraste kuppellagedega üürikorterist, mida keegi inglanna juba enne meid vaatama on jõudnud ja kohe ka üürinud. Kuid paari päeva pärast helistab majahoidja uuesti – korter olevat just uuesti vabanenud ja on meil veel huvi. Muidugi on meil huvi... kuid saame ka kohe aru, mis meie õnne eest seisis – kohe välisukse taga nurgas sirutab kangestunud koibi ülespoole tubli kolmesendine tarakanijurakas. Et villa on veidi õnnetult rajatud märksa suuremate kortermajade vahele, millest enamik Sharmi odavamat sorti tööjõule välja üüritud, ja kohe

otsamüüri taga peavad naabermaja beduiinid veel lisaks oma kitsekarja, siis tarakanidest päris lahti selles korteris me ei saagi. Kuid arhitektuur eelkõige, eks ju!

Ka järgmises, kirjade järgi suisa viietärni apartemendikülas jääb tarakan tihedaks koduloomaks. Rivis kulgevatele ridamajadele sillutise all sekundeeriv solgitorustik on neile just mõnus magistraal. Värskeid isendeid vupsab sealt välja ühtelugu ning suundub ikka meie köögiuksest sisse, uudistavalt läbi korteri ja tagauksest uuesti välja. Jumal tänatud, et korter on suhteliselt lage ja põrandad läikiva kahliga kaetud. Nii pole neil kuskile peitu pugeda ja püsima meile nad ei jää. Kuid läbikäimist jätkavad korduvatest tõrjetest hoolimata.

Teispoole koju kolides minu teadmised tarakanidest ainult täienevad. Näiteks veidi sitasitikat meenutava ümara ninaga pontsakat orientaalset tarakani polnud ma varem kohanud. Kuid siinviibimise vististi kolmandal kuul võtame ette kaubareisi Kairosse, suurde Carrefouri hüpermarketisse. Mida head-paremat sealt kõike kokku ostame, muuhulgas paar latti värskelt küpsetatud pikki prantsuse saiu. Oi, kuidas need lõhnavad!

Hommikupoole ööd läheb mul uni ära ja saiad tulevad meelde. Jalutangi kööki ja eriliselt kõhklemata pistan käe lahtiselt kapile jäetud saiakotti... kust hüppab välja suurim seni nähtud tarakanimölakas, paras tikutopsipikkune orientaallane ja pistab putku kapi taha. Tarakane pole ma tegelikult juba ligi kuu aega meie kodus täheldanud, küllap siis on tegemist mõne eriti vana ja kavala isendiga, kes aga saia lõhnale samuti vastu panna ei suutnud. Veebisaidilt loengi, et orientaalne tarakan armastab peaasjalikult kuiva ja jahust kraami. Kui saia ei anta, siis ka muud kuivad jahutooted, pude puit või vanad ajalehed sobivad talle. Ta sigib vaid kord aastas, suve alguse poole augustikuus, kuid see-eest ohtralt.

Ameerika tarakan muneb hajutatumalt, kuid ka tema saab aastaga kuni 150 järeltulijat. Ning sööb palju valimatumalt kõike mis ette jääb, kuid eriti meelsasti käärima läinud toitu, mida ju ohtrasti leidubki tema lemmikpeidupaigas kanalisatsioonitrappides.

Teispoole jutte lendavatest tarakanidest veel meie Sharmi-perioodil pean algul kalamehelugude žanri kuuluvateks. Et niisama kiusab mind. Kuid kui teisel aastal läheb põldudel maisi koristamiseks ja meie kolmanda korruse avarad aknad on kuumal augustikuu õhtul veel lahkelt valla, siis sealt see esimene eksemplar tulebki, tõepoolest lennates... Mis liigiga on tegelikult tegemist, ma ei tea – välimus on nagu sääse ja tarakani ristsugutisel, käitumine aga jah tarakani oma. Lendab kohale ja siis asub pikkadel koibadel ringi sibama. Õnneks satuvad sellised tuppa tõepoolest ainult lõikusaegadel, kui nende elukeskkond segi raputatakse ja nad põllult minema hirmutatakse.

Huhh, eks ole ju!?

Polüestri olulisusest ehk kuidas üle elada talv Egiptuses

Temperatuur maja varjuküljel on juba kolmandat päeva püsinud +35°C lähistel ja ka öösel alla +20°C ei lange. Vist on külmaperiood selleks aastaks siis ometigi läbi saanud. Ongi ka aeg – harilikult kisub kuumaks juba aprillikuu paiku, aga nüüd näitab kalender juba ammugi maid. Polüesterlinad võib seega eest ära pakkida ja uue sügiseni garderoobi asumisele saata.

Eestist villaseid sokke ja kampsuneid tellides ei jõua tuttavad ära imestada, mida selle villasega kuumal maal tehakse. Kuid Vahemere tuultest mõjutatud Niiluse org pole päris võrreldav India ookeani servamere äärsete kõrberandadega Hurghadas ja Siinail. Siin meie kandis võib temperatuur jaanuarikuu öödel ka nulli langeda ja õhuniiskus näitab Eestiga sarnaselt seitsmekümne protsendi ligi küündivaid numbreid. Kui talvehommikul Kairo poole asja on, tuleb aega kohe varuks võtta, sest teel laiub piimjas udu.

Külmaks läheb umbes novembris. Seetõttu kahe riigi vahel elu sättida polegi nii kerge – suvel on tore mõlemal pool, kuid kui ilm käest ära läheb, siis samuti mõlemal pool – advendiajast alates on ka Niiluse deltas ilm sageli pilves ja kuigi lõunane päike on endiselt ere ja soe, kaasneb sellega külm tuul. Kesktalvel temperatuur eriti üle +20°C enam ei küündi ja ühel jaanuari hommikul oleks Teispoole isa voodist tõustes peaaegu selili lennanud, sest toa põrand oli... jääs! Noh, kas just päris jääs, aga härmatiselkirmes siiski. Jaanuaris võivad öised temperatuurid jääda ka alla +5°C. Puudelt langevad lehed, uued pungad ilmuvad alles märtsikuus. „Nagu vihma käest räästa alla," mõtlen siis oma kolimisele Eestist Egiptusse. Ei olegi nii väga vahet.

Talvine Menoufeya on suhteliselt unine koht. Suurem osa ärisid suletakse juba kella seitsme paiku õhtul – kedagi ei tõmba külmas ja pimedas linnas ringi jalutama. Elu käib ainult päeval kui päikene soojendab. Kontrastiks suvel aga pole mõtetki end linna asutada enne kella kaheksat õhtul ehk kuni moslemid on õhtupalvuse pidanud. Äri läheb õieti käima alles siis ja elu jätkub hoogsalt veel teisele poole kesköödki. Siis ongi kuumus veidike talutavam ka, keskpäev aga veedetakse, kel vähegi võimalik, siseruumes suurte laetiivikute või jõukamal puhul õhukonditsioneeride toel. Päris vaeses majapidamises pole ei üht ega teist ning palavuse leevendamiseks lihtsalt avatakse kõik uksed ja aknad. Klassikalises araabia arhitektuuris ehitataksegi sestap eluruumidele kuppellagi, mille kumeruse alla kogunev „õhumüts" hoiab ruumid jahedad. Kuid nii peened lahendused pole praktilised harilikus külas, Egiptuse elutähtsas viljakandvas osas. Siin peab maja esimene korrus kandma veel mitut järgnevatki korrust, vähemalt sama palju, kui on peres poegi. Seepärast ongi majad enamasti „lõpetamata" välimusega – kuna ei tea ju täpselt, millal veel võib mõnda korrust vaja minna. Viimaseks niiviisi moodustuv poolikute seintega terrass on käepärane värske õhu nautimiseks, aga ka väiksemate koduloomade ja -lindude pidamiseks ning muudeks majapidamistöödeks.

Majade ehituskvaliteedile ei ole tegelikult eriti midagi ette heita. Betoonist valatud vahelagedele ehitatakse tellisseinad, mis seest (ja kui raha on siis ka väljast) viimistletakse krohvi ja värviga. Põrandaid katab enamasti keraamiline plaat, või eriti jõukal puhul marmor. Uksed ja aknad on puhas puit, kuigi avarama klaasipinnaga akna soovijale on saada ka metall. Ei mingit kipsplaati ega plastikut. Ning meeste töö on filigraanne – masinaga

lõigatakse plaat täpselt järgima (paraku) veidi viltust põrandajoont.

Kahjuks ei saa sama öelda puuseppade kohta, kellel on küll kaugele arenenud „ilumeel“, kuid täpsusega on lood halvasti. Kaunilt nikerdatud uksed ja aknad sulguvad nii enam-vähem paarisentimeetrise täpsusega, mistõttu Eestist kaasa toodud kummitihenditest on kasu ainult osaliselt, mõned uksed tuleb meil eelolevaks talveks ilmselt lihtsalt välja vahetada. Seniks päästavad uste ette riputatud paksud kardinad ja kaks õliradiaatorit, mis soojendavad päeval üht ja öösel teist tuba. Teispool unistab kaminast, kuid kust leida kedagi seda laduma ja... mida seal põletada? Kuigi maja ümber kasvab puid sama tihedalt kui eramurajoonides Eestiski, siis lausa küttepuu see pole. Puidul on siin kandis hinda. Seda hoitakse hoolega ja kasutatakse võimalusel veel teist ja kolmandatki korda. Nii ostab Teispool meie lehtla katuse toeks juba kord kasutusel olnud teibad, mis maksavad poole uute hinnast. Pakutakse ka juba kaks korda kasutatud teibaid, mille hind veel kolmandiku vähem, kuid nii „madalale“ otsustame, et me ei lasku. : -P

Elektriga rahalises mõttes kannatab praegu veel kütta see mõni kuu, mil õhk on külm. Kui elektrit on. Kevadepoole suuremate tormide ajal, mis pole ka päris Eesti tornaadod, kuid pahandust teevad needki, veedame ühe öö küünlavalgel elutoa põrandal madratsil magades, lapsed meie vahel keras. Sest elekter on lõunast saati ära ja öise näpistava külma vastu avitab vaid köögis küdeva gaasiahju soe. Õnneks järgmise päeva õhtuks on viga vist leitud, muidu jahtuks maja juba põhjalikult. Selliseid katkestusi on pea igal nädalal, ja kuigi enamik neist ei kesta üle paari tunni, siis ebamugavamad võivad ulatuda järgmisesse hommikusse. Mõned tundub et on lausa plaanilised – talvel selleks, et kärpida liinidele ohtlikult lähedale kasvanud puuoksi, ning suvel oletan, et tegemist on mingi elektrisäästu- või koormuse hajutamise plaaniga – ühe suvalise nädala vältel kaob elekter igal hommikul täpselt kell kümme ja naaseb uuesti minuti pealt kell kaks ehk just siis, kui valitsuskontorites töö lõpeb. Sestap toodabki meil sooja vett elektriboileri asemel gaasiahi. Ja gaasipliit on ju iga gurmeekoka unistus nagunii. Nii on riskid vähekegi hajutatud.

Villasele lisaks olen nüüd suur polüestri sõber, kes võinuks seda arvata sündinud looduskiudude fännist. Nimelt müüb külapood õhukest polüesterfliisi, mida kohalikud kasutavad... voodis lina eest. Polüestri eelis on, et ta on vist absoluutselt soojust mitte juhtiv. Kui kuuma ilmaga ihusõbralik puuvillane muutub talvel niiskeks ja külmaks ning isegi suleteki kehatemperatuurini soojenemiseni kulub hammaste plõgina saatel pikk hetk, siis külmas voodis selitajale säästab see nii mõnegi öise köhahoo, kui turja ja jääkülma madratsi vahel on kiht kõigusooja polüestrit.

Sama tänuväärne on polüester siis ka külma aja lasterõivaste materjalina – soe, ei muuda suurust, ei muuda värvi, pese palju tahad. Ja lisaks kuivab kähku. Ellu jääb see, kes kohaneb, mis aga nõuab, et aeg-ajalt tuleb ringi vaadata ka isiklikud põlised veendumused.

Kevad hakkab uuesti tulema vähehaaval siiski juba veebruaris, kui üksikul soojal keskpäeval on juba taas mõnus väljas einet võtta. Meie ümber katustel ja mujal käepärastes päikeselaikudes paistab samamoodi naabreid einet võtmas või soojal mullalapil vaip külje all peesitamas – nagu talve järel urust väljunud mutid.

Järgneb nädal või paar katkendlikke lühidaid vihmasadusid, millest aga piisab, et peamiselt mullast koosnev külatänav muutuks pea läbimatuks. Linna edasilükkamatutele toimetustele

sõites viskab Teispoole mootorratas pehmes saviaugus külje ette nagu perutav hobune ja Teispool surub kannad maha. Siiski on see vesi loodusele enam kui teretulnud. Paari nädalaga suruvad end pungadest välja esimesed uued lehed ja märtsi lõpupoole on loodus taas roheline. Kuigi datlipalmid ja apelsinipuud (näiteks) lehti ei langeta ja päris troostitu pilt siin siis ka pole.

Vastu talve külvatud nisu kogub jõudu ning koristatakse kevade ja suve piiril maikuus. Külvihooaegi on kaks – suveks tuleb asemele mais, mis koristatakse septembris. Teravilja vahepeale külvatakse üks lühike hooaeg ristikut – loomadele söödaks, aga veel olulisemalt väetiseks. Ristikujuur nimelt toodab mullasse taimede lopsakat kasvu stimuleerivat naturaalset lämmastikku – üks hooaeg ristikut piisavalt kuni kolme hooaja muude kultuuride kasvatamiseks.

Maja taha jätab iga pere enamasti ka lapikese kevadepoole kartuli ning sügisel lopsakamate lehttaimede nagu kapsa, spinati ja molokhia kasvatamiseks.

Meie perel põldu pole – et kõik käivad palgatööl, siis põld on välja renditud tuttavale külamehele, kes siin teistega ühes taktis harilikke kultuure kasvatab. Kuid meil on lilleaed – st see second-hand-puidust kokkuklopsitud lehtla katusel, millest peab aegamööda saama meie lilleaed. Mingi eelise peab ju ühelt kontinendilt teisele ümber kolimine siiski ka tooma!?

„Kas te p ä r i s lilli ei leidnudki?“ takseerib õue astuv äi muigamisi pagasiluugi alt ilmuvaid roosiistikuid. Saabume puukoolist katusele taimi hankimast ja roos on Egiptuses üks odavamaid õistaimi, igapäevases kõnepruugis „talupojalill“ ehk warda baladi. Kord Eestisse sõites otsustame emale kaasa viia sama palju roose, kui on temal täitumas aastaid. Tellimuse kogus ja hind – 50 piastrit tükk – saab enne kokku lepitud. Reisi eelhommikul saabubki Teispool ligi kuuekümnese roosisülemiga... iga õis kenasti rohelise oksakesega kaunistatud ja keeratud paelakesega kokku seotud individuaalsesse tsellofaanümbrisesse... Et keegi võiks osta roose lihtsalt kokku pakitud puntras, ei tule siinses mõtteviisis ette. Ja „suur“ tellimus vajab ju väärikat vormistust!

Potiroos ongi Egiptuses suhteliselt lollikindel kraam, mis kuumust ei karda ja õitseb aastaringselt mitmeidki kordi. Kuid väga palju suurem kohalik õistaimede valik ka pole ja Eestist seemneid tuua on suur loterii. Mõni ei tule üldse üles. Mõni tuleb viivuks, kuid kuumuse kestes annab siis otsad juba noores eas. Sest millal on õitsemiseks ette nähtud „juulist septembrini“, kui kogu aeg on +35°C?

Minu lemmikud, Eestis lapsepea suurused ja poole meetri kõrgused kollased krüsanteemid kiratsevad paarikümne sentimeetri pikkustena, hale lusikasuurune õiepall rääbakalt hargnenud varre otsas. Dekoratiivnõges samas tunneb end nagu kala vees – paari kuuga on Eestis toas kasvav pisuke potitaim täitnud terve ühe katusenurga ja vohab pea meetri kõrguse kireva põõsana. Rohelust rohkem kui rubla eest, kust seda oodatagi ei osanud!

Rohkem on põõsaid – nt Eestis ka hiina kase nime all tuntud rooshibiskus, mis peaaegu aastaringselt on tulvil punaseid või roosakamaid peopesasuuruseid õisi. Ning mitmesugused ronivad vormid, millest osad lõhnavad siis, kui õitsevad, osad – kui lehtivad, osad päeval ja osad öösel. Puudu on meil veel vaid nii minu kui Teispoole arust romantilisim, harilikult hotellipiirkondades värvilist õiteilu pakkuv bugenvillea, mis armastab juured sügavale lükata,

sestap tema katusepotis kasvatamine on taas üks pisuke loterii.

Muuhulgas on meil ka potiõunapuu. See sai ostetud koos muude taimedega kaks aastat tagasi tegelikult päris maamulda istutamiseks. Paraku lahkneb meie nägemus Teispoolega sellest, kus peaks olema puu asukoht. Mina tahan õunapuud esiaeda, st sellele umbes kümneruudusele eksklusiivsele platsikesele tänava ja maja vahel, mille äi on kunagi suuremeelselt jätnud ja kus ta viljeleb muidki puid, millest ükski küll üle pea veel ei ulatu. Kuna õunapuu minu meelest loob hubast kodutunnet. Kuid Teispool kardab, et nii tänava lähedal näpatakse puu õuntest tühjaks ja tema istutaks puu hoopis majaderivi tahaotsa, kus väike aed täis äia mesilasi. Kuumusest piinatud ja õige toidupooliseta Egiptuse mesilane on aga nii agressiivne olevus, et see tähendaks, et puud me enam kunagi näha ei saagi, rääkimata oma käega sellelt õuna noppimisest.

Nii ta seal katusel siis istub ning otsust ootab, olukorrast juba sedavõrd tüdinedes, et käesoleval kevadel kõige kiuste potis õunu kandma hakkas. Õunu on puu otsas täpselt kaks ja kui kõik hästi läheb, siis maitsta neid peaksime saama umbes juunis. Sest juuni on kohalike õunte hooaeg Egiptuses. Kuigi õunu on müügil aastaringselt, on enamasti tegemist täpselt sama importkraamiga nagu Eestiski. Kohalik oma õun on aga nii õrn ja hõrk kraam, et on müügil ainult vahetult valmimise järel, umbes mai- ja juunikuus, saab hõlpsasti plekid külge ja tuleb ka koju tuues kähku ära tarbida, sest kaua ta ei seisa. Kuid kodutunnet aitab luua küll, sest et on sama hapukas ja mahlane nagu õunad Eesti-vanaema rohuaias.

Sellest õunast saab lõpuks ometi õunakooki, saab mannavahtu ja saab isegi kisselli ja moosi keeta.

Egiptuse väikelinnas või külas müüaksegi puuvilju ainult turul, päikesesoojalt. Nende kvaliteetse hoiustamisega siin ei tegelda ja vastavalt on müügil peamiselt ainult need puuviljad, mille hooaeg parasjagu kestab. Seetõttu võibki aasta kulgemist ka puuviljade abil arvestada.

Näiteks õuntest edasi hakkavad valmima viinamarjad. Neid on kahte sorti: magusad, kuid pisikesed, ja suured, kuid vesised. Siiski, alati taskusõbraliku hinna tõttu ei tohi kurta.

Juunis valmib ka guaav ning algab kuni septembrini kestev egiptlase lemmikpuuvilja mango hooaeg. Mangot on vähemalt viite eri sorti ja puuviljade hierarhias on ta kasvõi pelgalt hinna alusel ühel kõrgeimatest kohtadest. Ühe kilo parimat sorti (magusaima) mango hinna eest saab kuni viis kilo guaave, banaane või viigimarju. Kuigi mango pole mingi importvili, vaid kasvab meist vaevalt sajakonna kilomeetri kaugusel, Suessi kanali äärses Ismailias ja seda ümbritsevates külades. „Mango kodu“, öeldaksegi Ismailia kohta.

Mangoga pea ühel ajal valmivad imalmagusad pehme lödiseva viljalihaga viigimarjad – hea mahlane ja magus suutäis maiasmokale ning üks minu siinseid lemmikuid. Viigimari tuleb süüa turult tuues otsekohe ning pikalt väljapoole hooaega teda värskena ei leia, kuid temast tehakse ka päris head (ja odavat) moosi, mis näiteks rullbiskviidi vahele oivaliselt sobib.

Kuidagi ei saa mainimata jätta ka datlit, mis on samuti magusaim just hilissuvel. Datlipalmi otsast saab neid kasvõi oma käega noppida ka turist Egiptuse kuurortis, kui soovib. Kuid alles hiljuti mõistsin ma esimest korda, miks dattel on nii populaarne – kui sõin oma elu

esimese päris valmis datli. Egiptlane armastab datleid niivõrd, et sööb ja pakub neid meeleldi pea aastaringselt. Seetõttu on tihti ja eriti talvel liikvel poolvalminud, seest rohekad datlid, mis on küll ka sellisena magusad, kuid hamba all kõvad nagu suhkruroog. Valmis dattel seevastu on jahuselt mahlane ja suussulav. Alles sellist peaaegu mesist datlit maitstes saad aru, miks datlid kuuma piimaga on legendaarne sõdalaste turgutamise roog siinmail, aga ka roog, millega traditsiooniliselt moslemid lõpetavad päevase paastu ramadani ajal pärast päikeseloojangut. Kõigepealt datlid piimaga, siis õhtupalvus, ja alles siis jõuab tugevama toidu kord.

Ka arbuus valmib augustis – suve lõpp ongi selliste mahlaste ja magusate viljade aeg. Ning Ülem-Egiptusest Assuani kandist hakkavad müügiks jõudma granaatõunad, mille hooaeg kestab oktoobrini. Korralik Egiptuse granaatõun on titepea suurune (kilosse mahub umbes kaks tükki) ja tõeliselt hõrgu, peaaegu portveini meenutava maitsega. Veidikese veega kannmikseris töödeldud granaatõunast saab suurepärase, vaarika varjundiga mahlajoogi. Granaatõun säilib pikemaltki, kuid talvepoole müüdav kraam on nii mõõtmetelt kui maitselt tagasihoidlikum.

Saabubki november ja koos sellega Suessi lähistelt maasikad. Jälle on põhjust küpsetada pannkooke, mille jaoks suvel moosimarja raske leida. Maasikate hooaeg on üks pikimaid ja veab välja terve talvepoolaasta – mida edasi, seda magusamalt – alles vastu juunit vähehaaval kokku kuivades.

Detsembris õitsevad need sidruni- ja apelsinipuud, mis kannavad vilja märtsist aprillini. „Suveapelsin," ütleb Teispool nende kohta, samas kui „talveapelsin" õitseb kevadel, kuid vilja kannab vastu talve. Apelsine on harilikke suuri ja hapukaid, aga on ka pisem kõvaviljaline sort, mis süües tundub mage, kuid millest saab imehead magusat mahla. Bortu'aan sucari ehk magus apelsin, ütlevad egiptlased selle kohta. Apelsinid ja sidrunid kasvavad just meil siin Menoufeyas, lähimad paar aakrit kohe üle tänava.

Kevadpoolaastal on mitme kuu vältel saadaval ka tillukest kollast tomatit paberlaternas meenutav mõrkjashapu füüsal, kokteililaudade asendamatu komponent edevamas hotellis või baaris, aga ka muidu mõnus palavaga suhu pista.

Ning põgusate päevade vältel just kevadpüha Sham el Nesiimi paiku naudivad küla lapsed marja nimega „tuut", mis kasvab tänava veeres suurte puude otsas vabalt nagu Eestis pihlakas. Et tuut on pisike, kuid marju on palju, korjatakse teda nii, et puu alla visatakse mingi vana lina või muu palakas ja keegi ronib puu otsa marju alla raputama. Seejärel keeratakse lina kompsuks ja tõtatakse koju „saaki" nautima. Tuut meenutab välimuselt veidi kuivapoolset rohekasvalget vaarikat ja Teispool arvabki mõnda aega, et vaarikamoos on tuutimoos. Et Euroopas levib selline punane tuutisort. Kuid tuut on erilise maitseta veidike imal magus mari, mille parim osa ehk ongi, et saab käia niiviisi „tuutiraksus".

Kui apelsinid lõppevad, tuleb väike vahe pelgalt maasikate ja melonite najal üle elada, kuni maikuus küpsevad söögiks kõigepealt põgusalt virsikud ehk mishmish. Virsikud on pirts puu nii mullatingimuste kui temperatuurimuutuste suhtes ning nende hooaeg on nii napp, et sellest on araabia keelde sündinud lausa kõnekäänd. „Fi'l mishmish" ehk – virsikute aegu, ütleb nipsakas neidis, kui tahab tüütule lunijale mõista anda et... sama hästi kui ei kunagi.

Toit Egiptuses

Miniakatsed Egiptuses käivad riisi keetmise oskuse järgi. Riis on egiptlase toidulaual sama asendamatu, kui kartul eestlase ees, sestap ongi välismaalastest pruutide rahvusvahelised foorumid tulvil ohkeid stiilis: „Ohh, mu ämm pole mu riisiga ikka veel rahul.“ „Mu riis kleepub endiselt...“ „Aga kuidas te keedate pruuni riisi?“ Jne. Järgnevas saabki paljastatud „õige" Egiptuse riisi keetmise kunst ja ka muidu räägitud sellest, mida ja kui (või mitte) tervislikult egiptlane sööb, mis enamasti ka eestlasele kättesaadav on.

Egiptuse riisi keetmiseks vajad järgmisi aineid: riis,,õli, vesi, puljongikuubikud või sibul, (soovi korral) nuudlid vm väiksemad pastatooted, läätsed, lihatükikesed, rosinad vms.

Kõigepealt kalla poti põhja õli. Ei mingit pintsliga kiibitsemist või õlikirmekese pihustamist läbi sifooni – poti põhi olgu korralikult mitmemillimeetrise õlikihiga kaetud! (Siinkandis kasutatakse jõukamates peredes enamasti maisiõli, vaesemates ka päevalilleõli või siis hoopis odavat, pudelil tuvastamata algallikatega õlisegu. Kuid õli maitse määrab palju!)

Nüüd tuleb oluline erinevus, mis tegelikult määrabki, kui mureda või kleepuva riisi saad – sega õlisse k o h e kõik vajalikud maitseained ja lisandid, nagu näiteks sool või puljongikuubikud. Puljongikuubikuid kulub umbes iga kahe sööja kohta üks, ja üks igaks juhuks veel. Egiptlane, kui just pole paastuaeg, kasutab enamasti kanapuljongi kuubikuid.

Alles nüüd lisa riis, iga sööja kohta pool mahlaklaasi täit. Egiptlane kasutab üsna pisikese ümariku teraga riisi, millele Eestis ehk kõige paremini vastab pudruriisi nimetuse all müüdav kraam. Selle riisi peseb ta enne veel hoolega läbi, mitte ainult selle tõttu, et odavam riis sisaldab teradele lisaks muudki huvitavat, kuid mitte asjakohast, vaid ka selleks, et pesta välja riisitolm, mis potis haududes muidu riisi pudruseks muudaks.

Nüüd prae riisi! Igapäevases toidukeetmises praetakse riis lihtsalt kergelt läbi, nii et ta värvi ei muuda, kuid muutub klaasjast matiks. Puhas valge riis tõenäoliselt ei võta tükk aega vedu ja alles miski murdepunkti saabudes hakkab äkki pruunistuma kohutava kiirusega. Ära ära kõrveta! Kuid kui oled õlisse seganud ka puljongikuubikuid, pruunistub riis kiiremini ja ka valmis riisi värv jääb karameljam.

Pruun ja läbi segatud? Selge. Ära riisi nüüd rohkem puutu! Samal ajal oled juba keetnud ka kannutäie vett, kalla see ettevaatlikult riisile peale nii, et terad võimalikult vähe paigast liiguksid. Vett ära kalla ka liiga palju, ainult umbes poole rohkem, kui on potis riisi. Selline järjestus on oluline sellepärast, et kui maitseained kohe õlisse lisada, või vette, ja riisi vee lisamise järel enam mitte puutuda, siis vee valamisel uuristab poti põhjast üles kerkiv aur endale tuhandeid pisikesi rajakesi läbi riisi, mis kokkuvõttes annabki tulemuseks õhulise ja mureda riisi. Selle tähetarkuseni jõudmiseks kulus mul täpselt kaks ja pool külaelu aastat, aga noh, ma olen ka laisk kokkaja.

Pane nüüd niisiis potile kaas peale ja hauta väikseimal võimalikul tulel, ja riisi rohkem näppimata, kuni vesi on kadunud ja riis on pehme. Nämm!! Teispool on nõus sellist riisi sööma täiesti ilma igasuguste lisanditeta. Lapsed ka.

Kuigi ma teen peaaegu alati need kolm viga, et alustuseks unustan (või ei viitsi) riisi pesta, siis kallan peale liiga palju vett, ja siis hautan liiga kaua. Tulemuseks on, et näljaselt jaole ruttav Teispool tõstab potist kulbiga midagi kartulipudru taolist, ja teeb mulle nägusid.

Kuid vahel läheb ka paremini.

Riisi hulka võib veel segada nt lihatükikesi, või praadida õlis paar peotäit nuudleid karameljaks ja alles seejärel riis hulka kallata, riisi võib siis jätta suhteliselt valgeks. Või segada riisi pooles ulatuses pruunide läätsedega – minu üks siinse toiduvaliku lemmikuid. Või lisada rosinaid või pähkleid, või natuke kõike – mida just keetja fantaasia ja sööjate maitsemeel lubavad. Minu isiklik nipp on lisada noaotsatäis kohalikust poest leitud ehedat India karrit. Vähe lisades pole karrit otseselt tunda (mis muidu muutuks tüütuks), kuid riis omandab veelgi rikkalikuma maitsevarjundi, värvuse ja aroomi. Ja muidugi lisan veidi suhkrut – mis tahes soolase toidu puhul ikka ka noaotsatäis suhkrut ja magustoidu puhul soola olevat vana prantsuse kokkade nipp, millesse Teispool suhtub äärmiselt kahtlevalt... kuid tulemust kiidab!

„Kalariis,“ ütleb Teispool rahulolevalt, kui on õnnestunud keeta eriti tõmmu riis – sest just sellist pakutakse enamasti kohalike kuurortide kalarestoranides, mis muidugi äratab hulga meeldivaid mälestusi.

„Haiglariis,“ poriseb Teispoole noorem õde, kui kord üritan neid „üllatada“ täiesti valge ja õlivaba basmatiga.

Kuigi ehtsa kalariisi keetmine on veel hoopis omaette kunsttükk. Kalariisi rikkalikult karameljas värvitoon saavutatakse pruuniks kõrvetatud sibula abil ehk siis keedetakse selline riis valmis sibulakeeduvees. Sibul "karamellistatakse" ehk seda praetakse nii kaua, kuni iga viimne kui tükike on pruun ja krõbe. See on jälle peen silmaga rihtimise ja kannatlikkuse venitamise kunst, kuna ka sibul kipub kõrbema minema, kuid krõbedaks saama ta peab, muidu muudaks sibulast erituv mahl riisi suisa tatiselt kleepuvaks. Siin ühesõnaga pole õrnalt klaasjaks kuumutatud sibulaga uhkustamise koht! Sibul aetakse seejärel veega keema, maitsestatakse vastavalt soovile ja valatakse riisile peale.

Riisi kõrvale süüakse lihtsamatel päevadel tomatikastmes keedetud köögivilju – mitut sorti ube, suvikõrvitsat või kartulit (jah – riisi kõrvale kartulit, kartul on ju köögivili!) – ja parematel päevadel liha, mida samuti algul pikalt keedetakse ja vajadusel siis veel kas grillitakse või praetakse. Peaaegu kunagi ei panda toorest liha otse pannile või ahju, ei teagi kas ettevaatusest või et keedetud liha peetakse mahlasemaks.

Liha on kas täielikult maitsestamata või hautatud sibula ja idamaiste vürtside kastmes, mis – kuigi rikkalik – on peaaegu alati samuti ühe ja sama maitsega. Toidud ongi siin pea alati samad ja sama maitsega, kuid aastate jooksul omandatud oskuse abil perfektselt valmistatud, mis kardinaalselt erineb minu põhimõttest valmistada enamasti midagi „uut ja huvitavat" esimest korda elus (mis seetõttu enamasti mõõdukalt nässu läheb).

Kord näiteks istume arutama Ühe lähenevat esimest sünnipäeva. Kuigi sünnipäevade tähistamine pole siinmail eriti kombeks, siis laste puhul ja oluliste tähtpäevade korral

erandeid siiski esineb. Ning Teispool on ikkagi vanim ja ainus poeg, pealegi värskelt „välismaa naise“ koju toonud, keda ometigi suguvõsa kaeda tahab. Üks aga esimene lapselaps peres.

„Mitte mingit pliidi ääres vaaritamist igatahes ei tule,“ ütlen Teispoolele. „Lõpuks on nagu ikka, et külalised juba ukse taga, aga perenaisel pole veel olnud aega ei riideid vahetada ega ennast sättida. Teen eelmisel päeval mingi saksa tüüpi külma kartulisalati, õlikastmega, ja mingi koogi, ja grillime vorsti, ja rohelist salatit ka, ja aitab küll. Tullakse ju ometi lapse ja mitte toidu pärast.“

Teispool vaikib pika hetke ja selgitab siis, et muidugi tullakse ka toidu pärast ning et kindlasti peab toitu olema palju ja see peab olema harilik Egiptuse toit.

„Aga mina ju pole egiptlane ja ma ei tahagi olla egiptlane. Ma olen eestlane ja eesti toit võiks ju neile huvitav olla, vahelduseks?“ vaidlen solvunult vastu.

„Ei ole vaja vaheldust,“ ütleb Teispool ja: „Ei ole huvitav.“

Vähe ei juhtu, et me selles küsimuses lahutuseni jõuame, kui ei sekkuks meheema, kellele Teispool on probleemi olemuse vaheldumisi edasi anda jõudnud. Meheema on tulnud perekonda abielu kaudu väljastpoolt nagu minagi ja seetõttu on mu peamisi hingelisi tugesid ja mõistjaid esimestest päevadest peale.

„Kui Teispool oli alles väike, siis kord ma mõtlesin ka ühel tema sünnipäeval, et ajan seekord veidi lihtsamalt läbi – kõigest lapse sünnipäev ju. Et pakun võileibu ja pepsit...“ pajatab ta. „Onud tuletasid seda meelde veel aastaid hiljem!" Ning pakub, et kuna tegemist on tema esimese lapselapsega, siis las tema korraldab peo.

Nii saabki, et ämm ja meheõed valmistavad kuhja toitu, millest ära süüa suudetakse umbes pool. Ning kui külalised jõudma hakkavad, toimetavad kõik kolm alles köögis. Kuid üldiselt oleme kõik rahul. Nemad on rahul, sest ei pea külaliste ees toidu vähesuse või kummalisuse tõttu häbi tundma. Mina olen rahul, sest ei pea põhimõtteid muutma ega – hehee – vaeva nägema. Teispool on rahul, sest ei pea kuidagi veidralt erinema. Ning külalised olid rahul, sest on harilik egiptilik pidu turvaliselt egiptiliku söögiga, mida nad ongi harjunud iga kord sööma, ja seda on ka lugupidavalt palju.

Toidu kogus siin on omamoodi mark sellest, et külalised on olnud nii oodatud, et nende pärast ei hoita milleski kokku. Perenaine või peremees oma käega kuhjavad igaühele taldrikutäie ja viisaka vastuvõtu reeglite hulka kuulub ka, et kindlasti tuleb keelitada igaüht rohkem sööma. Kas järgi jäetakse samuti viisakusest, ei ole ma päris kindel – minul ei ole veel õnnestunud tervet taldrikut ammendada ka tõsise nälja korral.

* * *

Tomatikastmes köögiviljadele järgnevad populaarsuselt taignasse kastetud friteeritud köögiviljad, friikartulid, ning riisitäidisega köögiviljad ehk mahshi. Populaarseim on kapsa-mahshi ehk pisitillukesed sõrmejämedused kapsarullid, kuid riisiga täidetakse ka suvikõrvitsat, paprikat ja viinamarjalehti.

Veel üks Egiptuse pere menüü möödapääsmatu komponent on kushari – odav ja populaarne tänavatoit ning asendamatu paastuvale koptile. Kushari jaoks keedetakse eraldi valmis kõik põhikomponendid – riis, väiksemat sorti vigurpasta, pruunid läätsed, ning hummusoad ehk kikerherned. Kõik see laotakse iga sööja taldrikusse kihiti valmis, alustades riisiga ja lõpetades dekoratiivsete ja maitsvate kikerhernestega. Peale visatakse paar lusikatäit pruunistatud sibulat (mida tänavapruugis naljatlevalt „lihaks" kutsutakse – „Hei! Pane mulle ikka „liha" ka!" või: „Ära sa „lihaga" koonerda!") ning juurde pakutakse tšilliga maitsestatud tomatikastet ning äädikaga tembitud küüslaugukastet. Parim on mõlemad koos. Head isu!

Egiptuse „supp", kui seda tellida mõnes lihtsamas restoranis, on lihtsalt üks selge ja igasuguste lisanditeta lihakeeduleem. Kodune supp aga on sageli molokhaia või spinat. Molokhia (loe: molokhaia) on basiilikut meenutav lehttaim, millest kasutatakse ära ainult lehed. Supi tarvis praetakse õlis kiirelt läbi sibul ja küüslauk, lisatakse siis vesi ja tillukeseks peenestatud molokhaialehed. Keedetakse vähe, kõige enam 5 minutit ja ka molokhia kogust peab ettevaatlikult jälgima, sest keetmise käigus ta pakseneb nagu oleks supisse lisatud kartulitärkist. Lehtedega liialdades tuleb supp paks ja kirbe.

Molokhia oli Ühe lemmikroogi esimese eluaasta päris toidule ülemineku perioodil. Öeldakse et laps teab, mis talle hea, ja võib-olla tõesti – molokhia on täis pakitud mitmeid olulisi vitamiine ja mineraale, mitte kõige vähemtähtsalt näiteks luid tugevdavat kaltsiumi ja väsimust peletavat magneesiumi. Tegelikult ongi hämmastav, kui kavalalt tervislikud on õige mitmed pealtnäha lihtsad ja mitte alati isegi isuäratavad siinsed road. Näiteks egiptlase „hommikupuder" fuul – keedetud ja purustatud oad – on parim proteiiniasendaja lihavaba dieedi puhuks. Kuid ka nende jaoks, kes end ei piira, on proteiin (siis: fuul) just see, mida toitumisnõustajad hommikul süüa soovitavad, kuna ta toodab erksaks tegevat energiat, samas kui süsivesikuterohked võileivad ja saiakesed tegevat pigem uniseks.

Molokhiast oli juba juttu – täpselt sama mineraaliderohke leheroog on spinat.

Egiptlase meelispuuvili mango – puuviljade arvestuses üks mineraalide ja vitamiinide rohkeimaid suutäisi – on parim ja kiireim kaotatud energia taastaja näiteks pärast hektilist tööpäeva või spordisaalist tulles. Ning väga-väga sobilik väikelapse päristoiduga harjutamiseks. Neljaseks saav Üks keeldub siiani magama minemast, kui talle pole ulatatud tema õhtust mangomahla portsu. Ning väiksem õde keeldus omal ajal küll rinnapiimaasendajast, kuid mangomahlast mitte! Üldse mingid asendamised mingi muu mahlaga pole õnnestunud pikemaks, kui pooleks päevaks. Selline mahl!

Mangost veel poole võrra kasulikum on lähiaastail Egiptuses levima hakanud papaia, millest mind teavitasid paremini varustatud maanteid liikumiseks kasutavad siinsed eestlased – külaturult papaiat veel ei leia. Ühest papaiast saab sööja umbes kolmekordse päevase C-vitamiini koguse ning (näiteks) kolmandiku vajalikust foolhappest ja viiendiku A- ja E-vitamiinist. Kuigi nii mango kui papaia on Egiptusse sisse toodud, üks vististi Indiast ja teine ilmselt Kesk-Ameerikast, tundub mõlemile siin meeldivat ja nende kättesaadavus on aasta-aastalt paranenud. Hei – ka kartul pole ju Eestist pärit!

Iga päev tarbib egiptlane lisaks ohtralt värsket peterselli ja koriandrit, millest esimene nt sisaldab kolm korda rohkem C-vitamiini kui apelsin, kaks korda rohkem rauda kui spinat,

viis korda rohkem... no saate juba isegi aru, et siin on tegu järjekordse tervisepommiga. Egiptlane sööb peeneks hakitud peterselli peotäite kaupa iga päev nt rohelise salati, aga ka taameya nimeliste friteeritud köögiviljakotlettide (peenestatud oad, petersell, küüslauk) koostises. Kõik see roheline on muuhulgas hea foolhappe allikas, mis peaks tagama egiptuse beebide aju- ja närvissüsteemi laitmatu arengu ka tehisvitamiine tarbimata.

Kuid nii nagu kogu Egiptus on kontrastide maa, nii ka egiptlase menüü ulatub servast serva. Kindlasti olen juba oma esimese siinviibimise kuu jooksul söönud ära rohkem kartulikrõpse ja joonud rohkem limonaadi, kui kogu oma varasema elu jooksul. Nimelt olin „oma eelmises elus" seda sorti inimene, kes nt McDonaldsisse sattus loetud arv kordi, seltskondlikel põhjustel, ja sõi seal siis (pikast ootamisest lahtunud) rohelist salatit. Egiptuses aga on kihiseva karastusjoogi pudelike esimene asi, mis sisse astunud külalisele pihku ulatatakse, ning kartulikrõpsud ja koolajoogid ilmestavad ka igapäevast söögilauda, eriti vähegi vaheldust ihkava paastuva kopti jaoks. Südametõved ongi suhteliselt tihe nähtus ka, kuigi samas – kus nad siis pole. Samas, kuna magustoidud külapere igapäevasest menüüst praktiliselt puuduvad, siis kolme lusikatäie suhkruga klaasike kanget teed või pudelike pepsit ilmselt lähevad kirja nende eest.

Kuid küpsetama on egiptlased mihklid. Ämm keerab oma koogid kokku siiani kõigest kümne sõrme abil, kuid tema koogid on sellegipoolest kõrgemad ja õhulisemad, kui minu hinnaline köögikombain mulle vuristab. Huvitav on, et rasvaineks kasutatakse enamasti mitte võid, aga võirasva – siis võid, millest on eraldatud kogu piim ja vadak. Sellist võirasva müüakse poodides suurtes mitmeliitristes plekkpurkides ja küpsetistele jääb sellest iseloomulik, just nagu kuigi siiski ka mitte päris või maitse. Päris meeldiv selline, kui rasv on värske.

Enamasti küpsetatakse lihtsaid magedaid saiakesi. Keerulisemad küpsised ja koogid tuuakse kohvikust, erandiks vähemalt meie peres on ämma leivanumber – lihtne kuid maitsev fantakook, mille retsept olgugi ka siinkohal ära toodud. Fantakoogi küpsetamiseks vajad:

paar muna
umbes kolmandiku klaasi õli vm rasvainet
jahu tunde järgi
klaasikese toasooja Fantat
küpsetuspulbrit
vaniljesuhkrut

Nagu kerkimist vajava küpsetise puhul ikka – hoia mune ja fantat enne tunnikese jagu toasoojas, nii lähevad munad paremini vahtu ja külm Fanta ei pärsi kerkimisprotsesse taignas. Vahusta munad, sega hulka muud ained ja küpsetuspulber. Õige konsistents on vormikoogitaignale omaselt üpris vedel, paksemat sorti hapukoore tüüpi. Vala vormi ja küpseta nõrgal kuumusel ettevaatlikult ja kaua – nii jõuab kook rohkem kerkida. 160-180°C ja 40-50 minutit on üpris toimiv kombinatsioon.

Ämma kook on meekarva ja uhkelt kaheksa sentimeetrit ehk ligi poole kõrgemaks kerkinud. Selle vastu ma, nagu ikka, ei saa, kuid võtan väikese revanši uue retseptiga – juurutan pere menüüsse porgandikoogi. Porgandikook on fantakoogile suhteliselt sarnane, kuigi rammusam, seetõttu teenib sööjate heakskiidu. Vahel läheb ka täppi...

Populaarne lihtsakoeline küpsetis ja minu üks lemmikuid on fetir. Fetir on sisuliselt lehetaignaleib ja meie peres valmistab seda harilikult Teispoole vanem õde, kes on pere fetirispets. Veest ja jahust sõtkutud tihke tainas venitatakse madalale ümmargusele talupojalauale laiaks, määritakse peale sulavõid või õli, käänatakse kokku, ja venitatakse uuesti laiaks. Nii mitmeid kordi ja ainult käte abil. Taignarulli ei kasutata. Valmis fetir on pealt krõbe, kuid seest pehme ja mahlane.

Egiptlane sööb fetiri sageli omaette, näiteks õhtuse toidukorrana, määrides vahele pehmet valget toorjuustu või fetiririibasid meekaussi kastes. Eriti hõrk on kodune võiga küpsetatud fetir, kuid et võid edukalt annab õliga asendada, on fetir ka tänuväärne paastuaja roog. Odav pealekauba ja kui ise küpsetada ei viitsi, siis tänavaservade pagaritöökodadest paundi või paari eest hõlpsasti leitav.

Kui fetir katta mozzarellajuustu ja täidistega, saab sellest fetiiripitsa, mis on mõnusalt mahlane ka jahtudes veel, kuid lausa hõrk ja krõbe ahjus üles soojendades. Sobib külalistelegi näpuroaks pakkuda.

Kuna soola ei lisata, siis paraku on enamik siinseid küpsetisi minu maitse jaoks magedad. „Sa paned koogitaigna sisse soola?" imestab minu kõrval kõrval köögis askeldav Teispool.

„Säh, raputa natuke, ega pole vahet, kas seda on pandud enne või pärast," küünitab ema minu poole soolatoosi viietärnihotelli hommikusöögilauas. Otse pannilt tulnud kuumad ja krõbedad, kuid piisagi soolata koogid on meie jaoks sama hästi kui maitsetud.

Sama võimatu egiptlaste meelest on minu komme küpsetada kooke hapukate puuviljade või moosiga. Kõige kiiremini kaob taldrikult rullbiskviit, kui olen sellele määrinud imalmagusat viigimarjamoosi. Õunakoogi puhul võib juhtuda, et äi sööb ära koogi, kuid lükkab küpsed õunad selle pealt ettevaatlikult taldrikuservale. Samas kui tooreste õuntega kaunistatud tort on üks kallimaid valikus ja kõikide lemmik. Kord aga täitsin rullbiskviidi magustatud kohupiimaga. „Oo, kui maitsev," ütles äi üle külalisi täis toa ilmekalt minu poole pöördudes. Asetas siis koogi taldrikule tagasi ja rohkem seda ei puutunud. Sest egiptlane tunneb kohupiima ainult soolasena, pean siin silmas, et ka magedat kohupiima on peaaegu võimatu leida, saati siis magusat…

Samal ajal on kogu suhtlemine suunatud sellele, et kõik end hästi tunneksid ja jumala pärast kuidagigi riivatud ega solvatud ei saaks. Otsekohesus pole just egiptlaste tugevaid külgi.

Mõned road kuuluvad hoopis kurioosumite kategooriasse. Näiteks minu jaoks oli algul täiesti võimatu roog tegelikult igati ontlik praetud keedumuna – koptide paastujärgne peolauatoit. Muna keedetakse, kooritakse ja seejärel praetakse rasvatatud pannil pruuniks. Polegi nagu hullu midagi, aga minu jaoks tundus nii imelik ja suust alla ma seda ei saanud.

On veel mõned tõelised armastuse prooviroad.

Näiteks poolmädandatud kala feseekh, mis on kevadpüha Sham el Nessimi kohustuslik menüükomponent. Umbes nagu rootslastel nende jõulutoit libekala. Egiptlaste kala soolatakse ja hoitakse tünnis välistemperatuuril just nii kaua, et liha pehmeneb ja hakkab roo küljest lahti tulema. Õige „mädandamine" on peen kunst, kuna tuleb tabada õige

lõpuhetk.Valesti mädandatud kala hakkab eritama mürgiseid aineid ja on tervisele ohtlik. Kevadpühade järgselt raporteerivad kohalikud lehed muuhulgas ikka ka, kui palju inimesi sel aastal haiglasse sattus, sest et kokkuhoiu eesmärgil ostsid kala mitte õigele mädandamisele läbi mitme põlvkonna spetsialiseerunud kaupmeestelt, aga märksa kahtlasema taustaga odavkauba tarnijatelt.

Või gibna adima ehk vana juust, mille tõepärasem nimi oleks ilmselt „mäda juust". Kui mitu aastat see pruunika värvusega, lõputult haisev ollus on veetnud rõdul vedelevas spetsiaalses peenekaelalises savianumas, on ilmselt iga pere saladus, kuid lõhna järgi otsustades võidi viimane sats ka Teispoole sündimise puhul osta...

Ning lõpuks keedetud veisejalad, ja ärge palun looge endile illusioone tailiharohke Eesti süldi kuumast versioonist. Egiptuses koosneb see roog pealtnäha veise säärenaha tükikestest koos selle külge jäänud kamaraga, mis korralikult läbi keetes meenutab kõige enam nahatüki küljes võdisevat tatti, ning muidugi magusaimast palast – lutsukontidest.

Need road on enamasti mõne tähtpäevalaua traditsiooniline osa ja neist keelduda õnneks on lubatud : -). Kuigi mine sa tea – praetud keedumuna tundub mulle juba harilikuga võrreldes päris krõbe amps...

* * *

Pikk kirjutamine ajab janutama, sestap lähen nüüd segan endale ühe Egiptuse „sidrunimahla“. See värskendav jook on siin kandis populaarne eriti peale kalatoite, aga ka muidu kuuma ilmaga, ning on odav, kiire ja lihtne valmistada. Vajad järgmist:

2 pisikest sidrunit või laimi

(Egiptlased kutsuvad kohalikuks ehk baladi sidruniks meie mõistes laimi ja meie mõistes sidrunit kutsuvad nemad „importsidruniks“.)

liiter soovitavalt jahedamat vett
maitse järgi suhkrut, meie paneme u 100g
jääkuubikuid
soovi korral värske mündioksake

Lõika laimid kaheks või neljaks ja viska kannmikserisse. Lisa vesi ja suhkur ning sega kõrgeimal kiirusel mõni hetk – mitte liiga kaua, sest siis hakkab koor kibedat välja ajama. Laimid jäävad peaaegu purustamata. Kurna sodi välja. Kalla klaasidesse, lisa jää ja pidulikumal puhul mündioksake. (Kui soovid tugevamat mündimaitset, siis lisa veidi mündilehti juba enne mikserdamist.) Naudi.

Kullast, rahast ja lilledest (selles järjekorras) ehk kuidas egiptlane külas käib

Ühe esimese sünnipäeva eel lauda sättides panen muuhulgas valmis suure ämbri veega. Vaase on meil ju veel vähevõitu, kuid sugulasi on tulemas mitmest perest, kokku oma kolmkümmend inimest. Miks Teispool seda jälgib vaikse muigega, ei jõua mulle kohale enne kui pärast külaliste lahkumist: ämbris vedeleb täpselt üks lillekimp, tõsi küll – egiptlaslikult pompöösses seades.

Külla minnes nõuan algul ikka, et kaasa osta tuleb ka kimp lilli. Et Eestis me viime lilli, või igatahes mina viin. Mõningase vastuvaidlemise saatel Teispool sellega harilikult siis ka nõustub, kuid lilledele lisaks ostab kindlasti ka kilekotitäie puuvilju või hiigelsuure karbi kooke. Koogid, kujunduslikest erinevustest hoolimata, on alati täpselt ühed ja ühe maitsega ning vähemalt pooled jäävad enamasti söömata. Kuid ostmata jätta ei saa, ja ainult lilledega minna ei tohi. „Võidakse arvata, et me pole piisavalt lugupidavad," ütleb Teispool. Nagu oleksid lilled midagi väheväärtuslikku ja alamat riigis, kus just puuviljad ei maksa sama hästi kui mitte midagi, ja külastatav pere on neid ka ise ostnud. Kuid reegel on selline, et külla minnes viiakse kas puuvilju, kooki, või midagi juua, või nii üht kui teist, midagi söödavat ühesõnaga, ja mida rohkem, seda uhkem.

Lilled... nendega ei oska üllatunud vastuvõtja kohe midagi peale hakata. Puuviljad ja joogid viiakse kööki ja võimalik et süüakse õhtu jooksul ära, kuid lilledega võib juhtuda, et need unuvadki kapi servale kuivama. Või eelistab perenaine need enne kuivatada, ja siis alles vaasi panna? Kuna enamik lilleseadeid kodudes on kuivatatud või lihtsalt paberist. Kuigi elus lill ei maksa suurt mitte midagi, siis tulevane pruut ostab uue kodu tarbeks muuhulgas ka mitu plastmassist lilleseadet. Võib-olla on siin oma osa kuumal ilmal, ja et kliimaseade on veel suhteliselt uus nähtus, mis vähestesse kodudesse väljaspool suurlinnu jõudnud. Õieti ongi Egiptus vist ainus koht, kus suure südamerahuga müüakse poes ka lausa närtsinud õisi – vististi on nende kiire koltumine siin lihtsalt nii loomulik.

Miks ühed sugulased siis ikkagi sünnipäevaks lilli tõid? Sest meie viisime lilli neile!

***

„Mäletad sa, palju onu Dudule (siis: Ühele) viimati pihku pistis?" pärib Teispool, kulm kipras.

Kuna tema gümnaasiumiealine onupoeg on just edukalt lõpetanud käimasoleva klassi eksamid. Sobiv põhjus läbi astuda ja viia väike kingitus – nuts raha!

„Äkki otsiksime mõne raamatupoe, ostaksime kasvõi sõnaraamatu või mõne kena pastaka," tõrgun mina mumeelest natuke labase, kuigi muidugi ääretult pragmaatilise raha raha vastu vahetamise mõtte ees.

Kuid esiteks asub lähim teada olev raamatupood Kairos ja teiseks ei võta Teispool mu ideed kuuldagi. Lähim raamatusarnane ese, mille ta on nõus rahatähega seoses kinkima, on kirjaümbrik. Sest komme on selline, et kingitakse, kui mitte kulda, siis raha, ja raha vastu

taas raha, ning midagi muud oleks lihtsalt pentsik või isegi solvav.

„Nagu poleks neil omal raha seda osta," nendib Teispool.

Viisakas on mäletada, mida üks või teine sugulane tõi või kinkis ning viia vastu täpselt samas mõõdus.

***

Sünnipäevi Egiptuses tegelikult eriti ei peeta, vähemalt mitte külades, kus kõik kõiki tunnevad ja omavahel sugulased on. Selgituseks ütleb Teispool, et kõiki sünnipäevi pidama hakates oleks võib-olla iga päev kellelgi sünnipäev, mis oleks koormav nii ajaliselt kui rahaliselt. Ka peresiseselt ei peeta sünnipäevi. Äi ei pea oma sünnipäeva oluliseks. Ämma sümboolne sünnipäev on oktoobrikuu esimesel päeval. See on selline kokkuleppeline kuupäev, sest keegi ei mäleta, millal ta sündis, ta ise ka mitte. Üks teine, üpris noor tuttav jällegi on oma ametlikes paberites, IDkaardil jne, kaks aastat tegelikust noorem. Kuna tema isa tema sündides millalgi tuhande üheksasaja kaheksakümnendate lõpupoole töötas parasjagu välismaal, nagu paljud edasipüüdlikud egiptlased, siis järgmine lähem kord tagasi jõudes läkski poja sündi kohe registreerima ning sellised need sünnikuupäev ja aasta siis jäidki.

Kuid kui ma vaatan, kuidas Teispoole õde hoolega viib oma tuppa ära suure punase roosi, millega tema sünnipäeva tagasihoidlikult tähistame, ja seda veel pikalt vaasis hoiab, siis... on ilmselge, et tema sünnipäevast, tema pisikesest isikust üldse hoolimine on talle vägagi hinge läinud.

Muidugi, jõukamates ringkondades, kes elu ka muul moel euroopalikult (või kas peaksin ütlema: ameerikalikult?) korraldavad, on lapse sünnipäev uue trendina peaaegu turundusürituse mõõtu ettevõtmine, mis sageli peetakse väljaspool kodu näiteks lastedisko vormis. Sellisele kutsutakse mitte ainult sugulased, vaid siis juba ka terve lasteaiarühm või kooliklass, muidugi koos vanematega, ning kõik kokkutulnud saavad kaasa väikese meenekoti, mis sisaldab lastele väiksemaid mänguasju või pliiatseid, emade tarbeks aga näiteks meigiesemeid või muud väikest ja rõõmustavat.

Et sünnipäeva pidada, tuleb ju enne sündida. Traditsiooniliselt kolib last ootav naine nelikümmend päeva enne oodatavat sündi vanematekoju, et iga päev ema hoole all olla ja nii ka sünnitada. Üpriski mõttekas komme, kuna mehed ju käivad tööl sageli kodust kaugemalgi ning on lapseootusega seotud asjaoludest väga tõenäoliselt veel vähem teadlikud, kui naised..

Sünnimoment, kuna noor elu on õrn, annab ainest rohketeks ebausuga seotud kommeteks. Näiteks Teispoole õe tulevase mehe õde emaks saamise puhul kombekohaselt õnnitlema sõites näidatakse meile uhkusega beebit, kelle silmad paksult millegi söetaolisega kokku määritud. Beebi kissitab koledasti ja silmi eriti avada ei taha. Mina ka ei tahaks! Kodus pärin Teispoolelt järele ja saan teada, et silmad määritakse söega selleks, et neid haigustest hoida. Väidetavalt toiminud Teispoole vanaema nii regulaarselt kord nädalas kuni oma teadliku elu lõpuni, ja ei kannatanud kunagi silmavaevuste all. Näe siis…

Seitse päeva pärast sündimist peavad moslemid vist mitte, kuid koptid kindlasti

beebivarvaste tähistamise üritust – beebit kantakse toas ringi, rongkäik sabas ja lauldakse spetsiaalseid laule, seejärel asetatakse titt toa keskele kõikidele vaatamiseks. Kaugemates provintsides on ka säilinud paganlik komme kurjade vaimude peletamiseks – beebi asetatakse põrandale ja ema peab seitse korda temast üle astuma!

Vastsündinule on kombeks tuua kingitus, harilikult kulda. Mida või millises väärtuses, ei olegi nii oluline, peaasi et keegi tühja käega ei tule. Kuna kuld jääb lapsele (teoreetiliste) mustade päevade tarvis varuks. Sestap harilikult on sel puhul kingitavad ehtekesed kangeima karaadiarvuga kakskümmend üks, mis on araabiamaade harilikeim kullastandard.

Sestap Ühe esimese sünnipäeva lõppedes loeme kokku kingitusi – üks... kaks.... kolm kuldsõrmusekest ja väike medaljon ketiga. Muidugi need paarimillise läbimõõduga sõrmused ei kaalu ju midagi ja sellisena pole ka teab mis kohutav väljaminek. Kuid mida sellise rõngakesega teha? Vanuses, mil selline lapsele sõrme mahuks, ta tõenäoliselt sööks selle ära või kaotaks liivakasti. Ja pärast on sõrmus juba pisike... Selgub, et sõrmused saab juveliirile tagasi viia ja järjest vahetada mõne suurema, sama kaalu ja väärtusega kuldeseme vastu. Ehete selline vahetamine või tagasimüümine väikese tasu eest on siin harilik komme, on ju lahutatud naised ajalooliselt just nii oma shabkast ära elanud. Ja siin tuleb kingituse karaadiarv vägagi mängu.

Kord viime juveliirile kaaluda ühe kopsakamat sorti valgest kullast sõrmuse, mille olen ostnud kunagi puhtalt osturõõmust, kuid nüüd tüdinud. Oletame et iseenesest ühelt Saksa juveelitoodete messilt leitud väikepartiiline disainisõrmus võiks siinses moslemikeskkonnas päris hästi peale minna. Nimelt ei kanna kombekas moslem tegelikult kulda, millist ülemäärast edevust pühakiri ei soosi, vaid hõbedat, või siis kompromissina valget kulda.

Juveliir lähebki suhteliselt elevile, kuid ainult hetkeni, mil suurendusklaasi alt tuvastab sõrmuse markeeringu. „See... see pole ju 12 karaatigi,“ ägestub vana värisevil käsil sõrmusest peaaegu et eemale põrkudes. (Saksamaal müüakse kuni üheksakaraadist kulda.) „Oleks ta 21 karaati, ma võtaksin selle mis tahes hinnaga, aga see... seda ei saagi ju kullaks nimetada.“ Ja viisakalt peaaegu et viskab sõrmuse, ja meid koos sellega, poest välja. Nüüd meenub mullegi õrnalt, et ostes sõrmuse karaadiväärtusest tõenäoliselt juttu oli, kuid et ma sellele tol hetkel mingit tähelepanu ei pööranud, kuna mind köitis ehte kunstipärane välimus, mitte „kangus“. Kuid seda juttu juba aiman, et võin kodus oma padjale rääkida.

***

„Äkki paneksime rahad kokku ja ostaksime hoopis selle kena ristikese," teen Teispoolele ettepaneku, kui oleme onutütre vastsündinu jaoks kingitust välja valimas. Kuna sobivahinnaliste pisikeste kuldesemete valik antud poes tundub veidi nigel ja muusse poodi Teispool pole nõus minema. (Kuna meie pere ostab traditsiooniliselt selle kullassepa käest!) Filigraantehnikas teostatud väike rist on silmatorkavalt kaunis, kuid kahjuks ka kaalult kopsakamat sorti.

„Aga meid on ju kaks peret," vastab Teispool. „See ei lähe kuidagi, et kaks peret, aga ainult üks kingitus!" Ja ostetaksegi hoopis kaks üsna ühetaolist, kuid hinnalt sobivat medaljonikest.

Egiptlane on pragmaat juuksetutist varbaküünteni välja. Kuid ega muusuguse suhtumisega

siin kõrbes elust asja saanud polekski vist ka.

***

Mitte ainult sünni tähistamine, vaid ka elatud elu mälestamine on siinkandis põhjalik ettevõtmine. Kuigi maetakse meie, põhjamaa mõistes ülepeakaela – hommikul eluküünla kustutanu harilikult veel enne õhtut. Oletan, et siin on oma osa taas kohalikul kliimal, mis suuremal osal aastast ei soosi kadunukese pikka hoidmist ümbritseva temperatuuri tingimustes. Ka mingit külmkambris hoidmist ega lahkamist ei toimu – palju olulisemaks, kui surma põhjuse teada saamine, peavad nii koptid kui moslemit kadunukese säilitamist füüsiliselt puutumatuna. Ei tea, kas hilisema pikisilmi oodatava ülestõusmise nimel? Seetõttu on omamoodi matusekombestiku osa näiteks ka haiglas surnud kadunukese poolsalaja sealt "näppamine", muidugi siis hariliku käepärast oleva autoga, kuigi lausa taksoga siiski vast mitte.

Ning kuigi moslemid maetakse hauakambrisse lihtsalt riidepalakasse keeratuna, kasutatakse kadunukese ühest kohast teise toimetamiseks siiski sarka, mis tseremoonia järel niisiis vabaneb uut kasutuskorda ootama…

Surmateate saabudes jätavad lähisugulased õe- ja vennalasteni välja pooleli, millega keegi just tegelenud, ja tõttavad haiglasse või surnu majja kombekohast abi ja tuge osutama. Enne istuvad Teispoole ema ja õed harilikult arutama, mida selga panna. Ei, ärge muiake, tegemist on vägagi tõsise küsimusega, mille vastu eksija võivad kurjad keeled ära märgistada veel pikaks ajaks. Sest üldiselt tuleks surma puhul leina märgiks kanda musta – vahetud sugulased aasta, kaugem ring nelikümmend päeva ja muud külalised vähemalt kaastunnet avaldama minnes. Kuid (pane tähele!) musta pole viisakas kanda, kui sisened surnu majja vahetult peale surmateadet. Kuna see võiks signaliseerida, et oled surmaga lausa entusiastlikult kiiresti leppinud, samal ajal, kui ilus oleks, et tõttad kohale vastu kõiki ootusi lootes lahkunut veel elusana eest leida.

Ema ja õed otsustavadki tagasihoidlikumas toonis kuid mitte-mustade kostüümide kasuks.

* * *

„Mis siis on olulisem?“ viskan Teispoolele oma parimal ära-puutu-plahvatan! -toonil. „Minu siiras kaastunne või mu kostüümi värv?“ Teispool ei vasta.

„Võib-olla võtad siis riidepuu mustade riietega minu asemel kaasa??“ ei saa mulle veel küllalt.

Teispoole kulm on kortsus ja õhk meie vahel täis elektrit, kuid kaalul kohaliku kombestiku vastu on minu üks põhilisemaid põhimõtteid – et inimese kvaliteedi üle ei otsustata selle järgi, mis tal seljas on, ei otsustata väliste ja pinnapealsete asjade alusel.

Surnud on lähedase sugulase poeg, alles lapseohtu noormees, hommikul surnud ja pärastlõunal maetud, ning ees seisab kaastunde avaldamise külaskäik. Minul aga, oleme ju vaid paari kuu eest Sharmist Menoufejasse kolinud, pole kapis ühtki musta rõivaeset. Ei kanna ju normaalne inimene neljakümnekraadises palavuses musta?!

Kuid nii see on, et leinav naisterahvas siinmail peab olema rõivastatud musta ja ainult musta, ja miski muu oleks tõlgendatav kas ränga solvangu või äärmiselt frivoolse käitumisena. Onunaine X, selgubki hiljem, ilmus matustele (teadmata põhjustel) beežis jakis, milline teguviis leiab ulatuslikku käsitlemist kõigis sündmust puudutavates aruteludes veel päevi hiljem.

Nii mul jääbki seekord külla minemata. Hiljem muidugi ostame mulle komplekti musti rõivaid, sest pole ju ka vaja lausa nimme nt leinava ema tundeid riivata. Teispoolega lepime ka ära, ega üle kolme päeva selleks harilikult ei kulugi.

P.S. Mis värvi rõivaid kannavad mehed, ei ole jälle, nagu ikka, üldse oluline.
***

Koptide puhul järgneb nüüd lahkunu mälestamise palvus esimeses kirikus, kus selleks õnnestub aeg leida. Et moslemite palvused on korrapärased tihedama ajavahega, mälestatakse lahkunut surma hetkele järgneva esimese taolise käigus.

Maetakse nii koptid kui moslemid ühtviisi küla kalmistule perekonna hauakambrisse. See on väike, sageli silinderja katusega maapealne ehitis, mille uksest surnu lihtsalt sisse kantakse, maha asetatakse ja uks tema järel suletakse. Just sellistest kambritest koosneb muuhulgas Surnute Linna all tuntud rajoon Kairos.

Kes leitakse surnuna tänavalt ja jääb tuvastamata, ja keegi teda taga ka ei otsi, maetakse kodutute „ühishauda“. Üks julge hingega eestlanna Tartu kandist, kes oma silmaga sellist kohta Surnute Linnas vaatamas käis, rääkis, et kõigepealt laskuti treppi mööda pikka maa-alusesse koridori. Selle ühte külge pinnasesse olid uuristatud ruumid meestele ja teise naistele. Iga palakasse mähitud keha viiakse sellisesse ruumi, ja kui teatud arv on täis saanud, müüritakse ruum kinni ja avatakse kõrvale uus. Kuni ruum on kasutusel, sisaldab ta niisiis aga erinevas lagunemisastmes kehi järgmisi ootamas...

Kadunuke puhkama saadetud, kogunevad kaastunnet avaldada soovivad koptid seejärel leinaja majja, kus loetakse ette piiblit või mängitakse lindilt mõnda koptide kirikupea asjakohast jutlust. Kui see lõpeb, või korrapäraste vaheaegadega juba varem, tõuseb keegi vanem austusväärne isik ja tänab tulijaid jumala nimel. See on märgiks, et nüüd võib püsti tõusta, käia kaastunnet avaldamas, ja lahkuda, tehes ruumi järgmistele tulijatele.

Moslemid, eriti suurema pere või populaarsema lahkunu puhul kogunevad seks puhuks tänava veerde püstitatud telkides, mis oma kirjude kangastega meenutavad pulmatelke, selle vahega, et toolid nendes on asetatud mitte keskele aga seinte veerde ning puudub pruudi ja peiu poodium. Ning kangas seintel on mitte punase vaid sinise põhjaga. Sel puhul loevad nemad ette koraani. Kaastundeavaldajad tulevad kohale, kuidas keegi jõuab, ja istuvad maha kuulama. Kui loetud on umbes neljandik traditsioonilisest peatükist, teeb ettelugeja pausi. Kõik selleks ajaks kogunenud tõusevad nüüd püsti sugulastele kaastunnet avaldama ja seejärel lahkuvad, tehes ruumi uutele tulijatele.

Koraani ettelugemise ajal niisiis võib küll saabuda ja vaikselt vabale kohale istuda, kuid pole viisakas püsti tõusta ega lahkuda.

Traditsiooniline matusejook on kange must ja suhkruta kohv. Et mina joon samasugust, siis Teispool kiusabki mind vahetevahel, et joon „matusekohvi". Toidu ja joogi osas tehakse sel puhul üldse peent vahet. Kui surnud on päris vana inimene, siis pakutakse joogiks võib-olla isegi teed ja kohvi sisse suhkrut. Kuid noorema ja traagiliselt elu kaotanu puhul ainult kibemusta kohvi. Ning toitudest pole lubatud pakkuda mitte midagi hõrku või meeldivalt lõhnavat või muidu luksuslikku. Seetõttu pole lubatud pakkuda näiteks õunu, arbuusi, aga ka mitte molokhia suppi, millel on iseäralik tugev lõhn, mida egiptlased ise üsnagi naudivad. Pakutaksegi siis enamasti midagi lihtsat, nagu riisi köögiviljadega, ning puuviljadest banaani.

***

„Mul on tunne nagu ma oleksin nüüd tõesti vanaks saanud," ohkab Teispoole õde oma elu esimestelt matustelt naastes. Sest lapsed ja noored matustel kaasas ei käi, kuid juba kihlunud ja peatselt abielluv neiu, kaugelt üle kahekümne eluaasta vana, loetakse ses mõttes peaaegu täieõiguslikuks täiskasvanuks, kes esimest korda kaasa võetakse.

Ka last ootav või imetav naine käib erandite hulka, sestap pole ka mina veel ühelegi matusele jõudnud. Loodetavasti jääb see veel kauaks nii.

***

Neli päeva pärast matuseid kogunevad koptid taas pikale palvusele kadunukese majas, millega tähistatakse hinge lahkumist kehast. Seks puhuks on lahkunu lähimad harilikult tellinud mõne lahkunut meenutava nipsasjakese kõigile muudele sama suguvõsa peredele jaotamiseks. Selleks võib olla palveraamat kadunukese pildiga kaanel, või kell või peegel, kus samuti kadunukese näolapp peal. Või taskukalender või võtmehoidja. Minule tundub selline kadunukese surmajärgne seinal või peos eksponeerimine veidi õõvastav, kuid ülejäänuile mitte.

Ning veel kord kogunetakse õigeusuliste palvusele neljakümne päeva möödudes. See on ühtlasi see verstapost, mil kaugema ja vanemaealise, loomuliku vanaduse teed lahkunu puhul ametlikult lõppeb leinaaeg ning naised võivad oma mustad rõivad taas värvilisemate vastu vahetada. Jälle võib kuulata muusikat, vaadata telerit, ning suguvõsa noored võivad edasi veeretada vahepeal stoppama jäänud kihluste ja pulmade plaane. Hoidku aga taevane vägi selle eest, kui lahkub väga lähedane inimene, nagu oma laps või ema-isa, või abikaasa. Sel puhul leinab ontlik kopt vähemalt aasta, ja olgugi ta tütar parimas meheleminekueas ja pulmade tähtpäevgi juba ammu paigas – võib juhtuda, et terveks aastaks peavad noored oma plaane siis edasi lükkama, ja sama kaua ka kõik pere naisterahvad musta kandma.

Aasta pärast tellitakse siis veel kord palvus lahkunu mälestuseks.

***

Kui oluliseks peavad egiptlased lahkunu mälestamist ja kaastunde avaldamist, näitab sellest sündinud Egiptuse sõbrapäev, mida tähistatakse 4. novembril. Traditsiooni algatasid kaks venda, leheomanikud-ajakirjanikud Ali ja Moustafa Amin, millalgi 1970ndatel ühe matuse ajendil, kuhu ühtki kaastundeavaldajat saabunud polnudki.

Inimeste süvenevast ükskõiksusest ärevil, kutsusid vennased üles tähistama üldrahvalikku üksteise meelespidamise ja üksteisest hoolimise päeva, mis Egiptuses seega sugugi ei puuduta ainult armunuid või muid südamesõpru.

Meedia rohkel toel ja meelespidamisel ning et tegemist on „meie oma, Egiptuse valentinipäevaga", on see nüüd nooremate egiptlaste hulgas ja eeskätt linnades tõepoolest veidi levinud.

***

Samade vendade algatatud on ka Egiptuse emadepäev 21. märtsil.

Koptide lasteaias, kus meie Üks ja Kaks rõõmsalt kaasa löövad, tähistatakse emadepäeva alati kontserdiga, mida oma kohaloluga austab kindlasti ka kohalik Menoufeya piiskop. Ettekandeid alustavad laulude ja luuletustega kõige väiksemad lavale lubatavad – kolmeaastased – ning lõpetavad kuueaastased koolieelikud. Viimased esitavad harilikult näidendi, mis on hoolikalt selgeks õpitud ja kujundatud ning olulist sõnumit edastav vägagi tõsine ettevõtmine. Näiteks üle-eelmise aasta näitemäng käsitles ema, kes kogemata lämmatab surnuks enda kõrval magava imiku ja asja varjamiseks vahetab selle naabrite beebiga. Tegelasteks siis ema, isa, naabrinaine ja (muidugi) abona. Õõvastavaks pidasin teemat jälle vist ainult mina…

Läinudaastane näidend käsitles veidi helgemalt Santa Monica (muuhulgas paranevate alkohoolikute kaitsepühak) elulugu.

***

Egiptuse muud üldrahvalikud tähtpäevad jagunevad moslemite ja kristlaste religioosseteks tähtpäevadeks ning muudeks riigipühadeks, mis harilikult saabuvad ootamatult, kuna keegi neid ei mäleta ega ka tähista, nagu näiteks iseseisvuspäev 23. juulil või relvajõudude päev 6. oktoobril. Ilmalikku uusaastat ei tähistata.

Moslemite kaks suurimat püha on ramadani lõppemist tähistav Eid el Fitr ehk paastulõpupüha ja aasta peamist palverännakuaega tähistav Eid el Adha ehk ohvripüha. Väiksemad on islami uusaasta ning tänavapildis eeskätt kaupmeeste poolt haibitav prohveti sünnipäev millalgi seejärel.

Koptide pühad on kopti jõul 7. jaanuaril ja kopti kirikuaasta suurim tähtpäev – lihavõtted. (Koptid nimelt peavad Kristuse surma meie patuste eest tema sündimisest olulisemaks.) Jõulud ja lihavõtted on üsna vastselt samuti riigipüha, kuna moslemid hakkasid nurisema, et koptid ju moslemite pühade aegu on vabad. No aitäh neile, igatahes!

Kuid kõik koos niisiis tähistavad kevadpüha Sham el Nesiimi, mis traditsiooniliselt saabub lihavõtete järgsel esmaspäeval ehk siis just nagu kopti kirikukalendri järgi. Tegelikult on Sham el Nesiim pigem paganlik püha, mida on peetud juba nii kaua, et püha ja nime tekkimise kohta liigub üsna erisuguseid selgitusi. Kuid tema sisuks on saabuva kevade üle rõõmustamine, selleks harilikult terve perega rohelusse minnes, kaasas söögikorv hapukala ja muu hea-paremaga. Omamoodi Egiptuse jaanipäev siis.

Sham el Nessim on ka sobiv aeg osta lastele uued suvised rõivad. Egiptuse tähtpäevadele ongi iseloomulik, et alati ostetakse lastele täiskomplekt uusi rõivaid. Eks nad ju kasvavadki parasjagu nii, et paar-kolm-korda aastas ongi värskendust vaja, ja ega palju enam neid rõivaid mõnes peres polegi, kui see parasjagu ostetud komplekt ja paar vanemat ehk. Kuid laste südametes on tähtpäevadel seetõttu kindlasti eriti kirgas tähendus.

Lisaks siis tähtpäeva peotoidud. Näiteks ramadaniajaga käib kaasas kunafa – õlis küpsetatud nuudlitaoline magus mass, mida spetsiaalsest pritsist pihustatakse aeglaselt keerlevale tulisele plaadile. Ramadani saabumise eel on alati märgata kuidas käidavatel, kuid vähema liiklusega tänavatel, tihti mõne moshee lähistel, tekivad tänava kohale telgitaolised katused ja ilmuvad lagedale hiiglaslikud pöörlevad kunafa-küpsetid. Kuigi maiust ennast valmistatakse ja süüakse läbi aasta, ilmub ta tänavapilti nii võimsalt just ramadaniajaks.

Ning traditsiooniline ramadanijook on hernekauna taolisest kuivatatud puuviljast keedetav pruunikaspunane kharoub, seda müüb meie kandis spetsiaalne ringi rändav mahlakaupmees eeslikaarikult, kõrgete läbipaistvate mahlatornide seest.

Koptid seda kõike kaasa ei tee, kuid neil on omad traditsioonid. Näiteks paast „murtakse" harilikult kohe viimase paastupäeva hilisõhtul kohe pärast südaööd – keegi ei malda hommikuni oodata! Pere istub juba lauas, kahvlid pihus, ja ootab kella kukkumist. Kui teles kantakse üle kopti jumalateenistust, võib saalis kesköö lähenemise eel märgata inimesi järjest tõusmas ja uksest välja poetumas kiirustades nagu pärast keskpärast teatrietendust. Ai-ai-ai-ai! : -)

Kuu või isegi kaks liha, piima ja munadeta läbi ajanud koptid pakuvad sel puhul kindlasti näiteks praemaksa, paneeritud veiseliha, fattat ja keedetud praetud mune. Eks alustasid ju juba vanad roomlased rikkalikku kõhutäitmist just munadest!

Paastujärgne esimene hommikulaud kaetakse lihtsamalt külma juustu ja singi abil, kuid traditsiooniliselt saabub enne ämm kuhja küpsisekarpidega iga poja ja tütre perele, pühade puhul head uut aastat soovima. Küpsiseid armastavad pühade puhul tuua ja süüa nii koptid kui moslemid. Ning head uut aastat kõlbab soovida iga püha puhul, mis kellelegi kehtib, välja arvatud uueks aastaks – kuna see lihtsalt polegi püha, ei ühtedele ega teistele.

Pulmad ehk kuidas egiptlane iseseisvat elu alustab

Egiptlase elu kahtlemata suurim püha on tema pulmapäev, eriti koptidele, kes abielluvad üsnagi romantiliselt terveks eluks ehk et kiriklikult lahutada saavad peaaegu ainult ühe tõsise abieluhäire – lastetuse – korral. Kuid ka moslemitele. Kui Kairo ühes ülikoolis paar aastat tagasi viidi läbi küsitlus meestudengite prioriteetidest, siis esikohal oli muidugi kool lõpetada, teisel kohal oli abielluda ja Euroopas vististi ennenägematult alles kolmandal kohal oli teha karjääri. Sellise järjestuse tagamaid võib muidugi aimata, kuid siiski.

Pulmade ettevalmistamine algab mehe poolt üldjuhul eluaseme ostmiseks või ehitamiseks raha kogumisest, mis olenevalt pere jõukusest, ja kui palju isa kaasa aitab, võib kesta aastaid. Poegadel enamasti lastakse rohkem ise rabeleda ja isa finantseerib selleks elu aeg kogutud rahast pigem oma tütarde abiellumist.

Kui noormehel niisiis on tulevase pruudi perele kodu alged ette näidata – üldjuhul maja või korteri karp, mille edasisel viimistlusel juba pruut saab sõna sekka öelda, võib ta minna kosja. Kuidas leiavad moslemid oma pruudid, ma täpselt ei tea, küllap peaasjalikult sugulaste ja tuttavate võrgu abil. Ning muidugi õpingute käigus ning linnades juhukohtumiste kaudu. Koptide puhul töötab aga lisaks päris hästi ka kirikuisade omavaheline infovõrk. Abiellumisealise poja või tütre isa pöördub lähima kirikuisa poole, kes pärib sobivat kandidaati oma ametivendadelt.

Kuna koptid ühelt poolt pihivad, ja teiselt poolt kirikuisad külastavad kodusid suurte pühade eel vähemalt kaks korda aastas, siis on neil tegelikult üpris hea ülevaade varanduslikult, intellektuaalselt jne võrdväärsetest kandidaatidest. Sest eeldatakse et sarnasus perede edasijõudmises, elustiilis jne tagab ka parema klapi muus osas. Arvesse lähevad pere finants- ja haridustaust, kui kombekad ollakse usuliste ettekirjutuste täitmisel või kui traditsioonilised või edumeelsed üldse, ning milline on peiu või pruudi, aga ka isa ja ema iseloom – sest käbi ei kuku kännust kaugele ja sageli veel asub pruut elama mehe vanematega sama katuse alla, mistõttu ämma ja äia iseloom ning põhimõtted abieluõnne kujunemises üsnagi suurt rolli mängivad.

Sobiva meeskandidaadi toob kirikuisa või muu soovitaja pruudi perega kohtuma. Kui esmapilgul on pooled üksteisega päri, siis järgnevad mitmed noorte omavahelised kohtumised pruudi kodus, kus selgitatakse eelpool loetletud üksikasju ja üritatakse üksteist tundma õppida.

Mingigi kindlustunde saavutamisel kohtuvad järgmiseks perepead omavahel ehk et peiu pere – vanemad ja võibolla vend, õde või muu oluline lähisugulane – tuleb külla pruudi perele.

Edasi käiakse vaatamas tulevast kodu – kas see pruudile ja tema perele sobib. Ükski hooliv isa kellel valida on, ei anna oma kallist tütart odavatesse kätesse ega määra viletsusse elama!

Ning kui sugulased saavad kutse osaleda shabka ostmisel, on see märgiks, et asi on tõsine ja kihlused pole enam kaugel.

Shabka on peiu kingitus pruudile, komplekt kuldehteid, mille hind lepitakse varem kokku, ehk et peig pakub oma numbri ja pruudi isa üritab seda suuremaks kaubelda. Harilikult koosneb shabka klassikalisest kaelaehtest ning juurdesobivatest käevõrudest, kõrvarõngastest ja kahest sõrmusest, millest üks kihla- ja teine abielusõrmus. Peale peiu armastuse suuruse just nagu tõendamist omab shabka ajalooliselt seda praktilist väärtust, et mis iganes juhtub mehega või kooseluga – kuld jääb naisele, kes harilikult ei tööta ega sissetulekut ei oma, et ta saaks sellest kasvõi nappi finantskindlust.

Seetõttu, kui palju ma ka poleks üritanud veenda lähedasi pruute valima mitme pisukese esemekese puhul hoopis midagi suurt ja ilusat – ei osta nad ju selles väärtuses kulda korraga sageli enam iialgi elus – on kõik jäänud traditsioonilise pisiesemeist koosneva komplekti juurde põhjendusega, et „kui midagi peaks juhtuma", on väikesi esemeid ükshaaval müüa lihtsam ja kasulikum ning müüma sunnitu ei pea korraga kõigest hingele kallist loobuma.

Kulla hind on muutuv, seetõttu, kui paar aastat tagasi oli keskmise shabka väärtus umbes kaks Eesti keskmist kuupalka – egiptlase keskmine aastapalk, siis nüüd umbes poole rohkem. Seda Kairos ja siin lähistel. Ostetakse araabiamaade kullastandardile vastavat 21karaadist kulda, mida nimetatakse nö. investeerimiskangusega kullaks – kahekümne ühe karaadist kulda ostab tagasi iga kullassepp mis tahes ajahetkel, protesteerimata – või äärmisel juhul 18karaadist Itaaliast imporditud kulda, mis on küll „odavam", kuid hiljutise kullahindade ränga tõusu tõttu järjest enam populaarsust võitmas. 14karaadist ma pole kindel et Egiptuses esinebki. Seejuures ehte disain enamasti ei oma mitte mingisugust väärtust – välja valitud komplekt visatakse kaalukausile ja hind määratakse puhtalt kaalu järgi, nagu ei ostakski asjaosalised ehet, vaid puhast metalli.

Kairos muuseas olevat protestiks shabka kui abiellumist finantsiliselt komplitseeriva traditsiooni vastu moodustatud kaks alternatiivliikumist edumeelsema üliõpilaskonna hulgas: uue aja pruutide “Brides Without Shabka” ja neid noormeeste poolt toetav ”We Won’t Buy Shabka”.

Shabka ostmine traditsioonilisemas peres on sellegipoolest elevile ajav sündmus, milles osalevad kindlasti kummagi poole suurpered tädi- ja onutütarde ja poegadeni välja, kes kõik tunglevad pisukeses kullassepaäris leti ümber, või ukse ees kõnniteel ja tänaval liiklust ummistades, kuni noored koos lähiperega mängeldes nopivad hinna selgitamiseks kaalule asetatavate keede hulgast. (Kuna pruut on sageli omad ringid juba varem teinud ja etteantud summa piires midagi välja valinud.)

Kui kaup otsustatud, toob keegi žestikam meessugulane traditsiooniliselt kasti koolajooke, et kõik kohalolijad suu magusaks saaksid ning eks kliimagi tingib, et külalisi ei tohi kuiva suuga kauaks jätta. Seejärel saavad kõik soovijad shabka taustal pilti teha ja edasi sõidetakse pruudi koju, kus juba varem on keedetud ja küpsetatud ning nüüd veel ainult laud katta. Ning shabka käib uuesti käest kätte, kuni seda on piisavalt imetletud, kiidetud ja pildistatud.

Mahri ehk pruudiluna kommet koptidel pole ja ka moslemid märgivad tänapäeval lepingusse sageli vaid sümboolse summa, muuhulgas mitte kõige vähem selle tõttu, et mahri suurusest oleneb abiellumiselt makstav riigilõiv. Shabka ostmine aga niisiis on märk, et varsti, nii lähema kuu jooksul, läheb kihluseks. Kuna alles kihlus annab peiule tegeliku viisaka õiguse pruudiga kohtumas käia ja võibolla isegi niu ilma järelvalveta linna peale jalutama viia.

Enne toimub veel väike intiimsemat sorti kombetalitus, nimelt külastavad mõlemad noored omas liinis arsti ja saavad tõendi, et nö. elu jätkamise mõttes, aga ka muu tervise poolest, on nendega kõik kõige paremas korras.

Kihlused on väga sarnased pulmapeole selle ainukese vahega, et kihlustele ei järgne veel kooselu ning pruut kannab üldjuhul värvilist ja mitte valget kleiti. Koptid kihluvad kiriklikult, moslemid panevad sõrmused sõrme koduses ringis. Kirikus sõlmivad kopti pered ka kihluslepingu, mille isad allkirjastavad, ning peaks emb-kumb pool seejärel soovima kihlust katkestada, leping tühistatakse, selle vahega, et kui katkestamise algatab pruudi pool, peab ta shabka tagastama, kui aga peiu pool, jääb kuld niiöelda vabanduse märgiks tüdrukule.

Jumalateenistusele järgneb lühike intensiivne pidu, mis algab umbes õhtul kell üheksa ja lihtsamal puhul lõpeb kesköööks. Kõik paar-kolmsada külalist saavad einekarbikese või korraldab jõukam pere vastuvõtu mõnes taskukohases hotellis, ja seejärel tantsitakse maruliselt poodiumi ees, millel pruut ja peigmees istuvad kui väljanäitusel põhimõtteliselt söömata ja joomata, ning kõik soovijad käivad neid seal õnnitlemas ja nendega koos pilti tegemas.

Järgneb umbes aasta või poole jagu kohtumisi, mille käigus noored peaksid jõudma lõpliku kindlustundeni, ja nende pered samal ajal saama kokku lepitud, kes mida pruutpaari kodu tarbeks finantseerib, ning selle ka ostetud või tellitud. Peiu pool harilikult siis kodu ja pruudi pool sisustuse, mis aga võib ka veel jagamisele minna. Pruut kulutab selle aja, lisaks ühisele mööbli stiili, kardinatoonide, seinavärvide ja kahhelplaatide valimise, oma veimevaka koostamisele. Kombekast perest pruut peab kodunt kaasa saama kõik esimesteks kooseluaastateks vajaliku, suhkrutoosist tallarasplini välja.

„Minu mees ei pea mulle ostma ühtki rõivaeset vähemalt esimesed viis aastat," teatab Teispoole õde uhkusega, kui imestan kohvritäie kostüümide üle, mis korraga varuks ostetud.

Järgmiseks tassib ta erinevate osturetkede käigus koju kümmekond komplekti voodipesu, umbes samapalju öösärke ja pidžaamasid soojaks, ja sama palju külmaks hooajaks, kohvritäie rõivaid kodus kandmiseks ja sama palju külas ja linnas käimiseks (sealhulgas kotitäie pesuesemeid), kõik vajaliku koduseks iluhoolduseks, jah, tallarasplini välja, kõik vajaliku toiduvalmistamiseks kuni köögikombainide ja riivideni. Ja nii edasi, ja nii edasi. Mõni pere annab oma armsale lapsele kaasa ka lehma või pühvli, kui muidugi noored loomapidamist harrastada kavatsevad, kuigi kui elu saab jätkuma samas või sarnases külas abikaasa vanemate katuse all, kes nagunii ka ise loomi peavad, siis miks ka mitte.

Kui nii kohtumised kui kokkulepped jällegi on laabunud ja ka maja või korter, ja mööbel sellesse, on valmimas või ostetud, toimub umbes nädal enne pulmi pruudi asjade pidulik kolimine. See on taas uhke ja tseremoniaalne üritus, kus osalevad muusikamehed ja nii palju veoautosid, kui rikas on vï tahab näida pruut. Kõik, mis kokku ostetud, on lahtises autokastis uhkelt näha, sealhulgas pruudile ostetud (enamasti odavad sünteetilised, kuid seda värvikirevamad) vaibad rullitakse parema ülevaate huvides pidulikult üle autokabiini lahti. Ühes hiljutises kolimiskaravanis loendasin nt seitse autot – auto köögimööbli jaoks, auto pesumasina, gaasipliidi ja külmiku jaoks, auto pruudi kohvrite ja riidekastide jaoks, auto nõude jaoks (mida on tohutult, eriti igasugu alumiiniumist potte, panne ja kausse), kaks tühja

autot ilmselt poolelt teelt juurde võetava mööbli jaoks, ning viimases autos seisidki uhkelt ja väärikalt üks lehm ja üks pühvel.

Kõigi või lähemate sugulaste rongkäigu saatel (olenevalt kas kolitakse küla/linna piires või kaugemale) viiakse asjad seejärel kohale ja algab nende kohalesättimine. Pulmaööl astub pruut niisiis põhimõtteliselt täielikult sisustatud eluasemesse, kus viimane kui lusikas on ka juba oma õigel kohal õiges sahtlis, voodid on sätitud, linakesed lauakestel ja selleks otstarbeks ostetud tuttuus kosmeetika peeglilaual ootamas. Uue elu tarbeks ostetakse kõik uus.

Kui kihlused finantseerib koptide puhul pruudi pere, siis pulmad peiu pool, kuid pulma eelõhtul peab kumbki pere pidu veel omaette, nö. ärasaatmispidu, kus traditsiooniliselt peiu pool umbes kesköö paiku kogu killavooriga ja valju muusika saatel kõnnib pruudi juurde ja kaks pidu põgusalt ühinevad. Nt Aleksandrias võib õhtuti sellist traditsioonilise pehmelt kõmiseva trummi saatel liiklevat killavoori kuulda üpris sageli.

Pulmapäeval lahkub pruut koos lähimate naissoost sugulastega juba varakult ilusalongi. Sättimine kestab terve päeva, soengu saavad ka ema, õde ja muud soovijad, ning alles vastu õhtut läheb peig autoga pruudile salongi juurde vastu. Nüüd sõidetakse kõigepealt fotostuudiosse.

„Miks kõigepealt pildistama?" küsin. „Meil Eestis toimub ikka tseremoonia enne, pildistamine on teisejärguline üritus".

„Sellepärast, et meik ei jõuaks kuumuses sulada ja laiali valguma hakata."

Egiptlaste talupojatarkust saan üsna tihti imestada. Loomulikult jäävad fotod ju aastateks alles, samas kui tseremoonia ajal ollakse kõikidest ettevalmistustest ilmselt nii väsinud, stressis ja erutatud, et palju sellest kõrvade vahele üldse jääbki.

Kuigi pruut puhkab pulmadeks hoolega. Teispoole vanem õde, kes enne abiellumist käib „veidike" tööl, jääb kuu aega enne pulmi päris koduseks ja veedab selle aja peamiselt igal sobival hetkel hoolega välja magades. Ning viimane pulma-eelne nädal kulub juba salongikülastustele – ettevalmistavatele iluprotseduuridele, mis peavad tagama, et pruut oma elu tähtsaimal sündmusel, kui ta kõikide pilkude keskpunkt on, selle koorma ka eduga välja kannab.

Väikelinna iluideaalid erinevad Kairo omadest märgatavalt. Kui jõukas kairolanna võib kurta, et on peigmehe püüdmiseks liiga paks, siis väikelinnas ongi pruut enamasti veidi ümarik. „Nagu kuu", öeldakse ilusa tüdruku kohta. Sest kuu on ju ümmargune. Ja kuu on ka valge. Ning see on ilusaim asi, mida egiptlane teab. Kuna päike on siin lihtsalt veidi liiga agressiivne, et temast vaimustuses olla.

Ilus naine Egiptuses on niisiis nagu kuu ümara näoga ja heledanahaline. Kui ta pole seda looduslikult, siis abi saab salongist, kus kasutusel kõikvõimalikud valgendavad ja helendavad kreeemid ja puudrid. Meigitud pruut näeb välja minu pilgu jaoks täpselt nagui geiša – peaaegu kriitvalgeks meigitud silmaalused, roosad põsed ja huuled ning süsimustad kulmud. Ohtralt värvi laugudel. Kuid ülejäänud on vaimustuses. Mitu fotot tehakse ainult pruudist

üksinda. Eestis oleks pruudi ja peiu lahku viimine fotodel vististi halvatähendusliku maiguga. Kuid siin mitte, sest tegemist on eelkõige pruudi suurpäevaga – tema on täna staar!

Fotodel ja videol on üldse oluline roll, nende teostaja valitakse hoolega ja tulemust oodatakse populaarse stuudio puhul veel päevi pärast pulmi. Kaustasuurune fotoalbum sisaldab magusa taustakujundusega lehtedel suuri hoolega retušeeritud fotosid, millest mitmed võetud spetsiaalsete pilttapeetide ees. Näiteks noorpaar oma „miljonivilla" väravas. Peig pruudiga palistatud elegantses tugitoolis väärika kamina ees. Jne jne. Üks õnnestunum ülisuur foto paarist harilikult raamitakse, koopiad sellest kingitakse vanematele ning üks jääb kaunistama noorte endi koduseina. Väljaspool stuudiot professionaalset fotograafi rohkem ei kasutatagi, küll aga filmijat.

Ka video pole niisama lihtne ülesvõte, vaid ette mängitakse veerandtunni jagu hoolega kujundatud kaadreid – peiu ja pruudi fotonäod, mis on hoolega seatud südamekestesse, palistatud lillevanikute ja tuvikestega ning muusika saatel kõikvõimalikes eri kombinatsioonides ja efektidega uuesti ja uuesti jälle ekraanile ilmuvad. Koptide puhul kasutatakse palju kristlikku sümboolikat – krutsifikse, ingleid, lemmikpühakuid ja -kirikuisasid. Alles seejärel algab filmilint, mis lõpeb kõigi pereliikmete õnnitlustega ning oh hoidku, kui kellegi nimi sealt kogemata puuduma peaks! Ühe lähisugulase film lähebki ringitegemisele seetõttu, et välja on jäänud peiu noorem õde, kes sellest saab teismelise intensiivsed vihakrambid.

Järgneb umbes tunnine tseremoonia kirikus. Kopti tseremoonia juurde kuuluvad kaunilt kullaga tikitud erkpunased rüüd ja kroonid, mis noortele ülle heidetakse. Need on suuremates ja jõukamates kirikutes uhkemad, kuid väikeses lihtsas kirikus võib tegemist olla ka üle kullatud papist krooniga. Pildiefekt jääb sellegipoolest uhke. Lilleneiusid pole, sest lilli pole kombeks tuua. Soovijad tellivad hoopis kolmjalale asetatava pärja, millel kinkijate nimed. Sellised asetatakse noorpaari taustale kirikus ja pärast peokohas ning nende arv ja suurus on omamoodi tasemenäitajad. Kuid noorte kirikusse sisenedes kõnnib piki vahekäiku nende ees siiski väike tüdruk, või kaks väikest tüdrukut, või poissi, kes kannavad hiigelsuuri lintidega kaunistatud valgeid küünlaid.

Kõigekõrgemaga asjad aetud, väljutakse kiriku esisele õnnitlusi vastu võtma ning seejärel suunduvad külalised peokohta, pruutpaar aga tiirutab signaalitades mööda linna ringi, käib mõnel sillal lilli heitmas või muud taolist, et jõuda peosaali strateegiliselt alles siis, kui kõik on endile kohad leidnud ja silmad pruutpaari ootel uksele suunatud. Mõni komme ei muutu ka siis, kui muutub laiuskraad!

Pidu kulgeb täpselt nagu kihluski ja peetakse see, kuidas keegi jaksab, kas seks otstarbeks üüritud pulmaruumis – mis on omaette suur bisnis, nt laudade ja püünega pulmaruumi rent võib maksta tagasihoidlikumalt 6000-8000 £E õhtu – või lihtsalt maja kõrval tänaval, kuhu püstitatakse suurem või väiksem peotelk või lihtsalt riputatakse värvilised tuled ja tellitakse muusika, kumbki jällegi edukas bisnis. DJ auto sõidab kohale juba enne päikeseloojangut ja kuigi peoks läheb alles üheksa-kümne paiku õhtul, pannakse muusika kohe mürtsuma. Kuidas muidu kõik kuuleks ja teaks! Mängitakse spetsiaalseid traditsioonilisi ja uuemaid pulmalaule ja tantse, aga ka lemmikumaid popphitte.

Sellist konservatiivset moslemi pulma, kus mehed ja naised lausa eraldi ruumides pidutsevad,

võib esineda veel ehk ainult ülem-Egiptuses või siis väga traditsioonilistes, üle-lahe Araabiamaadega tugevalt seotud või neist mõjutatud peredes.

Pruudi ja peiu lähimatest naissugulastest nagu ema, õed ja tädid oodatakse, et ka need on „soiree" tarbeks kammitud ja sätitud, ning sel puhul on kombeks kanda ka õlgu paljastavaid õhtukleite, kui pere konservatiivsus lubab. Kuid ülejäänud külaliste puhul erilist pingutust ei paista, näiteks külas peetakse pulmi nii tihti ja kõik on omavahel ka vere- ja tutvusliini pidi sedavõrd seotud, et kes see jaksaks kõikideks pulmadeks ümber riietuda. Jäetakse kodutööd hetkeks kõrvale, tõmmatakse puhas galabeya ülle ja minnakse kohale noorpaarile kaasa elama ja naabrinaistega uudiseid vahetama. Kui süüa ja juua pakutakse, siis võetakse see viisakalt vastu ja tarbitakse ära, lüüakse ehk paar lugu tantsugi, ja minnakse taas laiali. Kingitusi ei tooda, küll aga antakse raha spetsiaalse „laekuri" kätte, kes kõik annetused vihikusse hoolega üles kirjutab. Et noorpaar pärast teaks, millisele perele mis mõõdus tagasi kinkida.

Jõukate egiptlaste pulmad Kairos või Aleksandrias erinevad täielikult, sarnanedes paljuski Hollywoodi filmides nähtule, kuna siinsed eeskujud tulevad peamiselt sealt mandrilt. Pruudid siin on õblukesed, maitsekamalt meigitud ja soengustatud ning kleidi rentimise asemel see kas ostetakse või lastakse õmmelda. On ka kuldne kesktee majanduslikumalt meelestatud keskklassile – lasta kleit õmmelda, kuid see siis salongile tagasi müüa, olles nii põhimõtteliselt rendikleidi esimene kandja. Vastuvõtt peetakse kas mõnes šikis hotellis või, kui noorpaari käsutuses juhtub olema suurem villa, siis selle aias. Esinema kutsutakse arabomaailma tuntud popstaare ning pruudi ja külaliste katmata õlgu, olgu nad moslemid või kes, palistab maailma tuntumate moekunstnike looming. Suures riigis liigub ka suur raha ja patt oleks nii tähtsa sündmuse puhul see lausa luhvtitamata jätta...

***

Kord oleme aga kutsutud ühte mastaapsemat sorti külapulma. Abiellub kohaliku puusepa poeg, meie jaoks vanaema venna pojapoeg, oma onutütrega. Äiad teevad koos puiduäri, aga kui kellelgi üldse hästi läheb Egiptuses, siis kindlasti puuseppadel. Kuna muud võib egiptlase kodus ka mitte olla, kuid mingil juhul ei puudu sealt luksuslik mööbel külaliste vastuvõtmiseks. Seega rahaga pole kokku hoitud. Ma arvan, et ma ei eksi, kui pakun, et korraldajate kulud on vähemalt paarsada tuhat krooni. Erilist hiilgust silmale pole, kuna valitud on siiski külamehe maitsega ja külas pakutava hulgast. Kuid pidutsetakse igal juhul hingega, südamest ja suurelt. Seks puhuks on ka makstud kohalikule kirikule karistuskautsjoniks tuhat naela – kuna Menoufeyas on eriti karm piiskop, kes nii püha sündmuse puhul kui abiellumine ei pea pidutsemist sündsaks. Kokku tulla ja vaikselt tähistada võib, kuid tantsida ja muusikat mängitada mitte! Seetõttu võetakse peredelt pulmade ja kihluste eel kautsjon – viissada Egiptuse naela kummaltki äialt.

Õnneks sedakordsed äiad on mehed minu maitsele ja oma lapsi tantsuta ei jäta. Kutsutud on peaaegu terve küla – kuna peaaegu kõik ongi omavahel sugulased ka. Seetõttu pulmatelk on suur nagu korvpalliväljak, isegi nii suur, et nädalake varem pulmi pidanud naabrite pulmatelk on siia lihtsalt esikuks toodud. Kui harilikus Egiptuse pulmas on kutsutuid umbes paar-kolmsada, siis küllap siin oma pool tuhat või rohkemgi.

Noorpaari jaoks on ehitatud kõrge poodium, milleni viivale teele on kujundatud värvilisest saepurust vaip – omamoodi lihtsam versioon sügavalt katoliiklikes maades eriliste

kirikupühade puhul lilledega palistatavatest tänavatest. Ning noored sõidavad sahinal otse telgi keskele – et kõik näeksid, et autoks on ehe mersu! Mersu on küll õige vana, selline seitsmekümnendate toodang, kuid see-eest oma – üks äiadest on selle vastselt muretsenud ja keskkonnas, kus enamikul mootorratastki pole, ning pooled veel eesli seljas sõidavad, kahtlemata kõva sõna. Kuigi meie Teispoolega ausalt öelda eelistanuks mõnda neist odavamatest kuid uuematest, lillede ja lintidega kaunistatud Chrysleritest.

Filmijatest saadetult liigib pruutpaar seejärel lavale ja võtab kohad neile asetatud toolidel. Jah – pruutpaar ei istu mitte külaliste hulgas, vaid laval nagu väljanäitusel! Siia nad harilikult õhtu lõpuni jäävadki, võib-olla teeb peig sõprade või vendade pealekäimisel mõne tantsutiiru, kuid pruut harvemini. Neile pakutakse juua ja õhtu kulmineerudes harilikult toob mõni lähedastest meessugulastest, näiteks vanem vend või keegi onudest, suure tordi, millest kumbki kummalegi tseremoniaalselt mõned suutäied söödab. Päris süüa saavad nad alles koduseinte vahele jõudes, kui on omaette jäänud.

Enamus pulmi kulgeb lihtsa lindimuusika saatel, kuid puuseppade pulmas mängib bänd elavat muusikat ja purskavad tulelondid. Eelmisel, pruudi ja peiu nn ärasaatmisõhtul, esinenuvat ka tantsivate hobuste trupp, kuid sellest lõbust kuuleme liiga hilja ja jääme ilma.

Terve selle telgitäie teenindamiseks on palgatud cateringiteenus – kaks kenasti rõivastatud kelneripoissi, kes suurte kandikutega teed ja kohvi laiali kannavad. Äiade pealekäimisel võtame vastu nii tee, kui pärast ka kohvi, kõik maitseb tõesti väga hea. Lähisugulastele on aga ka laud kaetud, kusagil üleval, töökoja ruumes, kus juba ootab toekam pulmatoit, seekord portsjon eriti maitsvat riisi, korralik käntsakas liha (äiad lasid veise veristada) ning mõned palad magusaid hõrgutisi. Võite kolm korda arvata, mis juhtub, kui end minekule seades üritame vargsi telgist välja hiilida – peaaegu füüsiliselt sikutatakse meid üles peolaua veerde, ei saa ju lasta sugulastel lahkuda, ilma et need oleksid midagi põske pistnud. Ning on täiesti tulutu vastu vaielda egiptlasele, kelle poolt on lõputu külalislahkuse osutamise reegel.

Road maitstud ja viimased takistused seeläbi kõrvaldatud, sätime end siis lõpuks kodu poole, kus ämm Ühe ja Kahe und valvamas. Kuid peatelgis veel alles õigeks tantsuks lähebki...

***

Pulmapidu peetud, saadab traditsioonilisemas peres pruudi ema oma tütre tema uude koju, enne kui ka ise õhtale saab. Olgu see või mõnes teises linnas. Ajalooliselt olnuvat see seotud pruudi assisteerimisega taolisel olulisel hetkel nagu neitsilikkuse kaotamine. Kuid tänapäeval on alles jäänud lihtsalt kaasa sõitmise komme.

Pulmajärgsel päeval ei tülitata noorpaari enne kui pärastlõunal, mil toimub pruutpaarile toidumoona viimine pruudi ema või pere poolt. Kui see toimub sama küla piires, siis on tegu värvika rongkäiguga, kus osalevad kõik naissugulased ja -tuttavad, näiteks ütleme kakskümmend, aga võib juhtuda et ka viiskümmend naist. Põhimõte on, et vähemalt esimese kuu, kui pruut on võõras keskkonnas ja alles harjub uue eluga, ning taskud on pulmade järgselt tühjad, ei peaks ta söögi pärast muretsema.

Mida siis viiakse? Torti ja kooki (õige mitu suurt karpi). Kast populaarseid koolajooke, möödapääsmatu külaliste vastuvõtuks, või ka igat nimetust kast. Köögivilju: kartulit, kapsast, sibulat, baklažaani, tomatit, kurki, muid köögivilju, igaühte kott või kast. Kuivaineid: riisi,

suhkrut, pastat, piimapulbrit – viiekümnekilone kott või vähemalt paarkümmend pakikest. Kanistriga toiduõli ja võirasva. Rest või paar mune. Ja lõpuks puuritäis kanu, kuna kõige paremini säilib teadagi elus kana.

Nüüd võibolla läheb puutpaar pulmareisile, kuid kui ei, siis järgnevad lähisugulaste külaskäigud ning veel terve esimese nädala käib pruudi ema tütrel abiks süüa tegemas ja külaliste eest hoolitsemas – teed keetmas, juua pakkumas, nõusid pesemas.

Nii algab abielu Egiptuses – täiusest.

***

Ja meie oma pulm siis? Kuidas välismaalased abielluvad?

Meie isegi kaks korda – üks kord maiste ja teine kord taevaste jõudude meeleheaks.

Et riigibürokaatia on pikk ja keeruline kummalgi pool, siis päris palju laisalt kulgevat Sharmi aega kulub, kuni lõpuks asjatoimetustest sotti saame. Kõige enam sunnib pead murdma minu religioosne staatus. Kopt võibki abielluda ainult teise kristlasega, sest Egiptuse seaduste kohaselt omandavad lapsed isa religiooni, kuid moslemineiu lapsi oma hõlma alt minema lasta islam muidugi ei luba. Seega meeskristlasel naismoslemiga abielluda pole lubatud, kuigi vastupidi küll – moslemi mees võib eksinud hingega abielu luua – vähemasti saavad lapsed nii päästetud!

Aga ketserid siis? Selliseid siin ei ole! Viisapikendust taotlema minnes tuleb ankeedile ikka kanda ka religioosne staatus. See on siin isegi igaühe IDkaardil kirjas. Esimesel korral tõmban sinna reale loomulikult joonekese, kuid see ei rahulda ankeedi vastuvõtjat. „Mis on teie religioon?" küsib ametnik uuesti üle. Mulle hakkabki juba koitma, et religioonituid olevusi siinriigis vististi ette ei tule, kuid kimbatusest oskan esialgu ainult õlgu kehitada. „Kristlane?" uurib selle peale mees, kas eksin, et veidi sugreerivalt, ja nii ma siis sinna reale märgingi – nüüd, ja edaspidi juba omal initsiatiivil. Hakka veel tühjast piike murdma...

Kuidas aga saada abiellumiseks vajalikku kinnitust, et olen kristlane, jääb meile pikaks ajaks segaseks, miskipärast ei taipa (või ei julge?) me seda ka ametnikelt küsida. Juba leidub tuttav, kes valmis leidma ametimehe Eestist, kes mind pisukese summa eest fiktiivselt oma kogukonna hingekirja kannaks. Kuid Teispool arvab siiski, et tema ja ta perekonna jaoks peaksime abielluma ka kirikus, ja koptid ju abielluvad rangelt ainult koptidega.

Saabki seega nii, et pärast paarikuist „pühapäevakooli" Sharmi Hadaba kiriku abona eestvedamisel saame mina ja tolleks ajaks juba sündinud Üks ontlikult koptideks ristitud ja kohe ka meie abielu õnnistatud Sharmi naaberlinna ja Lõuna-Siinai administratiivkeskuse El Tori piiskopikirikus. Siit edasi kannan lisaks ristinimele (muidugi ainult kopti ilmaruumis) ka kopti nime – õde Francesca. Mul on selle kohta isegi tunnistus.

Minuga koos astub ristimisvette ka terve pere jagu kuldjuukselisi itaallannasid – ema kahe tütrega, kelle pärast ristimine nii mõnigi kuu lükkub; kuna katoliiklastest itaallannadel on koptide doktriini kohta nii mõndagi vastu kobiseda! Usu vahetus ei kulge nende jaoks niisama lihtsalt. Kuid mina ei kobise midagi – kõigekõrgema olendi asi, teadagi et maiste kommete kohaselt taevased asjad ei käi. Mida siin siis kobiseda?

Kuna ikkagi välismaalaste värk, ristib meid piiskop isiklikult, ja vahetult seejärel mõlemad paarid ka õnnistatakse abiellu – kahe kopti kooselu ju poleks muidu sünnis ning et päästa me patust sündinud titt! Kuid käib see kõik lihtsalt, kulla ja karrata. Minul on seljas viiekümne kohaliku naela eest ostetud valge puuvillane galabeya – kuna vastristitu peab uue alguse märgiks riietuma uutesse, veel mitte kunagi kantud rõivastesse – ning Teispool on igapäevarõivis. Ning kuldset krooni pole, sest kirik on alles pooleli ehitamisega ja olulised artifaktid veel puuduvad. Kuid Teispoole hing on nüüd rahul. Koju jõudes tellime ühest kättetoimetamisteenusega restoranist grillitud mereande ja tähistame sündmust ühegi külaliseta kahekesi, Üks teises toas lõpuks ometi rahulikult unne vajunud.

See „abielu" aga ei taga meile veel rahvusvahelist tunnustust mehe ja naisena, mille saab anda ainult Egiptuse riik peaaegu ainult ühest kohast – spetsiaalsest välismaalastega abielude registreerimise kontorist Kairost.

Vaja läheb kummagi puhul tõendit, et me pole parasjagu kellegi kolmandaga abielus ehk nn abiellumisele takistuste puudumise tõendit. Paar passipilti. Kaks samausulist meessoost tunnistajat. Ning (minu puhul) kuuekuulist elamisluba, mis väljastatakse spetsiaalselt abiellumist taotlejatele.

Tolle elamisloa saamine polegi niisama lihtne lugu. Käiku lähevad kõik suhte reaalsust tõestavad asjaolud, nagu muuhulgas meie senini pea mingit ametlikku tähendust omanud "orfi"-paber, aga väga oluliselt ka Üks!

„Võtke laps kindlasti kaasa," teatab meile viisaametnik, kui teavitab enne otsuse langetamist ees ootavast nn „julgeolekuvestlusest". Ja kui umbes nädala pärast olemegi koos Ühega uuesti tagasi, juhib meid järjekorrast mööda, paarikestest täidetud ruumi, kus ütleb laua taga istuvale kolleegile lühidalt: „Kuule, kirjuta nendele siin ära, nad on lapsega!" Vestluse eesmärgiks näibki olevat välja sõeluda ilmselt elamisloa saamiseks fiktiivsetel alustel abiellujad. Ka Egiptus kaitseb oma tööturgu kiivalt!

Elamisloaga passi järele võib õnneks sõita Teispool üksinda – siin on taas orfi lepingust piisavalt abi, et tema õigus minu eest asju ajada tõendatud saaks.

Ehk et neljandat korda Kairosse sõidamegi juba abielluma! Seda protseduuri teostatakse elavas järjekorras, ühes minu elu kõige vähem romantilises halliseinalises valitsuskontoris, kus meietaolisi argiselt riides inimesi pisukeses ooteruumis veel terve trobikond ootamas, tunnistajad ju ka. Teispool registreerib kuskil meie soovi ja dokumendipaki, ja pärast mõnetunnist ootamist meid hüütaksegi ka. Ametnik loeb lepingu ette, mina teen näo, et saan aru ja et küsimusi pole. Kuigi üks tunnistajatest peab ka kinnitama, et on pädev vajaduse korral mulle tõlkima. Siis surume pöidlad templipadjale ja vajutame kinnituseks lepingule alla. Egiptuses ikka ka sedapsi! Keegi ei soovi õnne ja keegi peale me endi ka ei naerata. Olemegi nagu abielus!

„Nagu" seetõttu, et abielutunnistuse saame kätte alles nädal hiljem. Alles siis saaks noorpaar teoreetiliselt ka mesinädalaid pidada, kuna ilma dokumendita see õigus ju puudub, kuigi tseremoonia oli ära. Kahtlustan, et tegemist on omamoodi islami reeglite juurutamisega, kuna ka moslemite abielu "kinnitab" mitte niivõrd lepingule alla kirjutamine kui sellele nädala,

kuu või isegi aasta pärast järgnev pulmapidu. Enne pidu kokku elada oleks veel patt, mis isegi lahutuseni võib viia!

Teispool saab siis veel ka viiendat ja kuuendat korda Kairosse sõita – tunnistusele järgi ning siis seda tõlkima ja legaliseerima Eesti tarbeks.

Lapsed Egiptuses

Ühel hetkel avastame Teispoolega, et oleme koos elanud pelgalt kolm aastat, aga meil on juba kaks last... Kuidas see siis nii kähku käis?

Mida iganes ka pole kombeks Egiptuse meestest arvata, eriti nendest, kes välismaalannadega abielluvad, siis nende kindlaks kiituseks tuleb öelda, et on hulk naisterahvale olulisi asju, mida Egiptuse mees eestlasest erinevalt ei karda. Ta ei karda öelda, et armastab sind, ja veel paljut muud. Ta ei karda abielluda. Ja ta ei karda lapsi saada. Abielu loomiseks tutvumise järel nagu eelnevast selge kohe kiiresti lähebki, kui iseloomud vähegi sobivad, sest mis siin ikka pikalt ümber põõsa keerutada. Ja lapsed on egiptlase jaoks elu mõte. Abiellumata ja lastetu mees nagu polekski õieti täisväärtuslik ühiskonnaliige, muuhulgas karjääriredelil on abikaasad ja isad poissmeeste ees kindlalt eelistatud.

Osa sellest on muidugi kinni selles, et siinne ühiskond on alles paljuski sugukondlikus arengujärgus. Pered täidavad kõiki neid funktsioone, mida kaugele arenenud ja organiseeritud riigis osutab avalik ruum – raha laenatakse mitte pangast, aga sugulastelt, maja ehitatakse samuti mitte panga aga isa abiga, „pensioni" maksavad ehk siis vanemaid ülal peavad aga lapsed. Seetõttu Teispoole vanemate generatsioonis valitseb ikka veel uskumus, et – mida rohkem lapsi, seda parem! Ning et naise suurim, tegelikult ainuke mõtestatud roll elus on olla ema. Naine isegi „kaotab" oma tõelise nime, kui saab emaks – selle asemel hakatakse teda kutsuma tema vanima lapse või, kui peres on poisse, vanima poja emaks – nt Omm Mohammed, siis Muhamedi ema.

Esimestel kuudel saan nii üsna tihti trepikotta joosta, kui äi all kutsub ikka „Beter!" ja „Beter!" Kuna „Beter" on ju Teispool, siis minu mees, kes parasjagu lõunaund tukub! Kuid äi peab silmas hoopis oma naist – Omm Peter'it, kes lühiduse mõttes igapäevases kõnes ongi siis ka lihtsalt Peter.

Nüüd küsin iga kord üle.

Kuid meie põlvkonnas on lood juba teised. „Ühest piisab!" on Teispoole õde kaljukindel ja tema pankurist nooruke mees noogutab kaasa. Kuigi õde elab traditsioonilist kodus istuva ja süüa vaaritava noore abielunaise elu, ehk et miski ei keelaks tal ka rohkem lapsi muretsemast, siis nende generatsioonile valmistab juba muret laste tulevik – koolid, abiellumine, ellusaatmine ja selle kõigega kaasnev järjest kasvav kulu, mis siinmail ju täielikult vanemate kanda.

Esimese lapse sünni juures Teispool ei viibinud – polnud me ju siis veel abielus, kuid mina tahtsin kindluse mõttes lapse Eestis ilmale tuua. Et mu teadmised sünnitusest piirdusid enam-vähem seriaalis „Seitseteist kevadist hetke" kunagi lapsepõlves nähtud stseeniga, kus vene luurajannat instrueeriti sünnituse ajal kindlasti saksa ja mitte vene keeles karjuma, tegi mulle muret, et kui kiirel hetkel minulgi midagi karjuda vaja – kes siis sellest aru saaks või kes nii kähku tõlgiks?

Teispool viisat ei saanud ja kaasa elas niisiis peamiselt telefoni teel. Vastse isa tähtsaimaks

ülesandeks oli jäänud tellida kohalikult puusepalt beebile häll. Kuid selle kõrval leidis ta ka aega muretseda endale täiesti uus garderoob, muidugi pere naisliikmete manitsusel – seitse paari uusi pükse ja neliteist uut särki – iga püksipaari juurde kaks! Kuna Egiptuses on komme, et suured elusündmused märgivad uue elu algust, mida siis ka tähistatakse sümboolselt vanadest rõivastest loobumise ja uute omandamisega. Seega uue ilmakodanikuga tagasi saabudes ootas mind Täiesti Uus Mees – nüüdsest juba isa!

Mullegi ulatati kingitus – kalleima karaadiarvuga kullast ja kopsaka kiviga sõrmus, millist teist Teispool pole täinud osta ei kihlusteks ega isegi pulmadeks mitte. Emaks saanule aga küll!

Kõikides muudes aspektides on lapse kasvatamine Egiptuses üldsegi mitte kaela murdev ja Eestile suhteliselt sarnane protsess. Tore on, et elementaarsed lastekaubad on tõeliselt odavad ja arstiabi igal pool universaalselt kättesaadav. Me ei käi küll kunagi riigihaiglas, mida Teispoole pere umbusaldab, vaid mõne kohaliku eraarsti juures, kuhu pääseb otse elavas järjekorras, kes pisukese visiiditasu eest lapse läbi vaatab ja vajadusel rohud kirjutab. Ravimilembesed ollakse siin küll, titele neid sisse sööta ei valmista üldse mingeid raskusi ning et palavikku põdeda on lapsele tegelikult kasulik (sest nii ta ju end ravib) või et antibiootikum on tema elulisi protsesse potentsiaalselt halvav ohtlik mürk – seda juttu võin ma oma padjale jutustada.

Arstide osavusega on nii ja naa – eks olegi ju tegu isendi intellektist kõige otsesemalt sõltuva kutsealaga. Sharmis on meie kogemused meedikutega üldiselt täiesti positiivsed, ilmselt ei kutsuta siinsete lukratiivsete palkade peale kedagi, kes neid tõepoolest ei vääriks. Kuigi mõningaid erisusi on.

„Teie tehke kindlasti keisrilõige," heidab vanaldane arst mulle tungiva pilgu üle prillide. Ja minu imestunud näo peale lisab: „Üle kolmekümneselt on juba üsna ohtlik loomulikult sünnitada!" Surun muiet alla ja mõtlen kõigile neile üle neljakümnestele, kes emapalga toel Eestis parasjagu oma esimesi või ka teisi kätte saamas – enamasti „ohtlikult" loomulikul moel.

„Miks ta teil nii palju kaalub?" muretseb jälle Teispoole koduküla arst, veatult inglise keelt valdav ja Saksamaalgi stažeerinud tohter, kui noorema tütre kaal neljandaks elukuuks kahekordistub, nagu ta Eesti lastel vist ikka kahekordistub, kui miskit viga küljes pole. Siinne arst aga soovitab, et edaspidi annaksin lapsele rinda mitte rohkem kui viis minutit korraga, ja mitte tihedamini kui iga kahe tunni tagant. Et teda mitte üle toita!

***

„Kell kaheksa õhtul sündis laps, ja kell kaksteist kästi asjad kokku korjata ja end koju sättida," viskab Teispool vihaselt telefoni käest. Tema parim sõber on just isaks saanud ja kuigi sünnitati erakliinikus ja eraarsti järelvalve all, siis just sellise „raskusastmega" on siinses poolkolkalikus meditsiinipraktikas sünnitamine – korraks külili, käes ja edasi! Tuleb meelde vaaremade aeg Eestis, mil ka olevat käidud kartulipõllult „korraks" kodus, sünnitamas. Kuigi Mansoura pole ju kolkaküla, vaid Egiptuse kümne suurima asumi hulka kuuluv poolemiljoniline linnake.

Samas, eks sünnitajaid on muidugi palju ning lauad ja voodikohad siis tihedas kasutuses.

***

Kairo kallimates kliinikutes siiski koheldakse patsienti täpselt nagu ta Eestis võib kogenud olla, või isegi paremini – kuna hoolduspersonali on rohkem ning kasutusel on parimad importseadmed. Arstiabi on üldiselt kenasti kättesaadav, kuna arste on palju, ja mis tahes sissetulekurühm võib valida enda taskule sobiva kvaliteedi. Kuid tulemus on suhteliselt etteaimamatu. Kui Eesti ja Egiptuse arste võrrelda, siis Egiptuse arst surub alati tulijate kätt ja suhtleb soravas inglise keeles lugupidavalt mõlema vanemaga, patsientidega eeskätt viisakat müügisuhet hoides, samas kui Eestis lastega arstil käies öeldi Teispoolele visiisti küll tere, kuid seejärel ei sõnagi enam. See-eest kiidab Teispool siiani, kuidas mõlemaid lapsi Eestis pelgalt kindluse mõttes ja alternatiivse hinnangu saamiseks läbi vaadanud arstitädi kõigepealt kulutas oma kümmekond minutit ja kastitäie lelusid lihtsalt sellele, et lapsega kontakti saada ja tema usaldus võita. Ning pooleldi hirmunud tüdrukukesel lõpuks minu sülest lahkuda ei palunudki – tegi oma toimetused niiviisi ära. Siinse valdavalt meesoost arsti juures on laps laual pikali ja meie temaga uuesti uksest väljas, ja järgmine patsient sealt sees, enne kui keegi aa-dki öelda jõuab, ehmunud laps kogu selle aja muidugi karjub nagu ratta peal. Üle kümne minuti pole visiit veel kunagi kestnud, sest arstid on kuuldavasti kohalikud parimad, järjekord ukse taga on pikk, ja aeg on raha.

Populaarsete arstide juurde saab aega ka kinni panna, see käib siis nii, et igaks tunniks antakse välja umbes kümme numbrit ja registreerija ütleb orienteeruva ajavahemiku, millal tolle numbri kord võiks jõuda. Kui arst jõuab õigeaegselt. Näiteks hambaarsti juurde minnes, kuna ta on alles uus ja väga pikka järjekorda siis veel pole, juhtub harilikult nii, et kuigi oleme juba päeval visiidiaja kinni pannud, siis alles meie kliinikusse jõudes helistab õde arstile – et patsiendid on tõepoolest kohal. Arst hakkabki siis kodust tulema ja nii pooletunnise hilinemisega jõuabki ka, viimase peale meigitud ja rõivastatud elegantsesse kunstkarusnahast kasukakesse, mida ta ei võta seljast ka protseduure teostades. Muidugi ruumis on veebruar ka.

Mõningast mentaliteedi muutust on siiski märgata noorema naissoost lastearsti käitumises – moslemitari pearätti kandev, kuid kristlikus heategevuskliinikus vastu võttev noor arstitar palub samaselt Eesti tohtrile, et ma ise oma last läbivaatuse ajal süles hoiaksin. Vist esimest korda jäävad Ühel arsti juures nutud nutmata. Tolle naisterahva juures nüüd käimegi, st käisime viimati enam kui aasta tagasi. Märkamatult on mõlemad lapsed oma elu ja oluga kohanenud nii, et arsti abi polegi enam päris tükk aega vaja olnud, kuigi köhasiirupit aeg-ajalt küll.

***

Parasjagu kui ma seda lugu lastest siin kirjutan (ja ma ei valeta ega ilusta), kõlab koputus uksele... "Lapsed jõudsid täna varem," mõtlen ja tõttan avama. Kuid uksel seisab hoopiski naabrimemm, Teispoole tädi, seletab midagi ja žestikuleerib energiliselt. Saan aru et „väike poiss" ja „tohter", enamat mitte. All ukse taga on väike poiss, kes vajab arsti? Väike poiss, kellel on hambavalu? Sest memm näitab teise käega suu peale. Päästab mobiilikõne Teispoolele, kes memme ära kuulab ja lahti seletab: ukse taga on vaktsineerijad ja kas meie lapsed (see sõna kõlabki nagu „poisikesed") on kodus.

Vaktsineerimise riiklik kava on Egiptuses punkt-punktilt Eesti omaga kattuv, erineb vist ainult ühe vaktsiini manustamise aeg kuudes. Kuid lisaks mõõdavad külatänavaid ka

heategevuslikud vaktsineerijad, kes manustavad abiprojektide raames laiali jagatavaid vaktsiine neis peredes, kes selleks kliinikusse minna ei taipa või võimalust ei leia. Peamiselt selliste raskema kategooria oirete vastu nagu lastehalvatus ja tüüfus. Üks selliseid meeskondi meie ukse taga siis ongi ja et meie korrusel uksekell puudub, tuli kõrvalt tädi appi. Tänan memme ja vabatahtlikke veel rõdult alla hüüdes ja kinnitan igaks juhuks viisakalt, et käime ise arsti juures. „Moslemid," konstateerin, mitte et see tähtsust omaks, aga niisama. Ei istu nad sugugi pelgalt kodus, köögi ja lastetoa vahel aega veetes. Vaktsineerija on ainult pearätis, kuid õde pealaest jalatallani lumivalges niqabis.

***

Lasteaeda kui sellist riikliku institutsioonina Egiptuses ei eksisteeri – sest milleks siis emad on, eks ju!? Kuid on eralasteaiad – moslemite, kristlaste, inglaste, sakslaste, ameeriklaste ja veel kümne muu stiili alla liigituvad asutused, igaüks oma taseme, kommete ja hinnaga. Väljaspool Kairot pole valik just rikkalik – mõnda aega imponeeris mulle meie majast iga päev möödunud punane traktor, mis vedas järel värvikirevaks maalitud vagunikest, tulvil rõõmsalt käratsevaid väikesi lapsi. Tõenäoliselt oli tegemist omamoodi „koolibussiga", mis tõi lapsi linnast meie tänava ühe moslemipere tagaaias peetavasse lasteaeda. „Vaata kui mugav oleks Ühte iga päev viia, ainult kolme maja kaugusele," müksasin Teispoolt, lustlikult käratsevat lastevagunit rõdult kiigates. Kuid oleks ju ilmkuulmatu, et üks ristivees pühitsetud kristlik titt käib moslemite lasteaias! Ja mingi aja pärast lakkas ka vagunike möödumast, kas jäi lasteaiake ehk kellelegi hambu või tüdinesid korraldajad.

Selle asemel käivad Üks ja Kaks kohaliku kiriku lasteaias, kus Teispoole õed õpetajate-kasvatajatena juba enne neid töötasid. Selline lasteaed maksab mõnikümmend (ja mitte tuhat) naela kuus ja on mõeldud abistama emasid, kes pere majandusolukorra tõttu tööl käima peavad, kuigi nende varjus ka muid laisa- ja mugavaloomulisi (nagu siinkirjutaja), ja toimib peamiselt mõne kohaliku kiriku armust, mis võimaldab ruumid ja nunnad järelvaatajateks. Kristlased Egiptuses võtavad oma ligimesearmastuse funktsiooni suhteliselt tõsiselt, nii on nende ülalpidamisel lisaks lasteaedadele ka arvukaid koole ja haiglaid. Muidugi, ka tublile moslemile näeb tema pühakiri heategevust ette elu loomuliku kohustusliku osana.

Sellises lasteaias pole mingi probleem vastu võtta alles mähkmetes ja vastsündinud beebisid – nende tarvis on peaasjalikult ainult hällidega sisustatud ruum. Keda jalad juba kannavad, kolivad edasi mängurühma, ja kolmeaastased hakkavad saama esimesi koolitunde – mängleva pikkusega õpetust numbrite, tähtede ja, muuhulgas, inglise keele alal. Nelja-aastastel on valida, kas liikuda edasi eelkooli, või jätkata samas asutuses kuni kuueaastaselt juba päris koolitee jalge alla võetakse. Kuigi selline lasteaed toimib sisuliselt siseruumides ja – näiteks Kairos – tihti mõne tiheda liiklusega tänava servas olevas mõnetoalises korteris, kus lapsed päikesevalgust päeva jooksul ehk ei näegi (mängimiseks on valida meie puhul kas kiriku betoneeritud sisehoov või kiriku aula), siis mõningal määral kompenseeritakse seda suurematele lastele tihti korraldatavate väljasõitudega mõnda muusse kirikusse või kloostrisse, kus vaba ruumi rohkem käes ning lapsed ka aias ja murul ringi joosta saavad.

Igatahes alustas Üks lasteaiateed aasta ja kolme kuuselt ning Kaks pisteliselt umbes aastaselt (kuna tema emal juhtus olema töiselt ja eluliselt kiirem periood). See viimane oli ehk veidi vara, kuid üldiselt liikus nende areng, eriti aga kõne, sealt alates edasi känguruhüpetega.

***

Ema juba kaua ootan,
ammu ukse poole vaatan,
millal kotiga ta tuleb,
millest paistvad valged suled.
Kotis ist'vad hani, part,
teevad kooris: prakk-prakk-prakk.

***
Tere valget hommikut,
päike paitab välisust,
ärkavad kõik väiksed lilled,
ja linnud rõõmsalt laulavad.

***
I love you, cho-co-la-ta you! (see on vist lasteaias flirtimiseks?)

***
Nii-nii krõpsud krõbisevad, nii-nii suud avanevad... (see on telereklaam! :))

***
Ja need kõik on vabad tõlked aasta ja kaheksa kuuse Kahe lemmiksalmidest, mis on tal kõik peas ning mida me päevas mitmeid ja siis veel mitmeid kordi kuulda saame, küll osalt pudikeeles, kuid siiski äratuntavalt. Lasteaias saab kõiki kuuldud ja kambas üle harjutatud ning kolmene vanem õde on juba sujuvalt omandanud pedagoogi rolli – tore ju kui saab lõpuks ometi kellestki targem olla!

Kuid laps peab ju ometi ka mingites ringides käima, tal peab ju h a r r a s t u s olema – see mõtteviis on Egiptuses täpselt sama levinud kui Eestis! Teispoole ema, siis meie Egiptuse vanaema, arvab, et on just õige aeg kolmene Üks karatetrenni viia, ja Teispool noogutab kaasa. Enesekaitse ja hakkamasaamine eelkõige! Siiski selgub, et alla viieseid trenni ei taheta.

Muusikakooli taustaga emale jällegi meeldiks, kui tütar laulutunde võtaks. Kuid lähimad sellised oleks ehk Kairos kättesaadavad. Jääb vist siis nii, et saame otsustusaega juurde kuni ka Kaks noorema õena sellise vanuseni jõuab, mil mõlemat koos kusagile mõne harrastuse juurde transportida mugav oleks.

Naabrilastel vist neid muresid pole – nemad veedavad oma päevad elutervelt maja kõrval tänaval, kus pealtnäha kuuene tirts tassib süles kaheaastast väikeõde ja paariteistaastane noormees veab seljas väikest venda. Egiptus on vist esimene koht minu senises ülekaalukalt europalikus kogemuses, kus ma näen teismelisi noori mehi porisemata oma väikeste õdede ja vendadega tegelemas, kus külla saabuva noore meessugulase (ja mitte ainult sugulase, vaid igasuguse noore meesterahva) nägu titte nähes ei veni mitte pikaks, aga rõõmsalt naerule, ja põnn kohe kätele upitatakse. Suhtumine lastesse ja peresse on juba varavalges kujunenud.

Mis lastest siis edasi saab? Kelleks nad end õpivad, kellega abielluvad? Neid muresid ei tahaks praegu veel muretseda. Kuigi, kui Üks sai kahekuuseks, arvas Teispool – muidugi naljaga pooleks – et oleks õige aeg hakata koostama peigmeeste nimekirja – siis nimekirja sugulastest ja muudest huvilistest, kes oma poisslast meie tüdrukule abikaasaks pakkuda

sooviksid. Põhimõttel et – ihaldatud pruudi puhul, kes ees, see mees! Ja ämm arvab kaljukindlalt, et Ühe ja Kahe aitavad veel nemad äiaga mehele, Egiptuses ja kogu kaasavaraga, nagu kord ja kohus... Samas kui laste ema veidike kahevahel olles pead murrab, kas on siis parem siinne turvaline, korraldatud ja läbimõeldud abielu – omamoodi kuldne puur – või peaksid tütred siiski maitsta saama kõik lääneliku noorpõlve muresid ja valusid, armumisi ja meeleheiteid? Kas on ikka vaja kõiki vigu omal nahal järgi proovida? Kuid kas on ka vaja tünnis kasvada?

Üks mure on siiski tänaseks päevaks murtud – vähemalt ei pea ma kartma, et minu tüdrukutele keegi skalpelli, noa või käepäraste kääridega kallale tuleb, õilsail siniseil silmil neid „patust puhtaks" lõikama. Tegelikult keelati tüdruklaste ümberlõikamine Egiptuses täielikult kõigest paar aastat tagasi. Riigi arenenud osades – või peaksin ma ütlema peredes, sest piirid siin käivad tegelikult sedapidi – pole ümberlõikamist tegelikult praktiseeritud viimased kümmekond aastat. Kuid pooled praegustest vanema tasandi koolitüdrukutest on selle veel omal ihul üle elanud ja on külasid, kus komme keeldude kiuste edasi kestab.

Võib seega üle hüpata järgmise „mure" juurde – mida nad õppima lähevad? Vähemalt omast kogemusest on selge, et kutsenõustamine peab olema põhjalik ja arvestama mitte ainult lapse üldiste annete, vaid ka tööturu nõudmistega. Mitte nagu nende ema, kes üldisel heakskiitmisel läks õppima keeli – sest et need lapsele meeldisid! Kuigi võinuks ju valida ka reaalteadused või muud praktilisemat.

Või emapoolne onu või isapoolne tädi, kes kumbki õppisid kunstiõpetust – sest et joonistamine neil nii hästi välja tuli! Kes kumbki pole kooli järel pintslit puudutanudki.

Või Teispool, kes läks õppima sotsiaaltööd koolides – sest seda oli õppinud juba tema ema ja see on ju nii tore, nii kristlik amet! Kes seda toredat ametit on pidanud täpselt kolm kuud, sest sellega peret tänapäeval enam ju ei toida.

Egiptlane ühesõnaga, nagu ju tegelikult eestlanegi, saadab oma lapsed õppima kas iseenda elukutset – sest see on lugupidamisavaldus vanematele – või midagi „prestiižset" – poisid õigust või meditsiini, et neist saaksid advokaadid või tohtrid, ja tüdrukud näiteks farmaatsiat või pedagoogikat – et neist saaksid apteekrid või õpetajad. Juba jõukamates ja laiema silmaringiga peredes on ka ärijuhtimine Ameerika moodi moes – kuigi ärijuhiks vaevalt saab siin keegi, kelle perel selles liinis tutvusi ees pole. Mõnel siiski õnnestub ka õppida midagi realistlikku, näiteks Teispoole kaks edukaimat ja muuhulgas eluterveimat onu on üks tehnikadirektor ja teine füüsik.

Suhtumine haridusse on niisiis sama lilleline nagu Eestiski, siinkohal meenub mulle üks juba keskeale lähenev tubli ja austusväärne kaasmaalanna kaugest maarajoonist, kelle unistuseks oli müüa oma lehmakari ja minna Tartu Ülikooli, et õppida... eesti filoloogiks. Kuna ta nii armastas eesti keelt!

Seks Egiptuses

Mitte et see mind lausa hämmastaks, aga siiski, kord juhtusin ühes snoobluse poolest tuntud reisifoorumis vististi nooremat sorti inimeste küsimusele: mida veel teha Sharmis peale joomise? Ja kord näitas minu blogi andmelehekülg, et keegi oli sinna sattunud otsinguga „seks Egiptuses“. Ning on ju kurb, kui inimene otsib ja ootab, aga infot eest ei leiagi. Täidame sestap tühiku ka selle elulise küsimuse osas, mis ju siinmail alles abiellumisega alguse saabki.

Lausa võõra teki alla ronimata võib järeldada, et egiptlaste kokkupuude seksiga meenutab kummipaela viskumist ühest äärmusest teise. Ses mõttes, et umbes esimese kolmandiku elust ei seksi keskmine egiptlane absoluutselt, ja kohe seejärel ilmselt seksivad nad nagu jänesed, sest mille muuga seletada siinset rahvastikuolukorda, kus 1/3 elanikkonnast on vähem kui viieteistkümne aastased ja egiptlaste keskmine vanus on 25. Viimase kolmekümne aastaga on Egiptuse rahvaarv enam-vähem kahekordistunud 40-lt 80 miljonini (umbes Saksamaa), ja aastaks 2050 halvima stsenaariumi korral võib juhtuda, et kahekordistub uuesti, kasvades 150 miljonini (umbes laiendatud Venemaa), kuigi targemad pead siiski rahustavad, et vast kõigest 112 miljonini.

Kuidas küll saavad siin riigis siis hakkama meesterahvad, keda loodus siin nagu igal pool mujalgi on loonud seksist mõtlema populaarse uskumuse kohaselt umbes kord kolme minuti tagant, kuid kes kohalikes oludes oma esimest armuööd ootavad mitte sugugi harva kuni hiliste kolmekümnendateni? Sest just nii kaua läheb keskmiselt aega abiellumiseks vajaliku rahahulga kogumiseks, ellukalliduse tõustes lisandub veel aasta aasta järel. Mis teeb murelikuks sotsioloogid ja psühholoogid, kellest mõni haruharva ja nagu hüüdja hääl kõrbes antud teemal ajakirjanduses sõna võtab, küsides, et mis siis ikkagi saab ühiskonnast, kus kultuur ja kombestik loodusele nii risti vastu räägivad? Sageli juhtub see pärast mõnda järjekordset noorte meeste ajujahti naisterahvastele Kairo tänavatel. Seda on nimelt juhtunud juba mitmel järjestikusel aastal, kuigi käesolev jäi vist vahele, et ramadani lõppemist tähistava püha paiku koguneb Kairo mõne keskse linnaosa popimatel jalutustänavatel 50-60pealine noortekampade konglomeraat, kes siis vastu juhtuvaid, igati kombekalt rõivastet naisterahvaid järjest „käsitsema“ kukuvad. Neidusid on päästnud küll tänavat ääristavad kaupmehed, küll muud jaole sattujad, kuigi müstiliselt ei kipu jaole sattuma kohalik korravalve. Naiste sh naisturistide käperdamine Kairo tänavatel ja ühissõidukites, harilikult küll umbes puberteediealiste (kuid seda raskemini hallatavate) noorukite poolt on mitte ka lausa epideemilisi mõõtmeid võttev, kuid siiski tasakesi taustal tiksuv kestev probleem.

Sestap pole ka imestada vähem haritud meesegiptlaste käitumine Punase Mere kuurortites, on nad ju siin sattunud otse kui interaktiivsesse erootikafilmi, kus mitte ainult et saab vaadata, vaid (sageli) ka katsuda. Mis selgitab muuhulgas massöörielukutse populaarsuse ja odavad hinnad turul.

Avitab kaua oodatud abiellumine. Abielu lõpuks ometi võimaldab unistuste täitumist ja pingete maandamist. Kui võimaldab. Neiud Egiptuses, kui nad on üle kahekümne aasta vanad, on praeguse seisuga tõenäoliselt valdavalt veel kogenud oma nahal tüdrukute ümberlõikamist – praeguseks karistatav, kuid moslemite ja kristlaste hulgas võrdselt veel

1990ndailgi käibinud komme lõigata ära kõdisti, mis pidi hoidma tüdruklapse kombeka ja taltsutama tema seksijanu. Õõvastav operatsioon viidi läbi veidi enne tüdrukute jõudmist puberteediikka ehk umbes 7-10 aasta vanuses, sageli igasuguse narkoosi ja valuvaigistiteta, mõne sellele spetsialiseerunud vanema naisterahva (mitte tingimata arsti) poolt. Selle tulemusega, et keskmine noor naisterahvas siinmail evib paanilist hirmu esimese vahekorra ees. Et kas see on äkki nii sama valus.

Ajalooliselt avitati olukorda sellega, et pruudi ema või muu autoriteetne vanem naissugulane läks pruudiga pulmaööl kaasa ja aitas nii kaua jalgu hoida elik põhimõtteliselt hoidis tüdrukut süles, kuni peig abielu sisse õnnistatud sai. Et tüdruk väga ei vingerdaks. Tänapäeval peavad noored iseseisvalt hakkama saada, kuid harva see ei juhtu, et meesliini pidi või muul moel sugulaste kaudu levib teave, et juba on nädalake kulunud, kuid asja polegi saanud, ja pere on mures... Pruut on suurest hirmust ja stressist nii krambis, et temaga „armastust teha" on võimatu mitte ainult psühhoogiliselt, vaid ka füüsiliselt – vagiina lihtsalt keeldub piisavalt avanemast. Sestap juba teame Teispoolega, et Euroopa reisidelt naastes või kui on asja alkoholi vabakaubapoodi, katsume ostude sekka ikka mahutada ka pudelikese šokolaadilikööri või muud magusamapoolset limpsimist. Kuigi patune kraam, kulub see varem või hiljem kindlasti ära mõnele vast naitunud sõbrale, et noort ja kallist kaasat mõlemalt poolt siiski soovitud tegevuse ees veidigi lõdvestada.

Naisegiptlane pole seepärast aga sugugi nunn. Olgu-olgu kristlaste pühakirja järgi on seks tõepoolest midagi, mida kõigevägevam pigem pool-vastutahtmist sallib ja oma kallimateks lasteks peab kindlasti neid, kes seksist, perest ja lastest tema kasuks selgelt ja kindlalt loobunud. Kuid muus osas tundub, et just kuumaverelised egiptlannad on andnud ainest tuntud anekdoodiks ideaalsest naisest, kes on „köögis kokk, seltskonnas daam ja voodis.." teate isegi. Mustad rõivad, rätid ja loorid võetakse kodustes oludes ült ning neid asendavad pesuesemed, mis vist võtaksid punastama isegi häbelikumat sorti põhjamaise prostituudi. Läbipaistvad kangad, paljad seljad ja õlad, kiiresti avanevad kinnised, suled ja pits. Süsimustad ja erkpunased võrkkangad. Aleksandrias suve algust veetes ei julge ma pesupoodide vaateakende poole pilkugi tõsta – nii frivoolne tundub seal päise päeva ajal avalikult kõigile demonstreeritav kaup eurooplase silmale.

Kuid mitme pruudi kaasavara hulgas just selliseid esemekesi märkan… Oma mehega on lubatud ja rohkemgi veel!

Kuid võõraga mitte. Sharia teeb raskusastme poolest vahet vallaliste „vallatustel" ja abielurikkumisel ning kuigi lausa surmanuhtlust Egiptuses ei rakendata, siis vanglakaristus võib kodakondset oodata küll. Kuid ega see tähenda, et näiteks noored armunud Kairo suuruses linnas võimalust ei leiaks. Üks tuntumaid paarikeste jalutamispaiku on Niiluseäärne promenaad ja teadaolevalt liiguvad just seal ringi üürikorterite vahendajad, kes sobivalt „küpse" olekuga noormeestele liginevad ja salamisi pakkumisi teevad.

Teema annab taas ainest mitmeteks komöödiateks, millest ehk tuntuimas kolm sõpra üürivad (keelatud) erootilise kasseti ja asuvad siis otsima diskreetset kohta selle vaatamiseks, kuid nagu neetult sekkub igal pool alati keegi ühel ja samal hetkel, kui just hakkab "huvitavaks" minema.

Ühes korteris leitakse eest sensuaalses poosis lõunaund nautiv kena lapsehoidjatar, kes ka

osutub ettevõtlikuks tütarlapseks ja kaupleb end ise poistele erootilist elamust pakkuma – „Näe, kui nii kõrgele nihutan kleidi, siis viis naela, nii kõrgele kümme ja näe siia viisteist." „Ei teaaaa..." venitab üks sõpradest kahtlevalt vastu. „Su jalad on nii pikad ja meil raha nii vähe, et huvitavaks minna nii ei jõuagi."

Ehk et otsing jätkub... nagu jätkub ka seksuaalsuse lahendamata probleem siin riigis.

Naised ja mehed Egiptuses

Mis mind Egiptuses peaaegu ainsana tõeliselt marru ajab, on, kuidas ühel lihtsurelikul meesterahval siin on peaaegu püha lehma puutumatu positsioon. Mees, tundub et, liigutab end ainult siis, kui talle selle eest makstakse, kogu füüsilise töö koormus perekonnas ja koduseinte vahel näib aga lasuvat naistel – nemad tassivad ringi jahukotte, vajadusel külmkappe, ja üldse teevad kodus enam-vähem kõike, sellal kui mehed päevatöö lõppedes ülejäänud õhtu lihtsalt teleka ees patjadel veedavad ja lasevad endile teed ette kanda. Selline „rollijaotus" ei lakka ka siis, kui pere naine samuti tööl käib.

Kaks korda olen siin vihastanud nii häälekalt, et Teispool pärast mitu päeva pahane oli. Muidugi – vaene tema, kes „valge elevandi" ehk mingi imelikult mõtleva ja käituva naisega abielluda otsustas.

Esimest korda ühes väikebussis kohaliku küla ja linna vahel, mis oli puupüsti täis selliselt, et kõik mehed istusid ja püsti seisid peamiselt naised, sealhulgas üks pontsakat beebit kandev ema. Mitte keegi ei teinud katsetki püsti tõusta, et kasvõi beebiga emale istekoht loovutada.

Teist korda meie oma maja ees, kui onunaine viiekümnekilost jahukotti autole taris, mööda seina ääres teeklaasi taga lobisevast Teispoolest, tema isast – siis minu äiast – ja tolle vennast, siis juhtumisi kotitarija abikaasast. Keegi ei pilgutanud silmagi! Käsi ei tõusnud ega jalg ei liikunud.

Vihastasin koledasti säherduse „matsluse" peale! Hüppasin püsti ja tormasin tuppa, vigases araabia keeles sajatades midagi meeste täielikust kasutusest maailmas, nende puht-dekoratiivsest rollist jne. Nagu juhtus, siis ei saanud keegi isegi aru, mis mul hakkas. Küllap panid selle naiste üldise „labiilsuse" arvele. Et midagi valesti olnuks, ei jõudnud üldse kohalegi, muuhulgas kotti tarivale naisele endale! Ehk siis, et olen siin ainuke selline napakas, kes (minu arusaamisi mööda) elementaarset käitumisviisakust taga kaebab.

„Mine ometi appi!" müksan Teispoolt Aleksandria-Kairo kiirrongis, kui meie nina ees üks noor naisterahvas kopsakat reisikotti ülemisele riiulile upitama asub.

„Või veel!" protesteerib Teispool. „Võidakse arvata, et tahan ehk talle külge lüüa."

Mis põhimõtteliselt võtabki asja kokku – võõrale naisterahvale lähenemine mis tahes ettekäändel on siinses islamimõjulises kultuuris nii taunitud tegevus, et see halvab isegi täiesti õilsad kavatsused.

Samas kui oma abikaasa puhul on asi ilmselt selles, et üldvaldava mõtlemise kohaselt naine valitseb kodu ja mees käib tööl, et selleks vahendeid teenida. Kumbki kummagi valdkonda ei sekku.

Siiski on viimasel ajal meie majapidamises hakanud naljakaid asju sündima. Näiteks ühel päeval alla minnes leian äia galabejat triikimas. Ja kord demonstreerib ta kõigile koju saabunuile otse kui hambaharjaga lumivalgeks küüritud köögipõrandat. Silmnähtava

uhkusega!

Millal siinlugeja viimati abikaasale kilkas, et – oi, pesin kõik nõud puhtaks, on ju? Kuid tore ikkagi. Eks äi ole ju pensionil ka ja vaja aega kuidagi sisustada. Vanust ka just nii palju, et ennegi on juhtunud, et elulised suhtumised sel ajal üle vaadatakse.

Kuid kui läheb külmkapi treppe pidi üles tarimiseks, võtab Teispool ikka noorema õe appi – ja see tuleb ka! Vanema venna sõna majas maksab vähemalt sama palju kui isa oma, ja et vahel millegi vastu protesteerida... selle peale vist lihtsalt ei tulda, oleks see ju küllap sama ennekuulmatu, kui et sada aastat varem keegi noor naine omal jalal läks koduseinte vahelt välja, poodi rõivaid ostma (sellest veidi allpool).

"See seelik vaheta kohe ringi, see on liiga lühike!" käsutab Teispool õde, kes tuleb küsima, kas selga pandud kostüüm on sobilik bussireisiks lasteaiaga, kus ta kasvatajana abiks käib. Seelik katab põlved küll seistes, kuid istudes mitte.

"Kui k e n a Sa täna välja näed, see kostüüm t õ e l i s e l t toob Su jume esile!" teen sugreerivalt proovi Teispoolt veidi galantsemaks koolitada. Hea asja nimel ameerikalikult veidi üle pingutades. Kuid see teenib ainult sama sähvaka kulmude alt, nagu õe suunas juba varem lennanud. Mõned asjad ei muutu ka generatsiooni muutudes, kui ei muutu mõjud ja eeskujud.

„Minu mehel pole midagi selle vastu, et kannan pükse," rõõmustab teine õde. „Talle isegi meeldib." Samal ajal, kui minule kohale ei jõua, mis paganat on ühe naise rõivastusega asja meesterahval, kes liigina end iseseisvalt kasima ja katma vaevalt võimeline on, keda seesama naine katab ja puhas hoiabki...?!

Kuid need kõik on maailmaajaloo mastaabis suhteliselt hiljutised muutused ühiskonnas. Ajaloolased väidavad, et muistses Egiptuses olnud naistel meestega võrdsed õigused, milliseid isegi rohkem kui riigi seejärel vallutanud kreeklaste hulgas – sellal kui kreeklannad vajanud õiguslike toimingute puhul eestkostjat, oli egiptlannadel õigus toimetada soovi korral täiesti omapäi. Mis kattub minu arvamusega egiptlaste soost kui ühest eestlastele üsnagi samasest põlisest uhkest ja vabast rahvast, keda aga seejärel kõikide tuulte kandist ohtralt alla tallatud on. Ning egiptlannadest kui oma jumalannadest emade uhke vere edasikandjatest – pilk ja peahoiak lasevad seda aimata kohati siiani veel.

Mitte kõik hea ei tule Läänest. Kui Ühendriikides, selles „demokraatia kantsis", kust kõik uuendus ja areng just nagu alguse saaks, käivitusid naisliikumised millalgi 19. sajandi poole peal, siis Egiptuses läksid naised „tänavale" juba viiskümmend aastat varem. Tõsi, see sündis tollastele Egiptuse vallutajatele vastuhaku raames, mille puhul moslemi liidrid arvasid, et „püha sõda" prantslaste kui islami vaenlaste vastu õigustab naiste osalemist tänavademonstratsioonides.

Järgmine silmapaistvam moment Egiptuse naisliikumises on täpselt vastupidise kaaluga – naispoliitik Hoda Sharawi üldtuntud žest tänaval, millega ta tõmbas peast seda katva salli. Aasta oli siis 1923 ja Sharawi oli just naasnud ühelt naiste konverentsilt Euroopast. Sharawi polnud muidugi mingi lihtne külanaine iseenese tarkuse toel asja ajamas, vaid Egiptuse parlamendijuhi tütar ja tuntud poliitiku abikaasa, keda ka tema mees igati julgustas ja

innustas poliitilises tegevuses osalema. Kuid Sharawi karakter olevat „välja löönud" juba enne abiellumist, neiupõlves, mil ta lõi laineid sellega, et astus omal käel sisse ühte Aleksandria kaubamajja (tema see oligi!) selleks, et endale rõivaid osta. Selle asemel, et kombeka naisterahvana lasta rõivad demonstreerimiseks endale koduseinte vahele tuua.

Veel praegugi muuseas loetakse Egiptuse meest kõige hoolitsevamaks siis, kui ta naisele kõik koduseinte vahele kätte toob, et too sammugi välja astuma ei „peaks".

Hoda Sharawi käitumisest said innustust veel paljud naised. Mõnda aega arvati nüüd, et näo katmine on naisele alandav ning naise kui koduorja rolli sümboliseeriv... kuni – nii hiljuti kui 1990ndate alul – tuli uus pööre, küllap mitte kõige vähem tagasipõrkena vahepealsest, Euroam-kultuuriruumis viiekümnendatel ja kuuekümnendatel valitsenud ning nn seksrevolutsiooniga kulmineerunud kõikehõlmavast uuenemisest ja „vabanemisest". Egiptuse tolle perioodi filmides tantsitakse „Don Juan Tallinnas" stseenidele vägagi sarnaseid paganlikult jõnkslevaid tantse rock-muusika saatel – mehed ja naised segiläbi ja paaris! Ning Teispoole ema noorpõlveaegne garderoob hõlmab täpselt samasuguseid miniseelikuid kui minu emal.

Võib arvata, et seda kõike korraga oli osale ühiskonnast liiga palju, ning et seda muuhulgas täheldati oma rahvusliku vms eripära kaotamisena ja Lääneriikide liigse matkimisena. Ehk et praegu kestev nn islamirenessanss võib osalt olla ka hüüd mingigi kultuurilise eristumise, mingigi „selgroo" järele.

Huvitava võrdlusena Iraanis 1936. aastal lausa keelati naistel pearäti kandmine tollase riigipea Reza Shah' ajal, kes püüdles läänelikuma ühiskonna poole. Iraanlannad polnud sellisest „vabanemisest" sugugi õnnelikud, hoopis tundsid, et neid on nüüd vägisi „alasti" kistud, ja protesteerisid häälekalt. Tegelikult siis, kui hegabi küsimust laiemalt vaadata, taandub selle kandmine või mittekandmine suuresti lihtsalt isiku vaba valiku küsimuseks ja katsed Euroopas viimast piirata pole küll eriti tark tegu, sest kõik, millega võideldakse, muutub sellest ainult tugevamaks. Jäävalt murendab hoopis ükskõiksus, mis järjest ajalugu unustusse kannab. Elementaarne, või mis?

Islamirenessanssi üks tahke oli naiste tagasikutsumine tööturult koduseinte vahele. Leiti, et naiste töö ohustab meeste tööhõivet, naiste endi vooruslikkust (kuna võimaldab neil kokku puutuda võõraste meesterahvastega!) ning jätab naistele vähem aega kodude korrashoidmiseks ja lastele pühendumiseks, mis nii islami kui kristluse järgi on naise esmane või võib-olla isegi ainus tunnustatud roll ja kohus.

Siiski hakkab näiteks Egiptuse riigiasutusi külastades kohe silma, kui palju naisi seal töötab, ja kui peretaust seda vähegi lubab, õpivad naised kas või ärijuhtimist ja loovad oma väikesi ettevõtteid üsna sama innukalt kui moodne naissugu Läänes. Ehk et praktikas kulgeb piir perede vahel üsna sarnaselt Läänele – pigem varanduslikult.

Keskustest kaugemal on aga võimalused väiksemad ja mõtteviis muutumatum. Kuigi ka siin tütardele heal meelel kõrgharidus antakse – sest see on pere hakkamasaamise ja varandusliku staatuse näitaja, et lapsi jõutakse koolitada – siis on nende haridus sageli peamiselt dekoratiivse loomuga, kraadid pigem seltskonnas jutu sekka poetamiseks kui tegelikuks realiseerimiseks. Kedagi ei huvita, kas noor naisterahvas ka tegelikult tööd leiab, vaid

huvitab ainult, kas ta ikka mehele saab ning kas koduste töödega meest rahuldavalt toime tuleb. Et lapsed kogemata ei upuks, ei ürita Egiptuse pere neid mitte ujuma õpetada – oh ei! Neid vastupidi hoitakse igasugusest kokkupuutest veega. Samamoodi siis tüdrukuid, et nad elus kannatada ei saaks, hoitakse igasugusest kokkupuutest eluga. Erandid välja arvatud, kulgeb naise tee Egiptuses veel praegugi otse ühe kodu seinte vahelt teise kodu seinte vahele, isa hoole ja käsu alt mehe hoole ja käsu alla. Püksid on naise jalas ehk ainult neis peredes, kus pruut rikkamast või muidu mõjukamast perest pärit ja peig talle selgelt alla jääb.

***

Abielus külanaise päev algab loodusliku kella – päikese – tõusuga. Õige aeg sööta kanad ja muud kodulinnud, keda harilikult peetakse katusel, ja teenindada muud loomad, kui ka kitsi, lambaid, pühvlit või lehma peetakse. (Pühvlid on piimaloomana tavalisemad.)

Seejärel valmistatakse perele hommikueine või, kui tegemist tööl käiva külanaisega, ka lõunaeine – et näljasena saabudes enam aega ei kuluks. Vahel – rõdult lastele puhtaid rõivaid otsima lipsates – näen mõnda pereema sel kellaajal juba linna poolt naasmas, kaltsudesse mähitud korv või kauss pealaele toetumas. Põhitoiduse fuuli valmistamine nõuab lisaks õige mitmele tunnile, mis kuluvad ubade keetmiseks, veel vähemalt öö jagu leotamist, et kõvad turritavad kestad sööja kurku kinni ei jääks. Kui üks kord on vahele jäänud ja toidukapp hommikul tühi, ei jäägi muud üle kui lähemate tänavamüüjate käest abi otsida, sest hommikul on juba hilja ise vaaritama asuda. Tiheasustuse tõttu õnneks pole vist kellelgi üle paari-kolme kilomeetri nii kõndida vaja.

Kandikute ja korvide pea peal kandmine muuseas pole nii suur mustkunst, kui arvata võiks. Tegelikkuses ei asetata neid otse pealaele, vaid alla keeratakse käepärasest rätikust või nartsust riidevõru. Sellel püsib kandik nagu omamoodi tihendil ka käega toetamata.

Vahepeal keskpäeva paiku viiakse eesel või pühvel lähimale kaevule jooma või on loomade jootmine koolist naasvate laste ülesanne, kuid veel enne – siis, kui mehed tööle ja lapsed kooli saadetud – on hommikuse turulkäigu aeg nende jaoks, kes otse voodist sinna jooksma ei pidanud. Harilik egiptlane supermarketisse sisse ei astu muuks kui ostma hädapäraseid kuiv- ja pesuaineid. Oma muu toidu toob ta iga päev värskelt (ja soodsalt!) – juurviljad turult, liha lihunikult ja leiva lähimast pagaritöökojast – neid on peaaegu igal tänaval oma.

Päris kokkuhoidlik külanaine kasvatab ise oma nisu, peseb selle, kuivatab ja laseb jahvatada, ning küpsetab ise ka perele vajaliku leivalaari nädala või paarise vahega, spetsiaalses suures kuid lihtsas gaasiahjus, mille iga pruut siiani lisaks moodsale gaasipliidile isakodust kaasa saab. Parim leib ja kook küpsevad muidugi traditsioonilises saviahjus. Seda viimast polegi igaühel enam, nii et kui sellisesse vastu õhtut tuli tehakse, siis võib juhtuda, et kõik lähikonna naised – ahjuomaniku sõbrannad ja naabritarid – kogunevad ahju juurde ühiseks suureks küpsetuskorraks.

Meeste töölt tulles süüakse päeva põhiline toidukord – riigiteenistujad lõpetavad juba kell kaks, seega nende puhul lõuna, äri- ja muud meistrimehed aga nii päikeseloojangu paiku või hiljemgi, seega nende puhul õhtusöök. Hea tava näeb ette, et – tulgu mees nii hilja kui tahes – naine üksinda ja enne meest ei söö. Suurele rahvale meeldivad suured žestid...

Kellel aega ja jaksu üle, käib nüüd sugulastel külas või suhtleb telefoni teel. Sellised asjatoimetused peaksid algama vähemalt enne kümmet õhtul, kuigi harv pole juhus, et suvisel ajal veel kella ühe paiku öösel Teispoolele mõni telefonikõne saabub, millele too ka heal meelel ja põrmugi pahandamata vastab, kuigi meie pere päevaplaan näeb ette öörahu koos pisiperega, kell üheksa. Kuid suvepäevad on kuumad ja seetõttu tegusam aeg algabki millalgi pärast moslemite õhtupalveid ja jätkub linnades kaugelt üle südaöö. Hüpermarketid on avatud nädalavahetustel kella kaheni öösel, väiksemad ärid siiski suletakse millalgi kesköö paiku.

Eks umbes siis olegi ka aeg magama minna.

Pesu pestakse harilikult kord nädalas. Automaatpesumasinad on küll levinud linnades, kuid külades on veevarustuse, eriti aga äravoolu puudulikkuse tõttu peres sageli pigem kas „Riga 8" tüüpi metallist „tünn" või siis selle uuem versioon – nelinurkne plastmassist poolautomaatmasin, kus eraldi kast pesu loputamiseks ja mis küll pesu ringi keerutab, kuid tõstmine ja väänamine jääb ikka pesija mureks. See-eest on tegu ökonoomse pesuviisiga. Näiteks on peres uuem plastmassmasin, mis on dekoratiivselt kööki paigaldatud, kuid mida iialgi ei kasutata, kuna köögis puudub vee äravool või kardetakse umbkaevu liiga kiiret täitumist, mistõttu veemahukad tegemised eelistatakse mujal korraldada. Katusel või kusagil ülevalpool asuval tühjal korrusel on seega veel üks või kaks „tünni" tüüpi masinat, mis lastakse külma vett täis, esimesse või esimese pesukorra tarbeks lisatakse ka pulbrit. Pere kogu pesu käib nüüd järjest läbi kõigepealt sellest ühest ja samast pulbriveest ja seejärel puhtast veest. Ongi pesu pestud. Rõivad riputatakse rõduserva taha tänava kohale kuivama ja must vesi valatakse tänavale.

Kuigi Teispoole onunaine näiteks palkab pesupäevadeks „tüdruku", kes musta vee minema kannab, et see päris trepi ette pori ja naabrite pahameelt tekitama ei jääks. Õpetajannana on ta korralik kodanik ja lisaks eluneb küla tihedamini asustatud piirkonnas, kus tänavafront vägagi sarnaneb Toompeaga Tallinnas.

Arvestades, et enamus riidekraami on polüestrist, siis väga suurt pingutust puhtaks saamine ei nõuagi ka. Ja vastupidi – erilist huvi raskesti pestavate ja hõlpsasti värvi kaotavate puuvillaste ja muude naturaalsete rõivaesemete omandamiseks siin kandis siis loomulikult pole, olgu need nii ihusõbralikud kui tahes.

Naistest oodatakse endiselt, et nad abielluksid varastes kahekümnendates – siis parimas lapsekandmiseas – ja hakkaksid kohe ka lapsi sünnitama. Tavad eeldavad, et kui mitte esimese, siis vähemalt teise abieluaasta lõpuks peaks perel pärija käes olema, vastasel korral võib temperamentsemalt ämmalt hakata pudenema mürgiseid märkusi minia sigivuse kohta. Kuid meeste abiellumisvanus on viimasel ajal tugevalt tõusnud, eeskätt seetõttu, et elu on lähiaegadel kiiresti kallinenud ja abiellumiseks vajaliku majandusseisu saavutamine nõuab märksa enam aega. Kuid ka haridus mängib rolli. Keskharidusega külatüdruk on kahekümneselt juba tanu all ja lapski käes, kuid tema linlasest suguõde tallab veel kahekümneviiesena ülikoolitreppi ja abiellumist plaanib alles seejärel. Muide, sel sajandil abiellunutest juba ligi viiendiku puhul on naise haridustase kõrgem kui mehel. Sama jama igal pool! Pole ka ime, kui naise puhul arvatakse, et uhkem diplom parandab tema šhansse abielluda edukasse perre, ja mida muud tal sobivat partiid oodates ikka teha... Samas kui noormehed lihtsalt on sunnitud varakult tööle suunduma, et abiellumiseks vajalik raha vähegi

normaalses eas kokku saada.

Sageli ollakse arvamusel, et mehed Egiptuses kodus ei viibigi – tänavakohvikud on ju mehi tulvil. Kombekas ja enam-vähem õnnelikult abielus olev mees siiski õhtuid kohvikus ei veeda, vaid istub kodus teleka ees nagu kõik ülejäänud abielumehed maailmas. Kohvikutes istuvad veel abiellumata noorsandid, ja vanurid, kel naisega teineteise näopildist ammu villand. Et nii moslemite kui kristlaste põhimõtted näevad ette leplikkust ja kannatlikkust oma saatuse suhtes, on abielud ehk veidi püsivamad, kui Euroopas, kuigi kas seepärast õnnelikumad, ei julge öelda. Moslemi meestele on lahutus ajalooliselt alati kergelt kätte tulnud, kuid Egiptuses hakkas suhteliselt hiljuti kehtima seadus, mille kohaselt ka naised üpris lihtsalt lahutuse algatada saavad, kui vabatahtlikult loobuvad neile lahutuse korral seadusega ette nähtud materiaalsetest hüvedest. Seda teemat käsitleb mitu populaarset Egiptuse komöödiat, näiteks ühes neist otsib püstirikas ja kaunis naine, eduka õmblusettevõtte juht, advokaati, et algatada lahutus oma mehest, kelle valju norskamist ta enam taluda ei suuda. Lahutuspeolt naasnud, ootab advokaati järgmisel hommikul juba uus rikas kaunitar ligilähedase sooviga...

Koptide saatus on hoopis karm. Ideaalis peaksid nemad abielluma kord ja kogu eluks. Paraku pole sellised reeglid seadnud kõrgem olend kandnud hoolt isikuomaduste eest, mis neid reegleid edukalt täita võimaldaksid. Ja kujutage siis ette, et olete terveks eluks seotud inimesega, kes igapäevases elus osutub täiesti vastuvõetamatuks? Isegi koptide oma tele-eeter on täis hädalisi abi ja lahutuse otsijaid, kuid kirik on lahutuse suhtes karm. Kopt võib lahutuse saada küll kohtus ehk siis maapealses seaduseruumis, kuid kirik seda lahutust kinnitada ei pruugi. Seega on võimalik legaalselt lahus elada, kuid uuesti abielluda vähemalt siin riigis mitte. Mis loob arvukaid ebardperekondi, kes tegelikult koos ei ela ja kus mehed nagu ikka on vabad leidma uusi sala-elukaaslasi, naistele kaksikmoraali tõttu need vabadused aga sama lihtsalt ei laiene.

Kopti kristlased ja miks nendega on ilmvõimatu koos elada

Muidugi on see pealkiri puhas intriig, mida tõendab kasvõi, et meie kooseluke Teispoolega aina kulgeb ja kulgeb, tasapisi ja märkamatult, kuid ometigi katkematult, üks meist parandamatu kristlane ja teine parandamatu ketser. Järelikult on võimalik. Kuigi omajagu kannatlikkust maailma absurdsuste vm erisuste ignoreerimisel või kübekest zeni mõtteviisis kahtlemata eeldab.

Sõna „kopt“ pärineb tegelikult kreekakeelsest sõnast aiguptos, tähendades nagu kõlapildistki võib tuletada, lihtsalt Egiptust või ka egiptlast. Seetõttu, kuigi käesolevas kirjatükis on suupärasuse huvides kasutusel lühem variant, oleks usundit täpsem ja korrektsem nimetada „kopti õigeusuks“ ning selle järgijaid vastavalt „kopti õigeusklikeks“.

Nagu nimigi ütleb, on tegemist inimestega, kes usuvad rangelt õigesti, erinevalt kõikidest ülejäänud inimestest, kes siis ilmselt usuvad valesti. Usundid nagu rahvused toodavad lõputult ettekäändeid sellisteks vastandumisteks, ja pea ei iial samastumisteks, või siis et samastumist lihtsalt ei otsita.

„Õigete“ lahknemine „valedest“ ehk siis katoliku (ja hiljem protestandi) kirikust toimus millalgi esimese aastatuhande esimeses pooles mitmesuguste teoloogilis-administratiivsete vastandumiste tulemusel, millest vististi olulisim on vaidlus selle ümber, kas Kristus on jumala osa ja kehastus või ikkagi inimeselaps, ja mis või kes veel selles asjas on püha vaim. Moslemid nimelt pilkavad õigeusu kristlasi nende kolmainsuse kontsepti tõttu mitme jumala kummardajateks (palju jumalaid on ju harilikult „paganatel“), mistõttu koptidel on olemas väga pikk ja keeruline seletus sellele, miks kolm on tegelikult üks. Kuigi kõik need ja muud taolised vaidlused toovad vägisi meelde lookese vististi Gulliveri reisidest, kus üks riik pidas sõda teisega sellises äärmiselt tõsises küsimuses, et kas muna söömist on õige alustada ümarast või teravast otsast.

Hiljem veel lahknes ka õigeusu kirik ida õigeusu ehk meile tuttavamateks kreeka ja vene õigeusu kirikuks ning orientaalseks õigeusu kirikuks, mis hõlmab kopti kirikut ja samaseid kirikuid muuhulgas Etioopias, Süürias ja Indias, aga ka näiteks Armeenias. Igasugused lahknemised loovad ammendamatuid võimalusi uute organisatsioonide ja nendele juhtide sisseseadmiseks, mistõttu inimene vist iialgi ajaloos pole lahku löömast kõhelnud ja isegi mõistetamatu on, miks paljude lahkulöömiste vahel aeg-ajalt ikka ja uuesti ka ühineda üritatakse.

Neid „kõige õigemini“ uskuvaid inimesi on Egiptuses eri hinnangutel nüüdseks kokku 6-11 miljonit ehk 10-15% elanikkonnast ja väljaspool veel miljon lisa, ning kogu orientaalne rühm koondab endas isegi kuni 60 miljonit usklikku. Sellised arvud siis...

Kuna ristiusku, millest hiljem sai kopti õigeusk, astusid kunagi ülemöödunud aastatuhande esimestel sajanditel just etnilised egiptlased, ja mitte Egiptust samuti asustanud kreeklased, juudid, araablased vms, siis mõnevõrra ongi ehk just koptid päritolult kõige lähemad kunagistele „päris" egiptlastele. Kuigi rahvuslikku meelestatust etnilise kuuluvuse alusel pole

märgata. Palju suuremat rolli mängib usuline kuuluvus ja siin on „oma riigi" välja kuulutamise katseid isegi esinenud, moslemite poolt oma ideoloogia paremaks kehtestamiseks ja koptide poolt endi kaitsmiseks.

Kuigi ajaleheuudiseks tõusnud uljast väljaütlemisest kaugemale pole asjad õnneks liikunud. "Imbaba Islamivabariigist" tuleb põgusalt juttu Kairot käsitlevas peatükis, kuid ka koptid on unistamisi, harilikult peale mõnd järjekordset traagilist rünnakut nende vastu, arutanud oma riigi loomise võimalikkust kusagile Kesk-Egiptusse Minya ümbrusse, kus koptide arvukus on riigi suurimaid. (See diskussioon harilikult vaibub kusagil mujal, näiteks Deltas, elavate koptide küsimusse, et mis neist siis saab.)

Selle asemel üritab ametlik propaganda luua pilti ja tunnet hoopis uuest, puhtalt kodakondsusel põhinevast ühtsest Egiptuse rahvast, milline ühtsus on tugevam ja olulisem kui religioonid või (ammu ununenud) päritolu. Ideele ongi ka toetust rahva, sealhulgas valgustatumate moslemite hulgast, kes (tundub) on religioossest vastandumisest ja ekstremismist tõsiselt ja kasvavalt tüdinud. Lõppkokkuvõttes tahab ju normaalne inimloom ikka lihtsalt rahu ja mugavust?

Seetõttu idee egiptlasest, kes suudab sellest kõigest üle olla, tundub et imponeerib, nagu ülemad ideed ikka imponeerivad. Telepildis jooksevad selle kinnituseks aeg-ajalt reklaamid, mis ülevate kosmosevallutamise helide saatel kuvavad sedasama egiptlast tema harilike igapäevaste toimetuste juures – ehitajaid, autojuhte, põllumehi, emasid – ja kinnitavad – see on meie Egiptus, ainulaadne ja parim!

Ning ega egiptlane ei peagi end araablaseks, kuigi tänapäeval räägib araabia keelt ja mõnevõrra osaleb araabia poliitilises ja kultuuriruumis, vaid araablasteks peab ta ülelahe-rahvaid, kellele end üpris selgelt vastandab. Egiptlane – see on midagi palju erilisemat!

Kuid tagasi "kopti küsimuse" juurde. Koptidel on oma kalender, mis põhineb vanal Egiptuse kalendril ja mille järgi põllumehed veel hiljuti määrasid külviaegu, olgu nad siis kristlased või moslemid. Aastaaegu on selles kalendris kolm – kasvuaeg jaanuarist maini, lõikusaeg maist septembrini ja Niiluse üleujutuse aeg septembrist jaanuarini. Assuani tammi ehitamisega siiski, millega lõppesid Niiluse üleujutused, on kopti kalendri tähendus ja tuntus vähenenud. Kuid Teispoole ema vaatab siiani aknast välja ja kui seal mitmendat päeva järjest pole pilt paremaks läinud, ütleb paljuteadvalt – "Amshiri kümme! Järgmised on siis ehk soojemad."

Amshir kestab veebruarist märtsini ja nö. kulgeb kümnetena ehk et kümme päeva halba ilma, millele järgneb kümme päeva ilusat ilma, või kümme selget ja päikselist, millele järgneb kümme tuulist. Järgneb põgus naudinguhetk märtsis, mil saabub kevadekuu Baramhat ja temperatuurid otsustavalt tõusma hakkavad, kuni saabub aprillis algav Baramouda, mille täidavad kõrbest liiva kaasa keerutavad tugevad tuuled.

Kuid on kokku kaksteist pluss üks napp "lisakuu", kuid ülejäänud on vähem ilmekad.

Koptidel on ka oma muusika, mida kuni hiljutise ajani anti edasi ainult suuliselt, põlvest põlve. Lihtsaimad hümnid selles kasutavad kõigest nelja-viit tooni ja neid peetakse ühe maailma vanima muusikalise traditsiooni kandjateks.

Ning kopti jumalateenistusi peetakse tänaseni kopti keeles, mis on päris vaaraode aegne egiptuse keel ehk selle üks viimasemaid versioone, mis eri andmetel oli Egiptuses kasutusel veel kuni seitsmeteistkümnenda sajandini, mingil ajahetkel hieroglüüfidelt modifitseeritud kreeka tähestikule üle minnes. Tänapäeval õpetatakse kopti keelt veel vaid koptide teoloogilistes õppeasutustes ning lastele kopti lasteaedades ja pühapäevakoolides. Seetõttu peavad koptid end ka kopti keele ja kultuuri edasikandjateks kuni "paremate aegadeni".

Mis siis selles just nagu igati ontlikus ja kultuuriväärtuslikus usus nii ilmvõimatut on?

Peale selle, et ta hoiab miljoneid inimesi aastasadu vanade uskumuste kütkes ning mitte millegagi ei soodusta moodsate teadmiste levikut riigis, kus see ometigi võiks paljudele parema elujärje tuua, peitub suurim lõhe minu jaoks eelkõige põhimõtetes ja vaadetes elule. Kopti õigeusk peab enese peamisteks tunnusjoonteks „allaheitlikkust, alandlikkust ja lihtsust", mis õiges kohas õigeks otstarbeks rakendades pole ju iseenesest paha loend. Kuigi – allaheitlik eestlane, see oleks ju vist oksüümoron?

Kuid kui alandlikkus tähendab seda, et lihtne kopt on kiriku hierarhias selgelt alam kui on vaimulik, kes on alam kui piiskop, kes on alam kui paavst, kes on alam kui pühak, ja nii edasi, siis lähevad minukese karvad küll turri. Kuidas saaks ükski inimene, kes tegelikult on vaimult ülem, end ise ülemaks pidada või enese ülemaks pidamist taluda ja lubada? Ei tunne sellist usuvälises maailmas.

Ja naine on alam kui mees. Kui jumalateenistuse lõpul jagatakse armulauda, siis kõige ette rivistuvad mehed – eakad ja raugad, seejärel täisjõus mehed parimais aastais, siis poisikesed. Alles seejärel pääsevad jumala armu ligi näiteks lapseootel ja väikeste lastega naised, vanad naised ning seejärel muud naised. Pühakiri toonitab selgelt naise allumist mehele abielus. Ei mingit võrdõiguslikkust, ei mingit partnerlust, ei mingeid kompromisse ega koosmeelt. Mees määrab, naine kuuletub.

Ka lihtsus poleks ju paha idee, kui sellega üle ei pingutataks. Näiteks korralik kopt paastub kokku kakssada kümme päeva ehk 3/5 aastast, loobudes sel puhul lihast, kalast, võist ja muudest piimatoodetest, ning munadest kui liigsest ekstravagantsusest elus. Pikim, viiekümne viie päevane paast eelneb õigeusu kiriku tähtsaimale – ülestõusmispühale, mida sarnaselt vene jm õigeusu kirikutega peetakse Julianuse kalendri järgi ehk katoliiklastest ja protestantidest mõnevõrra hiljem. (Koptid peavad Kristuse suremist meie kõikide patuste eest tema sündimisest tunduvalt olulisemaks sündmuseks.) Ka jõulude eel paastutakse, kokku nelikümmend kolm päeva, kuid veidi leebemalt, ehk et väljaspool reedet ja kolmapäeva on kala lubatud, ning veel on üks pikem paast suve haku paiku apostlite ning kaks nädalat augustis neitsi Maarja auks. Lisaks paastub korralik pere ka igal kolmapäeval ja reedel, seevastu pühapäeval, mis nagu nimigi ütleb on püha ehk pidu päev, õigeusu reeglid erilist loobumist maistest mõnudest ei soovita.

Paastumisest, mis on hõlpsasti järgitav lihtne ja selge idee, on seetõttu saanud sama hästi kui eesmärk omaette. Kombetalituse sügavam mõte on ammu meelest läinud, toimub lihtsalt toiduainete valikuline vältimine.

Seetõttu, kui saatus on teid naitnud koptiga, on teie esimeseks peavaluks, mida küll kõikidel

neil päevadel süüa teha, mil suur osa harjumuspäraseid toiduained pole lubatud.

Vegetaarlaste retseptikogudest pole erilist abi, sest enamasti pole neis keelustatud piim, munad ega või. Meie peres on lood lahendatud nii, et meie ainukest paastuvat kopti ehk Teispoolt toidab paastu ajal tema ema. Kuna mina paastu ei tunnista, põhimõttel, et minu poolt tunnistatav tegevus peaks minu meelest ka kuidagi mõtestatud olema, siis otsest jõupingutust selle nimel ma ei tee, kuigi kui vahel aega üle jääb või erakorralise muu inspiratsiooni puhul olen siiski üritanud leida retsepte harjumuspärase menüü pikendamiseks. Milles muus siis armastuse romantiline pool ikka väljendust leiaks, kui mitte loobumises või muus enesesalgamises teise heaks, kasvõi aeg-ajaltki?

Sest kuigi koptid on omandanud üpris kadestamisväärse oskuse nt valmistada üpriski maitsvaid küpsiseid ainult jahust, õlist ja suhkrust, ning katta ainult köögiviljast ja riisist koosnevaid hõrke pidulaudu, mida täidavad näiteks jahu-veetaignas krõbedaks küpsetatud köögiviljad, mitmel moel prepareeritud baklažaan, muidugi friikartulid, ning mitmesugused õli ja ube sisaldavad kastmed ja küpsetised, siis neid roogi on kokku ikkagi mitte enam kui umbes seitse-kaheksa, ehk et päev päeva järel süüakse põhimõtteliselt umbes täpselt sama. Hommikul ja õhtul leiba ja ube ning lõunaks varieerub ainult, et kas täna on riisi kõrvale keedetud tomatikastmes kartul, hernes või hoopiski suvikõrvits, pere küll kannab piinlikult hoolt, et minu taldrikult ei puuduks liha ühelgi päeval. Paastumises tegelikult tehaksegi ka mõningaid erandeid täiesti seaduslikult – näiteks haigetele, väikelastele ja lapseootel või rinnaga toitvatele emadele pole hea ja parem keelatud ühelgi päeval ega kellaajal.

Alandlikkust ei väljenda kuidagi ka kopti ülikute komme alamatele koptidele nende eluviise dikteerida. See muudab kopti usu üksikisiku suhtes märksa agressiivsemaks, kui usundid, mis palju tagasihoidlikumalt jätavad olulised valikud isiku enda teha. Kas ei peaks alandlik olend näiteks ajuti ka kahtlema, ons ta ikka lihtsurelikuna võimeline kõigekõrgema sõnu nii õigesti tõlgendama, et neist ainuisikuliselt teistele eeskirju tuletab? Nagu näiteks kohalik piiskop, kes on otsustanud, et abiellumise puhul pidutsemine on patt ja seetõttu selle oma alamatele ära keelanud. Meie kubermangus seetõttu pulmapidudel ei tantsita ega mängita muusikat.

Ja nii edasi. Käitumistavad, millest mina oskan välja lugeda ainult tühja demonstratiivsust, eneseupitamist ja hoolimatust.

Veel olulisemana, sest määravamana tundub mulle sageli, et sel ajal kui minul on käsil mu üks ja ainuke elu, mida tahaksin veeta võimalikult rikkalt ja mitmekesiselt ning protsessi võimaluste piires nautides, veedavad mind ümbritsevad koptid aega täpselt vastupidi kasinalt vegeteerides, tõotatud tegeliku elu ja ilu algust alles oodates. Nagu kulgeksin mina elust surma, aga nemad surmast ellu… Jõuaks see elu neile siis! Nii aga teeb mind kurvaks näha täies elujõus, ilusaid, andekaid ja häid inimesi, kes neile antud üürikesel võimalusel lihtsalt käest libiseda lasevad, neile vastutustundetult tõotatud parema ootuses.

„Aga mis saab sust, kui sa sured?" pärib Teispoole õde, intelligentne ja erksa mõtlemisega noor daam, kõrgharidusega magistrand, ühel meie vähestest vestlustest selle üle, miks ma kirikus ei käi, miks ma ei usu jne. Sest üldiselt ei taha me tõstatada teemat, mis liig lihtsalt võiks konfliktideks ainest anda, ühendamise asemel lahutada.

„Ma ei tea," vastan ausalt, „kuigi arvatavasti kõdunen mullas." Õde vaatab mind õudusega.

Talle õpetatud versioon on muidugi märksa lohutavam...

Usk siin keskkonnas seega on kõikehõlmav ja ainuvalitsev. Sellesse ollakse sündinud ja ei tunta ühtki arvestatavat alternatiivi, kust peakski neid tundma, kui erinevused pole lubatud ja pole tunnustatud? Seetõttu hõlmab perekondlik diskurss peale eluliste olmeseikade ja peret puudutavate sündmuste peamiselt ainult nähtud ususaateid, lemmikuks need, milledes vabast maailmast transleeritavad usuisad moslemeid „paika panevad“, ning kohaliku kiriku tegemisi.

Abona ehk „meie isa“ on inimene, kes lepitab tülitsevaid perekondi, sobitab noorpaare ja annab nõu muudeski elulistes küsimustes, toetudes kõiges üheleainsale lõplikule, kuid tundub et ammendamatule allikale – piiblile. Aeg-ajalt näen noori naissugulasi lehitsemas odavtrükis kirjutisi, midagi samast Balti jaama turu kioskitest leitavale venekeelsele esoteerikale, mis on ühe või teise kuulsama kirikuisa isiklik õpetus mingis elulises küsimuses, nt kuidas kasvatada lapsi. Mis on sellise „pedagoogi" teoreetiline vundament, jääb üle ainult mõistatada.

Nii kitsuke see maailm ongi – kodu, köök või töö, ja kirik ning sealt ette kirjutatud eluviis. Lapsi kasvatatakse sellesse juba maast-madalast, ema kõrval kirikus käies ning edasi lasteaias ja koolis, kus riigikooli puhul moslemitele on oma ja kristlastele oma usutund. Kuigi pool meie perest, ehk mina, usulist kasvatust alaealistele ei soosi, on kaudseid mõjusid üpris raske vältida lapse puhul, kes pere eelistustest tingitult käib loomulikult kristlaste lasteaias, kuigi ega moslemite oma ainsa kohaliku alternatiivina poleks vist ka mingi oluliselt edumeelsem lahendus.
Pealegi, nagu kohalikud kristlased armastavad rõhutada, kasutavad nende väljaspool kirikuid asuvaid lasteaedu isegi moslemid, kuna neis lapsi... ei lööda ega peksta.

Tõepoolest polegi mul lasteaiale midagi ette heita – kuigi asutuse pedagoogilise standardiga pole ma tuttav, siis Üks naaseb sealt eranditult heatujuliselt ning käib meeleldi kaasas ohtratel väljasõitudel mõne lähedase suurema kiriku aeda vabas õhus mängima või ka kaugematesse sihtkohtadesse nagu Kairo või Aleksandria. Reisi põhieesmärk on pea eranditult religioosne, kuid selle kõrval leitakse 1alati ka aega viia lapsed loomaaeda või randa, ja pärastlõuna sisustavad harilikult mängud mõne kloostri avaral haljastatud territooriumil.

Sestap ei kergita ma kulmugi, kui napilt aasta ja poolene Üks ühel hetkel hakkab suudlema pühakute pilte, kuigi (kuna täpne arusaam asjast siiski puudub) ka kõiki muid pilte, nt modelle ema kohvilektüüri Elle esikaanel. Tema jaoks on see lõbus mäng ja midagi, mis tal juba tuleb välja sama hästi kui täiskasvanutel! Kaheaastaselt aga leelotab (kui tal on hea tuju) „küüri-ee elei-suuun, küüri-ee elei-suuun“, ehk siis „Issand, ole armuline," ja imestuse väljendamiseks hüüatab „Ja-rabbi!“ ehk „Issake!“

Muidugi ma eelistaksin, et meie lapsed omandavad avarama maailmanägemuse kui siinne, ja sealt ise oma maitse järgi mõne suuna välja valivad, kui just vajalikuks peavad. Samas ei taha ju solvata mind nii hoidva pere pühimaid tõekspidamisi ega olla ninakas naissugulaste suhtes, kelle igapäevase hoole all kumbki laps üsna olulisel määral on.

Kuid olukorra varjatud tõsidust kõige piltlikumalt iseloomustab ehk, et kui Üks ühel pärastlõunal naaseb lasteaiast ebaharilikult vaikselt ja jääb liikumatult voodisse lamama, mistõttu kahtlustame järjekordselt väljaväänatud küünarliigest – mis on selles vanuses eriti õrn ja järeleandlik – siis samal ajal, kui mina nõuan kiireimas korras arstile minekut

(põhimõttel: parem kontrollida kui kahetseda), toob vanem (kõrgharidusega) naissugulane pühapildi ja asetab selle vastu oletatavalt kannatavat liigest, seejärel voodi veerde palvetama jäädes.

Hiljem selgubki, et pole lapsel häda midagi, vast väike kuumarammestus ainult. Vaat siis...
* * *
Koptiks saamine toimub ristimise läbi selliselt, et ristimisvesi peab katma viimse kui millimeetri ristitava ihust. Seetõttu ei viida seda toimingut läbi avalikult suures pühakojas, ehk et kes on näinud filmi „Minu pirakas kreeka pulm“ laste mängubasseini stseeni altari ees, siis seal on lavastaja ilmselt osa tõest huumori heaks ohverdanud. Kopti kirik on täielikult valmis enda rüppe vastu võtma nii väikesi kui suuri, ja ristimise tarbeks on eraldi kambrid, kus on väike ristimisanum beebidele ja toobri mõõtu, pooleldi põrandasse ehitatud anum täiskasvanutele. Omi rõivaid ristmise ajaks selga ei jäeta, küll aga annab kirik ristitavale häbeduse katteks spetsiaalse pika valge ürbi.

Täiskasvanute puhul toiming iseenesest mind kui sündinud randlast ei häiri – pole ju kolm korda vee alla kükitamine veel kelleltki tükki küljest võtnud või muud viisil liiga teinud, õieti on kasvõi näiteks rebaseks löömise kombestikud kõrgkoolides märksa kentsakamad ja ebamugavamad täita. Kuid tõsiselt häirib mind beebide ristimise komme. Poisslaps tuleks kopti kombe järgi ristida umbes neljakümne ja tüdruklaps kaheksakümne päeva möödudes sünnist, ehk kumbki pelgalt paarikuise imikuna. Pühakojad on talvise mõneteistkraadise välistemperatuuri juures täpselt sama kütmata nagu muud hooned, läbi rohkete pärani ukseavade lõõtsub tuul, ja kuigi ristimisanum täidetakse tänapäeval siiski soojendatud veega, jõuab see eelneva pika palvetamise käigus lootusetult jahtuda. Üks hakkab üle pea vee alla torkamisest tundmatute mustakuueliste meeste vahel paaniliselt karjuma ja asi ei parane ka tema asetamisest märjana kõigest rätikuga kaetud kõvale lauale, kus ta niiviisi, märja pea ja kiiresti lohakalt kuivatatud kehaga jahedas ruumis veel tükk aega lebama peab, kuni „välismaalasi“ ristima kutsutud piiskop määrib püha õliga kolmkümmend kuus väikest risti beebi keha kõige tähtsamate liigeste ja organite kohale. Mina kui ristimata pereliige pean püsima ohutus kauguses, siiski saab seejärel beebi oma hoolde Teispool, kes ta lõpuks ära kuivatab ja ruttu riidesse mässib.

Et ristima sõidame ja sealt naaseme autoga, siis kahel järgmisel nädalal Üks autosse istumast keeldub. Tema vaevalt viiekuune kehanatuke hakkab meeleheitlikult vingerdama, nagu peaks ta end päästma surma suust, ja suust pääseb nii hale kisa, et järgmine reis autoga poodi jääbki sõitmata. Mina naasen beebiga tuppa, kus too otsemaid rahuneb, ja poodi läheb sel korral Teispool üksinda. Nii veel ka nädal hiljem, seejärel tundub, et oleme lapse usalduse tagasi võitnud.

Emana ei ole seda kõike just kerge unustada. Seetõttu Kahe ristimise ajaks otsustan nö. kontrolli enda kätte võtta. Kuigi Teispool sõidab juba varakult ette kontrollima, et anumas oleks seekord soe vesi, ei aita see, kui jälle läheb pikaks palvetamiseks ja vesi muidugi jälle ära jahtub. Lisaks on kell viis üles aetud laps (kuna pühaisa ei leidnuvat ristimiseks sobivamat aega) unine ja viriseb haledalt. „Kuidas teile meeldib?“ küsin perekonnalt tulivihaselt ja vaatan ükshaaval kõikidele silma. Äi ei saa muidugi midagi aru. Tema meelest on käsil püha toiming ja et selle käigus beebi veidi viriseb – küllap beebid ongi sellised sageli virisevad olendid. Õed aga leian pärast koridoris nuuksumast – neile on süüdimõistev pilk hinge läinud ja nad on kurvad, küll mitte ristimise, vaid minu arvamuse pärast. Et pean neid

lapsepiinajateks või sinnapoole. Kuigi lood on muidugi märgatavalt paranenud, kunagi toodi väikesi lapsi jumalatele suisa ohvriks.

Edasi leiab abona, et vesi on tõesti jahtunud, teeb ristimisse pooletunnise pausi, ja kaob ära ei tea kuhu ei tea mida tegema, hiljem selgub, et jumalateenistust läbi viima. Kogu põgusaks planeeritud üritus venib sellega umbes viietunniseks. Lapsed virisevad ja meie konutame kuskil vaheruumis, ilma et keegi meile toolegi pakuks, kuid abonale kui pühale isikule keegi midagi öelda ei julge. Lisaks pole ma vist kogu Egiptuses elamise ajal viibinud nii räpastes ruumides, kui nüüd. Ristimistoakese tolmustest akendest paistab päike vaevu läbi, aknalauad on täis juhuslikku kola ja nurgas ristimisanuma taga vedeleb hunnik kaltse. Kuigi seda ei peakski vist imestama, on ju juba piiblis selgelt kirja pandud, et Kristus kiidab kahest õest seda, kes koduhooldust pooleli jättes tõttab teda kuulama, ja laidab teist, kes usinalt nõusid edasi küürib. Kord ja puhtus ilmselgelt ei kuulu oluliste kristlike vooruste hulka.

Siiski pääseb Kaks kokkuvõttes kergemalt. Vesi on seekord soojem ning ristija professionaalsem – enne kui beebi õieti arugi saab, on ta juba laual rätikute vahel ning mina kõrval kindlustamas, et püha võidmise ajal oleks lapse muu ihu korralikult külma eest kaetud. Perega väikese veesupluse pärast põhimõttelist tüli ajama hakata ei pea ma ka vajalikuks, kuid hoolivus ja kristlus on siit edasi minu jaoks kaks kindlat vastandit. Ega polegi vist ka kuskil öeldud, et üks kristlane peab teisest hoolima. Ta peab hoolima oma hingest ja iseenese päästmisest, ja ta peab hoolima jumalast või õieti viimast teenima. Ning nagu ülaltoodust selgelt näha – jumalikud vajadused käivad selgelt inimlikest vajadustest ees, olgu see inimene kui tahes väike ja – eriti õõvastav, et – abitu enese eest seisma.

„Kas õnnelik ja rõõmus olla on koptide jaoks äkki patt?“ küsin ühelt mind karjatama kutsutud usuisalt, iseenesest üpris toredalt ja haritud noorepoolselt meesterahvalt, perioodil, mil ekslikult arvasime, et minu kristlaseks õnnistamine on vajalik olulise bürokraatliku toimingu ehk minu ja Teispoole kooselu ametliku registreerimise otsarbeks. Jumalateenistusi kirikus püüdlikult külastades ei näe ma nimelt iialgi ühtki õnnelikku või muidu naeratavat nägu enda kõrval, nagu polekski tegemist kopti nädala kõrghetkega, vaid mingi tõsise raske tööga. Ei, õnnelikkus on täiesti lubatud meeleseis, saan vastuseks.

Naeratavaid kopte väljaspool kirikut hiljem tõepoolest kohtan, ometigi tundub, et ühe korraliku kristlase elu lihtsalt pole perfektne, kui selles puudub paras annus meelehärmi ja kannatust. Kui kopt kannatab, siis ta teab et kõik on korras, sest kannatusterikas elu on talle pühakirja poolt ette kirjutatud ning see on see, mis teda õilistab ja toob soovitud aujärje järgmises elus. Liigne mõnu ja nauding aga muudavad ta meele rahutuks – sest kas pole see äkki märgiks, et ta on kaldumas liigse patususe või muu kergemeelsuse teele.

Ning pole just kerge koos taotleda õnne ja harmooniat, kui üks pool soovib elu nautida, aga teine seda kannatada.
***
Miks me siis üldse koos oleme? Kuna Teispool on mulle mu värav Paradiisi, mu ainuke lootus pääsemisele. Mina aga tema okkaline tee sinna, õilistav ja ülendav kannatus. Teineteiseta poleks pooltki nii täiuslik. ;-)

Kuidas ma Islamile tere ütlesin ehk usunditest kelmikama pilguga

Teadaolevalt on ligi pool lähimast külast üht või teist liini pidi meie sugulased – seega kristlased. Kuid laiem keskkond on siiski vahekorras 9:1 valdavalt islamiusuline ja ka vahetud naabrid pigem moslemid. Vist... Lihtne külanaine kannab ühtviisi laia kroogitud galabeyat ja nuuti seotud rätikut peas, nii et nende vahel välimuse järgi vahet teha polegi nii lihtne.

Kuid üle-tänava naabrimeheks on meil tõepoolest pika habemega tõsiuskne moslem, kes ülemöödunud aastal tõi koju võrdväärse – silmapiludega musta näoloori ehk niqabit kandva naisukese. Samal ajal kui mina rõdul lühikeste varrukategа t-särgis pesu kuivama riputan, tõmbab naabrinaine oma musta loori pähe isegi katusele kanu söötma minnes. Naabripere maja on meie omast madalam ja välised tegemised meil hästi silma all. Ega siin polegi igavusega muud teha kui kõõluda rõdul ja piiluda naabreid ja möödujaid.

Ühel päeval läheb neil seal suuremaks toimetamiseks. Kõrval asunud poeletike, kust hädapärast kraami, nagu mahla ootamatutele külalistele, vaniljet ja küpsetuspulbrit, tikke, õli ja riisi osta sai, on mõni aeg tagasi suletud, (naabrinaised räägivad et) sugukonnasiseste varavaidluste tõttu. Naabri noorpere nägi siin ilmselt meeldivat võimalust äri üle võtta.

Ideest tegudeni kulus täpselt neli päeva: esimesel raiuti majaesise hoovikese välismüüri aknaauk ja laoti juurde üks uus sein, nii et hoovinurgast moodustus nüüd tuba. Teisel valati tsemendisegust kerge katus, ning kolmandal-neljandal värviti ja plaaditi. Saigi poeke.

„Miks sa ei too pepsit kõrvalt poest, naabreid võiks ju toetada pigem kui linna suurpoodnikke," küsin Teispoolelt, kui see hilja õhtul mootorrattaga tuure üles võtab, et ootamatult sisse astunud sugulastele kombekohaselt midagi juua tuua.

„Mina ei osta perest, kus naised niiviisi kinni kaetud on," ühmab Teispool. Ning sõnapidaja mehe ja tubli koptina oma jalga naabrite poodi ei tõstagi ka.

Mina kõigun pikka aega kahe vahel – kas on siis olulisem olla lojaalne iseendale või oma kaasale, ah? Kuni ühel päeval, kui meil Teispoolega parasjagu kõnekatkestus on, saab kodust otsa mangomahl, milleta Kaks magama jäämast keeldub. Ja Teispoolest pole kippu ega kõppu...

Mis siis ikka, otsin sahtlist peotäie peenraha ja asutan end trotsis meelel ja põksuval südamel üle tänava teele, Kaks kilbiks kaenlas. Ei tea ju ka, kas nii nett islamipere minutaolist katmatut ja valeuskset üldse teenindada tahabki.

Selgub, et miks ei taha. Peremees on ise letis ja naeratab lahkelt, kuigi kohe ilmub ka (uudishimust või armukadedusest, või mõlemast) ajendatud abikaas. Raha võtta minult ei taheta, sõrmede ja varvaste ja vähese mulle arusaadava sõnavara abil selgitades, et kingituseks esimese ostu eest. Aga mina olen välja valinud jookidele lisaks päris mitu maiustust ja piinlik oleks seda kõike ka tasuta vastu võtta. Viisakused vahetatud, poetan oma

pihutäie münte ebalevalt ühte kommikarpi, ja põgenen piinlikust olukorrast.

Kui õhtupoolikul maja ees loojangueelset jahedamat õhku naudime, tuleb naabritar, kaasas üleliigselt jäetud raha ja kaks mahlapudelit. Ta on mures, et hommikul müüdud mahl äkki polnud piisavalt maitsev, ja tahab seda ringi vahetada teise nimetuse vastu. Mahlal polnud viga midagi ja see on asjaosalistel juba ammu kõhusopis, kuid et lisapudelid on ikka teretulnud, siis lähevad needki kaubaks.

Naabrinaise nägu ma muidugi ei näe ja tänavaoludes ta seda ju ei ava ka, niisiis saan ainult mõistatada, milline ta välja võiks näha. Paistab igatahes moodsalt valgema nahaga (mitte miski murjanist külatüdruk!) ja selline pisike, õbluke, pea lapseohtu olemisega.

„Mis su nimi on,“ küsin muu jutu vahele.

“Islam,“ vastab õbluke neidis.

"Kas siis Islam saab olla inimese nimi," imestan, ja vaatan pisikest naabritari, kellele nii suur nimi kanda antud.

Ämm noogutab ja naabritar häbeliku uhkusega temale kaasa.

Olemegi niisiis Islamiga naabrid. :-)

***

Niqab on siinpool Kairot küll üpris erandlik rõivaese, kuigi mine sa tea – kuna juhuslikult kattub ka, et traditsioonilises peres, kus niqabit ehk kantaks, polegi naisterahval eriti viisakas tänavale väljuda ja mehe hoolitsus tema eest väljendub eeskätt selles, et mees ise kõik asjad korda ajab.

Teispool märgib aga, et koos araabiamaadesse tööle suunduvate egiptlaste hulga kasvuga on niqabi kandmine taas moodi läinud. Kuna Saudi rikkurite naised kannavad niqabit, siis ka lihtne egiptlane peab üleni musta rõivastuvat ja end salapäraga looritavat naisterahvast harilikust "peenemaks".

Kord Sharmis keelitan oma beduiinist sõbrannat Badrit endaga Naamasse kaasa tulema. Badri saabki vanematelt loa ka, tingimusel, et astume läbi ka vesipiibukohvikust, kus töötab tema vanem vend. Pere on turismiäriga sügavalt seotud.

Beduiinide idaalid pärinevad selgelt üle-lahemaadest, siis ka Badri katab kodust väljudes harilikult näo looriga. Ja on veidi mures, kuidas turistidest pungil Naama Bays temasse suhtutakse.

Selgub, et suhtutakse vägagi hästi – Badri kujuneb meie seltskonna hitiks! Turistid – kes ju sellist imelooma Sharmis harilikult ei näe – üritavad temast pilte klõpsida, kuid kõige rohkem komplimente saab ta poodide veeres passivatelt poistelt. Osad hõiguvad kiitusi niisama, ukselävelt. Teised tulevad lausa juurde, et – väga viisakalt – teha teatavaks, kuidas neid väga rõõmustab näha nii kombekalt rõivastatud naisterahvast.

***

Kõige suurem enamus naisi siinses tänavapildis katab siiski ainult juukseid kombekohaselt seotud salliga, kuigi vanemate ja korpulentsete naisterahvaste seas on moes ka khimar – siis umbes puusadeni ulatuv , sageli porikarva pruun või roheline keep, mis muudab naisterahva umbes heinasao taoliseks moodustiseks.

Sharmis puhkavad egiptlased on aga jõukamat sugu, siis ka nende rõivastus annab märku enamatest võimalustest, isegi kui traditsioonid vähemat soosivad. Teismeliste kombekalt mustade maani rüüde alt paljastuvad treppidest joostes kallid viimase malli sporditossud ja bränditeksad. Esindatud on ka näiteks Adidase (kuigi võib-olla ka Adibase) brändi galabeya – kapuutsi ja pikkade varrukatega maani ulatuv tulipunane rüü, mille külgedel jooksevad iseloomulikud valged triibud. Jõukad moslemid on arvestatava ostujõuga sihtrühm!

Kuni see veel ära keelatud polnud, ulpisid puhkuse ajal ka ujuda soovivad moslemitarid vees kõige sagedamini lihtsalt nendesamades pikkades ürpides, millega basseini veerde tulidki. Kuid vähemalt osades hotellides on seda piirama asutud, sellise grotsekse tulemuseni, et Prantsusmaalt Egiptusse suvitama sõitnud moslemitar, kes siin lõpuks ometi lootis nautida hingelähedast moslemi kombekust ilma tähelepanu äratamata, käsutati hotelli basseinist välja, talle selgitades, et basseinis viibida on lubatud ainult ujumisrõivastes! Moslemitar oli nii sügavalt solvunud, et juhtumist arenes pikem meediaskandaal.

Kuigi lahendus veelembelistele moslemitaridele on tegelikult olemas – burkini (sõnadest burqa + bikini)! Savoy hotelli sügavaimat basseini õnnestub mul kord jagada Egiptuse peaministri ja tema prouaga, kelle seljas esimest korda selle ontliku moslemi ujumisrõivastuse ka reaalsuses ära näen. Soliidses vanuses daam on rõivastatud vanaroosast helklevast stretšmaterjalist komplekti: täispikkuses retuusid ja nende peal iluuisutajakleiti meenutav pikkade varrukatega "trikoo". Komplekti täiendasid samast materjalist ja värvi sussid ning pead kattev sall.

Ka nooremastel kopti naistel on komme kanda kurgust kandadeni katvaid rõivaesemeid – kuigi nende emad omal ajal tegid kaasa kuuekümnendate minitrendi Euroopaga täpselt ühes taktis ja kopti abielunaised ka praegu vähemalt linnatänavatel kannavad euroopalikke, lühikeste varrukatega ja põlvepikkuses kostüüme – omamoodi uhke märgina oma kristlikust kuuluvusest.

Kuid veel abiellumata neiu jaoks on pikad püksid suhteliselt vabameelne rõivaese, mille garderoobi lülitamine nõuab eriluba nt isalt või vanemalt vennalt, ning ka iga uus seelik, kui see on lühem kui varasemad, läbib perekondliku komisjoni.

Ning alkohol on patt koptile samaselt moslemiga. Kuigi pühakiri teeb vahet veinil ja piiritusjookidel, esimest koptidele tegelikult lubades, jääme mina ja Teispool oma pere piires ainsateks veininautijateks, mis on tegelikult tore, sest lähim viisaka valikuga veinipood on kahe tunni teekonna kaugusel Kairos ja viimati jõudsime sellisesse vist pool aastat tagasi. Ehk et eriti suured meie kodused varud polegi. Sestap, kui õlle isu tuleb, on päevakorral ilmselt Birell või muu patu imitatsioon, mis on ainus, mida toidupoest siin leiab.

* * *

„Te arvestate ju kogust pudelites, mitte liitrites?“ poetan Sharmi lennujaama tax-frees müüjale püüdlikult silma pilgutades, letile pudelikese konjaki, puuviljaliköõri ja hiiglasliku mustasõstraviina vahele vägilasemõõtu kaheliitrist viskit lükates. Maale sisenenud turistil on esimese 24-48 tunni jooksul õigus osta teatud kogus importalkoholi, üpris soodsate hindadega. Sealt edasi jääb ainsaks võimaluseks importmarke nautida, tarbides neid kas mõne paremat sorti hotelli baaris või sealt koos kõikide juurdehindlustega kaasa osta. No sama hästi võiks siis sulakulda kõrist alla lasta...

„Ema käib ainult korra aastas,“ lisan vabandavalt.

Müüja vaatab kõhklevalt nurgas istuva ülemuse poole, kuid paar sõna napilt pigistatud araabia keelt ja viide meie Menoufeya elukohale on juba teinud oma töö – ülemus lööb käega ja noogutab. Menoufeya on võlusõna nagu "seesam", avades südameid ja hingi, sest esiteks kohtab selle elanikerohke maakonna elanikke vist kõikjal Egiptuses ja teiseks on tegemist omamoodi Egiptuse gaskoonide või mulkide või hiidlastega – sellistega ühesõnaga, keda just nagu naerdakse, kuid just sellepärast ka eriliselt kalliks peetakse. Traditsiooniline menoufejalane on nimelt suhteliselt kõva peaga olevus, kuigi nagu ma selle peale alati toonitan – just siit pärineb muuhulgas riigi president!

***

Kuid vale oleks arvata, et islamimaailmas maiseid pahesid ei tuntagi. Jah, alkohol on tabu, kuid midagi peab ju tarbima see, keda hing tarbima kihutab. Seetõttu selle töö, mille Eestis teeb viin, teeb siinriigis ajalooliselt oopium, tänapäevasemalt aga hašiš ehk kanepirohi.

„Kui hašišit keegi ei tarbi, siis millega seletada, et kõikjalt saab osta plotski keeramiseks vajalikku sigaretipaberit, kuigi mitte kusagil ei müüda tubakat?" küsib üks probleemi üle arutlev terane blogipidaja. (Pidades silmas mitte-vesipiibutubakat, muidugi.) Narkootikumikaubandus on siinmail vähemalt sama levinud kui läänemaailmas ja asjaomased isendid tunneb tänaval ära iseloomulikult vilavatest silmadest või siis nende ümber levivast lõhnast. Ringi kõndides juhtub sageli, et Teispool vaikselt ninaga tõmbab ja mulle tähendusrikkalt küünarnukiga ribidesse torkab. Õhust on tunda...

Kuigi meie oma majapidamisest puudus pikka aega isegi vesipiip. Aeg-ajalt tuli sellise omandamine küll jutuks, rohkem pikkadel pühadel igavuse peletamiseks, kuid kuigi tubaka fragarantne lõhn mulle meeldib, siis – kes peaks see patune olema, kes oma kopsud teistele naudinguks ohverdab?

Sellegipoolest õnnestub Teispoolel kord narkokontrollile vahele jääda. Koos paari töömehega ollakse teel Aleksandria-lähisesse Kafr el-Sheikhi maakonda, kus osa mesilasi suvekuuma eest varjul, kui politsei veoki kinni peab. Teispool on koju jõudes nähtavalt elevil ja naeru pugistades asub mulle juhtumit ümber jutustama.

„Kas teid pandi siis torusse puhuma või," uudishimutsen mina kohaliku politsei töövõtteid.

Ei, neid pandi topsi pissima.

Üritan seda ette kujutada – neli meest teeveerel, topsid pihus – ja ei suuda muiet tagasi hoida, aga ka Teispoolt ennast ajab naerma. Ta olevat neid jutte topsidest varem ka kuulnud, aga seda siiani anekdoodiks pidanud. Kuid just nii kontrollitakse siinsetel teedel, kas liiklejad on hašišit tarbinud.

***

Siin elades saab mulle tegelikult järjest selgemaks, et – erandid välja arvatud – on usul oma rahvalikus levikus pistmist rohkem kultuuri ja traditsioonide kui veendumustega. Tema kombestiku sisse sünnitakse ja, kõigi detailidega ehk kursis olematagi, lihtsalt järgitakse traditsioone, mida järgivad oma pere ja ümberkaudne elanikkond. Nagu eestlane katab kahekümne neljanda detsembri õhtul pidulaua või millalgi kevade hakul värvib ühel pühapäeval mune, isegi enam täpselt mäletamata, miks ta seda teeb, ootavad koptid mängleva elevusega paastu lõppu tähistava kesköö saabumist, et siis kohe kahvlid haarata („nagu lapsepõlves!"), ning niisamuti on näiteks ramadan moslemi pereemale eeskätt aasta rikkalikemate pidulaudade katmise (ja ülejäänuile nende nautimise) aeg, mil telest tulevad päev läbi kokandussaated ja kohalikud sisustusajakirjad on täis lauakatte- ja lilleseadenippe.

Ehk et inimene on inimene ka siin – anna talle mis tahes püha, ta teeb sellest ikka söögipüha. ;-)

Teleretseptid on muidugi eeskätt edasijõudnute ja rikkurite lõbu, samas kui vaesem kiht vestab päevalehtede veergudel sellest, kui mitu kuud keegi pereema lastele maiustuste ostmiseks raha on säästnud – ja ramadan ju kohustab söötma peale oma pere ka rikkaliku arvu sugulasi, kuigi muidugi vastukülaskäigu võimalusega. Pole uudis, et sel aastal jälle on kõik märksa kallim kui eelmisel...

Süüakse umbes kaks korda, kuid see-eest põhjalikult ja hoolega – iftariks nimetet päeva esimest ehk hommikusööki vahetult päikese loojudes ning päeva järgmist ja ühtlasi viimast einet enne kui päike uuesti tõuseb. Sellest, et aeg on ärgata ja see sohouriks nimetatav viimane lootus einele enne õhtut just praegu põske pista, annab teada nii kella kahe paiku öösel tänavaid mõõtev spetsiaalne trummimees. Tema nahkne teabevahend-muusikariist kumiseb (sedapuhku) pehmelt ja meeldivalt, kuid piisava intensiivsusega, et kosta ka kaugemal põllu veeres asetsevate majadeni.

Ramadan on seetõttu iseenesest üpris huvitav aeg siinmail veeta. Linnad ja külad on seks puhuks tuledesäras nagu Euroopa jõulude paiku ning Kairos suurte sildade all ja muudel vabadel platsidel tänavate veeres, nagu üldse siinsetes külades ja linnades, kaetakse rõõmumustriliste kangastega vooderdatud seinte veeres avalikke söömalaudu, mis kõik loob tõepoolest peo meeleolu. Rändurite ja muude kodunt eemal viibijate, aga ka valla vaeste toitmine sel endast õnnetumatele kaasa tundmise perioodil on moslemi püha kohus ja sellises avalikus lauas istet võtma niisiis on oodatud põhimõtteliselt iga mööduja. Mis on tegelikult tore ja argiseid pingeid vähemalt nii kauaks leevendav – on ju natuke head pühadetoitu kõhusoppi iga mehe tuju tõstev.

Ramadan on seetõttu tore töökuu muuhulgas näiteks turundajale. Sohour pakub ühe tulise müügimeistri hinge just piisavalt erutavaid võimalusi korraldada rikkalike suupistetega

glamuurseid kesköiseid klubiüritusi klientkonnale, meedia loodetaval osalusel ja kajastusel. Ramadanijärgne trükipress ongi siis muljeid ja fotosid tulvil – assotsiatsioon kuulsate, rikaste ja ilusatega tõmbab ülespoole pürglikku egiptlast nagu kärbes kala. Siin nagu mujalgi.

Mitte igasugune turundus pole siiski lubatud. Teispoole õde saabub ühel ramadanipäeval juukseid lõikamast ja räägib, et juuksuril on kästud ukse taga raamil kuivavad (mitte just liiga puhtad) käterätid ramadani ajaks ära koristada. Kuna selline „reklaam" võivat kerglaselt ahvatleda naisterahvaid oma juukseid sättima! Kätekad kuivavad juuksuritel harilikult ikka ukse taga, kui päikeseenergia ju tuleb tasuta kätte ja siinkandis on päris efektiivne ka. Pool tundi ja pesu kuiv. Ramadani ajal niisiis aga ei peeta taolist naisterahvaid alatult teenuse manu meelitavat „võtet" sobilikuks.

Küll on siis soositud käia mošees veidi tihedamini, umbes nagu veidi rohkem eestlasi käib jõulude paiku kirikus, nö. jõulutunnet saamas. Ämm jutustab, et kolleegid töölt läinudki ramadani õhtupalvusele – sellele, mis peetakse millalgi päikeseloojangu ja magamamineku vahel. Sattusid aga mingi jutuka imaami peale, kes vestis hea mitu tundi järjest, nii et koju jõuti alles vastu südaööd. Järgmisel hommikul sestap hakkasid naised tuttavate kaudu otsima mošeed, kus asi veidi lakoonilisemalt käiks.

***

Ühel aastal juhtus nii, et koptide augustikuine, neitsi Maarjale pühendatud paast lõppes just ramadani eelõhtul. Laupäeval järelikult vaaritasid koptid hommikust saati paastujärgseid rikkalikke lihatoite, samal ajal kui moslemid esimest päeva päikeseloojanguni peenikest pidasid ja ninaga tõmbasid.

Meie küll naabreid väga ei piinanud, lihtsalt ei jõudnud oma grilli püsti enne, kui just umbes päikeseloojangu ajaks.

„Sööme täna siis õhtust koos moslemitega," pidin mina oma lapsesuust muidugi poetama. Kuna idee moslemi kombeid järgivast kopti perest tundus mulle naljakas.

Teispool ja õde muigasidki, aga isa ja ema tõmbasid suu kriipsuks. Selline ebatänuväärt meeldetuletus… Nemad ei teeks muidugi mitte midagi koos moslemitega ega nende moodi. Kuigi kummalgi on mitu moslemist kolleegi ja tuttavat nagu eestlastel sageli on venelastest kolleege ja tuttavaid, aga ikkagi!

***

Moslemid – õigustatult siis või õigustamatult – on tuntud kui mitmenaisepidajad. Tänapäeval järjest harvemini, sest naisi tuleb materiaalselt võrdselt ülal pidada, mis on kulukas, ja vist ka on naised arenenud rohkem enda eest seisma.

Kuid oleneb klassist ja keskkonnast.

"Mul on kaks naist," kelgib mulle hobukutsar Mohammed, kellega Kairo kesklinnas lõbusõitu teen.

Et olen Kairos üksinda asju ajamas ja hotellis on õhtul igav ka, siis söögikohast väljudes lasen end hõlpsasti „õnge võtta" ja ka tasuga ei koonerda.

„Viiskümmend naela Semiramiseni!" hõiskab mees maha jäävatele kolleegidele, ja annab obesele piitsa.

Muidugi ma tean, et taksoga kulub täpselt kümme korda vähem. Kuid ega transpordiks see edasiliikumise viis liigitugi – rohkem meelelahutuseks.

Kutsaril on niisiis hea meel ja kui poole maa peal teeb ta mulle pakkumise veidi pikemaks tiiruks – veidi rohkema raha eest – ja seegi kaubaks läheb, siis areneb pisuke jutuajamine. Tema uurib, kust mina pärit, ja räägib vastu oma elust ja hakkamasaamisest ning muuhulgas siis vehib ta mu nina ees sõrmega, milles kaks hõbedast abielusõrmust vastu hiilgab.

Kummalgi naisel olevat oma korter. (Täiendava korteri ostmine Kairos on juba tugev elus edasijõudmise märk.) Ning esimese naisega on tal lapsed, kuid teisega mitte.

„Teine naine on nuubialanna," usaldab Mohamed, ja teeb õhus kannukujulisi kaarjaid liigutusi nuubialanna parimate omaduste äramärkimiseks. „Mmmmm...."

Nuubialannal Mohamed lapsi saada ei lubavat, too on võetud esimesele – harilikule muredest ja tülidest saadetud perekonnaelule vahelduseks.

***

Teispoole mesilased veedavad ühe suve poolel teel Aleksandriasse, kus paikneb linnake nimega Kafr Dawar. Sellest läbi sõites maantee lõppeb ja edasine tee kulgeb enam-vähem kuumaastikul, hõreasustusega piirkonnas, kus kõik kõiki tunnevad ja elatakse äärmiselt lihtsat elu, kuigi tegelikult äärmiselt jõukalt – sest pea iga pere on tohutu suurte maavalduste omanik.

Suuremate töövahendite kõrbesse vedamiseks kasutab Teispool üht autojuhti, kellega ajaviiteks ka jutule saab. Jutt liigub varem või hiljem vististi pereseisule ja naistele ning et autojuhil on neid tervelt kaks.

„Läksime seda tüdrukut kosima minu sõbrale," pajatab mees, „kui äkki sõbra väljudes heitis tüdruk end mulle sülle ja pihtis, et armastab mind ja ainult mind, ja ei tahtvat abielluda kellegi muu kui minuga!"

Kuigi mees oli tollal juba abielus, küsinud ta isalt nõu ja too arvanud, et – miks ka mitte! Nüüd ongi mehel kaks naist ja elu nagu kuninga kassil. Naised võistlevat üksteisega selles, kes talle paremat süüa mõistab valmistada või muul moel meele järele olla. Ja öösel...

„Väljun ühest toast – sisenen teise. Väljun teisest toast – sisenen jälle esimesse..." kirjeldab autojuht õndsa naeratusega näol.

Oh neid mehi ja nende, hmmm... kalamehejutte! : -)

***

Ametlike usunditega kõrvuti lokkab ka igasugu ebauske, mis on selles mõttes isegi toredad uskumised, et on vahelduse mõttes moslemitele ja kristlastele ühised. Näiteks usutakse laialdaselt inimest piinavatesse pahadesse vaimudesse ning et kõige paremini saavad selliste vaimude väljaajamisega õnnetust hingest – moslemist siis või kristlasest – hakkama just kopti vaimulikud.

Nii olevat moslemist naabrimees kord palunud Teispoole isalt laenuks väikest krutsifiksi, et selle abil leevendada vaimudest vaevatud poja olukorda. Kurtsifiksi ta siiski kaasa ei saanud, sest moslemite ristiusku meelitamise eest vastavalt shariaale ootavad siinmail rängad karistused ja nende eel Pagari tänavat tõenäoliselt kaugele varju jätvad ülekuulamised elektriliste piinamisriistade jms-ga. Ning kristlased kardavad pea lakkamatult selliseid vandenõusid või trikke eneste sissevedamiseks – ses mõttes on kristlaste ja moslemite suhe üpriski sarnane eestlaste suhtele venelastega riigi tasandil, et esimesed patoloogiliselt kardavad ja kahtlustavad teisi, kuigi mitte ka päris põhjusetult, muidugi.

Kord jällegi olevat kurjad vaimud otse keset jumalateenistust ühe naisterahva üle võimust võtnud, mida märkis, et too olevat sasinud sülle kiriku puupingi ja selle kõrge kaarega pilbasteks heitnud.

No need kopti kiriku pingid pole kõige kopsakamat laadi ja kuna naised ongi perede peamine raskusi kandev jõud, nt meie kahemeetrise kombikülmiku jm kogukamate kodumasinate tarimine kolmandale korrusele käis ikka peretütarde abil, siis pigem kahtlustaksin, et üht sellist vabandage väljendust jama aastast aastasse kuulates võibki ühel vähegi helgemal hingel ühel hetkel tõesti lõplikult üle visata nii, et ta selle märgiks pinke pilduma hakkab.

(Avalikult seda välja ütlema ma muidugi ei hakka, just jõudsime Teispoolega ära leppida ja vaja siis uuesti...)

Või usk „kurjadesse silmadesse"…

„Külla tuli onunaine see-ja-see," teatab mulle nooruke meheõde, „aga tead, tal on kuri silm. Võib-olla on parem, kui sina lapsega alla ei tule ja me ütleme, et laps magab."

Populaarse uskumuse kohaselt on selline kurja silma omanik võimeline väikese lapse ära kaetama, nt seetõttu et ta lapse ilu kadestab. Oletatavalt on palju väikesi lapsi niiviisi kaetamisse surnud, kuigi vaadates, kui pisikesed on kohapealsed teadmised elementaarsest tervishoiust eriti väikelaste koha pealt, siis võib küll oletada, et need beebid surid pigem kas kuumuse, mustuse või muu puhta hoolimisteadmatuse kätte.

Seetõttu on mul kombeks kurjade silmade jutu peale rääkijale väga tõsiselt otsa vaadata ja öelda vaikselt, et olen tegelikult Põhjala nõid ja minu silmadel on igasugu pahasid pilke heastav jõud. Mispeale kaetamisjutt harilikult ka lakkab, õieti polegi seda seejärel enam kuulnud.

Kõige viimaks keeldub Teispool kategooriliselt keeramast voodit päisega ida suunas, kuigi see on parim suund, mis meie voodis päevaund põõnavat beebit natuke liiga hoogsast

laetiivikust veidigi eemal hoiaks. Sest nii asetatakse siinmail surnuid.

***

Nii palju siis usuasjust üleannetuma pilguga.

Kairo ehk kaks tuhat aastat ja kakskümmend miljonit inimest

Kairo ajalugu on paljuski terve vaaraode-järgse Egiptuse ajalugu, kuna just siia asutasid põgusa kreeka, rooma ja bütsantsi perioodi välja vahetanud araablased oma esimese pealinna – Al Qahira, millega ühtlasi algas tänaseni kestev araabia ajalugu Egiptuses. Mis oma vallutuste ning käest kätte andmiste ja võtmistega on mõnes mõttes hämmastavalt sarnane Eesti ajaloole.

Vaaraode-järgse Egiptuse ajalugu enam-vähem matkib jõudude tasakaalu tolleaegses „maailmas" sellisena nagu Lääne ajalugu seda nägi. Kes parasjagu vallutustes kõige kõvem käpp oli, see ka Egiptuse enda tasku pani.

Kõigepealt saabus pärast pikki vaaraode ja kuningate dünastiaid umbes 300 aastat enne meie aega Egiptusse Aleksander Suur ja tema kreeklastest järeltulijad, kes tõid endaga kaasa arvukalt kaasmaalasi ja koos nendega helleni kultuuri – perioodi, mida mõnikord ka Aleksandria või Egiptuse kuldajastuks kutsutakse.

Kreeklaste nõrgenedes hea elu rüpes astusid esimese ja teise aastatuhande vahetuse paiku nende asemele roomlased. Just kreeklastelt roomastele ülemineku paiku valitses Egiptust kuninganna Cleopatra VII, kelle armulood roomlaste tolleaegse kahe suure juhi Caesari ja Markus Antoniusega, ning traagiline lõpp, nüüd pakuvad ainet pompöösseteks Hollywoodi draamadeks.

Roomlaste periood lõppes keiser Konstantinus Suurega, kes asutas omanimelise pealinna väljapoole Egiptust. Kui nõrgenevad roomlased peatselt seejärel vandusid alla bütsantslastele, jätkas Konstantinoopol, tänapäeval tuntud kui Istanbul, loogiliselt uue Bütsantsi impeeriumi pealinnana, kuhu "maailma kunst, teadus ja religioon" kohe järele liikusid. Egiptus taandus lihtsalt impeeriumi viljasalveks ja Aleksandria, endine hellenistliku kultuuri keskus, sadamaks, mille kaudu seda vilja riigist välja pumbati.

Selline tahaplaanile lükatud, õige enesetundeta riik oligi siis hõlbus saak järgmistele „suurmeestele" – araablastele tollase Pärsia, praeguse Iraani kandist, kes esimese aastatuhande poole peal ühtlasi tõid Egiptusse kaasa parasjagu tekkinud ja kohe kiiresti vallutuste kaudu levima hakanud islami religiooni. Seetõttu kutsutakse Kairo asutamise perioodi ajaloos vahel ka Egiptuse vallutamiseks moslemite poolt, aga seda, mis järgnes, Egiptuse araabia ajalooks.

Väikese vahelehüppena olgu öeldud, et islami tulekuga Egiptusse paradoksaalselt kaasnes algul hoopiski suurem religioosne vabadus „kohaliku" usu ehk koptide jaoks. Koptid olid tol ajal mingil määral ka rahvusliikumine, konfliktis bütsantsi ülemklassiga, kes rääkis kreeka keelt, evis oma lahknevat religiooni, ja kasseeris egiptlastelt ränki makse. Araablasi käsitlesid koptid algul liitlastena eneste vabastamisel Konstantinoopoli rõhumise ja tagakiusamise alt, seetõttu oli araablastel ka üpris lihtne siin kanda kinnitada.

Kuni selle ajani olid Egiptuse pealinnadeks olnud peamiselt Teeba ja Memfis, ning nende

järel Aleksandria. Kõik need linnas asusid soodsalt tollaste oluliste rännuteede suhtes.

Teeba paiknes karavaniteede lähistel, mis ühelt poolt viisid läbi idapoolse kõrbe Punase Mereni, avades sealt juurdepääsu oriendist ja idast imporditavale puidule, lõhnaainetele, väärismetallidele ja mineraalidele, ning teiselt poolt läbi Nuubia lõunasse Aafrika kullale, elevandiluule, vürtsidele, loomadele ja taimedele.

Memfis asus parasjagu liidetud Alam- ja Ülem-Egiptuse piiril, kuid oli ka Niiluse kaudu Egiptust muude Vahemeremaadega ühendav sadam.

Aleksandria hiilgus seejärel jääbki aegadesse, mil karavanid olid ununud ning Egiptusse saabuti ja siit lahkuti peamiselt laevaga – mitte ainult roomlased, vaid ka hilisemad maailmasõdade eest pagevad eurooplased kinnitasid kanda just Aleksandrias.

Tänapäeval aga on laevadki unumas kõige muu kui kauba jaoks ning minnakse ja tullakse lennukiga... otse Kairosse.

Legendi järgi sai Kairo alguse sellest, et pärsia väejuht Amr Ibn-al-aas Aleksandriat vallutama tõtates loobus kokku panemast tulevase Fustat-nimelise asula kohale püstitatud telki (fustat ar. keeles – telk), kuna tuvi oli selle katuseservale pesa teinud, kus munadki sees.

Järgmise kahe tuhande aasta jooksul kasvas selle tuvipesa kohale praegune Kairo – Aafrika suurim ning ülejäänud maailmas esikümnesse pürgiv, ligi kahekümne miljoni elanikuga metropol. Araabiamaailma järgmistes – Istanbulis ja Teheranis – on vastavalt alles üksteist ja kaheksa miljonit elanikku. Kuid ka Kairo oli veel sadakond aastat tagasi Tallinna mõõtu linnake ning nii hiljuti kui kakskümmend aastat tagasi polnud siin veel kümmetki miljonit elanikku.

Egiptlased ise ütlevad Kairo kohta Misr (häälda: masr) ehk Egiptus ja ka ingliskeelde „otse" tõlkides – Egypt. „Sõidate siis homme Egiptusse," tavatsevad sugulased ikka küsida, ja esiotsa ei saanud ma tuhkagi aru. Sest ma olen ju juba Egiptuses? Kuid nimi tuleneb sellest, et praegune Kairo oli ajaloos päris mitu erinevat lähestikkust linna. Al Qahira, mis on Kairo ametlik araabiakeelne nimekuju siiani, on veidi hiljem, umbes esimese aastatuhande lõpus valitsenud Fatimiidide dünastia asutatud pealinn. Misr aga on lühend tollest samast eelmainitud „telgilinnast" Fustat-al-Misr ehk Egiptuse Fustat, millest kõnekeeles on alles jäänud ainult „Egiptus". Umbes nagu soomlased veidi vastupidiselt sõidavad Virru, pidades silmas siiski kogu Eestit, sõidavad egiptlased Egiptusse, pidades silmas ainult riigi pealinna.

Tänane Kairo on kõik need ajaloolised linnakesed kokku ja enamgi veel, kuid pikk laienemine ja sulandumine on linnaosade eri iseloomu ja näo tõttu siiani tajutav.

Al Qahira on kesklinna naabruses asuv Islami Kairo – just see osa linnast, mis oma põnevate minarettide ja kuplitega pakub enim eksootilist silmailu.

Al-Fustat oli vahepeal kasutusel prügimäena, kuid hiljuti ehitati ringi üheks Kairo kauneimaks kandiks – siin laiub nüüd avar ja roheline Al-Azhari park. Fustati aladele jääb ka Old Cairo, kus paikneb enim koptide vanu kauneid kirikuid ja isegi kopti muuseum.

Boulaq kesklinna lähistel on endine Kairo jõekaubasadam, igasuguse trini-träni turgu peetakse siin kandis tänaseni.

Ka Maadisse saabusid kaubad, kuid raudtee abil. Maadi kavandas millalgi 20. sajandi algusaastail kanadalasest armeeohvitser, kes igatses taga koduseid Ameerika mandri avarusi ja mõõtmeid. Seetõttu koosneb vana ehk algusaastate Maadi eeskätt avarate aedadega suurejoonelistest villadest ja rohelusse uppuvatest puiesteedest. Siin asub arvestatav arv välissaatkondi ja elab siis ka nende saatkondade töötajaid ja diplomaate. Mis omakorda ergutab eeskätt välismaalastele suunatud teenindust ja toitlustust, mis toob siia veel rohkem harjumuspärast elustiili ja mugavust otsivaid välismaalasi, mis... Ehk et pea ainsad egiptlased, keda siin olen kohanud, on politseinikud ja kojamehed.

Veidi kirjum, kuigi samuti roheline ja silmale meeldiv keskkond ootab ees Heliopolises. Seegi on välisinitsiatiiv. Kui Eliel Saarise Suur-Tallinn jäi tulemata, siis umbes samal ajal sai Kairos, umbes kümne kilomeetri kaugusel kesklinnast, täiesti vabad käed belglane parun Empain. Heliopolis tähendab päikeselinna, kuigi egiptlased ütlevad lihtsalt Misr-el-Gedidah ehk "uus Kairo". Nimele vastavalt hargnevad Heliopolise tänavad päikesekiirtena lahti sõõrjalt keskväljakult, ning linnaosa kavandati arvukate parkide, golfiväljakute jms abil pakkuma elanikele rohkeid võimalusi puhkuseks ja taastumiseks. Kuigi paljud parkidest hiljem täis ehitati, on tänaseni tegemist ühe Kairo rohelisema linnaosaga, kus spordiklubisid ja parke ligemale kümme seal, kus enamikes muudes linnaosades neid on üks või paar.

Heliopolise Palee ehitati algselt rahvusvaheliseks luksushotelliks, kuid pärast natsionaliseerimist läks uue administratsiooni käsutusse ja pärast restaureerimist 1980ndatel täidab presidendipalee rolli. Võib-olla just seetõttu on Heliopolis üsna populaarne Egiptuse jõukama keskklassi – end juba mugavalt sisse seadnud valitsusametnike ja muude "sidemetega" perekondade – hulgas.

Uuem keskklass – Egiptuse nouveaux riche – Heliopolisse enam ei mahtunud, kuid on end sisse seadnud kohe naabruses – uues paneel-linnaosas nimega Nasr City, araabia keeles Medinat al-Nasr. Selle ilmetult mustamäeliku linnaosa välisilme on petlik. Mõnevõrra räpaka terasbetooni taga on peidus jõukate egiptlaste elegantsed, hiiglaslike plasmaekraanide ja kõigi kaasaegsete mugavustega sisustatud mitmesajaruudused luksuskorterid. Elustiilist annab siiski märku tänavapilt, kus on esindatud vist Kairo kõrgeim kontsentratsioon kalleid välis- ja omamaiseid kiirtoidukette, tuntud kaubamärkide butiike ja sisustussalonge. Ning just siin asub Dubai Malli järel praeguseni araabiamaade suuruselt teine kaubamaja – City Stars.

Veel suurem raha elab juba Kairost väljas, Qattameyas või mõnes Kuuenda oktoobri linnaosa paljudest arendusküladest asuvas basseiniga villas. Ning vana raha elab... kesklinnas, täpsemalt küll Garden Citys, Zamalekis või teisel pool jõge ametlikult Giza omavalitsusüksuseks liigituvas Mohandeseenis.

Garden City ja Zamalek on Egiptuse Muuseumile lähimad kaks linnaosa, mis võrdselt on populaarsed saatkondade ja nende teenistujate hulgas. Garden Citys asuvad tihedasti koos mõned Kairo kõige luksuslikumad hotellid ning läinud sajandi hiilgeaegadest pärinevad villad on jagatud kõrgete lagede ja avarate akendega korteriteks, mis on sageli välja renditud. Kuid peale magamise ja välja puhkamise pole siin eriti suurt midagi teha, selline väike rahu oaas vahetult keskväljaku lähedal.

Zamalek Niiluse keskel Gezirah saarel on hoopis vastupidi öise elu keskus palju enamas mõttes. Kuigi ka siin asub palju saatkondi ja rohelusse uppuvaid tänavaid, kus valitseb selline vaikus, et tekib tahtmine iga kõvema hääle suunas näppu tõsta: „Tssst!", asub siin ka Kairo vististi suurim arv elegantseid restorane, ööklubisid ning – muu hulgas – Ooperimaja ja Kairo džässiklubi. Ning mõnevõrra üllatuslikult polegi Zamalek (väljaspool kinnisvarahindu) nii kallis, pakkudes tänavatel ringi jalutajale päris head valikut kvaliteetsetsetest Egiptuse kaupadest mõnevõrra euroopalikumale maitsele. Sirge seelik ja viigipüksid või pluusike vaatavad siin vaateakenalt vastu märksa tihedamini kui väljaõmmeldud galabeya. Kuigi kohe kõrval ripuvad lihuniku poekese ees värskelt veristatud veisekered ja veidi edasi saab ruumi tolmune vaibaparandus.

Zamalek vähemalt minu jaoks ongi essents Egiptusest – "vana raha" egiptlaste najal siin edasi kestva läinud sajandi mugavleva, kuid siiski silmnähtavalt egiptiliku elustiili varjus ka kaasaegseid mõnusid pakkuv. Selline mitte ainult stiilseimate ja soodsaimad ostude, aga ka maitsvaima cappuccino või – kui soovite – muude gourmet-naudingute – linnajagu. Harley Davidsoni esindus on siin ja Egiptuse kuulsaim (ja kalleim) juuksur peab just siin oma esindussalongi, kus teile avab ukse stiilitruult punases mundrikuues süsimust mees. Ning kinnisvarahinnad võistlevad ehk ainult Maadiga, kus need küll reaalsusest hoopis väljuvad. Katuseaiaga penthouse või basseiniga villa? Või miks mitte mõlemad koos – tuhanderuutmeetrine basseiniga penthouse-katusekorter üüriga üheksa tuhat dollarit kuus – anyone?

Kuigi Zamaleki rikkus pole bling-rikkus nagu uuemates Mohandeseenis või Nasr City's, vaid pigem stealth-rikkus, rõivastatud tagasihoidlikesse looduskarva kamuflaazhvärvidesse ning tasasel talitsetud häälel generatsioone lihvitud käitumisega oma asju ajav. Kuigi ta on sageli importrikkus, nagu ka Maadis.

Egiptuse oma vanem rikkus asjatab sageli Mohandeseenis, mis on Nasr City täpne koopia paari aastakümne tagusest ajaloost, kuigi kardinaalselt vastassuunas. Mohandes tähendab inseneri ja Mohandeseen siis vastavalt inseneride linnajagu. Küllap umbes selline võibki elanike taust olla –varajastest defitsiitsetest ja hästi kinni makstud spetsialistidest endiselt hästi makstud spetsialistideks aga ka äriomanikeks tõusnud jõukas egiptlane. Tänavad on veidi rohelisemad kui Nasr Citys ning Mallid veidi väiksemad ja väsinumad. Kuid tänavaserv veel kirjum ja mitmekesisem, siin vist ei olegi maja, mis ei oleks ühtlasi ka pood või restoran.

Mohandeseeni tohutu suured kuid klassikaliselt kullatud mööbliga sisustatud rendikorterid ning arvukad ööklubid ja muud õhtu veetmise kohad muudavad linnajao üpris soosituks suvekuumuse eest Kairosse põgenevate rikaste araablaste seas, kel vaja majutada suur pere koos teenijatega. Mitte-elanikul pole siin küll suurt muud teha, kui otsida mingit konkreetset kaubamärki või kontorit, näiteks Thinkpadile vajaliku hoolduse IBMi esinduses leian just siit. Bikiine (aga ka burkiinisid) müüva spordipoe leian taas siit. Jne.

Kõrvalasuv Doqqi seda kõike jätkab selle vahega, et püramiidide läheduse tõttu paikneb siin taas suurem kogum Kairo viietärnihotelle ning siin asuvad muu hulgas Kairo Ülikool ning Kairo ajalooline loomaaed ja botaanikaaed.

Kuid kui rikkad või jõukad on kõigest murdosa igast kihistunud ühiskonnast ja seda enam

Egiptusest – kus siis vähem jõukas egiptlane elab? Kus elavad need, kes palgatõusu nõudes tänavademonstratsioone korraldavad ja doteeritud leiva pärast käsipidi kokku lähevad?

Lühivastus oleks: Kairo äärealadel. Kellaosuti suunas liikudes Helwanis, Haramis, Imbabas ja Shoubras.

Helwan on linnaosa Maadist edasi lõuna poole. Siia viib (ja siin lõpeb) Kairo metroo vanim, pikim ja alati tulvil liin ning siin leiab koha Kairo-lähedane terasetööstus, tekstiilitööstus ja tsemenditööstus. Kuid kunagi asus just siin Memphis.

Haram asub sealt üle jõe, Giza püramiidide vahetus läheduses. Siin tegutsevad kaameliüürijad, parfüümikaupmehed ja veel kümned muud püramiidturismist elatuvad töö- ja asjamehed. Siin elas meiegi Kairo-ringsõidu taksojuht, 40ruutmeetrises kahetoalises korterikeses koos naise ja kahe lapsega. Korter oli talle võrdlemisi uus ja ta oli selle üle silmnähtavalt uhke ja õnnelik. Siin paiknesid ka arvutud tolmunud vaiba- ja suveniiripoed, kuhu ta meid järjest viis, mitte kunagi peale sundides, kuid ka mitte võimalust pakkumata jättes.

Imbaba on Gizaga samal pool jõge, kuid linnast põhja pool, kõigest mõne minuti autosõidu kaugusel jõukast Zamaleki naabruskonnast. Linna saapapuhastajad ning Kairo tänavatel salvrättide ja muu pudipadi müüjad pärinevad ilmselt siit, kuigi (teadaolevalt) ka Kairo parim molokhia, fatta ning muud lihtsad ja maistvad egiptuse road üle Kairo tuntud restoranis nimega „El Brins Malik el Kibda" (umbes: Prints – maksaroogade kuningas).

Just siin „valitses" suurematest ja väiksematest sulidest koosnevat kohalikku lumpenit peaaegu kaheksa aasta jooksul 1980ndate lõpus islamifanaatik nimega Sheikh Gaber, kes käsutas naised nägu katma ja juurutas muid sharial põhinevaid „omi" seadusi (muuhulgas kogus makse), kuni 1992. aasta novembris kuulutas välja iseseisva „Imbaba Islamivabariigi" Egiptuses. Seni asjast eriti mitte välja teinud riigivõim kohmetus, kui Reuter asjast rahvusvahelise uudisloo tegi, ja kuue nädala jooksul aasta lõpus tegi piirkonnas puhta töö. Eriliseks verevalamiseks ei läinudki, kuna „vabariigi" alamatel endil olnuvat üsna ükskõik.

„Minge saatjaga," manitsevad teadjad veebis „Brinsi" tuhande maksaroa ja molokhia huvilisi. Kuigi tegemist on restoraniga, mille eest kuuldavasti BMWd sõbralikult tuktukkidega kõrvuti seisavad.

Lõpuks Imbabast üle jõe Niiluse vastaskaldal asub Shoubra – tänapäevane koptide „kants" Kairos. Kuigi Kairo ajalooline kopti keskus asub vanima pealinna Fustati aladel kesklinna ja Maadi vahel, siis koptide kaasaegne asustus Kairos on kõige arvukam just Shoubras. Siin asub suur hulk uuemaid ja suuremaid kopti kirikuid, mistõttu ka "maalt" tullakse sageli just siia pulmi pidama, ning näiteks ramadani ajal Kairos ringi liikudes, kui mujal juuakse ja süüakse varjatult või üldse mitte, on Shoubra söögikohad ja mahlapoed uhkelt avatud nagu tavaliselt.

Igas muus osas on tegemist üsna hariliku Kairo linnajaoga, mida asustab peamiselt madalam keskklass – alamad valitsusametnikud, õpetajad, poepidajad – koptide kõrval muidugi ka moslemid.

Muretuse pealinn Aleksandria ehk kuidas veeta suvi Egiptuses

Alati kevade saabudes tekib mul lihtsalt kohutav igatsus Aleksandria järele, umbes nagu Eestis elades millalgi aprillikuu paiku kippusin igatsema Stockholmi – sellesse roosaõieliste kirsipuuaedade, heade restoranide ning trendikate ostutänavatega linna, kus Tallinnast erinevalt juba oli välja asetatud kevadisi lilleklumpe, ning gaasipõleteid, mis lubasid päikeselaikudes avada esimesi välikohvikuid. Hea mitu kraadi Tallinnast soojema ja eredama kevadise päikese järele.

Kuid ma ei räägi siin ju Stockholmist. Lilleklumpide ja kirsipuudega on Aleksandrias pigem halvasti. Minu esimestes mäletsustes on tegemist tüüpilise, eestlase jaoks „räpase“ Egiptuse linnaga, kus kitsastel agulitänavatel kitsed nosivad mahakukkunud köögiviljajäänuseid ning peatänavatel rebivad eeslirakendid rinda S-klassi Mercedestega. Miks siia siis tõmbab?

Kuigi tegemist on merelinnaga, mis on piki rannajoont välja venitatud täpselt nagu Tallinngi (sest kes siis merevaatest kergekäeliselt loobuda tahaks), ei kujuta ma Aleksandriat ega tema servalinnu üldsegi ette rannapuhkuse sihtkohana. Kuigi rannapuhkust siinkandis kahtlemata promovad arvukad kinnisvaraarendajad ja hotelierid. Aleksandrias eneses ei tuleks rannapuhkusest nagunii õieti midagi välja seetõttu, et nn bikiinirandu tuleb siin peaaegu tikutulega taga otsida.

Ühe tasulise ranna Montazah aedade kandist lõpuks siiski leiame, kui Teispoolega päris tutvuse alguses kolmeks nädalaks Aleksandriasse sõita otsustame. (Kuna vastu juunikuud Sharmis puhata tundub mulle esialgu ohtlik mõte.) Mina olen seal sellegipoolest ainus bikiinitar, kuid vähemalt ei hakka keegi kiljuma ega tule nina alla sedasamustki hõõruma, nagu poolel teel Liibüa piiri poole paiknevas Marsa Matrouh taolises, viietärnihotellidest kubisevas, kuid siiski kolkakuurordis kuuldavasti võib juhtuda.

Veel üks taoline rannake olevat ühe spordiklubi vm klubi nimetuse all Comiche’i alguses suisa Qait Bey kindluse kõrval, kus lähistel ühtlasi lõpeb üks peamisi linna roiskvett originaalkujul merre juhtivaid kollektortorusid... (Kui veebiandmeid uskuda, siis püüatakse Aleksandria süüks ajada ligemale kolmandikku Vahemere keskkonnaprobleemidest.)

Vahepealsed kakskümmend või sinnapoole kilomeetrit linna ühest otsast teise on aga täidetud rannaeluga Egiptuse stiilis, ehk et täisrõivastes perekonnad istuvad klapptoolidel päikesevarjude all ja „naudivad“ merd. Julgemad mehed ujuvad, kuigi neilegi on šortside kandmine paras julgustükk – midagi, mida harilikult võib näha ainult moodsates filmides. Levinumad ongi siis kombekalt põlvi katvad bermuudad. Mõnes rannas võib juhtuda, et vees ulbib ka paar naist – samades riietes, millega randa tuldud.

Aleksandria ilmselgelt pole euroopaliku rannapuhkuse paik, vähemalt mitte väljaspool Hiltonite ja Marriottide territooriume.

Ning kuigi vist terve Egiptuse Vahemererannik on õieti üks võimas ja lõputu rand – sadu kilomeetreid pikk sadu meetreid lai liivaväli, mida vaid üksikud asulad katkestavad, siis

lebotamisparadiisiks piirkonnas, kus hotell hotelli alles taga hüüab, on ta just nagu... igavavõitu veel. Tõsine lebotamine nõuab ju ometi ka korralikku toetavat infrastruktuuri kaunite esplanaadide, võluvate toidukohtade ja muu meeldiva une-eelse tegevusega. Ja selle kõigega on siin alles nõrgasti, kuigi midagi ehk leiab Aleksandria külje alt Agamist ja uuest tärkavast eksklusiivarendusest nimega Marina. Kuid esimene on rohkem past ja teine future, olevik päris selgelt on ära siit kusagil Punase mere kallastel. Kuigi mitte ka päris täpselt nii.

Egiptlased ise jagavad oma rannad selliselt, et talvel puhatakse Punase Mere, suvel aga Vahemere ääres, mida kutsutakse koondnimega El Sahel ehk „rannik". Moodne El Sahel tähendab eeskätt Aleksandria ja Marsa Matrouh vahele jäävaid uusarendusi, kus jaksavad osta ja rentida ainult – ütleme nii et – püstirikkad. Paar tuhat kohalikku naela ei küsita siin mitte ühe kuu, vaid ühe öö üüriks hõlpsasti, ja ka pakkuda on esialgu peaasjalikult villa mõõtu pinnad. Siia sõidavad Kairo vabad ja vallalised luksusautodega suve kuumimatele rannapidudele ja siin avatakse klubisid, millede kõmulisus kohalike jaoks kaugelt ületab Punase Mere tagasihoidlikud Buddha Bari või Hed Kandi, muidugi ainult neiks kaheks-kolmeks kuuks, mil hooaeg siin kestab. Ning siin võib (spetsiaalsest naisterannast) leida rahulikult bikiine kandva egiptlanna!

Aleksandriasse endasse Marina taoline pingutatud nouveaux riche luksus ei sobikski, nii et mida mõtles Four Seasons end tuttuude San Stefano superlukspaleesse paneelelamute vahel sisse seades, ma ei tea. Kuigi Aleksandria majutab muidugi märkimisväärses koguses välisorganisatsioonide esindusi ja nende külalisi.

Luksus sobib Aleksandriasse märksa paremini oma päevinäinud ja mahakulunud vormis – mõnusa, kuid mitte millekski kohustava meenutusena läinud päevade hiilgusest. Sest kuigi tõenäoliselt on maailmas inimesi, kes superviietärnihotelli läikleva marmori ja eksklusiivsete tekstiilide vahele sobivad sama loomulikult ja pingutamata, kui seljakotirändur siinsete laguneva krohviga koloniaalajastu villade vahele, siis Aleksandria parima asukohaga ja sarmikaimad hotellid minu meelest on küll need, mis asuvad otse Corniche'i südames ja ei maksa ükski üle 100 kohaliku naela öö, hea käputäis neist veel poole vähemgi.

Selle eest saab kahe kuni kuue voodi ja kõrgete lagedega avara, kuigi tõenäoliselt üksjagu kulunud parketiga toa, mille ühelt (või isegi kahelt) rõdult avaneb otsevaade merele teisel pool promenaadi või ka mõnele kaunile väljakule selle veeres, ning subtroopilisele saginale all jooksval tänaval. Aleksandria on ilmselgelt nauditavaim just... kuidas seda nimetadagi? Tänavapuhkuseks? Seljakotipuhkuseks? Pere või sõpruskonnaga mõnusaks, välja veninud teksades vabalt võtmise puhkuseks, eelarve pärast suuremalt muretsemata.

Päevaga muuseumist muuseumisse kimades õigest Aleksandriast kindlasti osa ei saa. Pealegi on kolm viiest või neli kuuest sealsest muuseumist umbes viimased neli-viis aastat remondis olnud, ja on veelgi. Aleksandrias tuleb kohvrid kohe pikemaks lahti pakkida, kolada tänavatel ja kolada uuesti, vedeleda kohvikutes, vaadata inimesi, merd, ja jälle otsast peale – imeda endasse merd, päikest ja muretuse meeleolu ümberringi. Minu ja Teispoole ajaloolised kolm nädalat Aleksandrias veetsime just nii, kordagi tüdimust tundmata.

Kõige enam on mulle Aleksandriast meelde jäänud meie hommikusöögid. Hommikusööki võib teile teie odav ja sarmikas hotell pakkuda, umbes pätsi leiva hinna eest, aga võib ka mitte pakkuda, ja see viimane variant pole sugugi halvem. Kuigi igas hotellis on harilikult ka

jooksupoiss, kes palve peale hangib linna pealt mis tahes kraami teile tuppa, sealhulgas soovi korral hommikusöögi, siis Teispool ja mina einestasime kindlasti väljas, keset hommikust linnamelu. Just tänavaveerses kohvikus hommikueinet pugides möödusid minu jaoks meie mõnusaimad hetked selles Vahemerelinnas.

Piisavalt kompleksse hommikusöögi korraldamiseks peab valdama pisut know-how'd. Esimesel hommikul, läinudpäevasest kümnetunnisest bussis loksumisest marsruudil Sharm-Kairo-Aleksandria veel loppis, ja absoluutselt näljastena, kuid linnas veel õieti orienteerumata, võtsime platsi ühes esimesena silma jäänud (Euroopa mõistes) kohvikus.

„Trianon", teatas silt ukse kohal.

Kuigi tellitud võileib olid hiigelsuur ja tähendas tegelikult kaht võileiba kummalegi ning ka värskelt pressitud apelsinimahla toodi väikese vaasi mõõtu klaasis, siis lõpus esitatud, Eesti rahas kolmekohalistesse numbritesse küündiv arve meid algul jahmatas. Olime ju endi arust tulnud puhkama „kallist" Egiptusest „odavasse". Kuid Trianonis maksab külastaja muidugi ka võileibade, kuid eelkõige siiski kuulsuse eest, nimelt on tegemist ühega Aleksandria kolmest tuntumast koloniaalse hiilgeajastu jäänukkohvikust, kus kunagi maailmasõdade vahel veetsid aega nii kohalikud kui Euroopast siia pagenud iludused, geeniused ja muud talendid.

Sama ajastut esindavad veel Pastroudis, Athineos ja Délices – kõik ka täna veel nii silmale kui keelele nauditavad.

Oli selge, et kolm nädalat taolist ajalooga vürtsitatud eksklusiivsust oleks meie planeeritud eelarvele ohtlik. Sestap järgmisel hommikul suundusime rannapromenaadist ristjoones eemale väikeste tänavate rägastikku ja õige pea leidsimegi sobiva kohviku mitte kaugel pagaripoest ja egiptuse võileibade letist. See kohvik oli muidugi hoopis teisest ooperist. Nimelt pole Euroopa mõistes kohvikut väljaspoolt Kairot ja Sharmi üldsegi nii kerge leida. Klassikaline Egiptuse qahwa (loe: ahua), millest tänavad küll kubisevad, pakub ainult teed või kohvi, ning mahlu ja karastusjooke. Ainult jooke. Spetsialiseerumine selle sügavaimas vormis – isegi jääd mahla sisse toob kelner nurga tagant spetsiaalse jääkaupmehe käest. Fuuli ja taameyaga võileibu saab osta üle tänava letikesest. Naturaalset jogurtit topsikeses – kõrvalt piimapoekesest. Ning võrratuid värskelt ahjust tulnud suus sulavaid croissante nurga pealt pagariärist.

Kohalikul kombel einestamine käibki Egiptuses harilikult nii, et vajaliku söögikraami ostab näljane hing mõnest teele jäävast tänavaäärsest letist või poekesest ja istub sellega siis ahwasse maha. Pea silmapilkselt ilmub kelner, vanaldane, lohiseval sammul ometigi otse kui Duracellide toitel väsimatult ringi liikuv meesterahvas, kes nagu tervituseks ja kinnituseks teie õigusele seal just niiviisi oma einet nautida asetab lauale kaks joogiklaasi veega ja võtab tellimuse muudele jookidele. Miskipärast mäletan Aleksandriat just ääretult abivalmite, sõbralike vanaldaste meesterahvaste linnana. Võib-olla ei lasta noori äridele ligi või ei soovi nad nii rängalt ja palehigis oma kopikat teenida, kuid ühes tõsises Aleksandria toidukohas teenindavad teid tõenäoliselt pigem seeniori mõõtu mehed.

Või on noored lihtsalt ära läinud. Lahkunud mujale paremaid tingimusi ja elatist otsima. Sest kestab ju õige suvehooaeg, mil eriti rendi- ja majutushinnad hoobilt kolmekordseks kerkivad,

kõigest kaks kuud aastas – poolest juunist poolde augustisse. Just siis, pärast koolide sulgemist ja eksamite lõppu, tulevad siia päid tuulutama kooli, töö ja äri rindel rabavad Egiptuse keskklassi kuuluvad pered, kes ainsatena seda endile lubada võivad, ja kuumavarju saabuvad ka pikkades valgetes hõlstides ja pearättides araablased rikastest naaberriikidest (kes kuuldavasti kohalikule lõbumajandusele tublisti tööd andvat, vot kuidas).

Kuid muul ajal on linnas vaikne ja talvepoolaastal ka merelinnale omaselt külm, niiske ja tuuline. Veidi lohutust toovad mitmesuguste rahvusvaheliste organisatsioonide, korporatsioonide ja välisriikide esindused, kelle hästi makstud töötajad ja jõukad külaliskonnad tarbimistaset veidigi ülal hoida aitavad. Kuid üldiselt on siiski nukker. Vist iga kolmas Sharmis töötav egiptlane, kui ta pole Kairost, on pärit Aleksandriast.

Aleksandria on samas Egiptuse romantikapealinn. Siia tullakse armuma, aga ka abielluma. Pulmakleidilaenutuste, juuksuri- ja fotoäride kontsentratsioon tänavatel on küllap üks Egiptuse tihedamaid, ning õhtupimeduses on tihti kuulda pulmatrummide tamtammi. Kiire auto ja ilusa neiuga (või vastupidi) on edukas või muidu edev egiptlane ajalooliselt just siia sõitnud nautima romantilist mereandide õhtusööki spontaanse idee ajel, kuigi tänapäeval kihutatakse kasvavalt pigem eespool mainitud eksklusiivsetele uusarenduspromenaadidele.

Aleksandria on asendi poolest tegelikult hästi sarnane Napolile. Ümber kausikujulise lahesopi pikaks ja peenikeseks veninud linnad on kumbki seeläbi ka sarnased Tallinnale, kuigi sellega vist samasus ka lõpeb – Tallinn on lihtsalt liiga asjalik, et olla romantiline. Ja liialt transpordist domineeritud. Aleksandriat aga eristab Kairo saginast muuhulgas just see, et autode hulk tänavatel siin pole lämmatav, vaid promenaadist edasi on linnasüdames hulk pisikesi sigrimigri tänavaid, kus liiklus peaaegu puudub või siis jalutajale suhteliselt märkamatuks jääb, kuid kus samas on palju poekesi, kohvikukesi, restoranikesi jm jalutamise taustaks meeldivat ja sobivat. Ja inimesi! Tühjad, ainult elamutega sisustatud tänavalõigud, kuhu külalisel praktiliselt asja pole, siin linnas sama hästi kui puuduvad, selles mõttes – elagu mikro- ja väikeettevõtlus!

* * *

Kuid ei sisustanud me ju päevi Aleksandrias pelgalt hommikusöökidega. Minu tungival pealekäimisel – Teispool meessoole omaselt oleks kolm nädalat ka midagi tegemata kenasti ära sisustanud – veetsime aega ka mitmete väljasõitudega erinevatesse linnaosadesse või lähilinnakestesse, neist kaugeim Rashid ehk Rosetta Niiluse läänepoolse haru Vahemerre suubumise punktis.

„Seal ei ole küll mitte midagi vaadata," tavatses Teispool üpris veendunult märkida, millise iganes sihtkoha ma selleks päevaks välja olin mõelnud. Ning taksojuht harilikult kordas teda nagu kaja. Kuid minul oli huvitav!

Näiteks päev Loranis. Loran on linnaosa, mis kunagi nagu Aleksandria Kadriorg koosnes üksnes hõredalt paiknevatest, aedadega ümbritsetud villadest. Sambad, kipsdekoor ja mida iganes kujutlusvõime võiks taga nõuda – seda kõike siin on. Moodne aeg aga on tulnud ja villade vahe kõrgelamuid nii täis tippinud, et praegune tänavafront meenutab iseenesest pigem Pärnu maanteed Vabaduse väljaku lähistel Tallinnas, millesse aeg-ajalt järjekordse majanurga tagant avanev pastelne villa ja seda piiravad rohelised palmitutid siiski mõnusat

vaheldust toovad.

„Siin elavad rikkad inimesed," märgib Teispool tunnustavalt, viidates tänavaveerde pargitud hõredale autorivile. Kuigi sõidukid on enamasti miniformaadis ning Daewoo ja Hyundai kipuvad olema juhtivad margid, siis juba uuema kui kahekümneaastase auto omamine ise on siin kandis kõva sõna. Jõukusest annavad tunnistust ka silmnähtavalt eksklusiivseid köögisisustusi müüvad butiigid jm elitaarsem kaubandus. Juveelimuuseumi aga, mida muuhulgas siiakanti otsima tulime, me ei leiagi. Keegi pole sellisest kuulnud, ei ole näinud.

Tagasi sõidame trammiga. Trammiliin läbib Aleksandriat ühest otsast teise läbi kõikide järjestikkuste linnajagude ja kahekümne viie piastrilise piletiraha eest on tõeline turisti kingitus. Trammi (nagu ka metroo, kus selline on) esimene vagun on ainult naistele, tagumine ainult meestele, kus küll ka naised mehe saatel võivad viibida, siis näiteks abielupaarid või ema täiskasvanud pojaga vms, keskmine aga on segavagun, kuhu niisiis end Teispoolega istuma seame. Linnapilt akna taga hakkab vahelduma selgelt räämasuse, kuid samal ajal ka suurema elavuse suunas. Kui Loranis juhtus tänaval vastu Egiptuse mõistes vaid üksikuid inimesi, ning elamute vahelduseks olid ainult võrdlemisi inimtühjad kauplused, kuid ei ühtki toidukohta, siis jõudes all-linna lähistele Ibrahimiasse, ilmuvad tänavaveerde esimesed qahwad, põiktänavatest paistab elavat kauplemistegevust kohalikul souk'il, ning trammi tungib grillkana lõhna. Otsustamegi sõidu katkestada ja leida õhtusöögiks midagi hamba alla. Krõbepruuni kuuma grillkana saab tänavaletist kätte eksklusiivsemat sorti tassi kohvi raha eest.

Olles kuulnud minu naljakast harjumusest linnas ringi jalutada ja „mitte millegi" vaatamisest vaimustuses olla, kutsub Teispoole Aleksandrias elav töökaaslane ja tuttav meid „külla" oma linnaossa. Karmouz on umbes Aleksandria Kopli – kesklinnast eraldab teda ainult raudteejaam ja -liin. Kui Lorani tunnuseks on villad, siis Karmouzi tänavaid servavad kõige ehtsamad paleed, st hooned, mis olid paleed umbes sada ja sada viiskümmend aastat tagasi. Sambad pragunevad ja akendest ei paista päike läbi, kohati isegi asendab klaasi vineer.

Välisserva aga piiravad vananevad kolmanda järgu paneelmajad, rõdud tulvil olmekola ja selle kohal rippuvat pesu.

„Hoia mul tugevasti käest kinni, ära jää mitte midagi vaatama, ja ära räägi," ütleb Teispool, mind kiiresti läbi tungleva turutänava juhtides. Ümberringi laiuvad parasjagu koormatäied naiste aluspükse – odav Hiinas toodetud sünteetika, seejärel ööpesu ja muud rõivad.

„Näe, siia tänavale ei sisene ilma olulise põhjuseta isegi kohalikud," viitab ta sõber järgmiseks ühele hämaravõitu alleele, mille algust otse kui väravat kummaltki poolt piiravad kaks kunstipärast sammast. Kuuldavasti on just sellel, Karmouzi südames paikneval tänavajupikesel täita märkimisväärne roll Aleksandria igaöises narkoläbimüügis.

Kuid just Karmouzis asub muuhulgas kuulus Pompei sammas, siis mitte samanimelise Itaalia linnakese, küll aga samanimelise Rooma väejuhi järgi nime saanud, keda usuti siia maetud olevat. Kunagise templisammastiku viimane jäänuk asub väikese pargikese taga keset varemeteväljа ja palju seal vaadata pole, kuid sinise taeva ja valgete pilverünkade taustal mõjub üheksameetrise ümbermõõduga roosast graniidist hiiglane päris fotogeeniliselt.

Pärast joome teed kohalikus qahwas ning ühele bataate küpsetavale kaarikule end sappa sättides longime Teispoole sõbra galantsel eskortimisel uuesti Karmouzist välja. Mu fotokas on tulvil pilte sammastest, treppidest, bataatidest, nende küpsetajatest, lagunenud ja veel lagunenumatest majadest, ning Teispoole sõber paisub uhkusest minu vaimustuse üle, kuigi natuke ajab see kõik poisse ka naerma, sest kuidas saab vaimustuses olla mingitest vanadest pool-lagunenud majadest? Kuid need majad on nagu väga ilus väga vana naine, mis, kuigi esmapilgul kortsus ja räsitud, oma sarmi päriselt mitte kunagi ei kaota.

Teispool tasapisi harjub ja küsimus „kas seal ka ilusaid vanu maju on“ ei kutsu varsti enam esile homeerilisi naerupahvakuid ega silmade pööritamist. On aeg talle sööta järgmise raskuskategooria ülesanne – sõit Aleksandriast välja.

Alustame lähematest linnaosadest – Agami ühel pool ja Abu Qir teisel pool on otse kui Aleksandria Viimsi ja Rocca al Mare. Agamisse sõidame ühe rendikorteri üle vaatamise ettekäändel, lootuses leida midagi hotellile vahelduseks. Umbes kümnes peatatav takso on nõus hinnaga, mida Teispool on nõus maksma, ja 25 £E eest alustame julgesti pooletunnist teekonda Aleksandriast lääne suunas, Agami nimetuse all tuntud rannarajooni.

Kahjuks ei paikne meile pakutud korter Agami luksuslikumal, ööeluga täidetud ribakesel, vaid hoopis Kuuenda oktoobri nimelises uuslinnaosas, mis nagu paljud uued eluasemeinitsiatiivid Egiptuses kannatab selle all, et need, kes eluaset vajaksid, ei jaksa seda siia osta, ja kes ostavad, ei taha siin elada. Paneellinnake, kuigi Lasnamäele ja Mustamäele ehitusdekoorilt selgelt silmi ette andev, on pea kummituslikult inimtühi, ja vaid üksikud poekesed kesksel tänavajupil annavad märku sellest, et keegi kuskil siin siiski elab. Pääseb linnaosakesse – ilmselt tühjalt seisvatel pindadel marodöörluse ära hoidmiseks – läbi valvega väravakese spetsiaalse elaniku kaardi alusel, meile saadetakse seks puhuks uksehoidja väravasse vastu.

Korter on nagu odav üürikorter ikka sisustatud mitte ka liigselt inspireeriva päevinäinud puitmööbli ja ära magatud vahtkummimadratsitega ning valge plastmööbel iseenesest väikese toa mõõtu rõdul vaimustustegurit oluliselt ei tõsta. Kuid vaade on võimas! Otse ees laiub mitusada meetrit heledat riivaranda, mille taga peksavad vastu betoonist lainemurdjaid Vahemere võimsad lained. Lainemurdjad on mingilgi turvalisuse tasemel suplemisvõimaluse tekitamiseks. Vaatame seitsmenda korruse kõrgusel vasakule ja siis paremale, kuid nii kaugele kui silm ulatub, see rand ei lõpegi. Alla jõudes möödume aiaga piiratud klubitaolisest kohvikust, kus ka ujumisbassein. Lisaks siin aega veetjatele, ja veel üksikutele ranna veeres päikesevarjude all, on liivaväli vee ja majade vahel pea inimtühi. Rendilepinguks seetõttu siiski ei lähegi – ei tulnud me ju Aleksandriasse Teispoolega inimtühjuses tõtt vaatama.

Abu Qir teisel pool Aleksandriat on kontrastiks nagu inimestega täidetud karjaaed. „Endine kaluriküla, mitmete eksklusiivsete kalarestoranide asukoht,“ oli kirjeldus reisijuhis meid siia meelitanud. Mnjah. Laevakõrgusi korruselamuid tihedalt täis tipitud rannajoont vaadates ei kangastu kaluriküla siin küll kuskil enam. Kitsuke veepiir hoonete ees on mitme meetri laiuselt palistatud kus toolide, kus laudade, kus ainult päikesevarjudega, ja kõike seda täidavad inimesed, inimesed, inimesed. Neid on päikesevarjude all, vees ja vee piiril, noori, vanu, naisi ja mehi. Kõige suuremat arvu ujujaid näen just siin.

Randa pääsuks kehtib kas pilet või – laudade olemasolul, miinimumtellimuse nõue. Meie

tellimus toob meile veidike käärima läinud mahla puuviljadest, mis veel mõni päev tagasi ehk isegi värsked olid. Vaidleme veidi, kuid kumbki pool omast ei tagane, seetõttu lõpuks lihtsalt lööme käega ja jalutame minema. Kui Eestis rannas midagi teha pole, siis on vähemalt huvitav vaadata konkurentide bikiinimoodi. Siin seda rõõmu ei ole, kuid igavuse peletavad pareminigi piki vee piiri loivavad rannakaupmehed. Keegi müüb klaaskastist küpsetisi, veel üks – poisikeseohtu – mingeid kohalikke maiusi, siis üritab keegi lapsepea suurusi tühje rannakarpe meile maha parseldada, ning järgmiseks möödub õhupallide ning täis puhutud ujumisrõngaste ja veeloomade värvilise pilvekese alt vaevu nähtav vanem mees.

Igav kindlasti ei hakka, kuid tuulise ilmaga kiiresti tühjenev kõht annab märku ja suundume niisiis otsima neid mainitud „legendaarseid“ kalarestorane.

„Kindlasti merevaade,“ sean esteetikust mina tingimuse. Sellist otsides jõuame lõpuks välja ranna kaugemasse tippu ühe kreekasiniste aknaraamidega lubivalge hoone ette, kus selgub et asubki just see kohalik kuulsaim kala söömise koht – restoran Zephyrion. Ukse ette pargitud laevasuuruste mersude ja maasturite järgi saaks sellest vast aru taustu tundmatagi.

Asutus ise on tagasihoidlikult odavate laudade ja toolide ning merevaatega sisustatud valge karp, ning et aknaalust lauda meile ei jätku, keegi meid ka teenindama ei tõtta ja külmletist demonstreeritava kala hindade peale Teispool üldse kahtlevalt pead raputab (nii kallis?!), kõnnime suhteliselt kiiresti uksest välja tagasi.

„Kui Jeebi ostame, siis tuleme siia tagasi. Tellime kõige kallimat kala otse autosse ja sööme seal, välja ei tulegi!“ ütlen trotslikult.

Teispool ainult naerab ja juhib mind majade vahelt läbi pisikesele väljakukesele, kus end ühe qahwa ukse ette pargime ning Teispool toob tee ja mahla kõrvale kusagilt kõrvalt võileibu. Meie ees ringväljakukesel kihab harilik keskpäevane agulielu, mille taustal ikka ja jälle möödub eeslirakend, sabas kõrgeks kuhjatud vankritäis kuldseid sibulaid. Vist mitte kusagil pole ma näinud nii palju eesleid ja nende järel nii palju sibulaid kui Abu Qiris. Sibulad mulle Abu Qiriga seoses meelde jäävadki, kalad vähem.

Kala ei jää meil Aleksandrias siiski söömata. Käidud radu tuntud toidukohtadeni iga kord veidi varieerides juhtume ühel õhtupoolikul põiktänavakesele, mis on ühtlasi kalarestoran. Tänavarestoran või restoranitänav, kuna jupike on pea täies osas kahelt poolt laudadega palistatud. Ma ei tea, miks see just nii on, aga külastamist vääriva kalarestorani tunnusteks vist pea kõikjal maailmas on, et restoran ise on suhteliselt armetu, või igatahes tagasihoidlik, kuid ta (esiteks) kindlasti kubiseb külastajatest ja (teiseks) sinna ette on pargitud vähemalt üks luksusauto, kuigi sageli enam.

Kalu möödab siin kätte sageli omanik ise, kes meid teadmata põhjusel niiöelda oma tiiva alla võtab, alati alustuseks kättpidi tervitab ja Teispoolele isiklikult näpunäiteid jagab päeva parima saagi suhtes. Teispool harilikult tellib kuhja friteeritud krevette ja kalmaari, mina eelistan krabisid, ja paar–kolm kala lisaks käib asja juurde nagunii.

Restorani ega tänava nime ma tol korral meelde ei jäta, kuid kohe kalaleti taga kannab ristuv tänavake nime Rue de Crête ehk siis Kreeta tänav. Aleksandria minevikule vihjavalt on tänavasildid vanades linnajagudes sageli prantsuskeelsed. Ka siinsed haritumat sorti

jutututtavad pärivad Teispoolelt mitmel korral, kas ma prantsuse keelt räägin – kuna just prantsuse keel on siinse intelligentsi armastatuim suhtluskeel, samas kui inglise keel on märksa „labasem“ tänava- ja kaupmeeste keel.

Minu hing ei anna nüüdki veel rahu. Viiskümmend kilomeetrit Aleksandriast itta suubub Vahemerre Niiluse üks kahest harust, ja just seal asub linnake poeetilise nimega Rosetta, kust kunagi – just siit – leiti laavamust kivi (tegelikult hall granidoriit), millel üks ja sama tekst kolmes eri kirjas, sh Vana-Egiptuse kiilkirjas. Just Rosetta kivi aitas niiviisi lõpuks kiilkirja dešifreerida ja seejärel juba soravalt lugeda kõiki läinud aegade sõnumeid meile. Kivi ise huvitab mind vähem, kuid kirjade järgi on Rosettas ka esinduslik kogu ottomani perioodi ehitisi, aga ottoman – see üldjuhul tähendab midagi õhulist ja romantilist arhitektuuris, no igatahes ilusat. Rosetta tänapäevane nimi on Rashid, poleks see asjaolu teekonnajuhist mulle viimasel hetkel päästvalt meenunud, oleks linnakeses käimata jäänudki. Sest keegi ei tea, mis loom on Rosetta – ei Teispool ega ükski meie Aleksi tuttavatest.

Sõidusuund lõpuks tuvastatud, veedame veel tunnikese Teispoolega Aleksandria tänavaid mõõtes.

„Ei, siit see buss küll ei lähe, läheb selle ja selle väljaku äärest,“ öeldakse ühes kohas.

„Jah siin see peatus varem oli, aga on juba ammu mujale viidud“, kuuleme järgmisse punkti kohale jõudes.

Õnneks meenub meile lõpuks, et Abu Qiri sissesõidu lähistel nägime ühel ristmikul teeviita kirjaga „Rashid“. Otsustamegi sinna sõita ja ristmikul mööduvaid busse püüda. Meil veab, sest ristmik osutub üheks Rosettasse suunduvate minibusside peatuskohaks, ja kaks järgmist juba ootavadki.

Rosettast leiame lõpuks selle „endise kaluriküla“, mis Abu Qirist ammu haihtunud. Rosettas on kalurid, on kalapaadid, on võrgud, ning muidugi kala ja selle söömiseks arvukaid restorane jõekaldal. On isegi laevaehitustööstus ning parasjagu käsil oleva, väiksema maja suuruse luksuskaatri poolelioleva kesta järgi saan ma aru, et Comiche’ilt paistvad Aleksandria lahel ulpivad kaunid valged kaatrid polegi mitte moodsast klaasplastist, vaid vanast heast puidust. Nad on lihtsalt klaasplasti joonega lõigatud ja valgeks värvitud!

Kuid „ilusaid maju“ ei oska jälle keegi juhatada. Teispool, kes nagunii suurem asi seikleja pole ja seetõttu päeva suhtes juba ette torssis on, muutub iga minutiga järjest tusasemaks ja temaga suhtlemine järjest võimatumaks. Ühel hetkel viskab ka minul üle – pole ju mõtet minna veetma kena ja huvitavat päeva, kui juba ette otsustad kõik ära rikkuda. Istun tänava veerde kõnniteeservale potsti maha, ja edasi liikumast keeldun, kuni Teispoole tuju ei parane.

„Eesel!!“ ütleb mulle Teispool, mõni päev hiljem Aleksandria-Kairo kiirrongis mobiilikaamerasse nägusid tehes, „Sa oled eesel! Ja ma pole sind kunagi armastanud!“

See ajalooline salvestis paraku hävis koos asjaomase mobiilseadmega vanadussurma suikudes. Kuid eeslivõtetest on Rosettas abi. Teispool tõmbab suunurgad veidi ülespoole ja peatab mööduva takso, kes ka „ilusatest vanadest majadest“ kunagi pole kuulnud, kuid reisijuhist veeritud tänavanime peale siiski noogutab ja nõustub meid sinna viima. Juhtumisi

paneb ta meid maha otse turistidele mõeldud väikese tahvlikese ees väljakuveerel, kus minu otsitud majad ridamisi peal. Voilà! Suundumegi siis avastama.

Kõik need vaesekesed kaeblevad hoolitseva käe ja veidikese mördi järele, ning oma tabalukustatud uste ja tühjade aknasilmade tõttu on üpris kurva ilmega, nagu kasutult seisvad hooned ikka, kuid – kenad jah. Küpspunane tellis ja sekka laotud õhulised ornamendid. Kaamera mu käes plõksub õhinal ja mina olen rahul. Lisaks sõidule endale, mis Siinai kõrbele vahelduseks kulges läbi apelsini- ja mangosalude, olen ma ka oma ottomani ajastu „vanad ilusad majad" ära näinud ning Rosettas veedetud päevaga pilgeni rahul.

Jõuame veel tagasi jõe äärde kalaga maiustama ja pildistama algarvelikult värviröõmsaid kalapaate, mis siin küll on pigem laevukeste mõõtu. Taamal keset jõge püsib vaevu pinnal lootsik, viimse piirini täis kuhjatud poisikesi, kes seda vettehüpete platvormina kasutavad. Vetelpäästjaid ega muid täiskasvanud valvesilmi ma ümbruskonnast ei tuvasta... Ning meie tellimus viibib, sest kõrval käristab kohalik ärimees välja (Teispool sosistab, et) olulistele kohalikele valitsustegelastele ja selle laua pilgeni täitmisele kulub üksjagu aega.

Tagasi Aleksandriasse sõidame taas minibussiga, kuid mööda uut kiirmaanteed. Päike on loojunud ja langevas õhtupimeduses eristab silm vaid läikivat veepinda mõlemal pool maanteed – tee kulgeb üle ühe neist laguunitaolistest järvedest, mida Vahemerest eraldavale maakitsusele Aleksandria ongi ehitatud.

***

Vahele jääb pikk periood pereehitamist, kuid Aleksandria ei lähe meelest. Üks, kaks, kolm… viis(!) aastat on möödunud, kui lõpuks kevadpüha Sham el Nesiimi eelõhtul taksoga taas hotelli poole teed teeme, kaasas lapsed ja veel pool Teispoole peret.

Hämmastav, kui ilus ja puhas linnas nüüd on! Siis kesklinnas. Ostutänavad, mida mäletasime sama murenenud-tolmustena nagu kesklinn Kairos, on saanud värske asfaltkatte, ning kitsaste, tihedalt poekesi ja kohvikuid täis lükitud tänavate labürint väikeste platsikestega ristumiskohtadel tekitab kõigepealt mulje, nagu oleksime sattunud... noh ütleme et Eestist Šveitsi.

Seekordsed plaanid näevad ette õhtustamist ikka tolles samas lemmikus tänava-kalarestoranis, jalutamist piki Corniche'i ja järgmise pühase päeva veetmist kusagil vabas õhus mere lähistel.

Kuid kõigepealt tuleb end möllida hotelli. Kuigi telefoniga me ühendust ei saanud (muidugi oli number ammu muutunud!), on meie kunagine kodu kaheks nädalaks Kouta hotell kenasti alles. Koutas pole küll merevaadet, kuid asub ta kenasti ühe kõige popima tänava Zaad Zaghlouli nurgal, kust nii rannapromenaad, poodlemistänavad, söögikohad kui vesipiibukohvikud on kõik mõnesaja meetri raadiuses kättesaadavad. Et omal ajal just siin ainsana oma pseudo-orfi-lepinguga peavarju saime, oleme omanikule tänu võlgu. Ning tulvil nostalgiat.

Kinnistu asukoha eest muuseas võib omanikku ainult kadestada. Milline hiilgav tulevik seda hetkel koltunud kuid ikkagi keskseimat kanti Alexis nimega Raml Station (Liiva jaam?) ootab, on aimatav tänava vastasküljele kerkinud, hiiglaslike merekarpidega dekoreeritud

potisinise seinaga pilvelõhkujast, milles näib paiknevat eskalaatoritega varustatud uus luksuslik mall.

Ka hotelli on läbi teinud uuenduskuuri. Kouta, mis on üks harilik pruunide puittahveldistega asutus Aleksandria sõjaaegse hiilguse veidike väsinud stiilis, omal ajal imponeeris meile kõige enam oma lagede kõrgusega. Omanik on selle nüüd nutikalt ära kasutanud ja toad vertikaalselt poolitanud nii, et ühele poole on tekkinud juurde täiesti uus normaalkõrgusega korrus, ja teisele poole rida kahekorruselisi tube, milles igas kuni kuus voodikohta. Ega vähemast ühele tõelisele Egiptuse perele ei jätkukski, võetakse ju retkedele sageli ikka ka mõni lähisugulane, vähemasti õde või vend abikaasa ja lastega kaasa.

Meilgi on kaasas Teispoole mõlemad õed ning ühe abikaasa ja teise „peika". Maksame täpselt sada viiskümmend viis kohalikku naela ja selle eest kolime kõik abielutunnistuse omajad kui üheks pereks loetavad mehed ja naised ühte ainsana vabasse kuuesesse tuppa, "peikale" aga leitakse voodikoht kusagil kõrval.

Isegi tualetinurgake on tubadesse tekkinud, kunagi oli pesemisvõimalusega tube hotellis täpselt kaks.

Ööbimine lahendatud, suundume otsima kalarestorani. Ega kaugele polegi minna, mõnisada meetrit piki Zaad Zaghlouli ja siis majade vahelt sinka-vonka Corniche'i suunas, kus tänavakeselt nimega Rue de Crete avaneb meie romantiliste mälestuste objekt – pooleldi poollagunenud hoones ja pooleldi trotuaaril paiknev restoran Shaban.

Lonely Planet seda kohta ei tunne, ei tea enamik egiptlasigi ehk, kuid ometi on visuaalselt hädise välimusega asutus alati rahvast täis. Vabu laud pole peaaegu kunagi, kuid kaua ootama ei pea, sest ega pikalt siin keegi ei moluta – siia sõidetakse ette mersude ja mitsudega, tollel õhtul parkis üks Alfa-Romeo, süüakse kõht kala täis, ja minnakse jälle oma teed.

Valime letist neli kilo kala ning igale suu seks veel kalmaari, krevette ja krabi, ning pärast väikest ootamist istume maha parasjagu vabanevasse lauda.

Kala polegi Egiptuses nii odav lõbu, või on paigake oma populaarsusest õppinud, igatahes tundub uusi hindu vaadates, et lõhegi on Carrefouris odavam, Eestist rääkimata. Kuid kala sööma sai ju tuldud. Seega laadime laua täis ja asume asjatama. Oma teist sünnipäeva alles ootava Kahe käsi käib taldriku vahet nii vilkalt, et ema ei jõua järgi ja isa suur käsi peab appi tulema fileed ette andma.

Laste rõõmuks seavad söögi ajal end laua alla ootele kaks kassi. Kasse liigub tänaval rohkemgi, vist mitte üllatuslikult läikiva karva ja silmnähtavalt hea toitumusega. Et "otta" on ühtlasi Kahe hetke lemmikloom, siis kaua me laua ääres ei konuta – kalanälg kustutatud, hakkab plika toolil nihelema ja et teda tagasi hoida on suhteliselt ebamugav, siis – ülejäänud alles lõpetavad – läheme koos kasside avastusretkele, ikka noorem entusiastlikult ees sibades ja vanem (mina!) lontsa-lontsa järgi vantsides. Kuni jõuame järgmisele tänavanurgale kus "restoran" ka lõppeb ja päris mitu kassi mõnusalt mäletsedes istub. Kaks muidugi ei kõhkle ning – naera või nuta – istub matsti trotuaariservale maha kassidega juttu sobitama, Kuid ega väikelast puhtana hoida on nagunii lootusetu tegevus.

Pärast jookseme samamoodi jälle piki tänavajuppi tagasi, väikese peatusega ikka iga sodihunniku juures, kus mõni vurrukandja alles maiustamas.

Edasine plaan näeb ette jalutuskäiku mereäärsel promenaadil. Paralleeltänavast üle ja juba meri paistabki, aga – sa mu meie, kui külm seal väljas on! Egiptlastest sugulased on kes särgi, kes jakikese väel, oleme ju tulnud „suvitama". Kuid Sham el Nesiim on seekord jõudnud pea kolm nädalat harilikust varem, päris aprillikuu algul... Lastele olen õnneks võtnud joped kaasa – eestlane ometigi teab, mida „meretuul" tähendab.

Asi ajab küll naerma, kuid kui pärast pisukest tiiru uuesti majade vahele tagasi pöördume, ohkavad kõik kergendatult. Jätame noored veel poode kammima ja suundume lastega hotelli, sest nende päev hakkab selleks korraks koomale tõmbama, Une-Mati liginemist on selgelt märgata. Naljakas, et kuigi hotelli ju ei köeta ja kohe voodi kõrval kõrgub hiiglaslik kolmemeetrine rõduuks, siis külm öösel ei hakkagi. Meid on varustatud paksude, karvaste, võimalik et täisvillaste tekkidega, mille all on nii mõnus, et kaasa võetud lisatekki tegelikult vaja ei lähegi. Lapsed magavad kindluse mõttes fliisides ja nohistavad üsna rahulikult hommikuni välja. Eks siin on läinud päeva reisil ja meretuulel oma roll...

Varast sundäratust niisiis ei tulegi, saime üsna rahulikult ligi kaheksani põõnata, siis hakkab ribide vahelt valgust sisse uhama ja vähehaaval väike kohvijanu tekkima. Ükshaaval ajab muugi pere end üles, käib kordamööda meie tikutopsist tualetis end kasimas ja usinate rännumeestena on kõik see mees ja naine nii üheksa paiku tänaval hommikusööki otsimas.

Olin muidugi arvanud, et kordame oma romantilist Alexi hommikueinet kohvibaaris tänaval, kuid Teispool teeb selgeks, et pool-välismaine paarike veel kuidagi, kuid lastega sellisesse kohta ei minda, polevat kombekas. Ei jää siis muud üle, kui suunduda otsejoones Orabi väljakule, selline viie minuti jalutuskäik, kus vist ööpäevaringselt on avatud shwerma ja võileibade müügikohake. Teele jääb veel pagaritöökoda, kuid sooja sarvesaia huvilisi peale minu pole ja ei hakka siis tüli tegema. Brasiilia kohvi poodi nõuan end aga küll sisse. Sügavalt sisse! Too pood ehk õieti baar, kus müüakse jahvatatud ubadest valmistatud head masinakohvi, on Alexi üks ajaloolisi institutsioone, linna identiteedi kindel osa, mis juba ise näitab siinse elanikkonna keskmisest edumeelsemat ja läänelikumat maitset. Ning pea ainus võimalus mulle head kohvi väljaspool kodu nautida. Küsingi endale topsitäie menüüst veeritud "ameerika" kohvi ja viimasel hetkel meenub mõelda ka Teispoole õele, kes on suur cappuccino sõber.

Olulised vajadused seeläbi õgvendatud, istume keset Orabi väljakut pargikesse maha ja "mehed" lähevad tooma võileibu. Meist mööduvad samasugused lastega pered, ratastega kohvrid järgi veeremas – ilmselt vastselt hommikul kevadpühi nautima saabunud. Emad naeratavad ujedalt, otsekui teatava samasuse tunnustamise märgiks. Isad vilksavad autoriteetseid pilke, ega võõraid naisolevusi päriselt piielda polegi ju viisakas ka.

Vahepeal tekib perekondlik ekstsess, kui Teispoole vanem õde tahab vennale – siis minu mehele! karvupidi kallale minna, kui too hommikusöögi peaorganiseerijana teatab, et igale on toodud üks taameyaga ja üks fuuliga võileib.

„Taameya!" karjatab õde. „Ma olen viiskümmend viis päeva söönud taameyat ja fuuli, ja sa tood meile jälle taameyat ja fuuli?!" Tuleb siis Teispoolel ka teine kotike avada, kus

lihakraam peidus...

Niiviisi pargikeses meie hommikusöök söödud saabki, eht-egiptlaslikult.

Edasi taksodesse ja kuhu mujale kui Montazah'sse. Kesklinnast on sinna ligi kakskümmend kilomeetrit ehk umbes sama palju minuteid meeldivat merevaatega autosõitu.

Nii palju ja kenasid kohvikuid El Gueishil pole ma küll varem täheldanud! Kohati tundub terve kilomeetritepikkune promenaad ühe pika ja lõputu korvtoolirivina, sekka vahelduseks jupike plastmassi või metalli. Kesklinna päevinäinud postkolonialistlik glamuur teeb jõukamates uuslinnaosades teed nikli ja klaasiga viimistletud moodsatele ketikohvikutele – Cilantro's, Beano's, Costa Coffee, Starbucks, La Poire ... – nad kõik on siin kohal.

Montazah' väravates tungleb juba kenake rahvamass ja ka autoväravas liigub asi pigem teosammul. Loobume seetõttu taksoga sisse sõitmast ja lunastame jalakäijapääsmed. Veidike tunglemist ja oleme paradiisiväravatest sees. Taas üllatus – ka siin on märgatavalt kenam, kui mäletame. Võib-olla oli haljastus oodanud kunagi kuningas Farouki, nüüd presidendi suveresidentsina teeniva Montazah' lossi restaureerimistööde taga, mis viis aastat tagasi just hoogsalt käisid?

Kõik lähevad elevile, ega sellist parki egiptlane naljalt ei näegi. Kairoski on vaid suhteliselt väiksemad moodustised, kui just Saudi heategevate fondide raha eest rajatud Al-Azhari park välja arvata.

Kuigi erilist inspiratiooni meil enam polegi ja ka kell käib kiirelt. Jalutame rannani, klõpsame merevaatega pilte ja otsime siis vaba platsi ühe varjulise puu all, kus lapsed saavad muru peal veidi ringi lustida ja meie ülejäänud hinge tõmmata. Kesklinnas oli meid piiranud õhupallimees, kellelt kumbki laps sai ilusa triibulise, täispuhutava rannapalli. Sellega on nüüd hea ringi lustida.

Park on rahvas täis, enamasti pered, kuid teismelised rühmiti – poisid eraldi ja tüdrukud eraldi – on vististi vanematest „lahti rabelenud" ja lustivad isekeskis. Lapsed mängivad ja tegusamad emad sätivad kaasa võetud priimustele teekanne mulisema. Nutikamad on kaasa võtnud voodilina moodi asju, mida käepäraste puude või põõsaste vahele tõmmates moodustub ruumikas päikesevari – sest kuigi õhk on veel kargevõitu, siis keskpäevane lauspäike juba päris kuri. Saan minagi punase nina ja lauba, mis kahe päeva möödudes siiski pruunikaks jumeks pöördub.

Tagasiteel linnasüdamesse jõuame veel kiirelt lõunastada tee veerde jäävas popis ja suure käibega kiirtoidukohas GAD, millel esindused nii Kairos kui Alexis ja mis pakub egiptlasele harjumuspärast toitu nagu kofta, kebab, tahiina, hummus, babaganuu jms. Ja selle kõrvale korvitäite kaupa ahjusoo ja värsket leiba.

Esimesest bussist jääme maha, järgmisele ei saagi enam piletit, ei jää üle muud, kui lunastada toolid lähimasse linna viivale alternatiivile. Tagasisõit kujuneb nii õige elamusrohkeks – sõita saame veel ka tuktuki ja minibussiga, enne kui Shebini serva jõuame ja sealt takso abil koju. Kaasas olnud murjanid, kes on vist puhtaks poleerinud kõik bussi istmevahed, samal ajal vaba käega lakkamatult kartulikrõpse sisse ajades, rändavad vanni ja sealt voodi ning

magavad hambad laiali hommikuni. Meie Teispoolega saame veel kaks päeva järgi magada, nii läbi võtab kahepäevane matk võõrasse linna patareidega kahese mootorjänese ja kapriisidega neljase printsessi seltskonnas.

Kuid omamoodi korda see kõik ju läks.

„Lähme millalgi kahekesi tagasi," tonksan Teispoolt teleka ees. Kui ta seda nüüd enam kuuleb...

Sest kuigi ka laste rõõmule kaasa rõõmustada oli tore, on Aleksandria tegelikult parim nautimiseks kahekesi koos abikaasa või mõne teise hingelähedase kaaslasega – miks mitte näiteks fotoaparaadiga.

Pool sajandit iseseisvust ehk Egiptuse kaasaegne majandus ja poliitika

Pilt, mis avaneb eestlasele riigist tänases Egiptuses ringi liikudes, on (pakun, et) kõige enam lähiajaloo sünnitis. Või kui lähiajaloo just – ei saa ju välja jätta Suessi kanali avamist poolteist sajandit tagasi, kuivõrd just Suess on tänase Egiptuse üks kolmest suurimast välistulu allikast. Kaks ülejäänut on turism ja välismaal elavate egiptlaste rahasaadetised.

Suess niisiis on Egiptuse õnn, kuigi esialgu rohkem õnnetus. Kanali lõpuleviimise paiku 1869. aastal valitsenud Ismail Pashal oli ambitsioone korraga veel mitmeteks Egiptuse moderniseerimise ja „läänelikustamise" suurprojektideks, mida finantseeris muretult eraldatud Euroopa laenurahadega. Parasjagu kestis Ameerika kodusõda, mis sealseid kaubakanaleid sulgedes kasvatas nõudlust Egiptuse puuvillale, parasjagu kulges kõik hästi. Kuid juba paari aasta pärast õnn pöördus ja oli selge, et riik ei tule kallilt ostetud laenude tagastamisega toime. Kui lisandus kaks järjestikkust aastat, mil Niiluse üleujutus jäi oodatust väiksemaks ja põhjustas riigis suure viljaikalduse, loovutas Egiptus algul oma osaluse Suessi kanalis, vähehaaval aga kogu iseseisvuse, Suurbritanniale.

Inglaste ülemvõim kestis ligi sajandi, Briti väed lahkusid lõpuks alles 1954. aastal. Siis oli Egiptuses juba kuningas kukutatud ning riigipeaks (natsionalistliku valitsuse eesotsas) sõjaväeohvitser, madalama keskklassi peretaustaga Gamal Abdel Nasser.

Nasser on äärmiselt populaarne Teispoole vanemate generatsiooni hulgas siiani. Kuigi paljuski vist temale võlgneb Egiptus oma tänase kergelt sovjeetliku väljanägemise. Nasser polnud küll suisa sotsialismi jünger, kuid kui lääneriigid 1950ndatel esmalt ütlesid ära Assuani tammi ehituse rahastamisest ja seejärel ka relvade müügist Egiptusele, Iisraeli silmmähtava sõjalise aktiveerumise taustal, ajas Nasser selja sirgu, riigistas esmalt 1956. aastal Suessi kanali ja seejärel suurema osa Egiptuse majandusest – pangad, kindlustuskompaniid, viiskümmend laevandusettevõtet ning suure osa raske- ja mäetööstusest – ning ülejäänuid sundis müüma kontrollosaluse riigiametitele. Ning hakkas Nõukogude Liidu tehnilise, haridus- ja majandusabi toel Egiptust „industrialiseerima".

Nasseri populaarsuse taga ongi eeskätt Suessi tagasivõtmine Egiptusele ja vaesemale elanikkonnale (kes ju moodustab ülekaaluka enamuse) muidugi imponeerisid ka tema muud riigistamised – kaks maareformi, mis jätsid suuromanikele algul 300 ja hiljem kõigest 100 feddanit (vastavalt umbes 120 ja 40 ha) maad, ülejäänu olid nood kohustatud alla turuhinna riigile müüma, kes omakorda müüs maa paari hektari kaupa edasi väiketalunikele. (Enne reforme kuulus kuni 98% Egiptuse põllumaast umbes 2% suuromanikele.) Ning Nasseri industrialiseerimisprogramm lõi hulgaliselt töökohti. Lisaks käsutati ettevõtted jagama vähemalt 10% kasumist palgalisana töötajatele ning veel 15% investeerima kohalikku infrastruktuuri ja töötajatele eluasemete ehitamisse.

Muidugi siis on populaarne!

Umbes samast ajast siiani kestab ka esmatarbekaupade riiklik subsideerimine. Ligi kolmveerand elanikkonnast omab õigust osta soodushinnaga suhkrut ja toiduõli vastava

sooduskaardi ettenäitamisel, ning tänavatel müüakse subsideeritud hinnaga karedast jahust lapikleiba igaühele. Subsideerimisele kulub ligi 5% riigieelarvest ja seda hauguvad ilmlõpmata kõikvõimalikud välisagentuurid. Kuid pole kerge reformida terve valijaskonna elu korraga pealtnäha halvemaks. Veel nii hiljuti kui 2008. aasta kevadepoole puhkesid Kairos tänavarahutused, kui jahu nappis ja leivajärjekorras ootajad defitsiitsete palukeste pärast omavahel kisklema läksid. (Too valitsuse doteeritud jämedast jahust lapikleib maksab muust leivast 5 korda vähem, makstes õieti eimidagi.)

Nasseri kaaslane ja järeltulija Anwar Sadat siiski just reformida üritas. 1970. aastal riigipeaks saanud Sadat pööras selja Nasseri katsetustele sotsialismi vallas. Alles riigistatud ettevõtteid hakati jälle otsast privatiseerima (esialgu küll rohkem kõnes, taasprivatiseerimiseni jõuti konkreetselt 1990ndatel ja protsess kestab siiani) ning Sadat avas uuesti tee ka eraettevõtlusele ning väliskaupadele ja -kapitalile Egiptuses, kahjuks esialgu küll peamiselt tarbekaupade impordile. Ehitati arvukalt välishotelle, 1975. aastal oli korraga kaalumisel ligi 50 projekti, kuna Sadat võrdsustas välisturismi tähtsuselt nafta ammutamisega. (Tal oli ka õigus – praeguseks on turismitulud naftatuludest ette jõudnud, ja lõppu pole veel näha.) Ning Sadat üritas oma samuti tohutu populaarsuse najal kaotada toidu subsiidiumid, kuid see tema õnne paraku pööras.

Sadati ajajärk on seetõttu ühtlasi üpris vägivaldne, kuna reformid tekitasid vastuhakku ja vastuhakkajaid üritati vaos hoida karmide meetmetega. Järsult suurenes tollal koptide tagakiusamine ning religioossed kokkupõrked. Kui koptide kirikupea Shenouda vastuseks koptide vastasele vägivallale loobus 1981. aastal tähistamast kopti kirikuaasta peamist püha lihavõtteid ning saatis tagasi teda sel puhul traditsiooniliselt õnnitlema tulnud valitsusdelegatsiooni, määrati ta asumisele ühte Niiluse deltas asuvasse kloostrisse. Vangistati ka kümmekond piiskoppi ja paarkümmend kopti preestrit. Sadat harda moslemina kuuldavasti pidas kopte ohuks riigi sisemisele julgeolekule ja andis nende „küsimuse" üle vastavale teenistusele. Koptide hinnangul saigi neist seejärel siiani kestev julgeolekuteenistuse "põhiprobleem".

Järjekorras kolmas mees Hosni Mubarak on üritanud käia keskteed. Toidu subsiidiumid püsivad kindlalt kui kalju ja uksed on lahti pigem tootmisinvesteeringutele kui tarbimisimpordile. Egiptusest on näiteks saanud arvestatav tekstiilivaldkonna allettevõtja kuulsatele kaubamärkidele. GUESS, MEXX, Tommy Hilfiger jpt kättesaadava hinnaga kvaliteetbrändid toodavad Egiptuses, ja mitte märksa odavamas Hiinas, mitte kõige vähem ehk sellepärast, et USA on avanud Egiptuse tekstiilikaupadele impordile tariifivaba tee. 80% Egiptuse kvaliteetsetest tekstiilikaupadest imporditakse USAsse, ning Euroopasse kõigest osake ülejäänud 20%st, mis peamiselt suunatud araabiamaadesse.

(USA taastas oma rolli Egiptusele abi andjana, kui märkas murelikult, et Nõukogude Liit hakkas muutuma nn kolmanda maailma ehk arengumaade suursõbraks ja vastavalt neis liigset mõju omandama.)

Samuti rõhutatakse poliitika ja religiooni erisust ning kõikide uskude võrdset kohtlemist – kopti kirikupühade esindusüritustel istuvad telekaamerate ulatusse jäävates esiridades alati ka moslemitest valitsustegelased ning alles just sai vähemusreligioon nimega bahaid loa end ametlikult ka bahaideks nimetada. Enne olid nad ID kaardita sisuliselt kodakondsusetud. Kuid Egiptuse seadused saavad siiski islamist ainest, olles segu shariaast ja Prantsuse

tsiviilõigusest.

Kuigi valitsev riigipea sellest hoolimata võrdub populaarsuselt umbes Brežneviga, umbes samadel põhjustel, ning rahvasuu paneb talle süüks eeskätt ulatusliku sugulaste ja tuttavate ringkonna poputamist usutavasti riiklike tellimuste toel, välishindajad aga kõikvõimalikke demokraatia puudujääke, on positiivse poolena siiski riigis nö. kord majas. Sest kujutage ette riiki, kus üleöö üritataks kehtestada demokraatia vähese silmaringi ja haridusega, kuid keevaverelisele elanikkonnale, kes tajub küll vabaduse võimalusi, kuid mitte vabaduse vastutust.

Kuid Mubaraki perioodil eeskätt niisiis kasvas valitsussektor riigis – 2/5 kõikidest uutest töökohtadest 1990ndatel loodi riigiametnikele, siia alla muidugi käivad ka õpetajad, arstid jms riigieelarvest palga saajad. Riigiameti pidamine ja selle abil tulude teenimine muutus tõsiselt populaarseks.
Majandus hakkas tõsisemalt moderniseeruma peaminister Ahmed Nazifi valitsuse võimule tulles 2004. aastal. Nazif on infotehnoloogia-alase haridusega, endine info- ja kommunikatsiooniminister, keda võib muuhulgas tänada internetiühenduse kiire levi eest siinmail. (Ka Egiptus pürgib e-riigiks ja ehitab üles e-valitsust.) Tööstus- ja kaubandusministrikski valiti asjatundja, endine Unilever Egiptuse juht ning HSBC panga nõukogu liige.
Nazifi valitsuse esimesteks kiireteks saavutusteks oli kõrgete väliskaubandustariifide vähendamine, sh imporditollid 80%lt 40%le, ning uus maksuseadus, mis ühtlustas ettevõtlus- ja palgamaksud 20% ning käibemaksu 10% tasemele.

2004. aasta suvel jõustus ka leping, mis avas Egiptuse tööstuskaupadele tollivaba tee Euroopa Liitu. Vastutasuks kohustus riik vähehaaval vabastama tollimaksu alt EL importi.

Riiklikult peab Egiptus olulisimaks muidugi just ekspordiorientatsiooniga tööstust ja ettevõtlust. Suuruselt kolmas välistuluallikas Suessi kanal toodab riigile tulu viis miljonit dollarit, iga päev. Suessist on siiski ette jõudnud tulu turismilt ja välismaal töötavate egiptlaste kodumaale saadetavad töötasud. Naftatööstus on langenud neljandaks, kuigi Egiptus võib peatselt kujuneda gaasi suureksportijaks piirkonnas, investeeringud selleks on alanud.

Igal aastal vajaks Egiptus juurde pool miljonit kuni 700 tuhat uut töökohta, ehk vähemalt sama palju, kui töökohti kogu Eestis, peale kasvavate noorte tarvis. Kuigi põllumajandus annab tööd endiselt enam kui viiendikule Egiptuse elanikkonnast, siis põllumajanduse osatähtsus majanduses moodustab praegu kõigest 10-15 protsenti – see kukkus ligi poole võrra umbes kahekümne aastaga 1985–2005, kui naftabuumi aastail parasjagu kasvas araabiamaades nõudlus odavate Egiptuse töökäte järele. Noored põllumehed lõid labida maasse ja lahkusid paremat otsima.

Veel viiendikule egiptlastele annab tööd valitsussektor ning viiendikule ka tööstus ja ehitus, sealhulgas tervelt kolmandikule tööstustöölistest – tekstiilitööstus. 20 000–30 000 töötajaga vabrik selles vallas pole mingi haruldus.

Turism täidab umbes 10% töökohtadest ning on viimased neli-viis aastat kasvanud 15-25% aastas, kuid potentsiaal on veel kaugelt katmata. Egiptuse rahvaarv küünib vähehaaval 80

miljonini, kuid turiste käis 2007. aastal kõigest 10 miljonit. Võrdluseks Prantsusmaa rahvaarv on 65 miljoni ringis ja turiste käis viimati 80 miljoni kanti. Turism on seega kahtlemata üks majanduskasvu valdkondi.

Järgmiseks selliseks on tõenäoliselt kõik toiduga seonduv, sest nagu kasvava majandusega vaesemat sorti riikides ikka – kui hakkab raha juurde tulema, hakkab inimene kõigepealt paremini (ja rohkem!) sööma.

Ning veel edasi võiksid võimsaks kasvuvaldkonnaks olla olme- ja kodukaubad, kuna esiteks on olemasolev baas nõrk (nt kasutatud autosid turul peaaegu ei ringlegi) ja teiseks on 30% elanikkonnast kuni 14 aastased ja rahvastiku keskmine vanus üldse 25 aastat. Pea kolmandikul rahvastikust seega seisab abiellumine alles ees, ning egiptlane ju ei abiellu enne kui selleks on kodu olemas ja see on ka viimase kui lusikapojani sisustatud.

Ehitus kasvaski võimsalt kuni viimatise USA laenukriisini, kuid kannatab selle all, et keegi ei soovi ehitada kortereid, mida inimesed jaksaksid osta, ning keegi ei osta neid, mida ehitatakse. Terved linnajaod viisaka välimusega hooneid seisavad pooltühjalt, sest puudub see mõõdukalt rikaste klass, kes sinna osta sooviks ja jaksaks. Või ostavad investeeringuna tühjalt seisma need, kes ise sinna kunagi elama ei asu.

Egiptlane ehitab heameelega hoopis ise, sugukonna vanadele maadele või kusagil linnaservas mõnelt eraomanikult poolseaduslikult omandatud põllulapile, kuid suurim probleem seoses eluasemetega on riigisisene migratsioon. Sugukonna maade läheduses ei soovi noored elada, sest seal pole neile tööd ja pole ka ettevõtlust toetavat piisavat tarbimistaset. Töö otsinguil Kairosse suundujatel aga pole kusagil elada – üldjuhul ei toeta nende palgatase ei ostmist ega pikaajalist üürimist viisakates tingimustes.

Seetõttu suundutaksegi õnne otsima, kui tutvused võimaldavad, turismipiirkondadesse, Araabiamaadesse või kaugemale Läände.

Kuidas siis elab neis tingimustes üks Egiptuse pere ja hakkama saab?

Kõige harilikum pere kuulub umbes madalamasse keskklassi ehk siis omab mugavustega ja piisavalt avarat elamispinda ning võimalik et paar-kolmkümmend aastat vana autot (kuigi linnas tõenäolisemalt kasutab ühistransporti ja maal mootorratast). Toiduostud sooritatakse enamasti turult ja vaid harva marketitest (kuid toidupuudust pole ja ise loomi ei pea) ning lapsed käivad küll riigikoolis, kuid kui just käsitööliste perega tegemist pole, siis neile üritatakse anda kõrgharidus. Tõenäoliselt omatakse mõnda sugulast kusagil välismaal – kõige tihedamini on keegi kolinud loteriiga Ühendriikidesse ja keegi võib-olla töötab Itaalias või Saudi-Araabias. Kuid pere ise pole välismaal käinud, tegelikult ei käida õieti kusagil kodulinnast või -külast kaugemal, ning ka rannapuhkused on pigem romantiline mälestus ammusest noorpõlvest, kui sedagi.

Näiteks onu Naeemi pere. Naeem tähendab araabia keeles „meeldiv". Onu Meeldiv on abielus oma küla tüdruku Reem'iga („gasell"), mõlemil on kõrgem pedagoogiline haridus. Meeldiv töötabki koolis õpetajana ja Gasell on kodune, kuigi vahel annab kohalikus koolis inglise keele tunde. Kummagi vanemad olid talupojad. Kumbki on ebaaraabialikult pikka kasvu, ning eeskätt vanemate näojoontes avaldub otsest samasust papüüruspiltidega ja

peahoiakus ammuste aegade suursugusust. Nemad on siis vist selle maa sool, etniliste egiptlaste järeltulijad.

Kuigi Naeem annab õhtuti ka eratunde ja saab sellest märkimisväärset lisatulu ehk teenib oma ametlikust palgast umbes kümme korda rohkem, siis pere elutingimustes see otseselt ei väljendu. Perel on teine maja teisel pool külaservas, mis seisab tühjalt – kuna Naeemi vend soovis seal müüa ja ise Kairosse kolida ning et vältida võõraste kolimist nö. oma pere vahele. Ning kuna see on hea investeering. Hiljuti ostis Naeem sajakonna tuhande naela eest veel ka maatüki. Kuna ka see on hea investeering. Kuid ta sõidab edasi oma enam kui kakskümmend aastat vana, teab mitmendat kätt ostetud punase Peugeot'ga ja alles käesoleval suvel pidas plaani muretseda elutuppa konditsioneer. Kolme lapsega pere elab kitsalt koos kahe magamistoaga korterikeses kolme korrusega majas, mille esimest korrust rendivad välja ja kolmas on „varuks" – Reem peseb seal pesu „Riga" tüüpi käsipesumasinas ning küpsetab leiba jahust, mida ostab viljana ja laseb ise jahvatada (sest nii tuleb odavam). Lapsed käivad riigikoolis. Naeem õpetajana kannab harilikult viisakamat sorti euroopalikke rõivaid – viigipükse ja särki, kuid naine kannab enamasti galabeyat, välja arvatud pidulikel üritustel, mil kannab iga kord eranditult uut uhket kostüümi.

***

Nabil, eelmise vend, on juba astmeke edumeelsem. Nabil on hambaarst ja tema tutvusringkonnagi moodustavad peamiselt arstid. Nabilil on maja meie külakeses, kuid ise elab ta hoopis kõrvalasuvas linnas, kenas jõevaatega kolmetoalises korteris praktiliselt kesklinnas. Kuna tema noor, haritud ja kena, kodus istuv naine ei soovi elada külas, kus tema moodsad, euroopaliku joonega rõivad ja katmata pea tänavail liikudes tülikat tähelepanu tekitavad. Neil on tuttuus must hõbedaste detailidega Hyundai Esperanza, mida kasutab ainult naine, kes ise autoga sõita ei oska, seetõttu on neil ka autojuht. Ja nende ainus poeg käib esimese astme gümnaasiumis. Korter on kõigi mugavustega, konditsioneeriga ja tulvil kombekohaseid nipsasjakesi, ning naine veedab päevi sõbrannadega kohtudes ning linnas poodides jalutades. Kodus kannab ta harilikult galabeyat, kuid külaliste tulles tõttab kohe tagatuppa, kus teeb kerge meigi ja galabeya asemel riietub liibukatesse „šikkidesse" polüesterdressidesse. Ülespoole püüdlikud inimesed nimelt kannavad sageli vabal ajal sportlikke rõivaid, ning rikkuri elustiiliga käib ka kaasas kas mõne spordiklubi külastamine või (isegi) tervisejooks tänaval. Seda viimast muidugi ainult Kairo valitud linnaosades.

***

Tädi Nevine elab naaberkülas kolmekorruselises majas vaatega otse väljakukesele küla kiriku kõrval. Kujutan ette, kuidas tema kopti hing sellest rõõmustab! Nevine töötab õpetajana ning on abielus ühes kontrollteenistuses töötava heasüdamliku riigiametnikuga, kelle töökoht tõenäoliselt pakub arvukaid võimalusi lisatulu teenimiseks. Ka nemad kannavad harilikult euroopalikke rõivaid kõikjal väljaspool kodu. Pere sõidab umbes kolmkümmend aastat vana taevasinise Fiatiga. Kuigi majal on kolm korrust ja katusel veel vaba ruumi edasi ehitada, elavad nad kõik koos umbes seitsmekümnel ruutmeetril, vanemad ühes ja kõik nende neli tüdrukut teises toas. Üle jääb veel avar elutuba, väike köök-topsik ja WC-duširuum. Õdedest üks õpib hambaarstiks, üks taastusravi spetsialistiks ja üks farmatseudiks. Üks pole veel otsustama jõudnud.

Hambaarst abiellus hiljuti lähedasest linnast pärit ärimehe pojaga, insenerist oivikuga, keda koolis naerdi tema veidi liiga suurte kõrvade tõttu. Kuid kõrvad on sihile viinud – noor edukas insener saab oma pruudile lubada ligi kaks korda kallima shabka, kui siinkandis keskmiselt kombeks, ja seda ei naera juba keegi enam. Noored kolivad elama ühte Kairo satelliitlinna ostetud korterisse, kus lähedal palju tööstust ja seega töökohti inseneridele. Küllap arstist abikaasa jääb nüüd koduseks.

***

Vanatädi Elena elab kohe meie kõrval. Elena, kuigi noorena imeilus, koolis käia ei tahtnud ja seetõttu abielludes head partiid ei teinud – tema kaasaks on vaesemat sorti külamees, kes oma tehasetöökohal invaliidistus ja on nüüd kodune. Pere elatubki mehe invaliidipensionist, mida on paarsada paundi kuus. Mees on paha iseloomuga ja sageli tigetsev, vahel isegi viiakse hulluautoga ära, aga tuuakse siis jälle tagasi. Elena lapsed on juba ammu täiskasvanud. Noorem poeg on hulluke ja abiellumiseks kõlbmatu, elab koos isa-emaga. Vanem poeg jäi sõjaväes kaduma ja keegi pole täpselt uurinud, mis temast sai, kuna vaevalt vastust sellele antaks. Tütar abiellus linna, kuid leidis samuti halva iseloomuga mehe ja hüppas jõkke. Elena on eluga leppinud ja kuigi sisuliselt kehvik, siis enamasti alati rõõmsameelne ja lahke olekuga. Tema päevad täidab majapidamine ja naabrinaistega tänavaserval lobisemine. Pere elab poollagunenud kahekorruselises majas ning peab kõrval põldu, kus kasvatab maisi ja ristikut söödaks oma ainukesele pühvlile ning kanadele ja partidele, kes elavad maja teises otsas. Elena toob meile sageli võrratut ise tehtud kohupiima ja koort.

***

Onu Samir on oma perekonna „rikkur" ja kuulub tõenäoliselt juba keskklassi ülemkihti. Insenerist poiss abiellus vaesest Ülem-Egiptusest pärit kena tüdrukuga, kellel tugev ülespoole liikumise ambitsioon. Naine ilmub mehe koduküla ainult möödapääsmatuteks üritusteks nagu lähisugulaste matused, ja kannab siis eranditult tumemusti päikeseprille nagu parimates ameerika draamades. Naissugulased vihkavad teda, uss selline! Samir alustas insenerina ühes Punase Mere kuurortis ja on nüüdseks tõusnud nimeka hotelli peadirektori asetäitjaks tehnika alal. Tema kahest tütrest üks õppis farmatseudiks ja abiellus oma õpingukaaslasega, puhtast armastusest seejuures. Mees töötab ravimifirma esindajana ja noored elavad traditsiooniliselt sisustatud kolmetoalises paneelmaja korteris Kairo popis ja suhteliselt kallis linnajaos, mille tänavaid palistavad disainmööblibutiigid ja tuntud rahvusvaheliste kettidesse kuuluvad kohvikud ja kiirtoidurestoranid. Nende elu on eriliste edasi liikumise ambitsioonideta, kuid suhteliselt muretu.

Samir ise muretses värskelt uuema ja suurema korteri laste lähedusse, tulvil traditsioonilises stiilis, kuid siiski eksklusiivset mööblit koos suurima saadaoleva, juba ise hea mitukümmend tuhat maksva vedelkristallteleriga. „Palee!" õhkavad külas käinud sugulased. Kuigi tegelikult elab pere enamasti Samiri ametikorteris kuurortis, kus ta töötab ning töötab ka vanem tütar koos mehega kõik ühes ja samas hotellis. Väi ongi munsterdatud personaliosakonna juhatajaks, nii et küllap teoreetiliselt saaksid samast tööd veel kõik seda soovivad lähemad ja kaugemad sugulased. Mõned ongi saanud ka, kuid mõned teised on liiga uhked, et paluda. Töökohad Egiptuses liiguvad enamasti sugulusliini pidi või tuttavate kaudu. Ainult üksikutel kordadel võib sekka juhtuda võõras julge küsija.

***

Lõpuks onu Hani (Õnnelik) on terve elu töötanud haridusüsteemis koolide inspektorina, nüüd pensionil. Õnnelik abiellus ühel kontrollkäigul kohatud kena särtsaka õpetajannaga ja ehitas perele maja küla ja linna vahele. Külas elasid Hani vanemad, linnas käis noorpaar tööl. Hani sõidab ringi paarkümmend aastat vana saksa motikaga, mida üle päeva remondib, ja ei oska oma pensionärielu mitte millegagi sisustada peale kiriku, kus on vastutav laekuriks. Hanil on kolm täiskasvanud last. Vanem tütar on toidukeemia magister ja noorem kunstiõpetaja. Ka pojal on pedagoogiline kõrgharidus, kuid ta ei rakenda seda. Pere elab kolmekorruselises majas, mille teise korruse ehitas veel isa, aga kolmanda juba poeg. Vanem tütar abiellus pangaametnikuga ja kolis ära lähilinna. Noorem abiellus inseneriga ja kolis Kairo satelliitlinna tööstusrajoonidele lähemale. Mõlemad tüdrukud töötasid abiellumise eel kohalikus lasteaias, mitte raha pärast, vaid et „kodust välja saada", kuid jäid abiellumise järel taas kodusteks. Pere ema ja isa kannavad väljaspool kodu eranditult tagasihoidlikes toonides maitsekaid läänelikke rõivaid, kuid kodus enamasti galabeyat, nii öösel kui päeval sama, suvel õhemat, talvel paksemat.

Katusel peab perenaine kanu ja küülikuid, et värske liha oleks alati käepärast võtta, ning muu kraami toob turult. Kui tütred veel kodused olid, küpsetati nädalavahetustel ise leiba ning muid kooke ja saiakesi. Kõik kolm teevad suurepäraselt süüa, söögitegemisele nende kodune aeg ju peamiselt kulubki ka. Noorema õe kenad ja silmnähtavalt andekad, kuigi õpilaslikud maalid ja puidunikerdused tolmuvad kapi taga ja kui neid sealt välja tarida, siis kohmetub ta kohutavalt. Need polevat üldse ilusad! See pole üldse oluline! Vanemale õele kingitakse seinakaunistuseks hoopis kirikust ostetud „kunstitöö" – tekstiilist ja trükipiltidest moodustatud raskesti määratletavas tehnikas ligi ruutmeetrine neitsi Maarja.

Pealt kahekümnesed tütred riietuvad kodus enamasti mugavatesse põlvpükstesse ja vennale väikeseks jäänud lohvakatesse särkidesse, oma uutes kodudes isegi varrukateta toppidesse, millele juhuslikult tänavale astudes või ust avades galabeya peale tõmmatakse. Kodust väljas kantakse Kairo servalinnade odavatest kauplustest ostetud traditsioonilisi polüesterkostüüme, milles küll algul maadligi küündinud seelikud järk-järgult lühemaks muutuvad ja pisitasa ka lisandub rõivastusse pikki pükse.

Tütarde kodud on ligi poole väiksemad kui emal, kuna maa hind on vahepeal tõusnud. Keskmine korter on umbes kuuskümmend ruutu suur ning koosneb külalistetoast, söögitoast ja ühest-kahest magamistoast, millest ükski ei ualtu üle viieteistkümne ruudu. Taganurgas on veel kuueruutmeetrine köök ning kaheruutmeetrises WCs on dušš paigaldatud peaaegu poti kohale.
Külalistetoa nurgas aga troonib värvilise vakstukatte all automaatpesumasin – mitte väljanäituseks, vaid et mujale see poleks lihtsalt mahtunud.

Siiski on kõik uus ja ilus ning kenasti plaatide ja värvidega viimistletud.

***

Bassem on pensionil koolidirektor, abielus pangas heal positsioonil töötava naisega. Perel on korter Kairos, seal käivad tütred end aeg-ajalt „tuulutamas", kuid tegelikkuses elatakse

väikelinna renditud majas selle pangakontori lähistel, kus naine töötab. Kuigi rahast puudust ei tunta, siis eluolust see välja ei paista – rendikorter on kehviklikult pisike, nigel ja sassis. See-eest hellitatakse lapsi. Nooremale pojale on järgemööda ostetud auto, siis veel uuem auto komplektis kõige kallimat sorti uusima mobiiltelefoniga ja mitmetuhandese nahkjakiga, mille poiss laseb autoistmelt ära varastada. Kuigi poisi sokutas heal positsioonil lähisugulane tööle kuurordihotelli turvakaameraid jälgima, kus sisuliselt ei midagi tegemise eest saab poiss viis korda rohkem palka kui sai tema koolidirektorist isa ja kolm korda rohkem kui saab pangaametnikust vanem vend, siis selle raha kulutab ta kõik iseendale. Sharmist on juba küljes ka alkoholi tarbimise komme ja hiljuti otsustas töökoha ühiselamus elav ning bussiga tööle ja tagasi liikuv poiss ka auto Sharmi viia. Teedel jalgsi liikuvate noorte naisturistide arvu arvestades on see mõistagi mõttekas otsus…

Vanema vennani eespool mainitud heldused ei ulatu, kuna poiss on pärit lesestunud mehe esimesest abielust. Tolle eest muretseb isa Bassem poolsalaja. Poiss töötab prestiižikal kohal valitsusele kuuluva panga andmesisestajana (toksib päeval pliiatsiga paberile kantud tehingud õhtul arvutisse), ning on selle kõrvale avanud kirjatarvete poe, kuna pangast saadav palk katab vaevu praegu veel lasteta pere igakuiseid vajadusi.

Ka tütardes on märgata tugevat ülespoole liikumise mobiilsust. Vanem tütar kaalus alustuseks kihlust ühe Ameerikast saabunud teise põlvkonna egiptlasega, järgmiseks kõrvalküla puusepa pojaga, kel raha nii palju, et pere vanaema kannab esindusüritustel kulda ohtramalt kui setu memmed hõbedat – lõuast nabani ja randmest küünarnukini. Kumbki peig sai viimasel hetkel siiski ära põlatud parema ootuses. Linnas käies kannavad vastavalt nooremas ja vanemas teismeeas õed miniseelikuid, mille all siivsuse katteks lühikesed retuusid, ning põlvedeni ristatud paeltega kreeka tüüpi sandaale, suve suurmood siinmail. Talveks nõuab noorem õde, tiba pealt viieteistkümnene noor neidis, poolde reide ulatuvaid säärsaapaid koos uue miniseelikuga. Ja saab ka.

***

Tõele au andes – küllap teismeiga ongi see moodide ja muude võimaluste läbiproovimise aeg. Märksa hullem ju kui faux pas'd veel täisealisena ette võetaks? Ning kohalik kultuur tagasihoidlikkust või enese häbenemist otseselt ette ei näe. Sharmi nädalavahetust veetma sõites astub koos meiega lennukist maha rühmake nii viieteist-kuueteistaastasi noori kairolannasid, kõigil hetke moe järgi kirevad kakaduukostüümid ning vähemalt üks sõbrannadest kängitsetud läikivast lakknahast kollastesse platvormkingadesse, millel tallapaksust paar ja kontsakõrgust paarteist senti. Ta jõuab neil silmnähtavalt hõlpsasti edasi – küllap juba kogenud kontsatsar!

Kingapoe vitriinis võibki näha päris avarat valikut poolkõrge kontsaga sandaale kolme- kuni kuueaastase noore kaunitari jalanumbrile. Ning Ühe lemmikmänge on „makijaaž" ja „manikiir". Olles kusagilt meelde jätnud, et prantslannad ostvat oma tütardele esimese peegli just kolme aasta vanuses, ei pilguta ma silmagi, kui mu isiklik järelkasv väljub lasteaeda tulipunaste küünekestega (pool värvist näpuotstel laiali) või naaseb värvitud huultega – jääk hommikusest kassinägude maalimisest seal. Ma ise ei saa enese ilusaks värvimisega siiani õieti hakkama ja kahes halvast võimalusest valin harilikult lihtsama – olla nii nagu olen.

Ehk annab pikem treenimisaeg siis parema tulemuse?

***

Välismaale või kuurortisse tööle siiski heal meelel ei minda, kuna see viib pere lahku nädalateks või isegi kuudeks. Peamiselt töötavad nii veel abiellumata noored mehed, ajavad raha kokku, kolivad siis tagasi, ehitavad eluaseme ja leiavad kodu lähistelt soovitavalt tervisekindlustuse ja pensioniga varustatud töökoha, millel rahulikult vanaduse poole tiksuda. Egiptlased olevat juba ajalooliselt kuulsad sellega, et üldse väga harva oma kodumaalt lahkuvad. Ühes juhuslikult kätte puutunud uuringus üritas autor seda seletada asjaoluga, et ajalooliselt on saabumise ja lahkumise teeks olnud peamiselt meretee, kuid Vahemerel puhuvad Atlandilt alguse saavad tuuled, peamiselt läänest itta. Seetõttu olevat läbi aegade olnud kergem Egiptusse jõuda, kui siit ära minna.

„Kiiresti on meil elu edenema hakanud, nii palju uut ehitust tänavaservas!" mainin Teispoolele ükspäev teel linna poole.

„Praegu on Saudis töötavate meeste naasmise kuu," selgitab Teispool. Jõukad saudid pagevad kesksuvel kuuma eest varju Vahemere äärde või Euroopasse ja nende palgal olevad egiptlased pääsevad koju puhkusele, koos aasta jooksul kogutud teenistusega, mille eest kohe kopp maasse lüüakse.

Küla vahel ringi käies on raha päritolu seetõttu ka õrnalt aimatav – ühel pool troonib naabripoisi traditsioonilisel majakarbil kreemikoogilikes värvides elegantne Itaalia tüüpi rõdu, veidi edasi aga on lehmalautade vahele kerkimas selgelt Saudi suurejoonelisust kandev villa alt saalist ülakorrusele viiva uhke laia häärberitrepiga keset maja, betoonitööd on just käsil. Kolmanda pere liigsete krumeluurideta lihtne ja sirge maja on aga juba valmis – rahvusvahelise telekomihiiu ehitusobjektidel töötava isa Alžeeriast saabudes lükati vanematelt päritud vana majakökats laiali, valati uuele alus ja sellele laoti müürid. Kuu aega hiljem toimetab kümmekond aastat abielus olnud kolmelapseline pere juba uutes ja avarates, kuigi veel värvimata seintega tubades, ja ongi ka aeg issil lahkuda uue rahalaari järele.

Pole siis ime, et lähedase linnakese esindustänav järjest pikeneb ja pikeneb – pea iga kord on siia avatud jälle uus poeke. Suurenevat rahavoolu ja mugavuse poole edenevat elatustaset on märgata ka supermarketite kaubavaliku laienemisest. Topsijogurt pole enam hea õnne peale leitav kaubake nagu meie siia kolimise aastal ning juba paar kuud üritab poolemiljonilise linna suurim, ligi sajaruutmeetrine supermarket jaheletist müüa midagi ülimale mugavikule – pestud ja pakitud tomateid ja puuvilju – igat sorti korraga väljas pakike või paar. On tekkinud esimesed valmismööblit müüvad kauplused. Ning uute autode arv tänavatel aina kasvab.

Olen seetõttu alati mõelnud, miks turistide järele nii igatsev Eesti alati vaatab kõige labasemas suunas Lääne-Euroopa poole. Sest mida on meil pakkuda, mida seal pole, kui igav liiv ja tühjad väljad kõrvale jätta? Miks ei vea Eestist Egiptusse suunduvad lennukid tagasireisil meile hoopis rühmade kaupa jõukaid egiptlasi ja araablasi, kes kunagi pole näinud nii suuri muruvälju („Kas see kõik on naturaalne?" küsib Teispool Kadriorus), kogenud vihmamärga maad („Vesi! Vesi!" hõiskab Üks ja on õnnest poolsurnud, kui ta kummikutega lompidesse sumama viin) ega päeva, mis kesksuvel otsa ei saagi. Või lund. Meie Eestis viibimise ainukesel lumepäeval jaanuarikuus suruvad Teispool ja Üks ninad vastu aknaruutu ning vaatavad, vaatavad, vaatavad, kuidas taevast langeb... valget vatti!?

Egiptlastele praegu pakutavate rühmareiside nimekirja tipus troonivad selle asemel lähedased Türgi ja Kreeka, järgnevad kaugem Taimaa ja Malaisia, paar kuulsamat Euroopa pealinna ning värskemalt ka Euroopa ringreis. Kuid see kõik maksab hämmastavaid summasid. Mõne tuhande krooni eest mitme tuhande kilomeetri kaugusele nagu eestlasi, ei vii egiptlasi keegi.

Meie endi reisid lähipiirkonnas on siiani kammitsetud kolmest asjaolust – et lapsed on väikesed, et eeliskohal on kodu sisustamine, ning et kuigi sihtkohad on lummavad, on nad igaüks omade agadega. Näiteks Liibanon – Egiptuse Soome, mida kadestatakse sarnase kultuuri, kuid ometigi silmnähtavalt parema elujärje pärast. „Lähis-Ida Pariis," öeldakse mägede ja mere vahel paikneva Beiruti kohta, kus piltilusa vanalinna sillutatud tänavaid piiravad esinduslikud poekesed ja võrratud restoranid ning eksklusiivsetest kohvikutest saab osta hetke moemaiust Euroopaski – maroone. Vahetult lõppenud relvakonflikti järel on hinnad just soodsad...

Või Süüria. Mil iganes ma märkan letil tooteid, mis kaunist käsitööharjumusest ja pikast ilu meisterdamise traditsioonist märku annavad, on tegemist Süüria toodanguga, eriti tekstiilide vallas. Et Egiptuses endas on orientaalset käsitööd leida sama raske kui vene kultuuripärandit Moskva uusrajoonides, tekitab see huvi oma silmaga kaema sõita, mida kõike siis Süüria ja pealinn Damaskus või veel romantilisem Aleppo pakkuda võiksid. Süüria, räägitakse, olevat tegelikult täiesti turvaline neile, kes sealsele kaageebeelikule julgeolekuorganile huvi ei paku.

Iisraeli korralik egiptlane mõistagi jalga ei tõsta, olgu ta moslem või kopt. Mõned tunded ei vanane ning et Iisrael Egiptust korduvalt rünnanud on, sellest ei saada üle. Populaame Egiptuse komöödia, mille peaosas üks kuulsamaid siinseid näitlejaid, armastatud koomik Adel Emam, kujutab peakangelast saabumas aastaselt tööotsalt rikkasse Araabia riiki ning avastamas, et tema majja temaga ühele korrusele on kolinud... Iisraeli saatkond. Millised hädad nüüd kõik ei alga! Sõbrad keelduvad teda külastamast. Pitsarestoran, kuuldes, kuhu tellimus toimetada tuleks, viskab toru hargile. Koju toodud kahtlase taustaga kuid siiski egiptlanna lahkub poolelt jalalt, teenustasu mehele näkku visates – prostituudilgi on kõrgemad printsiibid! Ja korterit on muidugi võimatu müüa. Lõpuks lendabki eluase õhku, saatkonnale sooritatud terroriaktist.

Egiptus ise üritab olla neutraalne rahusobitaja, niivõrd kuivõrd. Kenas Sharm el Sheikhis glamuurseid kohtumisi pidada ju võib, kuid palju on neist reaalselt kasu olnud, peale selle, et osalejad saavad järjekordse meediakajastuse poliitiliste suurmeestena. Egiptus on ajalooliselt kõikunud USA ja Araabiamaade vahel suhtumisest suhtumisse ja soosingust soosingusse, üritades kummagi poolega siiski läbi saada. Kuid kes see õieti on, kes pole ei liha ega kala?

Euroopa olemasolu on siinmail vaid vaevu märgatav, kui üldse meenuv. Kuigi taustu uurides üllatusega leian, et Euroopa Liit nii rahastab kui nõustab siinmail, pole neil projektidel kajastust avalikkuse jaoks. Uus ühinenud Euroopa on liiga iseloomutu ja isikupäratu, et silma hakata ja meelde jääda. Võrdluseks Ühendriigid on „kohal" ligi kümme korda suuremate rahasummade, kiidetavate või taunitavate kuid konkreetsete seisukohtade, ja karismaatiliste esindusisikutega, kes on kui oma riigi märk. Kus või kes on Euroopa märk ja on tal ka seisukohti? Ei tea...

Praegu, kolmanda aastatuhande algul, on Egiptus siiski kõige enam hõivatud iseendaga ja

demokraatlikuks kasvamise raskustega. Et president on vana ja mantlipärijaks prognoositavat järglast saadaks tõenäoliselt algusest peale ebapopulaarsus. Kuid tugevat muud alternatiivi samuti pole, vist kuna pole piisavalt arvukat nõudlust. Harilik egiptlane väldib poliitikat nagu sääsk tuld. Ellu jääb see, keda ei märgata, tundub olema siitkandi ajalooline elutarkus.

„Miks sa ei lähe külavalitsusse ja ei nõua neilt, et see meie teelõik kord juba valmis ehitataks," pärin Teispoolelt eestlasliku jonniga. „Võta naabritelt mõnikümmend allkirja ja... varsti on ju valimised!" Aga Teispool pööritab silmi ja ei lähe.

„On ainult tahet vaja, et elu muutuks," üritan veenda ämma. „Ei ta muutu," arvab too stoilise rahuga.

Veel kaugemale kui omavalitsusest, hoitakse ainult politseist. Eeluurimisvanglasse võib sattuda puhtalt kuulujutu või pealekaebuse ajel, ning võib kuude viisi rännata ühest kogumiskohast teise, enne kui tõde jalule seatakse – kui on kedagi seda taga nõudmas või on appi ruttavaid tuttavaid õigusorganite kõrgemates ridades. Kui tänaval juhtub väiksemat sorti avarii – plekimõlkimine või müksab keegi mõnda jalakäijat, siis peaaegu kiiremini kui süüdlane, kuigi sajatuste saatel, kaob sündmuskohalt kannataja. Keegi ei taha politseiga tegemist teha, sest kes teab, kummas suunas asi kaldub.

Egiptuse edenemise suurim takistus ongi egiptlaste eneste hirm kõige kõikvõimaliku ees (või peaksin ma ütlema – ettevaatus?) ja sellest tulenev tahtmatus oma elu laiemasse korraldamisse sekkuda. Egiptlane ise on enda pidur.

Egiptus – poodleja paradiis

„Kolmapäeval lähen Kairosse, üksinda," ütlesin Teispoolele. „Mul on vaja..." lugesin üles kümmekond täiesti edasilükkamatut asjakest. Teispool vahtis mind tõrksalt hapu näoga. Üksi? Kairosse?? Ja veel poodlema!

Kui Teispool midagi vihkab, siis on see poodlemine. Esiteks kulub aega ja teiseks raha, kumb vastumeelsem on, ei oskagi öelda. Ja miks mul on vaja käia poodides ka ilma, et ma sealt midagi ostaks, ei saa ta siiamaani aru.

„Läheme siis, kui meil on midagi vaja ja konkreetselt raha selle asja jaoks, ja ostame kohe ära."

Aga minul on vaja enne teada, kus mida üldse on, kui on, ja mis on ümberkaudsed hinnad!

Kord käis Teispool meile seinakella ostmas.

„Ostsin kahe minutiga," kiitis koju jõudes, "astusin sisse, ostsin ära ja astusin välja."

Kell tuli kohe pooles ulatuses välja lülitada, sest igal täistunnil mängima kukkuv helin äratas korrus allpool magava äia ja ämmagi üles, lastest naabertoas rääkimata. Ja kahe päeva pärast jäi mõistatuslikult seisma. Teispool viis kella parandada – ei kell olevat terve. Käiski veidi.. ja jäi siis mõistatuslikult uuesti seisma.

Nii päris mitu nädalat ja veel ühe parandamisekäigu, kuni Teispoolel sai villand ja ta kella konkreetselt ringi vahetas. Selline kahe minuti ost, see kuulub nüüd mu argumentide kullavarasse.

Ei olnud mul vaja et ta tuleb mu naudingut rikkuma ja pärast kõigest kolmandat poodi iga uue ukse taga pirisema.

Teispool viis mu siis järgmisel hommikul bussile. Neid läheb siit nagu Helsingi praame iga poole tunni tagant, kogu aeg seisab miskit ees. Ja pilet Kairosse, poolteist tundi sõitu, maksab kõigest 3.50.

Konditsioneer töötas, novembri alguse jaheduses on seda just vaja, mõtlesin. Võtsin kotist õhtu tarbeks kaasa pakitud kampsuni ja kerisin ümber õlgade. Suvel sattusin kord ühte bussi, mil kondekat polnudki, ja kord augustikuus teatati uhkelt et, "konditsioneer meie bussides töötab ajavahemikul 11.30-14.30." Kell oli tookord umbes 10 ja hommikupäike just kuumemaid tuure üles võtmas...

Kairos võtsin muidugi takso, Kairo on ses mõttes ütlemata lihtne linn, et eksimist kartma seal üldse ei pea. Kus iganes on, no vähem kui minuti jooksul, võimalik peatada takso, millega ikka sinna välja jõuab, kuhu vaja.

„Viiskümmend naela," pakub ontliku olemisega habemik mu silmanähtavalt välismaist olemist kaedes.

„He-hee-hee," ajan suu kõrvuni. Nali läheb siin kandis ikka hästi peale, ei teki konfrontatsiooni nagu vaieldes või vihastades.

„Kakskümmend viis veel kuidagi aga, he-hee-hee..." teen näo, nagu oleksin head nalja kuulnud.

Habemik saab aru, et ma hindu jagan, ja ei hakka pikemalt vaidlema. „Kolmekümnega viskan ära," pakub siiski lootusrikkalt.

Sellega olen mina ka nõus, takso on meeldivate puhaste nahkistmetega ja mis seal ikka, viiekas sinna-tänna. "Oleksin pidanud viisteist või kakskümmend vastu pakkuma," mõtlen ise. Sest viieka tingivad nad peaaegu alati juurde, kui lausa nugade peale minna ei viitsi.

Kord varem olin sõitnud ka metroos. Tol korral oli seltsiks kaasas Teispoole õde ja et liin kulges just meid huvitanud linnaossa, siis – muidugi ma tahtsin Kairos metrooga sõita! Astusime sobivas kohas bussist välja ja suundusime nagu ikka treppe pidi maa alla. Jõudsime koridori, mille moodustas umbes kahe ja poole meetrise läbimõõduga ümmargune pealtnäha kanalisatsioonitoru. Keskel kulges kiitsuke kõnnirada, sellest kahel pool solgiojad ja prügi.

Mõtlesin võimalikud ohud peas kiiresti läbi... ega ma polnud ju üheski Aafrika mandri metroos varem sõitnud. Kas kogu liin kulgebki niiviisi torudes? Ja on see kõik ikka korralikult toestatud? Mis kontingent seal all ees ootab?

Kuid „alla" me ei jõudnudki, sest olime just jõudnud tänava teisele poolele ja hakkasime nüüd trepist üles ronima metroojaama poole, Shubrast alguse saav liin nimelt kulgeb paar esimest jaamavahet hoopis majade katuste kohal. „Kanalisatsioonitoru" oli sõidutee all kulgev jalakäijate tunnel, too Shubra on selline kehvemat sorti linnajagu. Metroo aga oli nagu metroo ikka, avara pääsla ja viksilt plaaditud perroonipealsega. Pilet maksis vististi ühe Egiptuse naela ja neid müüdi raudteekassadele sarnaste luukide tagant, mitmes kiiresti kulgevas järjekorras.

Valisime loomulikult ühe rongi ninas olevatest naistevagunitest. Hilishommikul oli see pooltühi, istekohti jäi ülegi. Sõitsid peamiselt nooremad naisterahvad, raamatukuhi süles – Shubra liin kulgeb just Kairo Ülikooli juurde Gizasse. Kui uksed sulgusid, tõusis kõrvalt üks naisterahvas suure kotiga ja hakkas kõval häälel kaupa pakkuma – vineeripulgakeste külge kleebitud õhemast tekstiilist lehvikukest, millega palavas vagunis endale tuult teha. Palav ei olnud, uus liin on isegi konditsioneeritud, aga just sellist lehvikukest oli mul vaja! Ostsin kahe naela eest kaks tükki, ühe tüdrukutele mängida ja teise katuseterrassi tarvis, hea kuumemal päeval seal endale tuult lehvitada. Kopti jumalateenistuste ülekannetes või ka Egiptuse keskklassi kuvavates filmides võib ikka märgata elegantseid daame kuumemal aastaajal just lehvikuga endale tuult tegemas. Daam ei saa ju lubada higiniresid või sulanud meiki!

Möödusime Ramsese rongijaamast ja seejärel Tahriri väljakust ja astusime metroost välja just Kairo Ooperimaja peatuses, sihiks tol korral üks Kairo kuulsaid raamatupoode Gezira saarel Zamalekis.

Igati meeldiv kogemus ja odav pealekauba.

Kuid täna olen taksoinimene, sihtpunktiks City Starsi kaubakeskus uues nouveaux riche linnaosas Nasr City, araabiakeeli Medinat Nasr. Sinna metrood ei kulge.
Olen, nagu ikka eeltööd teinud. City Stars – see on viis või võib-olla seitse korrust ja vististi neli korpust, kõige taga võimas kahekorruseline H&M päris omaette sopis, kuhu ma pole veel kunagi välja jõudnud.

Osa oste on kodust juba Interneti teel välja vaadatud, näiteks tean kindlalt, et tahan sisse astuda Egiptuse soodsahinnalise kvaliteetmärgi Dalydress poodi, et veidike kostüümikesi kaeda. Ontlik Egiptuse abielunaine kannab külla minnes ikka kostüümi ning Dalydressi kostüümid on tikandite ja väljaõmblusteta täiesti euroopalikult väljapeetud kraam, suvel enamasti linast, talvel villasegust. Ka meestepool on esinduslik, kuigi veidi mittemidagiütlev, siin pakutavat business-särgistiili leiab mujalt poodidest ausalt öelda ka poole vähema raha eest.

Ka Promod on kodunt välja valitud, juba tuttav odava ja mugava euroopaliku kauba pood, küll siin Egiptuses tugeva juurdehindlusega, kuid mis parata. Egiptuse kohalikust moest on aeg-ajalt kõrini. Parasjagu on mingi kollektsiooni allahindlus, kaup on saadaval poole odavamalt ehk peaaegu Euroopa hinnaga.

Nefertari looduskosmeetika letist keset koridori kõnnin esialgu mööda – tagapool on neid veel üks ja milleks siis kohe alguses end potskutega koormata. Virgin Megastore jätab kah hetkel külmaks, juba tean kuidas Citystars aega neelab, kõrvalehüppeid lihtsalt ei saa lubada. Parasjagu on kell saanud üks...

Vahele jääb palju mulle mitte midagi ütlevaid moepoode, siiski astun läbi Aldo jalavarjude poest, jah täisnahast mõnusad sandaalid on täiesti olemas ja ka parasjagu talve eel 50% alla hinnatud, kuid Teispoole "suuskadele" sobiv number on juba otsas. Tagantjärgi mõeldes – võinuksin ju endale mõne väiksema suuruse osta, ehh...

Meie linnakese kohalik valik piirdub kunstnahast kaubaga ja mulle meeldivaid mudeleid on ainult meestepoodides. Sealt osta aga...

„Ei, ei, ei, kas Madame ei saa aru, et need on j u m e e s t e sandaalid," hädaldab vanaldane meesmüüja, kui üht eriti avarat mudelit jalga proovida üritan, ja peaaegu napsab kingad mul käest. Siinriigis on n a i s e d, kes kannavad naistekaupu, ja m e h e d, kes kannavad meestekaupu, ja igasugused unisex-mõtted võib vabalt piiri taha maha jätta. Teispoole abiga saavad kingad tol korral siiski ostetud, kuid sama jama kordub pea iga kord, kui üritan meestekaupade poole piiluda, näiteks tutvuda mõne t-särgi vms kraamiga.

Edasi Body Shop, Johnsoni lastevannivahu lõhnast on kõrini ja läinud korral jäi silma miski puuviljalõhnaline vannivaht. Papaia. Hind oli küll soolane, aga – lapsed ennekõike, eks! Papaia läheb loosi.

Siis veel üks peavõrude, käevõrude ja sõrmusekeste poeke, kuhu alaealise neiuga ilmselt Ei Ole Mõistlik sisse astuda. Roosadest lilleõitest moodustatud käeketike koos sõrmusega on täiesti vastupandamatu, ja moodustab nüüd kolmeaastase Ühe igapäevase garderoobi lahutamatu osa. Küll ema süda juba teab!

Mothercare on Egiptuses (suhteliselt) veel kallim kui Eestis, seetõttu ostan siit ainult sokke. Suuremale viis ja väiksemale veel viis paari mugava lõike ja kenade värvidega ihusõbralikke puuvillasokke, need kestavad mitu aastat ja ei sooni jalga. Muud laste puuvillakraami on Egiptuse kohalike kaubamärkide toodangust palju huvitavam otsida, ja on ka pea kümme korda odavam.

Vahepeal saab raha otsa, õnneks möödun just „tanklast", kus seitse eri automaati rivis, küll mitte ükski mulle tuttavalt pangalt, kuid Swedbanki deebeti neelab suvaliselt valitud masin alla porisemata, annab raha ja kviitungi. Ja kaardi ka tagasi. Veel mõne aasta eest väiksemad pangad Eestit ei tundnud ja automaati pidi valima...

Vahelduseks üks kotipood, käekotti ei kanna siin just tihti ja ilmselt peab olemasolev veel viis aastat vastu, kuid uhke disain ja erk oranž värv köidavad silma ning astun sisse, et uurida, kas on ikka ehtsast nahast kotid.

Nahast jah, kinnitab müüja, näete see siin Galliano uus hooaeg ja see seal veel Fendi viimase hooaja saba. Hind? Number ulatub edukama eestlase kuupalgani, kuid parasjagu – ahoi! – on mõned tooted poole võrra soodsamad. Müüja on seda seletades lahkus ise. Mnjah. Kiidan nende suurepärast valikut entusiastlikult kaasa noogutades ja... astun edasi.

Promodi ostud kotis (muuseas, püksid leiab mulle müüja proovikabiinist poetatud palve peale leida midagi "seda värvi ja selles pikkuses, näete selle pluusi juurde siin". Egiptuses harva esinev initsiatiiv koos korraliku kaubatundmisega!), küsin Nefertari letist oma stamptooted – öise kortsukreemi, mudamaski ja esimest korda ka piimavannipulbri. Olen ühe kingiks ostnud ja tuleb mõttesse siis isegi piimamõju kaeda. Algust tegin muuseas väga lihtsalt – viskasin vannivette mõned lusikatäied harilikku piimapulbrit. Sa mu meie! Mu külatolmused kabjad said paari minutiga täiesti uue ilme. Selgus, et piim on äärmiselt meeldiv ja efektiivne sarvnaha mahakoorija. Ka muu ihu sai pehmeks ja siledaks. Nefertari piimavannipulber on lisaks mõnusa magusa mandlilõhnaga ja hulgas on miskeid helbeid või idusid, mis koorimist veelgi tõhustavad. Nivea-L'Oreali hinnatase, korraliku suurusega potsikud.

Edasi juba tagasiteele asutades, et võtta ette järgmine korrus, jäävad teele pesupood ja parfüümipood. Pesupood on uus ja tundmatu, kuid lihtne karge disain paelub silma, seega astun sisse. Women' Secret. Täispuuvillased esemekesed, Made in China, kuid selgelt arenenud riigist pärit või edasijõudnud teadlikkusega disaineri töö, pigem skandinaavialik kui hiinalik välimus ja teostus. Muidugi, hea pesu pole eestlase jaoks mingi eksootika, kuid Egiptusse on esimesed mugava ja ihusõbraliku pesu poed jõudnud alles hiljaaegu. Korrus kõrgemal olnuks Triumph, kah uustulnuk siinmail, kuid nii pesu vajadus kui eelarve saavad siis allpool juba ammendatud.

Järgmiseks siis astun sisse parfüümipoodi, kus saadaval paremat sorti näopiim jm siinses tolmuses ja päikeselises keskkonnas asendamatu kraam. Hinnad Egiptuses on just sellised, et mida siin võidaks odavamate müügikulude arvelt, tuleb juurde 40% imporditolli näol, seega keskeltläbi ikkagi umbes nagu Eestiski. Valik on muidugi kesisem – kuigi parfüümide osas võib esineda uudsusi ja erinevusi, siis ilutoodetest on saada pea ainult Guerlain, Dior, Chanel, ning järgmiseks juba Lancaster, Bourjois jms kraam. Punetust vähendav kreem tundlikule (stabiilselt välja magamata noore ema) näonahale, mida otsin, on pea kolmandiku hinda

juurde saanud, see-eest soovitab kaupa silmnähtavalt hästi tundev meesmüüja suhteliselt soodsahinnalist näopiima, mis tegevat igasugu imesid, sh kaitsvat nahka „saastatuse" eest (uus müüv turunduskontsept?).

Kell läheneb kaheksale õhtul, olen hiigelkeskuses veetnud üle kuue tunni, peaaegu ainult ettekavatsetud nimekirja järgides ja kõrvalehüppeid endale lubamata. Sööma ülakorruse ameerikalike paksude pihvide restorani ma ei jõuagi, kuid Cinnaboni müügiletist haaran kaasa karbikese ameerikalikke hiigelkukleid karamellkreemi ja peekanipähklitega, nendest loobuda ei suuda ma lihtsalt kunagi. Mitte just glamuurseid kuid siinriigis parasjagu populaarseid ja mitte sugugi halbu kiirtoidukette ja kohvikuid on keskuses veel mitmeid ja mitmeid.

Ei jõua ma ühtegi mänguasjapoodi, ühtegi spordipoodi ega ühtegi sisustuspoodi, rääkimata Khan el Khalili Citystarsi versioonist, mis üksinda koosneb ligi seitsmekümne viiest poekesest. Kui Tallinna kaks suuremat kaubamaja – Stockmann ja, noh, Kaubamaja! – kauplevad kumbki umbes 14 000 ruutmeetril, siis CityStarsis on renditavat müügipinda täpselt kümme korda rohkem ja natuke pealegi, 150 000 m². Sellisena jääb keskus alla ainult arvatavale maailma suurimale kaubamajale, mis asuvat Dubais ja mille suurust mõõdetakse mitte meetrites, aga kilomeetrites (u 100 ha ehk üks ruutkilomeeter).

***

Tuttavate Kairo eestlastega kohv joodud ja uudised vahetatud, hakkan kodu poole sättima alles kella üheksa paiku õhtul. Teispool on selleks ajaks tüdrukutest surmväsinud – pooleteiseaastane ja kolmene, tegusamat sorti, moodustavad just kena kokteili, mis närvid läbi sööb, uskuge mind – ja surmvihane: „Mis ema sa selline oled!" Kuid siiski ootab mind juba tunnike enne saabumist vapralt bussijaamas.

(„Mine too ema juba ära," käsutab kolmene, kes on teiste jutust juba aru saanud, et minu saabumiseks peab issi mind kuskilt tooma.)

Lahendamata on veel ainult, kuidas Kairos bussi peale saada. Liinibussid õhtul enam ei sõida ja väikebusside „jaam" Kairo servalinna tehasemaastikul pole just teab mis veetlev koht üksikule naisterahvale. Teispoolega seda kasutades võtab ta mul alati tugevasti käest kinni, palub mitte rääkida ja sisuliselt jooksutab mind läbi platsi vajaliku bussi juurde. Kui asjakohane just on lausa nii palju karta, ma ei tea, kuid ettevaatus ja alalhoidlikkus eelkõige näib olevat egiptlaste valitsevaid põhimõtteid.

Et Teispool mulle Kairosse järgi tuleks, nagu ta sel juhul harilikult teeks, ma ka ei taha – mõttetu istmikukulu edasi-tagasi. Jääbki üle ainus võimalus – leppida kokku pooltuttava taksojuhiga, et lisaks kohaleviimisele ta mind ka turvab ja kenasti bussile paneb. Nii teengi. Taksojuht viib kohale, viib mikrobussini, kaupleb istekoha esipingile, kirjutab üles bussi numbri ja loeb sõnad peale kõrvalistuvale noormehele, et see ei laseks bussijuhil mind piletirahaga kõrvust tõmmata. „3.50 ja ei piastritki enam, eks ju!" Kuigi ma pole ju ka nii roheline. Jõuan märgata, et tagapool istub paar muudki naisterahvast, see mõjub rahustavalt, lehvitan taksojuht-abilisele, ja lähebki sõiduks.

Tee on õhtul suhteliselt vaba, juht väga tuntavalt ei kihutagi, kuid juba pooleteise tunni pärast

hargnevad ümberringi lahti tuttavad tänavad. Istun Teispoole selja taha motikale ja sõnagi vahetamata kihutame koju. Tüdrukud juba magavad, kuid hommikul läheb suuremaks kottidest harutamiseks: oi lillelised sukapüksid – ilus, emme!, oi plastmassist gaasipliit komplektis grillkanaga! Lasteaeda jääbki minemata...

Vot selline sprii Kairos.

***

Et Egiptuses kaubapuudust pole sedavõrd, et kaupa müüakse mitte poodide, aga lausa tänavate või isegi linnaosade kaupa, olin täheldanud kohe kaubanduse vallas petlikust Sharm el Sheikhist välja pääsedes, Aleksandria ja Kairo tänavatel, kus kinga- ja rõivapoed jätkuvad tihedalt kokku pressitud rivis mõlemal küljel ühest otsast teise, ja järgmisel tänaval jälle. Ja siis veel. Ja veel....

Oma tänav (või tänavastik) on mööblile, vannitoatarvetele, keraamikale; ning odavatele Hiinast imporditud mänguasjadele on tundub et suisa linnaosa. Oma kvartal ka näiteks kleidi- ja mööbliriietele, ning kohe kõrval autojubinate kvartal, näiteks terve tänavajupp ainult ühte marki mootori ühte sorti jublakatele.

Ainus, mida kvartalite kaupa ei leia, on raamatud. Oma asendamatu „raamattu" on igal perel, ja üle selle (kohati tundub et) vist ei loetagi. Shebinis näiteks pole ühtki raamatupoodi, ja päris pikalt arvasin, et ega vist pole ka raamatukogu. Kuigi Teispool väidab, et selles poolemiljonilises linnakeses on neid isegi neli. Kuid igapäevases kõnepruugis nimetatakse siin „raamatukoguks" hoopis poodi, mis müüb vihikuid ja kirjatarbeid ning äraelamiseks veel ka kingitusi, suveniire, mänguasju ja näiteks väikestele tüdrukutele juukseklambreid.

Kairos siiski on nii raamatuturg kui ka rahvusvaheline raamatulaat jaanuarikuus ja seal tean juba ka vähemalt viit raamatupoodi!

Kõigepealt ajalooline Shorouki (Egiptuse õpikukirjastus) raamatupood ümmargusel Talaat Harbi väljakul Kairo südalinnas, mida mõnda aega pidasin ainukeseks.

Edasi kõigile tuntud Virgin Megastore Citystaris, mis siin küll nii väga mega polegi – pisukesest pinnast suurema osa võtavad enda alla telerid ja mobiiliseadmed, siis muusika ja lõpuks on ka tagasihoidlik raamatunurgake. Siit käime ostmas peamiselt Ühe ja Kahe jõuluraamatuid – Läänest imporditud värvilisi ja nippidega trükikunsti suursaavutusi.

Siis samuti Shoroukile kuuluv raamatupoeke Four Seasons First Plaza hotelli ostukeskuses Kairo loomaaia kõrval, mis paistab silma eeskätt kaunite ja kallite fotoalbumitega Egiptuse teemal, kuid leian siit ka lääneliku juhtimis- ja enesearendusnurgakese koos vältimatu „Kes näppas minu juustuga" ning näiteks valiku trendika feministliku sulesepa Isabel Allende viimaseid teoseid.

Siis Zamalekis paiknev kauplus nimega „Diwan", mis tegelikult ei imponeeri mitte niivõrd oma valikuga – see on tõtt-öelda üpris napp –, kuid poeke esindab seda ameerikalikku poekultuuri, tänu millele pisikeses poekeses leidub veel pisem kohvinurgake ja lasteraamatute nurgas näiteks mõned padjad, et kirjandust oleks võimalik uurida suisa kõhuli

lesides. Ning aeg-ajalt loevad autorid oma teoseid ette. Selline raamatukaubanduse hubane ja seltskondlik suund, ühesõnaga.

Diwani värskem koopia Maadi linnaosas on El Kotob Khan, kellel muuhulgas on kena ülevaatlik kakskeelne veebileht.

Parim raamatuvalik Egiptuses on aga hoopis AUCi ehk Kairo Ameerika Ülikooli raamatupoes, mis varem paiknes samuti ainult Zamalekis, kuid hiljuti avas mitu filiaali lisaks, neist turistile kättesaadavaima tänavanurgakesel, mis jääb Egiptuse Muuseumi juurest umbes täpselt diagonaalis üle Tahriri väljaku. AUC väidab, et sellist raamatut Egiptuse kohta, mida neil pole, ei saagi olemas olla, ning siit on ühtlasi suurim šanss leida Egiptuse nobelisti Naguib Mahfouzi teoseid inglise keeles – kuna AUC seisab ka nende uusväljaande taga. Kurjad keeled küll pahandavad, et mitte päris sama peenes tõlkes, kui ammused originaalid, kuid eks kellegi teise mõtete tõlgendamine ongi tihti ülimalt vaieldav asi.

***

Kaks „maamärki" on kesklinnas veel. St kaubamaju muidugi mõista on palju, ja palju enam veel juurde tulemas, kuid kaubavalik enamikus neis tegelikult „tänavapoodidest" suurt ei erine. Sedasorti muidu igati viks kohalik toodang, mida iseloomustavad kahekohalised ja väiksemad kolmekohalised hinnanumbrid, kuid ka – eriti naistekaupade puhul – põhjamaalase pilgul veidi kahtlane stiilitaju ja tundmatu materjalivalik.

Kellel aga CityStarsi sprii – ja ligemale tunnise taksosõidu – jaoks aega ei jää, tahtmist aga küll, siis Hyatti hotelli Galleria kaubamaja ja üle tee veel ühe Four Seasons hotelli all paiknev türklaste Beymen asuvad sisuliselt kesklinnas ning lisaks Egiptuse kvaliteetkaubamärkidele – Concrete, Mobaco jt – pakuvad Eesti kaubapõuast tulijat potensiaalselt samuti köitvat eksklusiivsemat valikut lääne brändidest.

Ei maksa muuseas muiata – Made in Turkey on Egiptuses pigem kalli ja kvaliteetse kauba tähis ning türklaste lipulaev Beymen esindabki suisa maailma tippvalikut – brände nagu YSL, Stella McCartney, Armani Collezzioni, Balenciaga, Bottega Veneta jpt. Kuid ka nt Egiptuse eksklusiivset linast voodipesu Malaika kaubamärgilt, kellel Egiptuses on veel üks pood Hurghada lähistel El Gounas, ning veel üks on Londonis ja üks Tokyos.

Ehk siis et Beymenni minnes olgu rahakott kohe puuga seljas ja ootused kõrged.

Kuid nukraks Kairos ei pea jääma ka see, kel taskud reisist suisa tühjad on. Kõigest mõnisada meetrit – ehk Viieteiskümnenda mai sild – eraldab Kairo kalleimat linnaosa Zamalekki kunagisest Kairo jõe-kaubasadamast Boulaqist, mis veel tänapäevalgi pakub Kairo soodsaimaid ostuvõimalusi.

Zamaleki poolt lähenedes hakkavad kohe Corniche'ist üle jõudes paistma tänavaid ääristavad rõivapoed, kus tundub, et kraami väljas lausa kilode kaupa. Kilohinnaga see ongi siia ostetud – Euroopast Port Saidi kaudu merekonteinerites saabunud möödunud hooaegade kollektsioonide jäänused. Mitte alati enam kõige puhtam, kuid mitte ka kasutatud kaup.

Siit leiab usin otsija paarikümne naela eest oma unelmate kašmiirdžempri, või täisvillased

laitmatu rätsepatööga Hugo Bossi ülikonnapüksid, või... mida iganes! Siia jõuab ka osa Egiptuse ekspordist USAsse – meeste triiksärgid ja puuvillane trikookaup, mis hargneva õmbluse või veidi viltu trükitud Disney Princessi tõttu valvsate kvaliteedikontrollijate poolt välja praagitud.

Veebivihjete peale teeme meiegi Teispoolega kvartalis kord kiire ringi. Põhjalikule tuhnimisele kuluks vist vähemalt nädal, kuna lahtise taeva alla lükatud rõivastangesid on täis terve tänav ühest servast teiseni, ja poed on ju veel lisaks. Leidude hulka kuuluvad näiteks Helly Hanseni sulejope Teispoolele, alpakavillane MaxMara kampsun minule ning Tommy Hilfigeri roosiline suvekleit vanemale ja veel üks sarnane Benettonilt nooremale lapsele. Mis kõik saavad valitud mitte niivõrd kaubamärgi, aga materjali või kvaliteedi tõttu, kuigi teadmine, et saame kauba kätte umbes kakskümmend kuni nelikümmend korda alla Euroopa poehinna, ei riku lõbu ju sugugi, he-he-he-hee. Lisaks veel kuhi skandinaavialikke fliispusasid, mis külmadel ja niisketel talveõhtutel ka marjaks ära kuluvad.

Kõik see kokku läheb maksma nii paarsada kohalikku naela, ma arvan see on meie kõigi aegade odavaim ja ainus poeskäik, millega ka Teispool silmnähtavalt rahule jääb. Polaarekspeditsioone rõivastega varustava firma logo seejuures ripneb praktiliselt keset tänavat, juba kaugelt silma torgates, kuid ilmselt ei ütle bränd egiptlasele hetkega sama palju, kui ütleb ühele põhjamaalasele. Või ei ütle üldse midagi. Kuigi sulejopele on siin talvepoole kasutust küll – kõrbes langevad öised temperatuurid talvel hõlpsasti +5°C kraadini ja ka linnades on vateeritud jope talvel üsna tavaline rõivaese. Teispoolele kuluvad võõrad suled marjaks ära juba enne päikesetõusu algavatel talvistel sõitudel mesilasi hooldama.

Kesklinnast tulles leiab Boulaqi hõlpsasti, kui võtta suund jõepromenaadi ääres paiknevale Egiptuse Välisministeeriumi lumivalgele kandilisele tornhoonele. Siit veidi edasi ongi Viieteistkümnenda mai sild, kuhu alla piiludes esimesed kaubapakkujad juba silma hakkavadki.

Rajoon on teadaolevalt täiesti turvaline ka kasvõi üksinda ringi kõndivale naisolevusele ja kuigi tänavate rägastikus entusiastlikult ära eksida on lihtne, siis saab taas orienteeruda tuttavale valgele tornile või paluda abi kauplejatelt, kes kamba peale kindlasti leiavad kedagi eksinut promenaadile tagasi eskortima. Egiptlane väljaspool kuurordi-kaubatänavaid on enamasti üsna tagamõteteta abivalmis inime.

Kvartal suubub järgmisse, kangaste ja muu tekstiilikauba, ning sealt edasi autojuppide kvartalisse.

***

Kuidas egiptlane siis auto ostab? Ostab traditsiooniliselt nagu kõik muugi – elu jooksul korjatud raha eest, mille taskust letile laob. Kuid enam mitte ainult. Autoliising on ka Egiptusse tee teinud, ainus mure, et legaalseid töökohti, mis palganumbrit autoriteetselt tõestada saaksid, on suhteliselt vähe – ja enamus neist ei maksa summasid, millega autokaupluse ligi astuda. Garanteeritud stabiilse tulu saaja võib omandada auto kõigest veerandiku sissemakse eest ja see latt ei pruugi konkurentsi surve all nii kõrgeks jäädagi. Lisaks peaks ostjal olema ette näidata omanimeline elektri- või telefoniarve – paikse eluviisi ja kindla aadressi tõenduseks.

Mida siis teeb väikekaupmees või ehitusmeister, kelle tulu küll viisakas, kuid nö. mustalt tasku jookseb?

Temale antakse võimalus sisse maksta pool hinnast ja teine pool osamaksetena järgi, rohkem küsimusi müüja sõnul nad siis ei küsivat. Kuigi tõenäolisemalt ostab käsitööline hoopis kolmandat või neljandat ringi kasutusel oleva igivana pannauto, mõnelt kaugemalt sugulaselt või hoolega järgi kuulatud tuttavalt.

Sest kui on võimalik kokku hoida, eelistab egiptlane kindlasti kokku hoida ja kulutada võimalikult vähe. Mitsu või Chrysleri roolis linnatänavatel edvistamine on rohkem issile kuuluvas ettevõttes hea palgaga "rikutud" noorte yuppide komme. Siin nagu mujalgi.

***

Mitte kõikidel ei jäägi siiski raha üle, et seda kokku hoida. 2006. aasta Nobeli majanduspreemia omistati ühele Bangladeshi pangale, et tunnustada nende pingutusi mikrofinantseerimise alal. Too pank teiste sõnadega annab väga väikesi laene kõige vaesematele elanikkonnakihtidele. Kuid Egiptuses mikrofinantseeritakse täiesti omaalgatuslikult – vaikselt, toimekalt ja ühegi preemiata.

Üks selline pisirahastamisring tegutseb ämma töö juures. Keskastme valitsusametnike palgad on just sellised, et hakkama saab, kuid suuremateks ostudeks üle ei kipu jääma. Mida siis teha, kui näiteks tütar on abiellumas, aga musttuhat pisiasja veel puudu? Isa annab traditsiooniliselt raha suurostudeks – mööbel, vaibad, kodumasinad. Kuid lunida raha kogu selleks parafernaaliaks, mis veel peaks kuuluma ühe naisterahva kaasavarasse, kes oma nime väärida tahab? Millal on mehed enne mõistnud, kui kallilt ilu tuleb.

Sestap ongi ämma töö juures käivitatud süsteem, mille liikmed igal palgapäeval annavad igaüks sada naela „ühiskassasse", ning kogu „pott" antakse siis kordamööda ühele neist, kellel just sel hetkel kõige enam vaja. Sadakond naela vähem või rohkem ei muuda perenaise eelarvet siin nagunii kuigi oluliselt. Kuid ühel kuul aastas tuhat või enamgi lihtsalt lisaks saada on üsna meeldiv. Selle eest finantseeris ämm siis näiteks Teispoole vanemale õele uhke köögikombaini ja potikomplekti, ning nooremale tõi koju mitmekümneosalise portselanserviisi – just sellise, nagu igal kombekal perenaisel puhvetiklaasi taga seisab!

Egiptlased ja iluarmastus

Käes on see rõõmus päev, mil läheme kohaliku puusepa töökotta, järgi oma voodile. Läinud õhtul möödudes olime tegelikult voodile pilgu peale visanud – kõik oli kõige paremas korras, ainult alusraam veel kokku panna. Kuid mis see siis on? Pulksirge minimalistliku päise asemel vaatab meile vastu midagi, mis näeb välja umbes nagu oleks kolmene Üks vaba käega „merd" joonistanud – sirget serva täiendavad ebakorrapäraselt jõnkslevad „sakid"...

„Mõtlesime, et aega ju on, et jõuame teha ka veidi ilusama..." esitleb meister püüdlikult.

„Ilusad" sakid laseme voodilt muidugi kohe eemaldada ja õnneks on see veel võimalik ka, kuid sama arusaamisega – et mis tahes asi võiks siiski veidi „ilusam" olla – tuleb Egiptuses „võidelda" peaaegu iga päev. Kui võidelda soovi on – sest kus siis veel, lõppude lõpuks, nautida põhjamaise minimalismi vahelduseks sõõmukest orientalistlikku opulismi, kui mitte Oriendis?

Näiteks oleme Teispoolega ühel meelel, et meie korteris esikut köögist lahutava kaare alla passiksid ülihästi sambad või võib-olla väike elusuurune Ramses või Nefertari? Selliseid vorbivad kohalikud kipsitöökojad üsna vähese raha eest heal meelel ja rikkalikus valikus. Kus veel sammastada, kui mitte Egiptuses, ah?

Ning kui Teispool meie välisuksele lisab ohtralt nikerdatud päise, millele lähenedes mind nii esimesed paar nädalat valdab tunne, et olen sisenemas templisse või pühakotta (praeguseks olen harjunud, isegi ei märka enam), siis suure kuldse koputusnupu sinna alla hangime juba minu valikul – kõige suurema ja uhkema mis letil on! Kuna kuidagi tuleb ju abikaasat tänada selle eest, et enamiku interjööörist ta lubab mul sisustada suht värvivaeselt ja mööblivabalt? Et meie seinad on tagasihoidlikult pastelsed ja põrandaplaadid täiesti ühevärvilised, sellal kui edukas Egiptuse kodus kaetakse mustriline põrandaplaat teist moodi mustrilise vaibaga, mille kohale lauakesele asetatakse kolmandat moodi mustriline linikuke. Ning ka laud ja toolid ise on muidugi mustrilised – mustriliseks nikerdatud ja mustrilise kangaga kaetud.

Teispoole sugulane, olles oma linnakorterit värskelt remontida lasknud, kutsub kaema, kas meistrite töö meile piisavalt meeldib, et neid endilegi palgata. Seisab ju meil ka järgmiseks värvimistöö ees. Sugulaste elutoas olid varem valged seinad ja valge mööbel. Nüüd on kaks tagumist seina värvitud erkpunaseks, aknaalune munakollaseks ja teleka taga kõrgub sügavsinine paneel, kuid mitte ainult. Et natuke „ilusam" oleks, on seinale veel ka krohvitekstuur lisatud.

„Tahtsime veidi vaheldust," märgib õnnelik koduomanik.

Kuid töö on muidugi ülikorralik, seega töömehed lähevad loosi (värvid ja eriefektid siiski mitte).

„Näe, kui meeldiv komplekt, selline kerge ja õhuline, ei mata tuba ära," osutan tuttavale pruudile, kes ametis puusepalt hangitud kataloogist tulevasse koju magamistoa valimisega. Pildil on punutismööbel – õhulise päisega voodi ja samasugused öökapikesed.

„See võiks ehk lastetuppa sobida," kohkub neiu, kuid magamistuba peab kindlasti ilus olema ja – samuti oluliselt – külalised ei pea arvama, et peredel "paremaks" raha ei jätkunudki! Seetõttu valitakse hoopis rohkete nikerdistega ja tavasuuruses komplekt: kuningliku (päris tõelise ja tõelisest kangast) baldahhiiniga voodi, laeni kõrguv riidekapp, peegliga tualettlaud ja kaks öökappi.

Et tuba pole just suurimate killast, jääb selle kõige vahele vaevu ruumi, et voodini jõuda, ja riidekappi silmates tuleb mulle iga kord õõvastus peale – nii suurelt ja massiivselt kõrgub see vahetult voodi kõrval. Kuid noored ise on rahul, sest kõik on nii nagu peab.

Juurde valitakse ilusa kodu saavutamiseks vajalik hulk sobivaid nipsasju – plastmassist ja tekstiilist lilleseadeid ning näiteks prügikorv.ja salvrättide peitekarbike, mis kumbki kaetud kuldse kangaga ja paelakesega servatud.

Muidugi, Egiptuse kodusse mahub kulda alati veidi juurde. Nõud on kindlasti kuldse serva või mustriga, peenemates peredes on vannitoa kahhelplaadid kuldse või metalse läikega, ja kui võimalik, on mööbel kaetud kuldselt läikleva kangaga või isegi üleni kullatud.

Kuid see viimane lõbu pole enam odav. Meile mööbli meisterdanud puusepp, kes on mitu aastat Kreekas stažeerinud ja kellele seetõttu väga pikalt ei pea me oma lihtsusearmastust üle seletama (kuid veidi siiski), demonstreerib oma viimast, jõukamale kohalikule maitsele orienteeritud saavutust – elevandiluuvalget söögituba, milles jämedatele antiiksetele sammastele toetuvat ovaalset klaaslauda täiendavad samasugune kummut ja puhvetkapp, ohtrad nikerdised sama ohtralt üle kullatud.

Ainuüksi komplekti värvimistööd maksnuvat summa, mis läheneb Eesti keskmisele palgale, mainib puusepp tagasihoidlikuks hinnaorientiiriks. Tal on komplekti juurde ka sobiv „salong" pakkuda – läikleva siidiga kaetud diivan ja tugitoolid toetuvad kullatud puitdetailidele, mida kroonib seljatoe keskel pärlmutriselt vastu helklev lillekobar. Ning polster on raami külge tõmmatud pöidlaotsa suuruste kvartsist või peenemast plastist „teemanditega", mis polstrist ligi sentimeetri kõrguselt välja turritavad.

Kas selline „teemanditega" tipitud istumine ka mugav on, ei näi kedagi muretsema panevat, kuid et see „ilus" on, nõustuvad kõik.

Ilu on muidugi oluline ka naisterahvale Egiptuses. Tuttavas beduiiniperes tegeleb matroonist ema küll toiduvalmistamisega, kuid mitte koristamisega, ei. See on tütarde pärastlõunane tegevus, samal ajal kui ema – iga päev – veedab vähemalt tunnikese peegli ees selleks, et mehe koju saabumise ajaks rõivastuda uude elegantsesse galabeyasse ja end „ilusaks" meikida. Samamoodi sel päeval, kui on oodata kihlatud peigmehe – või peigmehekandidaadi – külaskäiku, jäävad Teispoole õed juba hommikul koju või naasvad asjatoimetustelt varem, et iluprotseduuridega õigeks ajaks ühele poole jõuda.

Kui külaline peaks saabuma ootamatult, avab perenaine Egiptuses talle ukse ja kaob siis kiiresti tagatuppa, et vahetada riided ja teha kerge meik. Paari hetke pärast juba „korrastatuna" ilmub ta siis külalistega suhtlema ja nende eest hoolt kandma.

Tänavatel on näha, kui hoolega Egiptuse naine rõivastub. Tema komplekt, kui ta seda endale vähegi lubada saab, on kindlasti toon-toonis käekoti ja kingadeni välja, rätikust rääkimata (kui tegemist on rätikandjaga). Näiteks leheroheline, õmroosade tikanditega galabeya, mille juurde kantakse roosasid kingi ja kotti ning roosa servaga rohelist salli.

„Beeeeež..." ajab vanem õde huuled prunti, kui poodlemast naasen ja omandatut rõõmsalt demonstreerin. „Jälle beeeeež...."

Ta juba teab, et ma meie maitsete erinevust tunnistan ja tema arvamusest ei pahanda. Mis parata, kui ainus võimalus kartulikarva jumet ja rotikarva soengut veidigi esile tõsta on neid demonstreerida porikarva rõivaste taustal. Liiv, savi ja söese mulla toonid seega on minu garderoobis valdavad, samas kui noorema õe garderoobist kolmandik on heleroheline, kolmandik roosa, ja alles hiljuti on lisandunud kolmandiku jagu tumedat veinipunast ja musta. (Kuna peatselt naituvalt noorelt daamilt oodatakse veidi prestiižsema värvigamma kandmist.) Lisaks paar helesinist ja valget pluusi, mille statistiline hulk tegelikult ei õigusta nende eraldi mainimist.

„Oo, oled täna kohe ilus," öeldakse mulle, kui kannan oma praktiliselt ainsat erksat rõivakomplekti – tulipunaseid spordipükse ja jopet. Sama tunnustus kõlab, kui – nii umbes kaks korda aastas mõne erisündmuse puhul – sätin selga seelikuga kostüümi. Sest põhjamaiseks tunnussõnaks näib olevat „mugavus" igal pool, kus Egiptuses selleks on – „ilus".

Värske pruut, kuigi enamik ostetavaid, iseenesest euroopaliku lõikega kostüüme on juba eelnevalt kaunistatud rikkalike tikanditega, ostab abiellumise eel siiski ka peotäie kunstlilli ja õmbleb need paari kostüümi reväärile, mis muidu vist piisavalt „ilusad" pole.

Ka üks minu minimalistliku käega valitud õrnroosa, kuid täiesti lihtne linakleit, mis siinsele neiule Eestist pulmade puhul kingiks toodud, saab kaelusejoone täienduseks rivi veinipunaseid atlassroose. Sellisena on kleit viimaks siiski sobilik Aleksandria rannapuhkusele kaasa võtmiseks.

Kaks ühel päeval lasteaiast naastes aga demonstreerib uhkelt oma pluusikest, millele keset rinda samuti pisike helesinine roosike juurde õmmeldud. Nunnast kasvataja vististi otsustas oma kiindumust armsalt šatäänkarvalisse lapsesse demonstreerida seeläbi, et tema kaunistusteta valge pluusi veidi „ilusamaks" õmbles.

Kuid peaasi, et asjaosalised ise on õnnelikud, on ju.

Mitte ainult ilus ei pea kõik olema, vaid – üldjuhul – ka suur. Egiptlase ettekujutus sobivatest mõõtudest on üsna ameerikalik, lihtsalt et see kõik peab ära mahtuma egiptlaslikku kodusse, mis varasematel aegadel või õnnetähe all sündinute jaoks küll kolme-, viie- või kuuesaja, või isegi paari tuhande, suure enamuse jaoks ja tänases tegelikkuses aga vaevalt veel poolesaja ruutmeetrini ulatub.

„Kuhu me selle hiiglase ometigi paneme," löön kahte kätt kokku, kui Teispool isaga saabuvad ostmast üht esimeste seas vajalikuks osutunud kodutarvet – gaasipliiti.

Mind kaasa ei võetud, sest silmnähtavalt eurooplasena võinuks ma hinnaläbirääkimised „rikkuda". Kuid muidugi valiti hinnalise minia tarvis siis suurim poes olnud pliit – viie keedukohaga ligi meetrine mölakas, mille küpsetusahju kalkun edukalt ära mahub. Välja arvatud, et kalkunit ei küpseta me isegi jõuludeks igal aastal mitte, ja põrsas tuleb ju siin kandis vaevalt kõne alla, samas kui väikest koogikest küpsetada või võileibu grillida oleks vaja märksa tihedamini, kuid sellises ahjus oleks see sula raiskamine, rääkimata sellest, et suvekuudel niigi kuuma köögiruumi täiesti talumatuks muudab.

Ühelt poolt siis kulutad ülemääraselt gaasi ja teiselt poolt veel juurde elektrit õhukonditsioneeri näol, et temperatuuri veidigi normaliseerida

Kuid väiksem pliit ei tulnuks kõne alla – võidanuks arvata, et perel pole piisavalt raha suurema ostmiseks!

Teispoole noorema õe käsi just nii käibki. Minu ja vanema õe kogemusest piisavalt õppinud, valib tema endale õega sarnaselt pisut väiksema, kuid muidu igati elegantse neljakohalise gaasipliidi, mis tema kuueruudusesse kööki ka veidi liikumisruumi jätaks.

„Miks nii väike," pole tulevane abikaasa aga rahul. „Ma võin suurema pliidi jaoks raha juurde anda, kui teil napib, pole probleem!"

Noormehele, kes ta ise ju seda pliiti vaevalt kasutama hakkab, meeldiks just meetrine kolakas ning väiksema ostmisest on tema edasipüüdlik ego tõsiselt riivatud. Vaidlus kujunebki nii tõsiseks, et kirikuisa peab appi tulema poolte erinevaid perspektiive taas kokku viima.

Selle teadmise taustal on imelik, et mõned asjad on hoopis liiga väikesed.

Näiteks kahe inimese voodi standardlaius Egiptuses on 165 ja pikkus 195 cm. Kui Teispool oma poissmehepõlve voodis päkkasid sirutab, siis voodi ragiseb, sest jaluts tuleb enne vastu. Isegi minu „neiupõlvevoodi" laius Eestis oli 180 cm, nii kitsa ostsin muuseas majanduslikel kaalutlustel – sest see oli odavam. Nüüd aga näeme vaeva sellega, et oma sharmelsheigilikule kahemeetrisele kolakale linu leida. King, Queen või Master mõõtu ehk kuni kolme meetrini küündivad voodilinad on eksklusiivsemal turul tegelikult täiesti olemas, kuid mitte väikelinnas. Siin võib juhtuda, et peame toime tulema kahte „tavalist" lina kokku õmmeldes või voodile ülestikku sättides.

„Pange tähele – kaks meetrit!" juhib äi külaliste tähelepanu ja tõmbab käega hellitlevalt piki voodipäist, sugulaste delegatsiooni meie pool tutvustavalt ringi vedades.

„Aga miks nii lai?" on puusepp nõutu, kui tellime nurgadiivani istme laiuseks ligi meetri, tegelikult üheksakümmend sentimeetrit. Ja juhib meid ühe salongis seisva sohvarühma juurest teise juurde, et praktiliste näidete abil selgeks teha, kui lai on „õige" tellida – nii umbes 70 sentimeetrit. Egiptuse diivan tellitakse peamiselt külalistele istumiseks (oma pere ju veedab enamuse kodust vaba aega magamistoas voodil lesides), kes seda teevad sirge seljaga ja viisakalt poole istmikuga toetudes. Seetõttu on kohalik diivan sageli üpris kitsas ja kõva mööbliese. Meil aga on euroopalikult plaanis tellida diivan peamiselt iseendi jaoks – et sellel mõnusalt losutades jälgida teises seinas rippuvat telerit. Puusepp jääb viimaks nõusse ja diivan saab (ime küll!) täpselt soovitud laiusega ning, muuseas, igasuguste lisailustusteta –

puusepaga on meil siiski tõeliselt vedanud! Kuid nüüd tuleb veel sugulaste kadalipp läbi käia.

„Oi, teil on uued voodid," viskab noorem õde kelmikalt, ja sirutab end diivani lühemas nurgas prooviks mõnuga välja – jah, ruumi jääb veel ülegi...

„Üks.. kaks.. kolm..." mõõdab juba abielus vanem õde istmeruumi ja kõigest nelja või viieni jõudes jääb nõutult meile otsa vaatama. „Nii vähe? Aga kuhu te külalised istuma panete?"

Et tulemus on pehme ja mugav, ei vaidlusta nemadki, kuid hariliku, mitte väga rikka egiptlase kodus on külaliste „vastuvõtutoas" istekohti kindlasti vähemalt seitse – kolmene ja kahene diivan ning veel paar tugitooli. Ning sageli on lisaks veel üks ruum nimetusega „salong", kus lihtsalt ainult toolid rivis – veel vähemalt tosina istekoha jagu. Seetõttu pehme mööbli väärtust ei arvesta egiptlane mitte niivõrd mugavuse või välimuse järgi, kui et, mitu inimest sinna istuma mahub.

„Külalised istuvad meil põrandal," heidan nalja pärast, „võime teile padjad alla anda. Näe, kuus suurt ja kuus väikest – kokku kaksteist!"

Kuid ise arvan, et küllap me nendeks suhteliselt harvadeks juhtudeks ka maja pealt korraks toolid kokku leiame. Et külalistele sisustada neljast toast tervelt kaks, mis seejärel enamuse ajast tühjalt ja kasutult otse kui näitusel seisavad, nagu siinmail kombeks, ei leia ma just otstarbeka lahenduse olevat. Pealegi on meil ju katus, kuhu punutud mööblile lisaks oleme kogunud kõik majas leiduvad puidust talupojapingid. Sinna mahuta või terve suguvõsa!

***

Suur voodi tellitud, on seda millegagi katta vaja.

„Kas teil midagi ühevärvilist pole," vaatan nõutult ringi voodipesule ja -katetele pühendatud poes, mille riiulid täis kõikides vikerkaarevärvides voodipesukomplekte, millest igaühte veel lisaks kaunistab kontrastses toonis rikkalik tikand – lilled, linnud, puuviljad, südamed... mida iganes tootja fantaasia võimaldanud.

Pika otsimise peale leitakse üks loodusvalge komplekt, mis tikitud tagasihoidliku beežiga.

Paar aastat hiljem leian turutänavalt Kairost ka paar komplekti, millel tikand linaga ühes toonis – siis erkpunasel linal punane ja potisinisel sinine. Nende hind on harilikust poole odavam, sest nii „lihtne" toode ei läheks muidu kaubaks. Kuigi vahepeal olen juba avastanud kergemagi tee lihtsa ja tikanditeta voodipesuni – ostan ligi kaks ja pool meetrit laia valget puuvillakangast, mis müügil võileivahinnaga, ja õmblen ise.

Tegelikult muidugi on Egiptuses müügil voodipesu mis tahes maitsele – linast, brodüüritud ja valgega tikitud valget, isegi lihtsat triibulist puuvillasatiini. Kuid väikelinnas on taoline valik üsna erandlik ja liigne eksperimenteerimine sellisega võiks lõppeda ärilise hävinguga kaupmehe jaoks, kes kauba „ilule" piisavalt tähelepanu ei pööra.

Bütsantslik bürokraatia Egiptuses, või kas ainult?

Mäletan, et teismelisepõlves imestasin kord, kui Ameerika-tädi saadetud jõulukaardi ümbrikul oli kirjas mitte tema enda nimi – Emmy – vaid: „Mrs. August-midagi". Tädi nagu ei olnudki Ameerikas enam iseseisev isik, oli lihtsalt oma mehe naine. Kuigi maailmakorralduse suhtes liiga noor, et end sellest häirida lasta, jäi see mulle meelde. Ja meenus uuesti, kui küsisin Teispoolelt, milline aadress edastada heale tuttavale, kellel oli tulnud armas idee meie lastele mõned raamatud saata.

„Pane minu nimi, siis küla, siis kubermang."

Kuigi naine Egiptuses abielludes säilitab oma nime, siis administratiivkorraldus käib meesliini pidi ja sugukondlikult. Naisi nende oma nimega ei tunne väljaspool peret keegi ja varsti pärast laste sündimist nad seltskondlikus mõttes sellegi minetavad, selle asemel hakatakse neid kutsuma lihtsalt oma poja või türe emaks. Näiteks Omm Nevine – Nevine'i ema, või Omm Ahmed – Ahmedi ema. Seda muidugi emaseisuse austusväärsuse rõhutamiseks, kuid – ikkagi!

Seega minu post tuleb Teispoole nimele, kelle isik tuvastatakse tema isa ja esiisade nime järgi. Praeguseks vast postipoiss juba teab ja helistab alla äiale – teie perele on pakk, tulge järgi! Kuid kui kedagi peaks olema raske leida, siis küsitakse šeikhaaradelt. Sheikh tähendab auväärset vana meest ja hara piirkonda. Oma šeikhaara on igal pikemal tänavajupil ja nende abil otsitava jälile harilikult ka jõutakse.

Perenimesid Egiptuses tegelikult pole, vaid igaühel on eesnimi, isanimi, isa-isanimi ja isa-isaisanimi – neli nime, mis kõik kokku nagu omamoodi DNA-kood võimaldavad siinsetel Ahmedidel, Mahmoudidel ja Mohamedidel vahet teha. Igapäevaselt ja näiteks IDkaardil kasutatakse ainult ees- ja isanime. Ametlikumas ja Euroopa institutsioonide jaoks täidetavas dokumentatsioonis aga kõiki nelja – perenime koha seal täidab lihtsalt nimedest viimane. Kuid lapsed on niisiis isast erineva „perenimega", kuna nende nimerida alati hüppab ühe võrra ettepoole. Ja emast erineva perenimega on nad kombekas Egiptuse peres nagunii.

„Miks lapsel on ema perekonnanimi?" puurib meid rangel pilgul ka Eesti asjur, kuigi kohalike oludega piisavalt kursis. Egiptuses on ema nimi võimalik vist ainult sellise lapse puhul, kelle isa kohta isegi nime ei teata – praktiliselt tänaval sigitatud laps siis. Eestis on seaduslikud ja kultuurilised võimalused laiemad ning et nimepanek algul langes minule üksi, siis mõtlesin, et euroopaliku perenimega on lastel ehk edaspidi lihtsam. Mõeldud – tehtud!

Kuid Egiptuses väljendab selline teguviis – põhimõtteliselt – äärmist lugupidamatust asjaomase isa suhtes. Teispool vaeseke on sellest püsti hädas ja saab laste nimevalikut põhjendada igal pool seni, kuni neile korralikud Egiptuse nimega sünnitunnistused hangib. Seetõttu vanem laps, kes Eestis kannaks nime Syria Maria Madonna, oleks Egiptuses hoopiski Madonna Peter Naiem. Ja Nubia Monica Mercedes oleks vastavalt Monica Peter Naiem. Vähemalt on nimede arv sama! Sest et kellelgi oleks eesnimesid rohkem kui üks, pole jälle siinmail kombeks. Polnud ju Eestiski veel hiljuti, kuid et seadus võimaldab, siis kas pole see laisa vanema rõõm, et kõige ilusama nime pärast piike murdma nii väga enam ei

peagi – lapsele võib panna kõik need ilusad nimed, mis südamel on.

Nimelugu ongi omaette lugu, hakkab ju mõte keerlema uue ilmakodaniku nime ümber kohe, kui põhjus teatavaks saab. Teispoole peregi mõtleb kaasa ja eks see teada ole, et nende südant rõõmustaks midagi kaunilt kristlikku. Kuni saame teada, mis neile meeldiks – Madonna! Mulle kangastub kohe hoopis Versace'i korsetis poolalasti laval ringi karglev popi- ja seksisümbol. Kuigi Madonna mulle iseenesest meeldib, nagu meeldivad kõik, kes oma asja hästi teevad.

„Võib-olla siis Maria Madonna," pakun ettevaatlikult. Et oleks veidigi selgem. See õnneks sobib perele samuti.

„Maria Madonna," veerib ka nimeametnik Õnnepalees. „See on ju juba isegi nii ilus nimi, milleks teile veel Syria...?" Nõustun temaga, kuid täisversioonist loobuda niisama kergelt ka ei taha. Nime Syria mõtlesin algul Teispoole kiusamiseks välja. Kuna teadsin, et midagi muud kui traditsioonilist ja kristlikku tema ega ta pere tõenäoliselt ei soosiks. Kuid mina tahtnuks lapsele kangesti nime, mis seonduks Egiptusega või vähemasti siinse piirkonnaga. Kui mind ennast on elu nii palju ringi liigutanud ja näe kuhu lõpuks toonud – kes teab, kuhu veel mu lapsed välja jõuavad! Tore oleks siis ju, kui vähemalt miskigi seoks neid selle põneva piirkonnaga maailmas, tänu millele nad on olemas. Viiks mõtted sellele tagasi.

„Kui tuleb tüdruk, siis paneme talle nimeks Süüria, ja kui tuleb poiss, siis Sudaan," esitlengi ükspäev Teispoolele ja saan naerukrampides rappuda, kui tema nägu selle peale näen. Kuid – nali naljaks – loote südamelööke kuulates osutub just Süüria kõige suupärasemaks nimeks ja jääb lapsele vähehaaval külge juba enne sündimist.

„Süüria veel kuidagi, kuid Syria, see on tavatu nimekasutus koos võõrtähega. Palun kirjutage taotlus nimekomisjonile koos põhjendusega, miks te sellist nime soovite," küünitab nimeametnik minu poole puhta valge lehe.

Kahte üü-d ma nimme ka ei soovi, täiesti piisab omaenda eluaegsest kogemusest nime häälduses erineva kirjapildi igapäevasel selgitamisel. Seetõttu ma ei soovi tõenäoliselt kosmopoliidiks kujunevale tütrele nimeks „Süüria, it is with two u-s, with double dots upon them"...

Kui veel ka nädala jooksul pole nime küsimus otsustatud, muutun rahutuks. Värske isa ootab meid ju tagasi Egiptusse, ta pole oma esmasündinud tütart veel näinudki, kuid meie ootame dokumentide väljastamise taga, sest kõrgetasemeline riiklik komisjon ei saa otsustatud lapse nime! Teen kindlaks komisjoni esimehe isiku, haaran telefoni ja helistan otse tema igapäevasele tööpostile Keele ja Kirjanduse Instituuti.

„Kas meil Eestis pole enam targemat teha, kui kulutada maksumaksja raha sellele, et kümme inimest laste nimesid ükshaaval otsustavad?" pärin veidike tõredalt ja selgitan, miks meil kiire on.

Ametnik on õnneks minust rahulikum ning ühtlasi arusaaja ja vististi veel sama päeva õhtupoole on pereamet valmis meile sünnitunnistuse väljastama. (Kuid – tõepoolest, ah!?)

Noorema tütre nimi kujuneb üsna lihtsalt samast põhimõttest lähtudes. Lihtsavormilise Nubia puhul õnneks ei rakendu ka Eesti riigi ohukellad. Kuid ka siin on kahe rahva assotsiatsioonid hoopis erinevad. Otsustan nimelt seekord kohe ette kombekas olla ja leida teiseks nimeks midagi perele sobivalt kristlikku. Santa Maria de las Mercedes hispaania keelest tuletatult tähendab umbes püha halastaja Maarjat, mercedes niisiis halastust. Kuid katoliiklastest ja nende keelest ei tea kopt midagi ning pere lööb käsi kokku – kas ma tahan lapsele panna auto nime!?

„Kui vanem õde on poppstaar, las siis noorem olla auto," ütlen neile pühas rahus. Vähemalt oskavad nad siis teineteisele kaasa tunda ja teineteise eest seista. Kuid üks „normaalne" nimi on niisiis kummalgi ka.

Sudaani suhtes pole me veel otsustanud.

***

Egiptuse bürokraatia on samas üks väga hästi korraldatud ja üpris pehme bürokraatia, ehk et reeglid painduvad veidike mõlemas suunas, olenevalt asjaajaja tujust ja kui meeldivalt õnnestub talle end esitleda. Teispool on selles vallas tugev tegija ja saavutab soodsad tulemused meile sageli ka siis, kui asjaolud vastu räägivad.

Näiteks vanemale tütrele Egiptuse pabereid taotlema minnes ning Eestis väljastatud sünnitunnistust Egiptuses kasutada soovides keeldus siinne ametnik tunnistamast Eestis dokumendile löödud templi ehtsust, sest Eestis Rävala puiesteel istuva ametniku allkirjanäidist Egiptuse ametnikul väidetavalt polnud. Seega nõudis ta tunnistusele ka Eesti Kairo saatkonna legaliseerimistemplit. Saatkond aga teist templit anda ei saa, kui üks on juba ees – seda keelab seadus. Nokk kinni, saba lahti... Ning allkirjanäidiste taotlemisele Eestist, kui need kaduma või sassi läinud, võib kuluda kuu või enamgi.

Võttis seega Teispool legaliseerimata paberid näppu ja läks otse kodanike registreerimise ametkonna jutule. Seal lapse ja isa perenimede erinevust ja veel mitut-setut asjaolu edasi-tagasi vaagides otsustas asja lõpuks see, kui Teispool tüdinult tõmbas välja lapsele Eestis väljastatud reisipassi. Et, näete, on küll selline laps ja temal selline nimi!

Passi autoriteetsuses ametnik enam ei kahelnud ning et passis ja sünnitunnistusel olevad andmed vähemalt lapse osas kattusid, tunnistati ka sünnitunnistus usaldusväärseks ja vajalikud Egiptuse paberid lapsele väljastati.

Järgmise lapse puhul reeglite kohaselt tõlkima ja legaliseerima me midagi enam ei hakanudki – Teispool läks kohale otse eestikeelse sünnitunnistuse ja passiga ning sai taas niisama asjad aetud.

***

Kuid alati ta sama järjekindel pole. Kohvrihunnikuga Sharmi lennujaamas seistes, Teispoole elu esimese Eesti-reisi ootel, läheneb üks lennujaama teenistujatest, kes saalis nö. korda peavad, viskab pilgu Teispoole selgelt egiptlaslikule näole ja iseloomulikult rohelistele passikaantele tema näppude vahel, ning palub meil siis järjekorrast välja astuda, selgitades, et

egiptlastel on keelatud tšarteriga riigist välja sõita. Ka mu enda viimane maaletuleku tempel pärineb enam kui aasta tagant, aga ei tohiks olla üle 30 päeva vana.

Huvitav, et Eesti reisikorraldajad, kellelt said piletid ostetud, ja tervelt kahe erinevaga nõu peetud, kinnitasid meile, et probleemi pole...

Teispool haarab selle peale kohvrid ja pead selga visates on valmis marssima meid tagasi koju viivale bussile. Kuna kaks korda oleme juba saanud eitava viisavastuse ja kolmandal korral nüüd siis nii paistab minevat, siis Eestist ei tahtvat tema enam mitte kunagi elus mitte midagi kuulda!

Mis tema iseloomu tundes, ma kardan, võiks liigagi tõsi olla.

Seega mina nii lihtsalt ei lepi. Homme on liiatigi jõululaupäev, minu emal hing valmis selleks, et me tuleme, ning Teispoole emal selleks, et läheme – et tema poeg saab ära käidud oma elu esimesel välisreisil ja ometigi ära nähtud oma naise kodu. Liiga palju on kaalul, et niisama lihtsalt alla anda!

Et eri põhjustel riiki viibima jäänud eestlased eriloaga siiski tšarterile on pääsenud, ma juba tean. Ning et Egiptuse seadused ja reeglid – või õieti siis inimesed – veidi painduvad, ma ka tean. Nende kahe teadmisega relvastatult torkan kannad maha ja räägin poistega veel... ja siis veel... ja veel korra.

Kuid sel jõulueelsel päeval on samasuguseid optimistidest reisijaid juba mitmeid ette tulnud ja loa andja, lennujaama ülema mõõt tundub et ammu enne meid täis saanud. Tund tunni järel möödub ja poiss poisi järel saabub tagasi kurva teatega, et midagi teha ei saavat. Ega väga palju nad tõesti ei saagi, sest kuigi tänu Teispoolele on nende emotsioonid siiralt meiega, siis nende töökohad sõltuvad ju samast ülemusest.

Üks on sellest kõigest siiras teadmatuses ja kaifib täiega uudset rahvarikast keskkonda, naabruses sabatavate vene turistide lastega mängu lahti lüües, mis seisneb selles, et suuremad vene lapsed ümber turistide ja kohvrite keerutades jooksevad eest ära ja meie napilt aastane naeru lagistades neile järgi, kõigil sellest väga lõbus.

„Näidake mulle, kus selle ülemuse kabinet asub, ja teeme näo, et oleksin selle nagu ise leidnud," teen poistele viimases hädas ettepaneku, kui registreerimise lõpuni on jäänud veel ehk pooltunnike.

Saangi nad nõusse ka, kuid asjaomane kabinet asub... naaberterminaalis. Ja mina olen viiendat kuud titeootel. Mis on nii plussiks kui miinuseks, ehk et oma palved sõidu suhtes ehitan üles just oma pisut juba punnitavale kõhule (seda annab ju veidi lisaks punnitada!). Kuid teise terminaali liikumise kiirusele asi just kaasa ei aita.

Pooleldi joostes pooleldi kõndides viimaks kohale jõudnud, turvakontrollile asja ära seletanud – pole mul ju teise terminaali sisenemist õigustavat piletit ega muud dokumenti – ja neile passi pandiks jätnud, lastakse mind siiski „territooriumile".

Ülema kabinet on pisike, akendeta ja täissuitsetatud ruum teisel korrusel. Palutakse istet võtta

ja räägin oma mure ära. Mees on meeldiva olekuga, kuid printsipiaalne. Ega lennujaama ülemaks makaroni mentaliteediga ju ei saakski. Mõistab küll, kuid... „Vaadake proua, kahjuks reeglid on sellised. Võite riigist välja sõita mõne sobiva liinilennuga."

Tore küll, kuid see tähendaks reisimist umbes et Londoni kaudu ja vähemalt paarikümnetuhandelist täiendavat kulu lennupiletitele! Jõulude eelõhtu „reisivaakumis". Lükkan sestap kõhukest veidi suuremaks ja pigistan silmanurka pisarakese helkima. Küll ma neid Egiptuse mehi tean – väljast nagu karud, aga süda on hell! Lastega käitumisest saab seda kohe aru.

„Eestisse ei lähegi lennukeid mujalt, kui Sharmist, hetkel," esitan võimalikult veenvalt. „Me oleme nii väike riik, et talvehooajal on lende väga vähe.." (Või tema seda teab...)

Tegelikult veendusingi juba ka, et eelmine reis läbi Praha väljus eile ja järgmine alles nädala pärast – kuna on ju jõulunädal.

„Ema juba ootab eilsest saadik, katab lauda, homme on ju jõulud, meie, kristlaste, suurim püha!" Kombekas moslem, kes omi pühi austab, oskab küll hoolida ka teise religiooni omadest.

Ja: „Me ei saa ju oma külla tagasi pöörduda ja terve suguvõsa saab teada, et me välismaale ei jõudnudki... Mis mu mehe vanast isast ja emast nii saab, mis nende südamed tundma peavad!?"

Kui vanematest hoolimine ka peale ei lähe, siis ma ei tea, mis veel. Ning egiptlane ometigi peaks teadma, mis tähendab suguvõsa ees häbisse jääda, olles poolelt teelt just nagu tagasi saadetud. Mis tähendab nägu kaotada.

Asja komplitseerib veelgi, et mul ei ole kella kaasas ja ka telefon unus Teispoole kätte. Võib-olla on lennuk nagunii juba väljunud, kuid igal juhul on aega vaid loetud minutid. Nuuksatan ja viskan end laua ette põlvili... Tuppa astub just ka üks teine ametimees, nii asetan ülema tõeliselt piinlikku olukorda.

„Teile ma võiksin selle kinnituse ju anda," ohkabki too – ühtaegu mõistvalt, tüdinult ja veidike kimbatuses pildist, mis kolleegile niiviisi avaneb. „Kuid teie mehele, egiptlasele, mitte mingil juhul."

„Aga teeme siis nii, et kirjutate selle kinnituse sinna vautšerile minu ja mu lapse nime juurde, ja k o g e m a t a jätate märkamata, et allpool on ka mu mehe nimi," teen viimase meeleheitliku katse, kui kolleeg on uuesti väljunud. „Jumal näeb, ja teile saab tasutud!" see kõlab isegi minult täiesti siiralt. Head teod tulevad ju siiski enamasti kaarega tagasi?

Ja juhtubki nii, et lennuk seisab juba ruleerimisrajal, kui ma viis minutit enne ettenähtud õhkutõusmisaega kabinetist väljun, lennuluba näpus! Saadan ukse vahelt täiesti kombetuid õhumusisid kabinetis seisvatele minu õnne naervatele meestele ja – kõhukest käte vahele haarates – lidun tagasi esimese terminaali suunas.

„Pidage Eesti lennukit kinni, ma sain just lennuloa!" hõikan suvalisele vastu lonkivale

ametimehele.

Üllatumiseks pole aega, haarame kohvrikäru ja lükkame selle kiiresti – veel kord – turvakontrollist läbi. Lennule registreerimine on ammu lõppenud, kuid poistel laua taga oleme hästi meeles. Üks neist haarab toru ja küsib luba lennukit veel veidi kinni hoida. Lennuki kapten ongi nõus ootama. Aitäh, Estonian Air! Teine jookseb meiega kaasa, kõigepealt passikontrolli – seal see kinnitus asja ette lähebki ja õnneks on ka passi kontrollija menufejalane, norima ei hakka. Siis välisuks – juba on tellitud eribuss meid lennukile vedama, muidugi koos kõigi kohvritega, kuna pagas ju ammu viidud.

Kohvrid laaditakse lennuki kõrvale maha ja sealt pagasiluuki. Meie aga tormame trepist üles, kus lennukitäis päikesepuhkuselt naasvaid eestlasi juba veidi rahutult nihelemas, et mis küll lennukit kinni hoiab. Üks, kaks... alles nüüd registreerin, miks meie toolinumbriks piletil on kolm – poisid check-in'ist on meid istuma pannud äriklassi.

Lõpp hea, kõik hea. Mugavatel laiadel nahkistmetel losutades ja tasuta konjakil hea maitsta lastes – eks see olegi veidi ära teenitud ka – pööran end Teispoole suunas ja ütlen: „Kas pole see otse kui jõuluime, et praegu siin istume!" Lootes muidugi mõista kiidusõnu minu tarmukuse aadressil või siis vähemalt üht mopsuvat musu.

„Jah," nendib Teispool tõsiselt, „ema ja õed palvetasid meie eest kogu selle aja!"

Vot siis, kellele tänu võlgu oleme. ; -)

Kuid minu süda põksub poole kiiremalt veel üksjagu aega. Bürokraatia paindlikkus Egiptuses on kõige otsesemat kinnitust leidnud, kuid ma ei soovita kellelgi seda niiviisi painutada üritada, või igatahes mitte liiga sageli.

Egiptusest kultuursele eestlasele

Mida rääkida Egiptusest eestlasele, kelle jaoks siinne päike on liiga kuum, vesi liiga märg ja liiv liiga tolmune? Ning kultuuri „liiga vähe". Eestlasele, kelle igapäeva sisustavad väliskirjandus, külaliskunst ja importkino?

Suur kiusatus on alustada kolmest Omarist – vastavalt poeet Omar Khayyam, helilooja Omar Khairat ja filminäitleja Omar Sherif. Sest neid nimesid kuuldes avanevad vist küll iga egiptlase keelepaelad. Kuigi kõik kolm meest kaalub tähtsuselt ja tuntuselt üles üksainus naine, kes siis pole Omar, vaid hoopis Omm – Omm Khoulthomm või ka Koulsomm.

Koulsomm on nii kuulus lauljatar, et tal on Kairos omanimeline hotell, pronksmonument ja khoulsumiaanaks kutsutavad kontserdiseeriad, kus mängitakse ja lauldakse tema muusikat nii vanas kui uues improvisatsioonilises võtmes. Ning Rotana klassikakanal mängitab tema ajaloolisi kontserte arvan et vähemalt korra päevas.

Lisaks võimsale häälematerjalile ja loodusest antud andele langeb Khousommi eluaeg kokku Egiptuse iseseisvumisega läinud sajandi II poolel ning Nasseri maareformide pehme revolutsiooniga, mis miljonite elujärge parandades on kujunenud omamoodi nostalgiliseks helgeajastuks lähiminevikus ja Omm Khoulsomm on selle ajastu hääle kandja otseseimas mõttes.

Siin kohal kõlbab ära öelda, et Eesti saatkond Kairos paikneb siin kirjutamise ajal just nimelt Omm Khoulsommi majaks kutsutavas hoones Zamaleki saarel Kairo kesklinnas ehk siis majas, mis ehitati lauljatari villa kohale aegadel, mil kunsti- ja kultuuripärandi hoidmine kahjuks erilist tähtsust ei evinud. Kuid inimesed ei unusta! Sestap vajavadki sambaid tegelikkuses vaid üritused ja inimesed, kelle loomulik renomee mälus püsimist välja ei kannaks. Ülejäänute puhul elavad edasi nende teod ja anded, mis ongi tõepoolest kõik, mida edasi kestmiseks vaja.

***

Kuid tagasi Omarite juurde. Pärsia poeet Omar Khayyam on Egiptusega seotud muidugi ainult tinglikult – nimelt olevat just egiptlane olnud see, kes Khayyami luule esmakordselt araabia keelde vahendas. Khayyam on siin igatahes üpris prominentselt esindatud.

Mul kulus mõni aeg, et taibata – tegemist on ju eesti keeldegi tõlgitud Umar Hajjamiga! Kes niisiis on lugenud tema ridu eesti keeles:
Veini joo, sest roosiõite all on uni pikk,
sõpradeta, kallimata, kurb ja murelik.
Ära ühelegi ütle seda salasõnumit:
õisi närtsind tulbile ei eal too tulevik! (Haljand Udami tõlge)

...ei imesta vist, et sellele Carl Bellmani või, kui soovite, Raimond Valgre hingesugulasele omas ajas, kes siiski samal ajal oli veel tähelepanuväärsem matemaatik ja filosoof, on vastavalt pühendatud näiteks üks populaarsemaid Egiptuse punaveine (muuseas täiesti

joodav, kergema Itaalia veini tüüpi kraam) ning Marriotti Kairo hotelli kasiino, kus muuhulgas kõhutantsulava.

Iraan vist polnud vanasti see, mida ta praegu on.

***

Muusik Omar Khairat igatahes on 100% egiptlane ning elab praegugi kõbusalt. Juhatab omanimelist orkestrit, loob sellele muusikat ja umbes kord kuus annab kontserdi Kairo ooperimajas. Tema nimelisi kaupu peale CDde veel liikvel ei ole, see-eest kuuleb muusikat pea pooltes Egiptuse filmides, eriti praeguseks veidi nostalgiliste kümne-kahekümne aasta taguste melodraamade kategoorias.

Khairati muusika on kui elu eliksiir – see voolab nagu vesi, väänleb nagu tantsijanna naba ja heliseb nagu tuulekellad Khan el Khalili kangialustes. Ning minu jaoks on alati täis päikest. Kuid Eesti tuttavad kellele olen plaadi kingituseks kaasa viinud, kuulavad ja... nutavad. Sest see on ühtlasi nii hingeliigutavalt ilus.

Minu tutvus Khairatiga kulges nagu kaotsi läinud prillide leidmine omaenda peast. Nimelt tõi Teispool Sharmi kaasa kuskilt kokku lindistatud plaate, millest meile kummalegi meeldis enim üks, millelt kõlasid suhteliselt vähem popilikud ning rohkem idamaised, estraadilikud helid. Võttes kord ette reisi Four Seasonsi hotelli butiiki, lootuses leida sealt vähegi erksama moega bikiine Sharmi tingimustes igapäevaseks vältimatuks kehakatteks, hakkas nurgas silma ka korvike CDdega. Kõik ühelt ja samalt mulle tundmatu nimega mehelt, kuid EMI väljaandes, mis juba ise on teatav taseme garantii. Palusin need endale pisteliselt ette mängida ning et muusika meeldiski ja Teispoolel oli just sünnipäev tulemas, sai üks ära ostetud ja õigel hommikul talle padja alla pistetud. Oh seda üllatust siis, kui selgus, et on tegemist Teispoole lemmikmuusikaga ning et sama meest me oma koopiaplaadiltki kuulanud olime.

See oli Khairati üks armastatumaid töid – muusika filmile „Am Ahmed" (Ahmedi onu).

Lõigu lõpetuseks sobib mainida, et meisterlikumat sorti muusika kaks kantsi Egiptuses – Kairo ooperimaja ja Kairo Jazz Club – asuvad kumbki Zamaleki saarel ning kummaski kuuleb orientaalseid rütme muu muusika hulka päris tihti, ooperimajas enamasti araabia klassika võtmes, samas kui jatsiklubis võib peale sattuda mõnele pigem aafrikaliku alatooniga instrumentidel jämmimise sessioonile.

***

Proosakirjanduse poole pealt jätkates, Eestit pole Alfred Nobeli edasikandjate tähelepanu veel paitanud, Egiptust aga küll – Naguib Mahfouz (Nagib Mahfuz) pälvis selle preemia 1988. aastal, olles selleks ajaks avaldanud juba üle kolmekümne teose – avaldamise algusest II maailmasõja eel alates ikka aasta ja teos, kaks aastat ja teos, aga mõnel aastal ka kuni kolm.

Too Egiptuse Balzackiks kutsutav autor kirjeldab peamiselt elu Kairos, süngevõitu melodramaatilises võtmes, kuigi üsna samasuguse idamaise voolavusega nagu need, mida tuhat ja enamgi ööd kuulata kannatab. Enamik tema lugusid on seatud lähemasse või

kaugemasse ajalukku ja mina loen neid eelkõige egiptlaste paremaks mõistmiseks ning et heita pilku kohaliku elu varjuküljele, mis naeratavatest nägudest päikeselisel tänaval möödudes tingimata kätte ei paista. Taustal käivale eluheitlusele, kus tihedamini kui vaja eksisteerib ainult kaks valikut – halb ja väga halb.

Kuulsaim tema teostest on kolmest raamatust koosnev „Kairo triloogia" – Kairo südames elava ühe perekonna ajalooline lugu läbi mitme põlvkonna. Minu lemmik on veidi kaasaegsemat Kairot kuid seda pahelisemalt kuvav „Midaq Alley". Kunagi Mahfuziga alustades võtsin esimese, rusuvavõitu tumedatoonilise kaanega teose kätte tegelikult pool-vastutahtmist, olles pealkirjad sassi ajanud ja kogemata noppinud riiulilt vale raamatu. Kuid sukeldusin loosse nii, et ei märganudki pilku tõsta enne, kui hea mitu lehekülge juba loetud. Selline sõnadega maotantsitaja siis.

Moodsamatest probleemidest Egiptuse ühiskonnas huvituja võiks üles noppida mõne Alaa Al Aswany teose. Tema „Yacoubian building" inglise keeles ja paar teost veel on ka Eestis müügil olnud.

Ning kirjandussõbrale laiemalt võiks soovitada sisse astuda Kairo Ameerika Ülikooli (AUC) raamatupoodi Tahriri väljaku serval Egiptuse Muuseumi lähistel või kaeda kirjastuse veebilehele www.aucpress.com. AUC väidab, et sellist raamatut Egiptuse kohta, mida neil pole, ei olegi ilmunud, ning kindlasti siis leiab sealt ka päris kaasaegset Egiptust nooremate autorite võtmes kajastavaid, juba inglise keelde tõlgitud teoseid.

Headest raamatutest saavad sageli filmid, nii on pea terve Mahfouz saadaval ka filmiversioonidena. Kuid mitte ainult. Egiptus on arabomaailma filmitööstuse keskus – kuna Liibanonile lisaks peaaegu ainult siin on enese eksponeerimine ekraanil piiranguteta võimalik kummalegi soole. Ja üldse olud märkimisväärselt liberaalsemad. Seetõttu toodetakse nii araabiamaailma kurvad kui ka koomilised kassahitid just siin ja Egiptuse filmitähed on tähed terves Araabias. Juba kauem kui sada aastat...

Filmi-Omarit sai eespool mainitud, kuid too on juba peaaegu samasugune ajalugu kui tema mängitud kuulsaim kangelane – Hollywoodi toodetud doktor Zhivago. Hetke-Egiptuses teeb filmiilma hoopiski Adel – Adel Emam.

Emam on „As Good as it Gets" Jack Nicholsoni tüüpi kivinägu-koomik – pimestavalt helge naeratuse varjust ootamatult müristav. Tema ühest kuulsaimast hitist, mis seotud Egiptuse ebapopulaarse naaberiigiga, juba oli juttu. Ka muud süžeed on rahvalähedased.

Näiteks peakangelaste nimesid kandvas filmis „Bekhret and Adela" („Bekhit w Adila") saab koos naabritüdruku Adelaga Kairosse tööd otsima suunduv Emam ootamatus olukorras miljon dollarit sisaldava kohvri omanikuks. Noos jagatakse sõbralikult pooleks ja suurem osa filmist ongi pühendatud sellele, mis juhtub kui „hobusega mees maalt" äkki kõike endale lubada saab, muuhulgas muidugi seatakse end sisse välisturistidest tulvil kalleimasse hotelli, ostetakse uued koomiliselt moodsad rõivad ja tellitakse room service´ilt täisteenus, kus kangelased lettide kaupa ette kantavaid roogi pooles ulatuses ära tunda ei suuda – kastes kalkunikoiba prooviks näiteks maasikatarretise sisse – ja vähem veel suudavad nad neist ära süüa.

Pinget lisab, et üks on ju mees ja teine – kangekaelne ja iseteadlik egiptlanna! Ning kohver kuulub teadagi kurikaeltele, kes oma tagasi tahavad...

Või action-melodraama „Prince of Darkness" („Amir El Zalam"), milles Emam mängib pimedatekodus elavat, klaverimängu harrastavat ex-lendurit ja sõjaväeohvitseri, kellesse ühe esinemise käigus armub rikas pärijatar. Pärijatar soovib mehele uuesti kinkida päris elu kogemusi – nii jõuab pime major nii auto kui ka lennuki rooli ja seiklusi on veelgi. Ka pimedatekodus ei suuda mees tegevusetult istuda, vaid kõigepealt viib ta pimedate kollektiivi „vaatama" jalgpalli ja seejärel ujuma „basseini", mis tegelikkuses on kahe sõidurea vahele linnas jääv purskkaev. Mööduv suli korjab kaasa kõik purskkaevu veerde jäetud kehakatted, nii saab kogu see mees kirjudes aluspükstes hoidekoju tagasi marssida.

Ning ühes moodsamatele kommetele pühendatud filmis „Morgan Ahmed Morgan" („Morgan Ahmed Morgan") esitab Emam miljonärist suurettevõtjat, kes oma üliõpilasest laste silmis suurema autoriteedi võitmiseks otsustab uuesti kooli minna, et omandada kõrghariduskraad. Efektiivsust hindava inimesena rakendab ta selleks kohaliku äri toimivamaid võtteid ehk põhimõtteliselt lihtsalt ostab eksamitulemused ja muud endale vajalikud suhtumised. Näiteks üks eriti karm, absoluutselt printsipiaalseks tituleeritud professor läheb maksma Lexuse. Noor kõhetu äärmusmoslemiliikumise juht, kes miljonäri ja tema multimakroglobaalset ettevõtet algul kõikide pahede krooniks põhjab, läheb maksma punase sportauto koos uusima mobiilimudeliga ja „avastab" sealt alates, et tema tõlgendus on olnud vale ja meie „kangelane" tegelikult hoopis igakülgset ülistamist ja eeskujuks võtmist väärt.

Ainult üks takistus veel jääbki – otsustava tähtsusega ainet kurrikkjulumis juhendav naisprofessor, kes aga šhovinistist Adeli pikalt saadab, lõunalekutse saateks ulatatud briljantkee vaba käega mehele järele heites...

Millega naisi võidetakse, vähemalt filmides, ma teile enam ei räägi. ; -)

Praeguseks kokku umbes 120 sellist filmi on Adel Emamil 1964ndast aastast tänaseni, kuumimad kindlasti need, milles talle sekundeerib Egiptuse hetke filmiprimadonna – Yousra. Kaks kanget elik nagu tõrksa taltsutamine, saab need siis vist kokku võtta. Ka Yousra kehastab sageli tugevat ja iseseisvat või muidu edukat naist, kuid ega edukaks siis sünnita! Karjääri alguspoole saab ta mängida hoopis näiteks lõbuelukahtlustustega neiukest, kelle Emami kehastatav nurgaadvokaat politsei käest päästab ja parema idee puudumisel oma kontorisse sekretäriks toob. Stseen, kus Yousra tänulikus enesetäiendamise hoos õpiku avab ja sealt valjusti „Ing-lešš" veerib, kuulub Egiptuse komöödiklassikasse võrdselt eelnenutega.

Kinost veel paremini läheb tänapäeval seriaalitööstusel, mille kuldhooajaks on igal aastal ramadan. Just ramadaniks toodetakse aasta kalleimad seriaalid kuulsaimate näitlejatega, et paastuva moslemi päev kiiremini ja märkamatumalt õhtusse kulgeks. Meiegi vaatame! Lähiaastate kuumimateks hittideks on kujunenud muu hulgas Egiptuse viimase kuningapere elulood. Sellesama kuninga kukutanud ja pool sajandit vabariiki nautinud rahvas on ajaloo suhtes leebuma hakanud ja huvi monarhi kui riigi kunagise esindusisiku (või lihtsalt röögatu glamuuri?) suhtes taas kasvamas.

Peab tunnistama, et kaadrid ongi tõepoolest üpris esteetiliselt seatud ja isegi informatiivsed. Niiluse kruiisist huvitujad – otsige infot dahabiyade kohta!

Dahabiya on väike luksuslik kruiisilaev umbes 20. sajandi esimesest poolest ja nime on ta saanud tänu oma sõna-sõnalt üle kullatud välimusele. Just sellisega lahkus sageli kuninga vm üliku pere ristlema Kairost ülesvoolu Luksorisse ja Awani ning vastavalt siis pidi ka laev välja nägema.

Hariliku Niiluse kruiiseri paarisaja reisija asemel on dahabiyas kohti vaid paarikümnele, kuid seda enam ruumi ning muidugi kõik mugavused jacuzzide ja plasmateleriteni välja. „Häbenematu luksus" on reisistiili nimi nende sõnul, kes turundavad, ja mul ongi sügav kahtlus, et viimatises seriaalis kuninganna Nazlist („Malika Fil Manfa" ehk „A Queen in Exile") figureeris kuningapere lõbusõidualusena just nimelt Sonesta hotellifirma tuttuuelt restaureeritud dahabiya „Amirat", kus kajuteid vaid kaheksa.

Sonesta valikus minu meelest leiduvadki kas just parimad aga vist küll kõige kenamad Niiluse kruiiserid, igaüks nagu kunstitöö. Väljaspool seda aga – miks mitte näiteks kuningas Faroukile kuulunud ja kõikides aspektides ajakohastatud aurulaev „Misr", mille kuuskümmend meeskonnaliiget kannavad hoolt umbes viiekümne võimaliku reisija eest paarikümnes kõigi mugavustega kajutis. Uurige järele!

***

Et arabomaailma suurimaid meelelahutuskontserne Rotana on võrdselt nii filmide kui muusika produtsent ning taasesitaja kinos ja teles – ise toodab ja endale kuuluvates kinodes ja telekanalites ka näitab – siis mõne artisti puhul polegi päris selge, kas tegemist on laulja või näitlejaga. Nii on enamik popstaare varem või hiljem ka mõnes filmis esinenud, või siis teel sinna, või kusagil kahevahel. Eks talendid ongi ju sageli multitalendid ka.

Nii on muuhulgas ka Egiptuse kuulsaim poppstaar Amr Diab ühes kui teises filmis rolli saanud. Kuid Amril läheb muusikas niivõrd hästi, et teist karjääri ta lihtsalt ei vaja. Samuti tundub mulle, et säramiseks vajab tema mitte kaamerat, aga inimesi enda ette. Viimases turunduslikus „reinkarnatsioonis" seksikaid transamehemuskleid demonstreeriv Amr on kõige ehtsamalt rahvamees, kellel südamlik ja aval suhtlemine kukub välja täiesti naturaalselt, päästes ka need vaibakloppimise videod temast, mille puhul tal heliloojaga just vedanud pole. Üks pilk tema siirastest silmadest, üks aval naeratus valgete hammaste välkudes – ja armumine on garanteeritud, kes seda endale lubada saavad. Kes kutsutakse esinejaks, kui abiellub presidendi poeg? Muidugi Amr! Kes esineb tasuta rahvakontserdil, kui Egiptus just jalgpallikulla taskusse pannud – ikka jälle Amr! Amri plaadid koguvad arabomaailma suurimaid läbimüüke ja selle eest on talle korduvalt ka rahvusvahelisi muusikaauhindu ulatatud.

Amri üks kullafondilugusid, mis ka tema talenti piisavalt väärib, pärineb samanimeliselt varasemalt plaadilt „Amarein" ehk „Kaks kuud". Kuu on kõige ilusam asi, mida araablane teab, siis kujutage ette, et teie ees on korraga kaks sellist...

Nagwa Karam on tegelikult liibanonlanna, kuid toon ta siin ära seetõttu, et kuuldavasti on just tema Rotana popikuninganna, kes pistab tasku Amristki kopsakamaid honorare, ja mitte ilma asjata! Kui Amri on täiselamuse saamiseks soovitav koos kuulamisega ka vaadata – sest muidu läheb naeratus kaduma – siis Nagwa meloodiad on sageli nii keerulisse orientaalsesse

rütmi seatud, et naeratada saab ta mahti alles, kui lugu läbi. Teda kuulata on nagu vaadata täisverelist araabia hobust kooli sõitmas – milline ilu, milline jõud, milline täpsus!

Popitipus olevad egiptlannad on areenil alles nooremad, nagu sasipäise naabritüdruku elementi kehastav Sherine, või kaagverelikku pahaplikat esindav Haifa Wehbe. Haifagi on tegelikult (jälle!) liibanonlanna, kuid et ta abiellus egiptlasega ja ka elab Egiptuses, siis – peaaegu „oma"!

Egiptlased juhivad siiski kindlalt omaenese žanris, mida ma parema puudumisel nimetaksin tänavajämmiks. Kuna kõige tihedamini, mulle tundub, lööb tantsu lahti just kehvikust egiptlane, kes vajab lihtsaid inimlikke rõõme oma õhukesevõitu igapäeva turgutamiseks. Ja kus mujal see tantsuruum ikka, kui tänaval!

Selle tänava- või külamuusika žanri staaride kuulsus pärineb eelkõige rohketest tantsu ja muusika rikastest Egiptuse komöödiatest, kust nad edasi juba CD-plaatidele jõuavad. Väikest kasvu välejalgne Saad El-Sagheer jõuab korraga nii laulda, kui ka tantsida, ning talle sekundeerib sageli kolleeg Rico, valgete hammaste välkudes tumedal taustal.

Minule tuli Egiptusse kolides üllatusena, et kõhutants ei olegi mingi kaerajaani taoline ainult turistidele suunatud meelelahutus, vaid kõhutantsijanna esinemine on kõikide pidustuste kohustuslik element neile, kes seda endile lubada saavad, ning et tegelikult igasugune Egiptuse rahvalik tants on olemuselt kõhutants või vähemalt sama muusika saatel tantsitav tants. Kuid ärge siis ostke koju kaasa orientaalset kõhutantsu plaati! Ostke hoopis pulmamuusikaplaat. Just selliste, kaasaegsete kõhutantsuhelide saatel väänab end egiptlane, kui rõõm tema hinges üle keeb, ja üle keeb seal kõige võimsamalt iseenda või oma laste pulmadega seoses. Ka kaheksakümnene memm läheb pingilt liikvele, kui lapselaps tanu alla saab!

Egiptuse tants kujutabki endast peaasjalikult mitmesugust hüppamist või jõnkslemist. Kui ma ei teaks, et Kairos päris kindlasti on olemas balletirühm, võiks arvata, et egiptlase kondid sujuvalt liikuma lihtsalt ei paindugi. Sest kui Egiptuse oma „Oprah" teleshow vahemänguks esineb kohalike neidude cheerleaders tüüpi tantsurühm, mis kanali jõukust ja show populaarsust arvestades vähemalt sündinud talentidest peaks koosnema, näeb minu silm ainult rühma kepphobuseid karglemas.

Samal põhjusel vastupidi läheb žanrist kaduma igasugune autentsus, kui lavale peaks ilmuma slaavlannadest kõhutantsijate rühm. Sest nende graatsiline liikumine nagu tuule virve veel oleks nagu täiesti teisest maailmast, igatahes mitte kõhutantsu maailmast.

Jõnksleva kõhutantsu hetke Grand Dame Egiptuses on Dina. Dinale on iseloomulikud ekspressiivsed poosid ja kurjade keelte arvates labase maitse piiri kaugelt ületavad kostüümid – näiteks armastab ta esineda 80ndate aeroobikakuninganna neeonroosades liibuvates jalgratturipükstes. Kuid kui Dinal on tantsuks tuju, siis on tema kirglik etendus võrdne korraliku flamenkoelamusega. Ärge siis muu hulgas unustage jälgimast emotsioone tema näol!

Dina kauaaegne taustalaulja Hoda Sinbati annab praegu juba omi plaate välja, esindades samuti kobedamat sorti külamuusika žanri.

Parimad kõhutantsijad esinevad kus kunagi, kuid kindlasti leiab neid Kairo nimekamate hotellide ööklubidest. Näiteks Dina esineb siinkirjutamise ajal Semiramis Intercontinentali ööklubis, tema tõenäoline mantlipärija Randa Kamal Cairo Marriotti ees Zamalekis parkival jõelaeval "Maxim". Ning veidi subtiilsemalt puusi väristav brasiillanna Soraya tantsivat Sheratoni hotelli ööklubis lausa igal õhtul. Nii esineb pea igas Kairo ööklubis ikka ka kõhutantsijanna.

Või kõhutantsija. Meesterahvas nimega Tito on esimesi, kes taipas, et ka küllastunud kõhutantsuturul saab kasu lõigata „mees hammustas koera" ehk üllatusefektist. Tito puusad nõksuvad naistega võrdselt, kui ei pareminigi, ja kuuldavasti küsib ta õhtu eest mõne teise mehe kuupalga.

Laulu juurde tagasi pöördudes – Mohamed Mounir meie kodusest plaadivalikust küll puudub, kuid ei tahaks päriselt ka üle hüpata mehest, keda Egiptuses tuntakse nimega "The King". Omamoodi kohalik Elvis siis, kuigi rohkem repertuaari kui imago poolest – midagi kitši ega klanitut selles vabalt jämmivas sasipäises vanamehes küll pole. Jatsi- ja bluusifännid – liikvele üks-kaks-kolm!

***

Kultuuri osaks loeksin ka reklaamfilme, kuna just see lühižanr toob üldkasutatavale ekraanile kogukonna hetke ideaalid, aga (koomilise või satiirilise võtme puhul) ka valukohad. Et satteliitkanalid on enamasti suunatud kõikidele araabia riikidele, esitlevad neis mängitavad kommertsreklaamid enamasti siiski lihtsalt kõikides aspektides kombekat moslemiperet. Keegi ei soovi näidata, et tema toodet tarbivad vähem kui perfektsed!

Sügavamat sisepilti pakub siiski sotsiaalne reklaam. Näiteks seoses Iraagi „ülesehitamisega" käivitunud üleskutsed vabatahtlikele. Kuigi nendes reklaamides jõuab isa alati elusana koju tagasi, et poeg saaks teda kangelasena tervitada.

Või terrorismi suhtes valvele kutsuvad reklaamid, näiteks hoiatused tundmatute korjanduskastide eest, mille sisust võidakse finantseerida... muuhulgas relvi terroristidele. Või manitsused emadele jälgida, millega tegeleb arvuti taga omaenda lihane poeg – võib-olla just sel hetkel praegu on tema trotsivat noort hinge sütitamas „veendunud võitlejate" tuline üleskutse veebis?

Või pehmemad sõnumid käitumise suunamiseks, millede positiivne eeskujukangelane näiteks tüliolukordadest ägestumata (=rusikaid kasutamata) välja kõnnib, väiksemaid liiga tegemise eest kaitseb või turistidele osavõtlikult teed juhatab.

Ning kõnekas looke õhtul koju saabuvast jõukast araablasest (siis moslemist), kes esimese sammuna kohe viskikapi juurde tõttab ja klaasikese valab. Oi, kuidas see viski visuaalselt ta kõri põletab otse kui põrgu enese leek. Ära tarbi kurja!

Või samuti mõtlema panev reklaam, mis võõrustajast jõukat saudi emandat ekraanil manitseb: ka teenijanna on inimene – käitu temaga kenasti!

Või kõik see, mis olmeharjumustest ja eelistustest märku annab, nagu näiteks arvukad nägu valgendavate kreemide reklaamid. Murjaninägu modelliks ei pääse ning pulmadest ärgu unistagugi!

Või seebireklaamid. Seep – mitte spa-toodete poest omandatud läbipaistev käsitööime, vaid kõige harilikum Lux või Palmolive – on siinmail veel tõeline ilu ja elegantsi allikas. Ning tõsi ta on. Kuigi Teispoolele oleme vahel ka dušigeeli ostnud, mõnuleb ta vannis tõeliselt ainult siis, kui saab end sisse hõõruda täiesti klassikalise valge seebitükiga.

Või nõudepesuvahendi reklaamid, mis telepildis on valdavad, samas kui pesupulbrireklaam peaaegu et puudub, võib-olla seetõttu, et nõusid pesevad kõik ja üsna ühtmoodi, samas kui pesupulbrit ostab egiptlane enamasti pigem lahtiselt ja kaalukaupa, ühegi kirjata suurest kilekotis nurga pealt kodukeemia poest. Kuna nii on odavam ning see pulber kõlbab pesemiseks käsitsi või pesemiseks poolautomaatmasinas, mis siiski on valdavad pesupesemisviisid automaatmasinate ees.

Või hambapasta, mille puhul siin ei rõhutata reklaamis tingimata, kuidas ta teeb hambaid valgemaks või hoiab hambahaiguste eest – ei! Kuvatakse hoopis, kuidas hammaste pesemine kaaslaste ees eeliseid kingib, näiteks oma südamedaami võitmisel. Sellal, kui hambaharjaga toimetamast tabatud „kaasaegne" noormees koos vaatepildist heldinud kauni neiuga võidukalt tulevikku jookseb, jääb neiut piiranud rikas kuid vanamoodne prints üksinduses oma pesemata hambaid krigistama...

***

Veel argisemat kultuuri- ja infoallikat Egiptuse kohta otsija võib endale linkida näiteks kohalikud ajalehed Al Ahram Weekly, Al Masry Al Youm või The Daily News Egypt. Neil kolmel on nimelt ka ingliskeelne veebisait ja uudisülevaated.

Tüdruk, kes ei taha enam kunagi Egiptusse tagasi

Alati kui ma temast räägin – tüdrukust, kes on nüüdseks juba läinud ja vist kunagi enam siia tagasi ei tule, isegi puhkuseks mitte – küsivad kõik: "Aga miks?" Miks lahkus, miks ei tule, mis siis juhtus?Sest harilikult on vastupidi – Egiptus ju tõmbab põhjamaalast nagu kärbest meele.

Algul ei saanud ka mina sellest päriselt aru. Külliga (nimetagem teda nii), kes oli üks esimesi Eesti turumajandusperioodil Egiptusse jõudnud eestlasi, tutvusin Sharmis elades. Kena tarmukas väikelinna tüdruk leidis tööd rahvusvahelises hotelliketis, millel oli hotelle ka Egiptuses, ning leidis siit endale elukaaslase – eduka ja jõukast peret pärit, kõrgelt haritud egiptlase. Neil on imekaunis tütar, korter heas rajoonis Kairos, tuttuus villa moodsas kõrberajoonis, kaks autot, kaks koera, puhkused Eestis ja Punase Mere ääres... Kõik on nagu peab, ja siiski ka päriselt mitte.

Meie tutvumise ajaks oli Külli Egiptuses elanud juba ligi kümme aastat. Abielludes lõpetas töötamise ja kolis mehe koju Kairosse, jäädes peatselt seejärel lapsega koju. Kohalikku keelt seetõttu eriti hästi ei omandanud ja uusi kontakte väljaspool peret ka ei tekkinud. Südamest eestlasena ei leppinud ta siinsete kommetega vist õieti kunagi ja päris hästi tundis end tegelikult ainult suvistel reisidel Eestisse. Kuni otsuseni, et kas kolitakse koos Eestisse või kolib igaüks oma koju...

Eesti viisat aga too kõrgelt haritud ja jõukas mees ei saanud. Proovis kaks korda, lõi siis käega ja astus sisse esimesena pähe tulnud arenenud Euroopa riigi saatkonda. Ja sai viisa kahe päevaga, seejärel peatselt ka elamisloa. Seal nad nüüd siis elavadki, ilmselt täpselt vastupidistes meeleoludes – naine õnnelikuna, mees end veel mitte tõestanud, töökohalt töökohale liikuva sisserändaja staatuses.

Miks siis nii läks? Muidugi võib mõista, et kui ühiskonda ei sulandu ja selleks ka kuigivõrd võimalusi pole perioodil, mil väike laps kogu tähelepanu nõuab, et siis tunned end üksikuna. Küllit häiris ka, et moslemist mees, kuigi erudeeritud ja edumeelne, kodus vähehaaval järjest regulaarsemalt palvetama hakkas ning väike tütar seda pealt nägi. Ta kartis, et laps saab usust mõjutatud.

Kuid ma ei tea, kas see oli peamine.

Siia kolides mööduvad esimesed nädalad hõlpsasti päikest ja soojust nautides ning sealt edasi võib veeta kuid ja aastaidki teistmoodi elust üha uusi ja uusi elamusi hankides, igavust tundmata.

Kuid ühel hetkel saab teistsugususust lihtsalt liiga palju. See kaotab põnevuse ja muutub pigem väsitavaks. Paju väsib paindumast teiste soovide, maitsete ja harjumuste järgi, ja tahab tagasi omasuguste hulka omal kombel sirgelt seisma. Ilma välja paistmata ja silma torkamata istuma ja astuma täpselt nagu oled alati harjunud, ilma selle siin varjuna saatva tundeta, et oled alati natuke vale, kuigi Sulle antakse andeks, sest oled ju... võõras. Su nahk on liiga valge, su juuksed liiga sirged, ja miks sa nii ebatervelt kõhn välja näed – kas pole söögiisu?

Sa tüdid surmani küsimustest, mis su nimi on ja kust sa tuled (millele on kaks reaktsiooni – p i k k mõtlik peanoogutus, või kiire konstanteering: „Estonia? Aa – Russia!"), ning millele küsija kunagi omalt poolt midagi ei lisa ehk et tunned end umbes nagu meelelahutuseks kohale toodud päkapikk puuris.

Ning kuigi lepid religioossete aspektidega, ei saa ikkagi päriselt lahti tundest, et teed omaenese laste läbi maailma arengule karuteene.

Ühel hetkel sa lihtsalt ei jaksa enam oma harjumuspäraseid juba sünnist juurdunud põhimõtteid päevast päeva alla suruda ning leppida asjaoluga, et su teadmised, maitse ega harjumused midagi ei tähenda ega korda ei lähe, sest need pärinevad täiesti teisest väärtussüsteemist. Et sa ei saa osaleda üheski vestluses ega diskussioonis, sest marslastel ja maalastel puudub kokkupuutepunkt. Mis on õige ühe arvates, on täiesti vale teise arvates, ning ei saa ju õigus olla sellel, kes üksinda enda moodi arvab?

Või kui ongi, siis ei sobiks ju seltskondlikult kuidagi, et sul on õigus või sa tead paremini lausa nii tihti. Nagu see napimagi eruditsiooni ja maailmahuvi puhul kipub olema.

Lihtsam ja viisakam on vait olla. Alla neelata. Millest tulenev püsiv "vale" ja/või mõttetu olemise tunne vähehaaval väsitab nii, et ühel hetkel ehk tahadki lihtsalt siit ära ja punkt. Omasuguste sekka ja tuttavate reeglite juurde.

***

Kuigi ka vastupidine areng on võimalik. Ühel pärastlõunal, olles end tabanud poole päevani pidžaamas istumas ilma vähimagi ebamugavustundeta hinges, ja kindlasti polnud ma sel (või ka eelmisel?) päeval hambaharja puutunud, mõtlesin järgi ja panin kirja järgmise:
Tosin märki sellest, et oled jõudnud Egiptusega sina peale:

•Nähes vaagnatäit praetud keedumune, mõtled endamisi: ”Oo, täna saab pidutoitu!”

•Lapse lumivalge alussärgiga põrandat kuivatada ei valmista mingeid raskusi – nagunii läheb ju pessu?

•Unustad magamaminekuks riideid vahetada. Alles hommikul sai ju puhtad pandud?

•Lähedastele külalistele pakud see-eest kohe pidžaamat või öösärki selga – kodus ikka koduselt!

•Sa ei mäleta enam, mis päeval viimati hambaid pesid, ja kas sellel või eelmisel nädalal. Kuid see pidi olema mingi oluline põhjus… kas äkki lihavõteteks?

•Eestisse pakid kaasa pool kohvritäit valget lapikleiba ja paar pakki puruteed. Et mitte harjumuspärastest maitsetest puudust tunda.

•Kohale jõudnult vähkred esimese öö unetult ja jätad siis teiseks ööks teleka märulikanalile mängima. Ärkad keset ööd kummivilina ja erutatud sõneluse peale, ohkad rahulolevalt ja keerad teise külje.

•Esimesel nädalal üritad kõnetada vanemaid araabia, abikaasat eesti ja sugulasi inglise keeles.

•Sugulaste juures köögis lased kohe kõik potid ja kannud vett täis ja küsid, kus nad küünlaid ja tikke hoiavad. Ei või ju iial teada, millal elekter või vesi ära läheb.

•Kui roa kõrvale antakse valida kartuleid või riisi, valid kõhklematult riisi, ja järelmõttena salatiks portsu friikartuleid.

•Tänaval tuvisid nähes hakkab suu vett jooksma.

•Rimisse poodlema sõites vaatad kassa kõrval otsivalt pakikandja järele ringi ja – sellist mitte märgates – üritad tipi poetada kassapidajale.

•Suletud akendega sõidukisse sattudes niheled veidi aega rahutult, palud siis juhil kondekas välja lülitada ja kruvid kõik aknad viimase peale valla – no nii!

Nali naljaks, kuid võõras keskkonnas kohanemine on omaette pähkel, mida igaüks üritab pureda omal moel.

Näiteks pikka aega ei saanud ma aru, miks eelistab enamik välismaalasi elada Kairo Maadi linnaosas, mis on üks kesklinnast kaugemaid ja kõige vähem egiptilikke rajoone selles suures linnas, kuigi muidugi meeldivalt roheline ja igati mugav. Maadis elavad peaasjalikult lepingu alusel Kairos töötavad välismaalased, kes mõne aasta möödudes kohvrid pakivad ja edasi rändavad.

Sellise välismaalase kolleegid on enamasti tõenäoliselt samuti välismaalased – kuna ta töötab välisfirmas või -saatkonnas. Tema naabrid on välismaalased – kuna keegi teine siin rentida ei jaksa või neile ka ei rendita. Tema lapsed õpivad siinsamas asuvas koolis või lasteaias, mis toimib mõne välisriigi programmi alusel ning kus tema õpetajateks on välismaalased ja kaaslasteks on teiste välismaalaste välismaalastest lapsed. Ning ta ostab kohalikust kaugemast või lähemast supermarketist välismaa toitu – sedasama, mida on alati harjunud sööma, milles pole grammigi Egiptust.

Kas ta mõnda egiptlast üldse lähemalt tunneb või päeva jooksul kõnetab, peale oma uksehoidja, pole ma kindel.

Kuigi, kui algusse tagasi pöörduda, on see samas ka mõistetav. Lõimumisega kokku puutujatel on siit ehk õppida, et ühepoolselt lõimuda või lõimida ei ole tegelikult võimalik. Inimlik eneseteadvus ja eneseväärikus lihtsalt ei võimalda seda – ennast ühepoolselt valeks või puudulikuks tunnistada. Seetõttu mingil hetkel saabki lihtsamaks lahkuda, distantseeruda või muul moel end „tarastada".

Kui just naljaga asjast üle ei saa. He-he-he-hee….

Lühidalt araabia keelest, ehk kuidas me seda tegelikult juba oskame

„Koha!" ütleb Kaks vabandavalt, ja köhatab veel paar korda püüdlikult juurde, et ikka selge oleks. Et ta veidi külmetunud on, ei vajagi täiendavat selgitamist, kuid kust ta teab et köha köhaks nimetatakse? Või, noh, kohaks…

Tegelikult ma ei tea, kas „köha" ja „koha" vahel sugulussidet on, kuigi kasutatakse kumbagi täpselt samas olukorras. Vähem sarnaseid, kuid päritolult araabia sõnu on eesti keeles aga veelgi, mis sagedamini küll „vahendavate" keelte kaudu meieni jõudnud, nagu qahwa – kohvi, gamel – kaamel, aga ka näiteks al-kohol, sukkur või sofa. Rääkimata otse araabiamaailmast pärinevates kultuuri- ja loodusnähtustest nagu fakiir, emiir ja eliksiir, või jasmiin, krookus ja aprikoos.

Moodsamal ajal on ette tulnud ka rohkesti vastupidist laenamist – nii on araabia keelde jõudnud näiteks televiziuun, raadiu, kompjuuter ja aiss-kriim. Või veidi varem jype (seelik), pantalone (püksid) ja culottes (alukad), mis pärit samast allikast nagu merci.

„Ära ütle mu naisele „merci"!" pahandab Teispool, kellele taoline võõraste sulgede laenamine põrmugi ei meeldi. Kuid Teispoole ema, nagu paljud peenemad prouad, ütleb harjumusest ikka – merci!

Siis veel pataatis, tamaatem ja ananaas. (Ettevaatust siiski – „ananaas" ütlevad egiptlased meloni kohta. Tähenduses: vaese mehe ananass.)

Araabia sõnad on sageli ka polüfunktsionaalsed ehk et neid ei peagi nii palju teadma, et juba jutuks läheks. Näiteks „rajiiss" võib öelda nii selle mehe kohta, kes põllul kartulivõttu juhendab, aga nii nimetatakse ka riikide presidente – Rajiis Obama, näiteks – ja nii hüütakse bussijuhile, kui kiiresti peatust vaja. Juht on juht!

Või „grata", mis olukorrast olenevalt tähendab kas tekki või pudelikorki. Jälle õige, et nii voodikate kui pudelikate vägagi sarnaselt kumbki midagi katavad.

Mõned tähendused on oludest tingitud. Kui eskimodel on ei-tea-kui-mitu erinevat sõna lume väljendamiseks, siis araablastel on üks – talg. See kõlbab tähistama nii lund, rahet kui ka jääkuubikuid külmkapis. Kuigi rahe kohta öeldakse vahel ka „malha" ehk sool.

Veel mõned igapäevaselt populaarsed sõnad.

„A-hoo", märgib egiptlane, kui millegi asukohale viidata vaja – „Seal!" Ja sirutab käe pikalt välja. Kõlbab hästi ka imestuse väljendamiseks.

„Juu-uhh!" hüüatatakse aga nördimuse väljendamiseks näiteks olukorras, kui pall võõrasse väravasse lendab (või ilus tüdruk – kohalikus kõnepruugis „muzza" – mesijutu õnge ei lähe).

Muzza muuseas tähendab banaani hellitlevas kõnepruugis. „Kuna banaan on ilusa kujuga,

sähvakas ja magus," selgitab Teispool lahkelt, lakkuva tõrvahiilu eest pead viimasel hetkel ära tõmmates. Sääh sulle banaani!

Ning „peast!" sobib hästi ostja või ka väikese lapse tähelepanu püüdmiseks.

Kaks petlikku sõna, millega siinkandis võib alt minna, on haram ja hareem. Haram'i kohta arvasin pikka aega, et see tähendab pattu. Kuna nii öeldakse kõige patuse nagu nt alkoholi või paastupäeval liharoogade kohta. Kuid mõnevõrra segadusseajavalt kannab sama nimetust ka püramiidide-lähedane linnaosa Kairos ja näiteks vähemalt üks hotell Aleksandrias... Kes võiks soovida peatuda „Patu" nimelises hotellis, kas mõni masohhismikalduvustega palverändur?

Tegelikult tähendab haram laiemalt kõike, mis on tabu, kus mitte ainult patused asjad, vaid ka pühapaigad võivad olla tabu. Seetõttu on sõna mingil hetkel laienenud tähistama Giza püramiide ehk siis on tegemist hoopis Püramiidide linnajao ja hotelliga „Püramiid".

Kõlalt sarnane „hareem" on ju eestlaselegi tuttav sõna, mis araabia kultuuris tähistab naiste ja laste jaoks eraldatud hoonetiiba, hariliku eurooplase kujutelmades aga (mõnevõrra nihkunult) umbes et lõputuid naudinguid meestele neid lõbustavate naiste seltskonnas. Ja vastavaid naisi. Võite siis ette kujutada juba soliidses eas ja emantsipeerunud inglanna kohkumist, kui kolleegidega rahvusvahelisest firmast ooperiõhtut veetes (seltskonnas oli juhtumisi ainult üks mees, kuid õige mitu naist) ja teatrimajas tualettruumi järele küsides viitas uksehoidja seltskonna meesterahvale lahkelt: „Teie sinna, ja teie hareem – sinna!"

Kui naised elevalt selgitust pärisid, selgus, et haram, mitmuses hareem, tähendab argikeelses araabia kõnepruugis hoopis naist-abikaasat või laiemalt naissoost lähisugulasi. Et meesterahvas kandis araablaspärast pikka thobe'i, pidas uksehoidja teda jõukaks tiielahe-araablaseks, kes oma pere naisi ooperis saadab.

***

Kuid need „konksud" siis, millega see kõik kirja pannakse? Kui ka Eestis ju on kasutusel araabia numbreid, siis miks Egiptuses jõudes on pikast rivist

٠ ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩

[illegible] ikkagi ainult üks ja [illegible]?

Sellepärast, et araablased, olles oma numbrid lahkelt „ära andnud", võtsid uue süsteemi asemele Indiast. Need on neil niisiis india numbrid ja neid vastavalt ka loetakse vasakult paremale sellal, kui kõike muud loetakse paremalt vasakule ja tagant ettepoole. (Mis annab muuseas võimaluse toota kakskeelseid ajakirju ja neid trükkida, mille kummagi kaas on esikaas. Ingliskeelne seal, kust me esikaant harilikult otsime, ja araabiakeelne meie mõistes tagakaane kohal, kust edasi araabiakeelne sisu araablasele ootuspäraselt ilusti tagant ettepoole kulgeb.)

Muus osas pole asi sugugi nii keeruline. Te ju tunnete tähte *ü*? Just nii kirjutab araabia keeles „t".

Või *I*? Üsna selline on araabia tähestiku esimene - „a"!

Või *o*? See on „m" sõna keskel.

Või *p*? See on „m" sõna lõpus.

Või *j*? See on „r", nagu ju inglise keeleski.

Ning katsuge võõrana vahet teha, kui kirjutatud on *mnp*?

Või *lhk*?

Või *uüii*?

Kas araabia بتن (b t n) on tõesti kohutavalt keerulisem?

Eks nad ühed konksud muidugi on ja kogu vahe sageli seisnebki selles, kas konks on pikem või lühem või kas täpp on või pole. Kuid araablaste konksud pole teps mitte hullemad kui eestlaste konksud, millede selgeks õppimisele ju omal ajal kulutasime ligi pool esimesest kooliaastast.

Hoopis vastupidi – araabia keele õpib eriliste vaimsete oireteta ja huviline täiskasvanu umbes kuu ajaga piisavalt selgeks, et olla võimeline lugema, kirjutama, ja (ise piisavalt tubli olles) algeliste lausetega vestlema. Kümme pooleteisttunnist seanssi näiteks Sharm el Seikhi rahvusvahelises keeltekoolis, kus kasutatakse Eestiski tuntud ILS keeleõppesüsteemi, ja võitegi turul kaupa tegema asuda selgete trumpidega taskus – küll endale sobivas keeles rääkides, kuid samal ajal ka kinni püüdes kaupmeeste omavahelise pahaaimamatu jutuajamise.

Muuhulgas ei saa siis teile enam maha ärida „viiekümnend naela" maksvat tubakapakki, millel olev hinnasilt selgelt teatab:

٣,٥٠

Tere!

Kui see veebiraamat jõuab Sinuni paberil või e-postiga, on ta alla laaditud aadressilt

innovatsioon.wordpress.com

Seal saad kommentaarikasti sisestada arvamusi loetu kohta ning sealt leiad muidki lugusid ja fotosid samal teemal. Ning seal jääb lugu jätkuma blogi vormis argiselt ikka edasi...

Soovi korral saad autoriga ühendust võtta ka aadressil **egiptusegaabielus@hot.ee**.

Ning argisemas võtmes – lugu ei sündinud ka päris iseenesest. Ka kirjutamine on töö ja vaev, kuigi päris meeldiv selline. Seetõttu, kui Sulle loetu meeldis, võid selle märgiks teha vabatahtliku ülekande autori ettevõttele Amaranthus OÜ, aa 221047489450, selgitusega: Egiptusega abielus, järgmises tõlgenduses:

1.50 eur – lugesin läbi, käib kah
2.50 eur – meeldis
3.50 eur – väga vahva ja Egiptusse sõitjale kohustuslik

Aitäh!
Janne Viidik-Farid